ธรรมกาย

ISSN 0857-2909

นิตยสารเพื่อการเผยแพร่พระสัทธรรม

ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๑ มกราคม-มีนาคม ๒๕๓๖

- **กรณียเมตตสูตร** *(ต่อ)*
  พระธรรมเทศนาของหลวงพ่อวัดปากน้ำ
- **ประวัติหลวงพ่อวัดปากน้ำ**
- **ปฏิปทาเพื่อความสำเร็จ**
- **วิธีปฏิบัติภาวนาสมาธิและปัญญา และหลักการสอนภาวนาแก่เยาวชน**

ขอน้อมถวายมุทิตาสักการะแด่

พระเดชพระคุณ **พระธรรมกิตติวงศ์**

(ทองดี สุรเตโช) ปธ.๙,

เจ้าอาวาสวัดราชโอรสาราม

เนื่องในโอกาสได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะชั้นธรรม

กองบรรณาธิการนิตยสารธรรมกาย

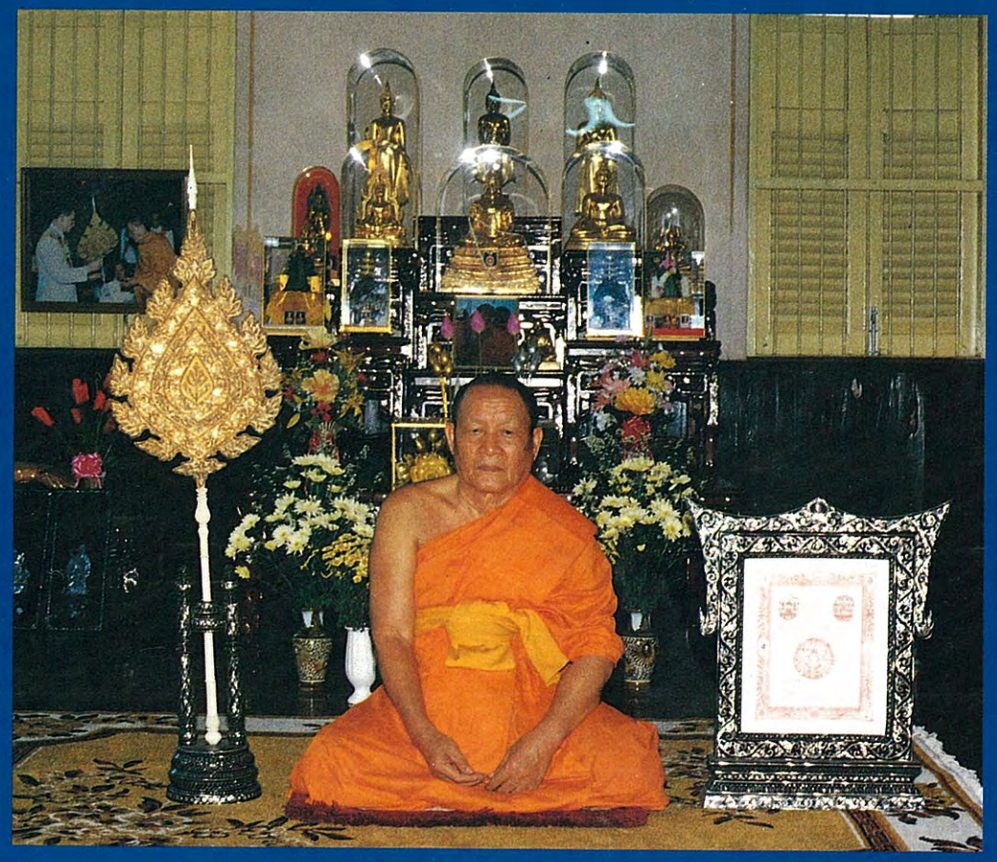

ขอน้อมถวายมุทิตาสักการะแด่

พระเดชพระคุณ **พระธรรมกิตติโสภณ**

(มหาหนู อโนมปญฺโญ-สุคัมภีระ) ปธ.๘,

รองเจ้าอาวาสวัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร

เนื่องในโอกาสได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะชั้นธรรม

กองบรรณาธิการนิตยสารธรรมกาย

ขอน้อมถวายมุทิตาสักการะแด่

พระเดชพระคุณ **พระเทพสุธี**

(วิเชียร อโนมคุโณ) ปธ.๙,

รองเจ้าอาวาสวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ

เนื่องในโอกาสได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะชั้นเทพ

กองบรรณาธิการนิตยสารธรรมกาย

ธรรมกาย

นิตยสารเพื่อการเผยแพร่พระสัทธรรม
ของมูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย

คณะผู้จัดทำ

ที่ปรึกษา :

เจ้าประคุณ สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อุปเสณมหาเถร ป.ธ. ๙)
พระเดชพระคุณ พระธรรมปัญญาบดี (ช่วง วรปุญฺโญ ป.ธ. ๙)
พระเดชพระคุณ พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช ป.ธ. ๙)
พระเดชพระคุณ พระเทพสุธี (วิเชียร อโนมคุโณ ป.ธ. ๙)
พระเดชพระคุณ พระภาวนาโกศลเถร (วีระ คณฺตุตโม)
พระเดชพระคุณ พระเมธีรัตโนดม(อำนวย ปญฺญาวุฑฺโฒ ป.ธ. ๗)
พระมหาบุญธรรม ปญฺญาวชิโร ป.ธ. ๗
พระมหาเสริมชัย ชยมงฺคโล (มงคลบุตร) รป.ม.(ม.ธ.) ป.ธ. ๕
ศาสตราจารย์บัญญัติ สุชีวะ L.L.B. of Gray's Inn. (London) (อดีตประธานศาลฎีกา)
ศาสตราจารย์ ดร. นิคม จันทรวิทุร Hons. Ph.D., M.A. (Labour Econ., SSA)

ผู้จัดการ :

รศ.ดร.พัฒนะ ภวะนันท์ Ph.D., D.I.C., B.Sc.(Hons.)

บรรณาธิการ ผู้พิมพ์ ผู้โฆษณา :

รศ.ดร. ธีระ เกรอต Ph.D., M.Eng., B.Eng.(Hons.)

กองบรรณาธิการ

พระมหากัญญา เสฏฺฐธมฺโม ป.ธ. ๗
พระมหาปราโมทย์ ปโมทิโต ป.ธ. ๖
พระมหาศักดา สุมโน ป.ธ. ๕
พระมหาประเสริฐ ปญฺญาเสฏฺโฐ ป.ธ. ๔
พระมหาสัณห์ฐิติ ธมฺมวฑฺฒโน ป.ธ. ๓
พระภาสกร ปภากโร
พระธุวันต์ ปญฺญาวฌฺโฌ
ผศ.เบญจา พงศ์พยัคฆ์ ภ.ม. วท.ม.
คุณวีระ เนตยกุล
คุณสมชาย เทียมบุญประเสริฐ วท.ม.
คุณสุทัศน์ นิ่มกุลรัตน์ ภ.บ. (จุฬาฯ)
คุณสุนีรัตน์ นิ่มกุลรัตน์ อ.บ. (จุฬาฯ)
คุณกิติเทพ ชลบุษปกุล M.BA.

ฝ่ายภาพ :

คุณสง่า สังพันโรจน์
คุณนัยเทพ ณ นคร

ฝ่ายประชาสัมพันธ์ :

คุณสุธาร สุขยางค์
คุณส่วน พนมวัฒนากุล

ฝ่ายธุรการ ประสานงาน :

คุณเปรมยุดา ศิริบัณฑิตย์กุล
คุณเพ็ชรา อัมระเกตุ
คุณภาวิดา ศรีนุชจรัสกุล
คุณบุณยวีร์ เพ็ชรเอี่ยม

ฝ่ายศิลป์ :

คุณสมโพธิ์ ฌานวังศะ

รูปเล่ม/เรียงพิมพ์ :

บจ. วีชั่นอาร์ต คอร์ปอเรชั่น โทรสาร ๒๕๕-๒๘๕๘
โทรศัพท์ ๒๕๔-๓๓๐๑-๒, ๒๕๓-๒๕๖๕

พิมพ์ที่ :

โรงพิมพ์ประชาชน ๓๕ ซอยพิพัฒน์ ถนนสีลม กทม.
โทร. ๒๓๕-๐๓๘๕, ๒๓๔-๒๐๖๒, ๒๓๔-๒๘๖๐
แฟ็กซ์ ๒๓๘-๑๐๗๔

อธิบายปก :

พระเดชพระคุณ พระมงคลเทพมุนี
หลวงพ่อวัดปากน้ำ
ในอิริยาบถยืน

นิตยสาร *"ธรรมกาย"* ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๑ มกราคม-มีนาคม ๒๕๓๖

สารบัญ

พระธรรมเทศนาของหลวงพ่อวัดปากน้ำ

กรณียเมตตสูตร ..... พระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทสโร) ๗

มหาสติปัฏฐาน ๔ : ธรรมกาย

วิธีปฏิบัติภาวนาสมาธิและปัญญาสำหรับเยาวชน ..... พระมหาเสริมชัย ชยมงฺคโล ๑๕

ธรรมปฏิบัติ

วิธีการเจริญภาวนาสมาธิและปัญญา ..... พระมหาเสริมชัย ชยมงฺคโล ๒๗

จากพระไตรปิฎก ๖

ตอบปัญหาธรรม ..... ชยมงฺคโล ภิกฺขุ ๑๐๕

ธรรมสภา ..... วิมังสา ๕๕

แวดวงธรรมกาย ..... วิชชาธร ๖๑

ปกิณกะ

ปฏิปทาเพื่อความสำเร็จ ..... พระเทพปริยัติโมลี ๓๗
ประวัติย่อพระมงคลเทพมุนี ..... พระเดชพระคุณ พระมงคลเทพมุนี ๖๕
ประวัติย่อพระมงคลเทพมุนี ..... เจ้าประคุณสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ ๖๙

ท้ายเล่ม

ก่อนสิ้นลมหายใจ ..... ญาณรัตนะ ๑๑๙

วัตถุประสงค์ : เพื่อสนับสนุนกิจกรรมเผยแพร่พระสัทธรรมตามแนววิชชาธรรมกาย ของ**สถาบันพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย** อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี ใน**โครงการธรรมปฏิบัติเพื่อประชาชน** วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ และ**มูลนิธิ/โครงการพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย** วัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร

● อัตราค่าสมาชิก : ๑ ปี (๔ เล่ม) ๑๒๐ บาท เล่มละ ๓๐ บาท ●

วิธีปฏิบัติภาวนาเบื้องต้น

นั่งคู้บัลลังก์ขัดสมาธิ เท้าขวาทับเท้าซ้าย มือขวาทับมือซ้าย ปลายนิ้วชี้มือขวาจรดหัวแม่มือซ้าย **อุชุงกายัง ปะนิธายะ** ตั้งกายให้ตรง คือวัดตั้งแต่ปลายนิ้วชี้ของเท้าขวาถึงกลางลูกสะบ้าของหัวเข่าขวาเท่ากับระยะจากบนตาตุ่มขาขวาจรดใต้ลูกคาง

ปะริมุขัง สะติงอุปัฏฐะเปตวา เข้าไปตั้งสติไว้ให้มีหน้ารอบ มีสติทุกเมื่อ เหลือบตาขึ้นนิด ๆ บริกรรมภาวนาว่า **"สัมมาอะระหัง"** พร้อมกำหนดบริกรรมนิมิต ตรง**ศูนย์กลางกาย**เหนือสะดือสองนิ้วมือ เป็น**ดวงแก้วกลมใส** เหมือนเพชรลูกที่เจียระไนแล้ว ไม่มีขนแมว โตเท่าแก้วตา ประมาณเท่าวงของตาดำ ใสขาวเหมือนกระจกที่ส่องเงาหน้า สัณฐานกลมรอบตัว ไม่มีตำหนิเรียบรอบตัวเหมือนดวงแก้วกายสิทธิ์ สติไม่เผลอจากบริกรรมภาวนา และบริกรรมนิมิต บริกรรมทั้งสองนี้พรากจากกันไม่ได้ ต้องให้ติดกันอยู่เสมอในอิริยาบถทั้งสี่คือ ยืน เดิน นั่ง นอน ไม่เผลอ ให้มีสติอยู่เสมอมิได้ขาด

บริกรรมภาวนาร้อยครั้งพันครั้ง จนกระทั่งใจค่อย ๆ รวมหยุดอยู่ที่เดียว เห็นดวงนิมิตเกิดเป็นดวงใสขึ้นแล้ว ก็ให้หยุดบริกรรมภาวนา เพ่งอยู่ที่กลางดวงนั้น แล้วทำใจให้หยุดในหยุดที่จุดเล็กใสกลางดวงนั้น ให้ใสหนักขึ้นทุกทีจนเป็นรัศมีคือแสงสว่าง ดวงใสนี้เรียกว่า **ดวงปฐมมรรค** กลางดวงนี้เป็นทางไปของพระพุทธเจ้า พระอรหันต์ทั้งหลาย

ทำใจให้หยุดในหยุดที่กลางดวงปฐมมรรคนั้นเข้าทุกทีไม่มีถอย ก็จะเห็นดวงในดวงและกายในกายใสละเอียดโตใหญ่หนักเข้าทุกที ก็ให้**เดินดวงเดินกาย**คือ เห็นดวงก็เอาใจจรดเข้าที่ศูนย์กลางดวง เห็นกายก็เอาใจจรดเข้าที่ศูนย์กลางกายไม่มีถอยออก

(เมื่อทำได้เช่นนี้แล้วก็ให้รีบมาต่อวิชชาธรรมกายกับพระเดชพระคุณหลวงพ่อพระภาวนาโกศลเถร หรือหลวงพ่อชยมงฺคโล เพื่อวิชชาจะได้พัฒนาไปอย่างถูกต้องต่อไป)

ถ้อยแถลง

พระเดชพระคุณหลวงพ่อวัดปากน้ำ พระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทสโร) มีคุณนานัปการต่อศิษยานุศิษย์แม้ว่าร่างกายของท่านจะล่วงลับไปแล้ว แต่พระคุณของท่านยังตรึงใจไม่รู้ลืม ปีนี้ครบรอบ ๑๐๘ ปีเกิดของท่าน จึงขอน้อมนำประวัติของพระเดชพระคุณหลวงพ่อมาลงไว้เป็นธรรมานุสรณ์ เพื่อเหล่าศิษย์จะได้สานต่อให้ได้ตามปณิธานที่หลวงพ่อได้ตั้งไว้

"ลักษณะดูหมิ่นเป็นข้อสำคัญนัก เขาจึงได้ยืนยันไว้ว่า เรือนยอดที่จะทำลายลงด้วยไฟไหม้น่ะเพราะไหม้แต่เรือนย่อยขึ้นไป...ผู้ครองประเทศจะได้รับความอับปาง เกิดปฏิวัติขึ้น ก็เพราะผู้ใหญ่ดูหมิ่นผู้น้อย...ละเลิกดูหมิ่นเสีย ตั้งอยู่ในเมตตา เมื่อเจอผู้ใหญ่ตั้งอยู่ในเมตตารักใคร่ปราถนาจะให้เป็นสุข เมื่อเจอผู้ปานกลางก็ตั้งอยู่ในเมตตารักใคร่ปราถนาจะให้เป็นสุข เมื่อเจอผู้ต่ำก็ตั้งอยู่ในเมตตารักใคร่ปราถนาจะให้เป็นสุข" นี้เป็น**พระธรรมเทศนาของพระเดชพระคุณหลวงพ่อวัดปากน้ำ พระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทสโร)** คำสอนนี้ชี้ตรงปัญหาที่เกือบทุกท่านไม่ได้สนใจ ไม่เข้าใจอย่างแท้จริง จึงขาดการแก้ไขอย่างจริงจัง พระเดชพระคุณหลวงพ่อชี้ให้เห็นว่าการดูถูกดูหมิ่นนั้น อย่าเห็นว่าเป็นของเล็กน้อย สามารถก่อปัญหามากมาย อาจให้ผลเสียอย่างร้ายแรงตามมาได้ ให้แก้โดยตั้งเมตตากับทุกคน ไม่ว่าจะเป็นผู้สูงกว่า เท่ากัน หรือต่ำกว่า เมื่อตั้งเมตตาในผู้อื่นแล้วในทำนองเดียวกัน ควรตั้งเมตตาในตนเองด้วย กิเลส อวิชชา ตัณหา อุปาทาน แม้เพียงเล็กน้อย หากละเลยปล่อยใว้ในขันธสันดาน ไม่คอยระวังกำจัด ก็อาจชักนำ ให้เกิดการกระทำทางกาย วาจา ใจ ที่ยังผลให้ความเสียหายอย่างร้ายแรงเกิดขึ้นแก่ตนได้ เป็นการไม่เมตตาต่อตนเอง จึงควรที่ทุกท่านให้ความสนใจ น้อมรับพระธรรมเทศนาใส่ใว้ในใจ นำมาแก้ไขตนเองอย่างจริงจัง ก็จะไม่เสียทีที่เกิดมาเป็นมนุษย์ พบพระพุทธศาสนา

จะระวังกำจัดอวิชชา กิเลส ตัณหา อุปาทานได้อย่างไรบ้างนั้น หาคำตอบได้จากคอลัมน์**มหาสติปัฏฐาน ๔ ธรรมปฏิบัติ** และ**ตอบปัญหาธรรม** แสดงโดย**หลวงพ่อชยมงฺคโล**

นอกจากนี้ก็ยังมีบทความที่น่าสนใจอีกมากโปรดติดตาม

บรรณาธิการ

"ไม่หลงโลกแล้วอย่าหลงธรรม จงรู้โลกและรู้ธรรม"

ปฐมนิพฺพานปฏิสํยุตฺตสุตฺตํ[๑,๒]

เอวมฺเม สุตํ ฯ เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหรติ เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส อาราเม ฯ เตน โข ปน สมเยน ภควา ภิกฺขูนํ นิพฺพานปฏิสํยุตฺตาย ธมฺมิยา กถาย สนฺทสฺเสติ สมาทเปติ สมุตฺเตเชติ สมฺปหํเสติ เต จ ภิกฺขู อฏฺฐิกตฺวา มนสิกตฺวา สพฺพญฺเจตโส สมนฺนาหริตฺวา โอหิตโสตา ธมฺมํ สุณนฺติ ฯ อถ โข ภควา เอตมตฺถํ วิทิตฺวา ตายํ เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทาเนสิ **อตฺถิ ภิกฺขเว ตทายตนํ ยตฺถ เนว ปฐวี น อาโป น เตโช น วาโย น อากาสานญฺจายตนํ น วิญฺญาณญฺจายตนํ น อากิญฺจญฺญายตนํ น เนวสญฺญานาสญฺญายตนํ นายํ โลโก น ปรโลโก น อุโภ จนฺทิมสุริยา ตมหํ ภิกฺขเว เนว อาคตึ วทามิ น คตึ น ฐิตึ น จุตึ น อุปปตฺตึ อปฺปติฏฺฐํ อปฺปวตฺตํ อนารมฺมณเมว ตํ เอเสวนฺโต ทุกฺขสฺสาติ ฯ สุตฺตํ ปฐมํ ฯ**

นิพพานสูตร ที่ ๑
ว่าด้วยการตรัสถึงอายตนะ คือ นิพพาน

ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวันอารามของท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี ใกล้พระนครสาวัตถี ก็สมัยนั้นแล พระผู้มีพระภาคทรงชี้แจงให้ภิกษุทั้งหลายเห็นแจ้ง ให้สมาทาน ให้อาจหาญให้ร่าเริง ด้วยธรรมีกถาอันปฏิสังยุตต์ด้วยนิพพาน ก็ภิกษุเหล่านั้นกระทำให้มั่นมนสิการแล้วน้อมนึกธรรมีกถาด้วยจิตทั้งปวงแล้ว เงี่ยโสตลงฟังธรรม ลำดับนั้นแล พระผู้มีพระภาคทรงทราบเนื้อความนี้แล้ว ทรงเปล่งอุทานนี้ในเวลานั้นว่า **ดูกร ภิกษุทั้งหลาย อายตนะนั้นมีอยู่ ดิน น้ำ ไฟ ลม อากาสานัญจายตนะ วิญญาณัญจายตนะ อากิญจัญญายตนะ เนวสัญญานาสัญญายตนะ โลกนี้ โลกหน้า พระจันทร์และพระอาทิตย์ทั้งสอง ย่อมไม่มีในอายตนะนั้น ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราย่อมไม่กล่าวซึ่งอายตนะนั้นว่า เป็นการมา เป็นการไป เป็นการตั้งอยู่ เป็นการจุติ เป็นการอุปบัติ อายตนะนั้นหาที่ตั้งอาศัยมิได้ มิได้เป็นไป หาอารมณ์มิได้ นี้แลเป็นที่สุดแห่งทุกข์ ฯ**

จบสูตรที่ ๑

๑. (สุตฺตนฺตปิฏเก ขุทฺทกนิกายสฺส อุทาเน อฏฺฐโม ปกฏลิคามิวคฺโค) (จากหนังสือพระไตรปิฎกบาลี ฉบับสยามรัฐ พ.ศ. ๒๕๒๕ เล่มที่ ๒๕ ข้อที่ ๑๕๘ หน้าที่ ๒๐๖)

๒. (พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อุทาน ปาฏลิคามิยวรรค เล่มที่ ๒๕ ข้อที่ ๑๕๘ หน้าที่ ๑๗๕ พ.ศ. ๒๕๒๑)

กรณียเมตตสูตร

โดย

พระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทสโร)

ได้ธรรมกายแล้วจะให้อัศจรรย์อย่างไร ก็เมตตาพรหมวิหารตั้งเข้าไปซิ จะเป็นอัศจรรย์นัก ตั้งเมตตาพรหมวิหารดังกล่าวแล้วทุกประการ นั่นแหละจะเลิศประเสริฐเป็นมหัศจรรย์นัก แต่ว่าพึงรู้พรหมวิหารนี้ จะทำสักเท่าหนึ่งเท่าใด แค่ที่สุดก็เป็นพระโสดาบันเท่านั้น จะเกินพระโสดาบันไปไม่ได้

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ฯ (๓ ครั้ง)

เย เกจิ ปาณภูตตฺถิ วา ตสา วา ถาวรา วา อนวเสสา
ทีฆา วา เย มหนฺตา วา มชฺฌิมา รสฺสกา อณุกถูลา
ทิฏฺฐา วา เย จ อทิฏฺฐา เย จ ทูเร วสนฺติ อวิทูเร
ภูตา วา สมฺภเวสี วา สพฺเพ สตฺตา ภวนฺตุ สุขิตตฺตา
น ปโร ปรํ นิกุพฺเพถ นาติมญฺเญถ กตฺถจิ นํ กิญฺจิ
พฺยาโรสนา ปฏีฆสญฺญา นาญฺญมญฺญสฺส ทุกฺขมิจฺเฉยฺย
มาตา ยถา นิยํ ปุตฺตํ อายุสา เอกปุตฺตมนุรกฺเข
เอวมฺปิ สพฺพภูเตสุ มานสมฺภาวเย อปริมาณํ
เมตฺตญฺจ สพฺพโลกสฺมึ มานสมฺภาวเย อปริมาณํ
อุทฺธํ อโธ จ ติริยญฺจ อสมฺพาธํ อเวรํ อสปตฺตํ
ติฏฺฐญฺจรํ นิสินฺโน วา สยาโน วา ยาวตสฺส วิคตมิทฺโธ
เอตํ สตึ อธิฏฺเฐยฺย พฺรหฺมเมตํ วิหารํ อิธมาหุ
ทิฏฺฐิญฺจ อนุปคมฺม สีลวา ทสฺสเนน สมฺปนฺโน
กาเมสุ วิเนยฺย เคธํ น หิ ชาตุ คพฺภเสยฺยํ ปุนเรตีติฯ

ณ บัดนี้ อาตมภาพจักได้แสดง **กรณียเมตตสูตร** ซึ่งยังค้างอยู่ในสัปดาห์ที่ล่วงไปแล้วนั้น กรณียเมตตสูตรนั้นที่แสดงไปแล้วเพียงแต่ส่วนเบื้องต้น ยังขาดส่วนที่ ๒ อยู่ วันนี้จะแสดงในส่วนเบื้องปลายในกรณียเมตตสูตร ตามวาระพระบาลี เพื่อปฏิการสนองประคองศรัทธา ประดับสติปัญญาคุณสมบัติของท่านผู้พุทธบริษัท ทั้งคฤหัสถ์ บรรพชิต บรรดามาสโมสรในสถานที่นี้ทุกถ้วนหน้า

เริ่มต้นตามวาระพระบาลีว่า **เย เกจิ ปาณภูตตฺถิ ตสา วา ถาวรา วา อนวเสสา** สัตว์มีชีวิตทั้งหลายเหล่าใดเหล่าหนึ่งมีอยู่ ยังสะดุ้งอยู่หรือว่ามั่นคงแล้วทั้งสิ้นไม่เหลือเลย **ทีฆา วา เย มหนฺตา วา** เหล่าใดตัวยาว เหล่าใดตัวใหญ่ **มชฺฌิมา รสฺสกา อณุกถูลา** เหล่าใดเป็นปานกลาง เหล่าใดตัวสั้น เหล่าใดผอมเหล่าใดพี **ทิฏฺฐา วา เย อทิฏฺฐา** เหล่าใดที่เราเห็นแล้วก็ดีหรือว่ายังไม่เห็นก็ดี **เย จ ทูเร วสนฺติ อวิทูเร** เหล่าใดอยู่ในที่ไกลก็ดี อยู่ในที่ไม่ไกลก็ดี **ภูตา วา สมฺภเวสี วา** เกิดแล้วหรือว่ายังจะพึงเกิดต่อไป หรือว่ากำลังเกิดอยู่ **สพฺเพ สตฺตา ภวนฺตุ สุขิตฺตตา** ขอสัตว์ทั้งปวงเหล่านั้น จงเป็นผู้มีตนอยู่เป็นสุขเถิด **น ปโร ปรํ นิกุพฺเพถ** สัตว์เหล่าอื่นอย่าข่มเหงสัตว์เหล่าอื่นเลย **นาติมญฺเญถ กตฺถจิ นํ กิญฺจิ** ไม่ควรดูถูกอะไร ๆ เขาในที่ใด ๆ เลย **มาตา ยถา นิยํ ปุตฺตํ** มารดาผู้ถนอมบุตรคนเดียวผู้เกิดแล้วในตน ด้วยยอมพร่าตนในบุตรนั้นฉันใด **เอวมฺปิ สพฺพภูเตสุ มานสมฺภาวเย อปริมาณํ** ควรพึงเจริญเมตตาที่มีในใจไม่มีประมาณในสัตว์ทั้งหลาย แม้ฉันนั้น **เมตฺตญฺจ สพฺพโลกสฺมึ มานสมฺภาวเย อปริมาณํ** บุคคลเจริญเมตตาที่มีในใจไม่มีประมาณไปในสัตว์โลกทั้งสิ้นในเบื้องบน **อุทฺธํ อโธ จ ติริยญฺจ** หรือในเบื้องต่ำ หรือในเบื้องขวาง **อสมฺพาธํ อเวรํ อสปตฺตํ** เป็นธรรมอันไม่คับแคบไม่มีเวร ไม่มีศัตรู **ติฏฺฐญฺจรํ นิสินฺโน วา สยาโน วา ยาวตสฺส วิคตมิทฺโธ** ผู้มีเมตตายืน อยู่ก็ดี เดินไปก็ดี นั่งแล้วก็ดี นอนแล้วก็ดี เป็นผู้ปราศจากความง่วงนอนฉันใด **เอตํ สตึ อธิฏฺเฐยฺย** ผู้มีเมตตาพึงตั้งสติไว้ฉันนั้นเพราะสติที่ไม่ง่วงนอนนั่นมันแจ่มใสดี พึงตั้งสติอันนั้นไว้ พึงรักษาสติอันนั้นไว้ไม่ให้คลาดเคลื่อน **พฺรหฺมเมตํ วิหารํ อิธมาหุ** นักปราชญ์ทั้งหลายกล่าวแล้ว นักปราชญ์ทั้งหลายไม่ควรให้ทุกข์แก่กันและกัน นักปราชญ์ทั้งหลายกล่าวแล้วว่า กิริยาอันนั้นแหละเป็นพรหมวิหารในพระธรรมวินัยของพระตถาคตเจ้า **ทิฏฺฐิญฺจ อนุปคมฺม สีลวา ทสฺสเนน สมฺปนฺโน** ผู้สงบระงับ ผู้ถึงพร้อมด้วยทัศนะ คือพระโสดาปัตติมรรค **กาเมสุ วิเนยฺย เคธํ** พึงนำความหมกมุ่นในกามทั้งหลายออก **น หิ ชาตุ คพฺภเสยฺยํ ปุนเรติ** เป็นผู้ไม่ถึงในความนอนภพต่อไปอีกโดยแท้ทีเดียว นี้เนื้อความของพระบาลีคลี่ความเป็นสยามได้ความเท่านี้

ต่อแต่นี้จะอรรถาธิบายในกรณียเมตตสูตรนี้เป็นลำดับลงไปว่าในเบื้องต้นที่แสดงมาแล้วในสัปดาห์ก่อนโน้น การเจริญเมตตาว่า ขอสัตว์ทั้งหลายทั้งปวงจงเป็นผู้มีใจตั้งอยู่เป็นสุขเถิดนี้ ต่อหัวว่า สัตว์มีชีวิตทั้งหลายเหล่าใด ให้คิดอยู่แต่ในใจกรณียเมตตสูตร สัตว์มีชีวิตทั้งหลายเหล่าใดเหล่าหนึ่งที่มีอยู่ยังสะดุ้งอยู่ยังมีตัณหาเครื่องสะดุ้ง หรือว่ามั่นคงแล้ว นี่ไม่สะดุ้งหรือเรียกว่าไม่มีตัณหา **อนวเสสา** ทั้งสิ้นไม่เหลือเลยทั้งหมดสัตว์มีเท่าไรทั้งหมดปรากฏไม่เหลือเลย ให้วางใจตั้งใจลงไปดังนั้น สัตว์เหล่าใดมีตัวยาว ยาวเท่าไรก็ช่าง อย่างพญานาคที่ตัวยาว ๆ หรืองูตัวยาว ๆ ชนิดใดก็ช่างที่มีตัวยาว ๆ **ทีฆา วา เย มหนฺตา** หรือเหล่าใดมีตัวใหญ่ ใหญ่เท่าไรก็ช่างจนกระทั่งสุดใหญ่ **มชฺฌิมา วา** หรือว่าปานกลาง มีตัวปานกลาง **รสฺสกา** หรือมีตัวสั้น **อณุกถูลา** หรือว่ามีร่างผอมหรือพีผอมและอ้วนมีมากน้อยเท่าไร ให้ตั้งใจรู้สึกในใจดังนี้ **ทิฏฺฐา วา เย จ อทิฏฺฐา** ที่เราเห็นอยู่แล้ว หรือมิได้เห็นก็ดี ให้ตั้งใจดังนี้ **เย จ ทูเร วสนฺติ อวิทูเร** เหล่าใดอยู่ในที่ไกล หรือว่าอยู่ในที่ไม่ไกล ไกลจนกระทั่งเราไม่เห็น หรือว่าไม่ไกล อ้าย ไม่ไกลอยู่ที่ใกล้หรือว่าเกิดแล้วก็ดี หรือว่ากำลังจะเกิดก็ดี ขอสัตว์ทั้งปวงเหล่านั้นจงเป็นผู้มีตนอยู่เป็นสุขเถิด ให้ตั้งใจอย่างนี้ เป็นเมตตาในธรรมวินัยของพระบรมศาสดาขอสัตว์ทั้งปวงเหล่านั้นจงเป็นผู้มีตนอยู่เป็นสุขเถิดให้ตั้งใจอยู่อย่างนี้ ที่เราเป็นภิกษุ สามเณร อุบาสกอุบาสิกา ให้ตั้งใจเมตตาในสัตว์เหล่านี้ดังนี้

เมื่อตั้งใจอย่างนี้แล้ว อีกท่อนหนึ่ง **น ปโร ปรํ นิกุพฺเพถ** สัตว์เหล่าอื่นอย่าข่มเหง สัตว์อื่นเลย **นาติมญฺเญถ กตฺถจิ นํ กิญฺจิ** อย่าดูหมิ่นอะไร ๆ เขาในที่ใด ๆ เลย การดูหมิ่นเขาน่ะมันมีอยู่ทุกคน ภิกษุก็ดูหมิ่นภิกษุ สามเณรก็ดูหมิ่นสามเณร ภิกษุดูหมิ่นสามเณร สามเณรดูหมิ่นภิกษุ ดูหมิ่นกัน ดูหมิ่นกันต้องเกิดเรื่อง ไม่ได้รับความสุข หรืออุบาสกอุบาสิกาก็ดูหมิ่นกัน อุบาสกก็ดูหมิ่นอุบาสก ในอุบาสกซึ่งกัน

และกันเอง หรืออุบาสิกาดูหมิ่นอุบาสิกาในอุบาสิกาซึ่งกันและกันเอง หรืออุบาสกดูหมิ่นอุบาสิกา หรืออุบาสิกาดูหมิ่นอุบาสก หรือชนชาวบ้านดูหมิ่นชาววัด หรือชาววัดดูหมิ่นชาวบ้าน **การดูหมิ่นกันอย่างนี้แหละปราศจากเมตตาในกันและกัน** ให้กลับใจเสียใหม่ ภิกษุก็ไม่ดูหมิ่นภิกษุ ในชั้นสูง ชั้นกลาง ชั้นต่ำ สามเณรก็ไม่ดูหมิ่นสามเณรในชั้นสูง ชั้นกลาง ชั้นต่ำ หรือภิกษุไม่ดูหมิ่นสามเณร สามเณรไม่ดูหมิ่นภิกษุ หรือคนมั่งมีดูหมิ่นคนจน หรือคนจนดูถูกคนมี หรือคนชั้นสูงดูถูกคนชั้นต่ำ คนชั้นต่ำดูถูกคนชั้นสูง อย่างนี้ต้องมีอยู่เป็นธรรมดา ล้วนเมตตาพรหมวิหารให้เลิกดูหมิ่นกันเสีย ไม่ให้ดูหมิ่นอะไร ๆ ในที่เขา หรือในที่ใด ๆ ไม่ดูหมิ่นกันทั้งนั้น ถ้าเลิกดูหมิ่นเสียเช่นนี้นั่นแหละ**จะกลับเป็นคนดีกับเขาได้** บางทีดูหมิ่นเขาไม่รู้ตัวว่าดูหมิ่นเขา ดูหมิ่นเป็นอย่างไร คำ "ดูหมิ่น" น่ะ เขาเล็กกว่าสู้ไม่ได้ พูดเอาตามชอบใจ ว่าเอาตามชอบใจ ไม่ไพเราะ พูดอย่างกักขฬะ ๆ หยาบช้ากล้าแข็ง บ้างด่าว่าเขาต่าง ๆ ชอบอกชอบใจ เหล่านี้เรียกว่า ดูหมิ่นเขาอยู่แล้ว ถึงเขาจนก็ดูหมิ่น พูดไม่เคารพคารวะในกันและกัน พูดใช้เสียงกระด้าง ไม่น่าฟัง ถ้อยคำเหล่านั้น ตวาดขู่ด้วยประการต่าง ๆ เหล่านี้ดูหมิ่นเขา ลักษณะดูหมิ่นเป็นข้อสำคัญนัก เขาจึงได้ยืนยันไว้ว่า **เรือนยอดที่จะทำลายลงด้วยไฟไหม้น่ะเพราะไหม้แต่ เรือนย่อยขึ้นไป** กระต๊อบกระท่อมที่ปลูกอยู่ข้าง ๆ เรือนยอดนั่นแหละ ไหม้เรือนเล็ก ๆ ขึ้นก่อน แล้วก็ไปไหม้เรือนยอดนั่นฉันใดก็ดี แง่นี้แหละความร้อนเกิดจากชั้นน้อยขึ้นมาไหม้เรือนยอดได้ **เจ้าครองประเทศหรือผู้ครองประเทศจะได้รับความอับปางเกิดปฏิวัติขึ้นก็เพราะผู้ใหญ่ดูหมิ่นผู้น้อย** หรือไม่ฉะนั้น ผู้น้อยเมื่อถูกดูหมิ่นดูถูกด้วยประการใดประการหนึ่ง ก็จำเอาไว้ ได้สมัครพรรคพวกมากขึ้นก็ลงโทษผู้ใหญ่เหมือนในคอมมิวนิสต์ บัดนี้ที่จะเกิดลุกลามกันใหญ่โตเช่นนี้เพราะผู้ชั้นสูงดูหมิ่นผู้ต่ำ คนมั่งมีดูถูกคนจน เมื่อเป็นเช่นนี้ก็เกิดเข้าปล้นกัน เกิดเป็นคอมมิวนิสต์ขึ้น นี่เพราะเหตุพูดจาไม่เพราะ ดูถูกดูหมิ่นกัน จึงได้เกิดรบราฆ่าฟันกันเช่นนี้ ถ้าแม้ไม่ดูถูกดูหมิ่นซึ่งกันและกันแล้ว ไหนเลยจะเกิดรบราฆ่าฟันกันเช่นนี้ เหตุนี้ถ้าภิกษุ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา รู้จักเช่นนี้แล้วให้เลิกดูหมิ่นกันเสีย ไม่ดูหมิ่นใคร ๆ ละ เลิกดูหมิ่นเสีย ตั้งอยู่ในเมตตา เมื่อเจอผู้ใหญ่ก็ตั้งอยู่ในเมตตารักใคร่ ปรารถนาจะให้เป็นสุข เมื่อเจอผู้ปานกลางก็ตั้งอยู่ในเมตตารักใคร่ปรารถนาจะให้เป็นสุข เมื่อเจอผู้ต่ำก็ตั้งอยู่ในเมตตารักใคร่ปรารถนาจะให้เป็นสุข เมื่อตั้งอยู่เช่นนี้ ตามบาลีว่า **น ปโร ปรํ นิกุพฺเพถ** แปลว่า ไม่ดูถูกดูหมิ่นในกันและกัน **นาติมญฺเญถ กตฺถจิ นํ กิญฺจิ** นี้เรียกว่าไม่ดูถูกดูหมิ่นในกันและกัน

มารดาผู้ถนอมกล่อมเกลี้ยงแต่บุตรที่เกิดในตนผู้เดียว ยอมพร่าชีวิตของตนได้ด้วยความรักลูกแม้ฉันใด บุคคลผู้ประกอบเมตตา บุคคลผู้ตั้งอยู่ในเมตตา บุคคลผู้เจริญเมตตาพึงตั้งจิตดวงนั้นไว้ จิตดวงของมารดาที่พร่าชีวิตแทนบุตรของตนได้น่ะ บุคคลผู้ประกอบด้วยเมตตา พึงตั้งจิตดวงนั้นไว้ นักปราชญ์ทั้งหลายกล่าวว่า กิริยาของจิตเช่นนั้นแหละชื่อว่าเป็นพรหมวิหารในพุทธศาสนาทีเดียว ตรงนี้ต้องจำ **มารดาผู้ถนอมบุตรของตนผู้เกิดในตนผู้เดียวด้วยยอมพร่าชีวิตของตนได้ ผู้ประกอบด้วยจิตเมตตาพึงรักษาจิตดวงนั้นไว้ บัณฑิตทั้งหลาย กล่าวว่ากิริยาของจิตเช่นนั้นแหละเป็นพรหมวิหารในพุทธศาสนานี้** จิตดวงนั้นให้รักษาไว้ รักษาอย่างไร จิตที่รัก รูป เสียงอิ่มเอิบซาบซึ้งในใจนั่นแหละ อย่าใช้จำเพาะลูกของตัว เมื่อใช้ในลูกของตัวจิตสงบดีแล้วใช้จิตที่ซาบซ่านอย่างชนิดนั้นให้ทั่วไปแก่คนอื่นไม่จำเพาะลูก ให้ทั่วไปแก่คนอื่น เหมือนอยู่ในวัดนี้ถ้าจะแผ่เมตตาก็เหมือนกันหมด เห็นหญิงก็ดี ชายก็ดี ภิกษุ สามเณร เอาใจของตัว จิตของตัวที่เอิบอาบซึมซาบในลูกที่เกิดในอกของตนนั่นแหละ จำได้รสชาติใจนั้นแน่ เอาใจดวงนั้นแหละเอาไปรักใคร่เข้าในบุคคลอื่นทุกคนเหมือนกับลูกของตน ให้มีรสมีชาติอย่างนั้น ถ้ามีรสมีชาติอย่างนั้นละก็ เมตตาพรหมวิหารของตนเป็นแล้ว เมื่อเมตตาพรหมวิหารเป็นขึ้นเช่นนี้แล้วอัศจรรย์นัก ไม่ใช่พอดีพอร้ายให้ใช้อย่างนี้ ใช้จิตของตนให้เอิบอาบ ถ้าว่าทำจิตไม่เป็นก็แผ่ได้ยาก ไม่ใช่แผ่ได้ง่าย แต่ลูกของตนแผ่ได้ ลูกออกใหม่ ๆ น่ะ เอิบอาบ ซึมซาบรักใคร่ ถนอมกล่อมเกลี้ยงบุตรของตน กระฉับกระเฉงแน่นแฟ้นเพียงใด ให้เอาจิตดวงนั้นแหละมาใช้ เรียกว่าเมตตาพรหมวิหาร เอาไปใช้ในคนอื่นเข้า เห็นคนอื่นเข้าก็รักใคร่อย่างนั้นแหละเมตตารักใคร่อย่างนั้นแหละ เมตตารักใคร่อย่างบุตรน่ะ เมตตารักใคร่อย่างไร มีอะไรให้หมด ถ้าว่ามีนมก็รีบให้นมทีเดียว มีของอะไรให้หมดทุกสิ่งทุกอย่าง รักใคร่จริง ๆ อย่างนั้น เอิบอาบ

ซึมซาบรสชาติสำคัญทีเดียว ลูกอ่อนน่ะ จิตดวงนั้นสำคัญทีเดียว จำไว้ ตั้งจิตดวงนั้นแหละไว้ พรหมวิหาร แต่ว่าให้ทั่วไปแก่สัตว์โลกโอกอ่าวอ่าววัฏสงสาร ไม่ว่าสัตว์ชนิดใด ๆ ๔ เท้า ๒ เท้า เท้าเหี้ยน เท้ามากไม่เข้าใจ จะเป็นสัตว์ตัวใหญ่ หรือสัตว์ตัวยาว หรือสัตว์ตัวปานกลาง หรือสัตว์ตัวสั้น หรือพี หรือผอม หรืออ้วน ชนิดอะไรก็ช่าง ผอมหรืออ้วนก็ช่าง ที่เห็นแล้วหรือยังไม่ได้เห็นก็ช่าง อยู่ใกล้หรืออยู่ไกลก็ช่าง ตั้งจิตให้มั่นหมายในสัตว์อย่างนั้น ตั้งจิตลงไปเช่นนั้น นี่ให้จำไว้ เมตตาพรหมวิหารให้รักษาเอาไว้ นี่พวกทำจิตให้เป็นน่ะทำได้อย่างนี้ ให้จำแม่ลูกอ่อนรักลูกไว้ ถ้าไม่เป็นแม่ลูกอ่อน ไม่รู้รสชาติของจิตนี้ ไม่รู้จักรสชาติของจิตดวงนี้ ถ้าเป็นแม่ลูกอ่อนจึงจะรู้จักรสชาติของจิตดวงนี้ ถ้าเป็นพ่อลูกอ่อนก็รู้จักรสชาติของจิตดวงนี้ ถ้าไม่เป็นพ่อลูกอ่อนก็ไม่รู้จักรสชาติของจิตดวงนี้ จิตดวงนี้เป็นจิตดวงสำคัญ เมื่อรู้จักใช้แล้วละก็ **ใช้จำเพาะลูกของตนก็ไม่ได้ผล จิตมีฤทธิ์นัก ถ้ารู้จักใช้ถูกส่วนแล้วละก็ มีฤทธิ์มีเดช**

มากมายนักนะ จะมีคนรักใคร่มากมายนับประมาณไม่ได้ถ้าใช้ถูกส่วน ถ้าว่าผู้ทำจิตเป็น ทำใจหยุดนิ่งได้ก็แก้ไขใจของตัวได้ ไปแค่ไหนก็แก้ไขแค่นั้น แก้ให้รักใคร่สัตว์โลกเหมือนอย่างกับแม่ลูกอ่อนที่รักลูกที่เกิดใหม่ ๆ โคก็ดีรักลูกที่เกิดใหม่น่ะ สัตว์เดรัจฉานลูกที่เกิดใหม่ ๆ น่ะ ใครเข้าไปขวิดทีเดียว ไก่ป่าก็ดีเปรียวนักกลัวมนุษย์นัก แต่พอลูกอ่อนออกมาละก็ออกจากไข่ใหม่ ๆ พาลูกเดินต๊อกแต๊กละก็เอาละใครเข้าไปละก็ปราดตีใส่ทีเดียว ไก่เถื่อนนะ ไก่ป่านะกลัวมนุษย์นัก แต่ว่ามนุษย์เข้าใกล้ตีทีเดียว ร้องทีเดียวแผ่ปีกทีเดียว เพราะรักลูกออกห่างจากลูกไม่ได้ จิตดวงนั้นสัตว์ดิรัจฉานก็ยังใช้ในลูก สัตว์สี่เท้า สองเท้าเท้าเหี้ยน ใช้ในลูกเหมือนกันหมดว่าแม่ลูกอ่อนใช้ในลูกละก็ให้จำจิตดวงนั้นไว้นั่นแหละ**ทำให้เป็นขึ้นเถอะจิตดวงนั้นน่ะให้เป็นแก่มนุษย์ทั่วไปละก็ บุคคลนั้นแหละ จะทำอะไรละก็ ในมนุษย์โลกสำเร็จหมด** สำเร็จหมดทีเดียว **จะสร้างประเทศก็สำเร็จหมด สร้างวัดสร้างวาเป็นสำเร็จหมด ใช้อย่างนั้นแหละ คนต้องมาช่วยทำให้สำเร็จทุกประการ** เหมือนอย่างกับแม่ลูกอ่อนรักลูกเอิบอาบดึงดูดกระฉับกระเฉงแน่นแฟ้นในลูกลูกจะแอะก็ไม่ได้ละ แม่ก็ต้องควักละ นั่นแหละฉันใด ลูกนั่นก็ทำใจหยุดดีมั่นคงดี แม่มีความกระสันแน่นแฟ้นในลูกยิ่งนักหนา **จิตดวงนั้นแหละผู้เจริญเมตตาให้รักษาไว้อย่าให้คลาดเคลื่อน** ถ้ารักษาไม่ได้แล้ว**ขอสะกิดใจว่านั่นแหละพรหมวิหารในพระพุทธศาสนา จะทำอะไรในพระพุทธศาสนาสำเร็จทุกสิ่งทุกประการ** นี่ให้รู้จักหลักฐานพุทธศาสนาแน่นอนอย่างนี้

เมื่อรู้จักเช่นนี้แน่นอนแล้วเข้าใจแล้ว ท่านจึงได้ยืนว่า **เมตฺตญฺจ สพฺพโลกสฺมึ มานสมฺภาวเย อปริมาณํ** บุคคลผู้เจริญเมตตาที่มีในใจไม่มีประมาณไปในสัตว์ทั้งสิ้นเจริญอย่างนี้แหละ ในเบื้องบน **อุทฺธํ** ในเบื้องบน ในเบื้องบนก็ตลอดขึ้นไปจะมีสัตว์เท่าไรในอากาศ ในเบื้องต่ำ ในแผ่นดินมีมากน้อยเท่าไรทั่วไปหมดแบบเดียวกัน สัตว์ในแผ่นดิน **อุทฺธํ อโธ จ ติริยญฺจ** ในเบื้องขวาง ในเบื้องขวางตลอดไปหมดพ้นจากเบื้องบนเบื้องต่ำ เบื้องขวางตลอดหมด ให้แผ่ไปอย่างนี้ทั่วไป **อสมฺพาธํ** เป็นธรรมไม่คับแคบ **อเวรํ** ไม่มีเวร หาเวรมิได้ ไม่มีเวรมีภัย ไปข้างไหนก็สบายไม่ต้องมีศัสตราอาวุธ ไม่มีเวรไม่มีภัยกับใคร **อสปตฺตํ** ไม่มีศัตรู ไปไหนไม่มีศัตรู ไม่มีใครทำร้ายเพราะเมตตาพรหมวิหารเป็นเสียแล้ว เพราะมีแต่เขารักใคร่เท่านั้น **ติฏฺฐญฺจรํ** เมื่อเจริญเมตตาถึงขนาดนั้นแล้ว ยืนอยู่ก็ดี เดินอยู่ก็ดี เดินไปก็ดี **นิสินฺโน วา** นั่งแล้วก็ดี **สยาโน วา** นอนแล้วก็ดี เป็นผู้ปราศจากความง่วงนอนทีเดียว ไม่มีง่วงเหงาหาวนอนฉันใด **เอวมฺปิ สพฺพภูเตสุ มานสมฺภาวเย อปริมาณํ** ผู้ประกอบด้วยเมตตามีในใจไม่มีประมาณเช่นนี้ ย่อมเป็นผู้มีตนเป็นสุขโดยส่วนเดียวไม่มีทุกข์

เหตุนั้นผู้ที่ประกอบด้วยเมตตาเห็นสภาวะปานฉะนี้ ย่อมประกอบด้วยทัศนะความเห็นคือ เข้าถึงซึ่งความเป็นพระโสดาปัตติมรรคทีเดียว เมื่อเข้าถึงซึ่งความเป็นพระโสดาปัตติมรรคเช่นนี้ **กาเมสุ วิเนยฺย เคธํ** ควรนำความหมกมุ่น **เคธํ** แปลว่าตัวกิเลส

ควรนำความหมกมุ่นในกามทั้งหลายไปเสีย อย่าไปเกี่ยวข้องด้วยกามนัก มันทำให้พรหมวิหารเสีย ถ้าไม่เกี่ยวข้องด้วยกามแล้วพรหมวิหารไม่เสีย ถ้าเกี่ยวข้องด้วยกามเสียแล้วเสียพรหมวิหาร มีความปรารถนาในกามเสียแล้วไม่เป็นพรหมวิหาร **"พรหมวิหาร" ไม่ปรารถนาในกาม ปรารถนาเหมือนอย่างกับมารดารักลูกลูกออกใหม่ ๆ ดังนั้น** มารดารักลูกออกใหม่ ๆ ด้วยกรุณาอย่างเดียว ด้วยเมตตา กรุณา มุทิตา **มารดาบิดารักลูกออกใหม่ ๆ มีเมตตารักใคร่จะให้เป็นสุข ไม่ต้องการอะไรเลยในลูก กรุณาอยากจะช่วยลูกให้พ้นทุกข์ มุทิตาเมื่อลูกเดินได้นั่งได้คลานได้ ไปในทิศานุทิศได้ เลี้ยงตัวได้ก็ยินดีด้วย โมทนาด้วย หรือถึงความวิบัติพลัดพรากที่เหลือวิสัยที่จะช่วยได้ก็อยู่ในอุเบกขา อย่างนั้นมารดาที่รักลูกน่ะ รักใคร่ลูกน่ะ ถนอมกล่อมเกลี้ยงเลี้ยงลูกน่ะไม่ประกอบด้วยกาม ประกอบด้วยพรหมวิหารแท้ ๆ ถึงได้กล่าวว่ามารดาบิดาเป็นพรหมของบุตร**

พระพุทธเจ้าก็เป็นพรหมของบุตรเป็นพุทธเจ้าด้วย เป็นพรหมด้วย

มารดาบิดาเป็นบุรพาจารย์ของบุตร เพราะสอนบุตรและธิดามาก่อนใคร มารดาบิดาเป็นพระอรหันต์ของบุตร บุตรจะเพาะเลี้ยงมารดาบิดาด้วยประการใดก็ได้เชื่อว่าเลี้ยงพระอรหันต์แท้ ๆ เหตุนี้แล เมตตาพรหมวิหารนี้ ท่านทั้งหลายผู้เป็นเมธี พึงมนสิการกำหนดไว้ในใจของตนทุกถ้วนหน้า ถ้าผู้ใดประพฤติปฏิบัติได้ในเมตตาพรหมวิหารดังกล่าวแล้วนี้ ไม่เข้าถึงซึ่งความนอนในครรภ์อีก ย่อมไม่เข้าถึงซึ่งความนอนในครรภ์อีกโดยแท้ทีเดียว แตกกายทำลายขันธ์แล้ว ถ้าเป็นพระโสดาบันไม่เข้าถึงซึ่งความนอนในครรภ์อีก ก็ชาติเดียวเท่านั้นได้ไปเป็นพระสกทาคาอนาคาอรหันต์ทีเดียว เรียกว่า **เอกพีชี** ชาติเดียวตายทีเดียว ไม่กลับมานอนในครรภ์ ในกามภพอีกต่อไป ไม่กลับมานอนในครรภ์กามภพอีกต่อไป อันนี้ก็ได้ชื่อว่าพระอานิสงส์เมตตาส่งให้ถ้าว่าผู้ใดทำใจได้เช่นนี้ ผู้นั้นได้ชื่อว่าเป็นที่ไหว้ที่บูชาของมหาชนคนทั้งหลาย เรื่องนี้ปรากฏอยู่ครั้งในตอนไม่สู้ช้านัก เขาเล่าลือในตอนเชียงใหม่ **พระศรีวิชัย**ประกอบเมตตาพรหมวิหารเป็นอย่างนี้แหละ แกจะทำอะไรเป็นสำเร็จหมดทุกประการ ผู้มีปรีชาญาณเช่นนั้น มนสิการกำหนดไว้ในใจของตนทุกถ้วนหน้า วัดปากน้ำถ้าจะพลิกวิชานี้ก็จะใช้จิตอย่างชนิดนี้ก็ไม่สู้ยาก มีจำนวนรู้ในทางธรรมปฏิบัติใช้จิตเป็น ๑๕๐ กว่าคนแล้ว ในพวกเหล่านี้พอทำเข้าก็เป็นทุกคนไม่สู้ยากนัก ถ้าว่าทำจิตยังไม่เป็นแล้วก็ทำยากอยู่ในเมตตาพรหมวิหารนี้ไม่ใช่เป็นของทำง่าย พุทธศาสนาต้องประสงค์อย่างนี้นะ ถ้า

เราเป็นผู้มีปัญญาฉลาดมาพบพุทธศาสนาเป็นหลักของวิชาเช่นนี้แล้ว จับเอาหลักเสียให้ได้ ได้สักอย่างใดอย่างหนึ่งก็ใช้ได้ ได้ธรรมกายก็ใช้ได้ **ได้ธรรมกายแล้วจะให้อัศจรรย์อย่างไร ก็เมตตาพรหมวิหารตั้งเข้าไปซิ จะเป็นอัศจรรย์นัก** ตั้งเมตตาพรหมวิหารดังกล่าวแล้วทุกประการ นั่นแหละจะเลิศประเสริฐเป็นมหัศจรรย์นัก แต่ว่าพึง**รู้พรหมวิหารนี้จะทำสักเท่าหนึ่งเท่าใด แค่ที่สุดก็เป็นพระโสดาบันเท่านั้น จะเกินพระโสดาบันไปไม่ได้** ท่านวางหลักไว้เท่านั้น ถ้าจะทำไปทางอื่นสูงขึ้นไปกว่านี้ก็ยังเป็นสกทาคาอนาคาอรหันต์ขึ้นไปได้สูงกว่านี้ จะมัวเพลินอยู่ไม่ได้ พระพุทธศาสนาท่านอุปมาเหมือนต้นไม้ใหญ่สมบูรณ์ด้วยใบแก่ อ่อน ดอก ผล ที่นกประชุมชนต้องการได้ทั้งนั้น ถ้าว่าคนไม่มีปัญญาเข้ามาในพระธรรมวินัยของพระศาสดา ก็มัวรับประทานใบไม้น่ะอ่อนแก่ตามเรื่องของตัว รับประทานดอกไม้บ้างอ่อน แก่ตามกุศลของตัว รับประทานผลไม้บ้างอ่อนแก่ตามประสงค์ของตัว นี่คนมีปัญญาน้อยคนไม่มีปัญญา ถ้าคนมีปัญญาแล้วก็ อ้อ! เป็นตามธรรมดาพระพุทธศาสนาสมบูรณ์บริบูรณ์ด้วยลาภสักการะต่าง ๆ เต็มอยู่ในพุทธศาสนานี้ ใครมาอยู่ในพระพุทธศาสนานี้ไม่ต้องทำนาทำเรือกทำสวนค้าขายแต่อย่างหนึ่งอย่างใด ในพุทธศาสนามีบริบูรณ์ด้วยข้าวปลาธัญญาหารทั้งนั้น ไม่ขาดตกบกพร่องอย่างใด **ถ้ามัวเพลินแต่กินแต่นอน เสียเช่นนี้มรรคผลก็ไม่ได้ เสียเวลาไป** นี่ทำให้มีให้เป็นธรรมกายขึ้นนั่นน่ะเป็นแก่นเป็นสาระของต้นไม้นั้น ในพุทธศาสนาเรียกว่าเป็นแก่นแน่นหนาทีเดียว ได้ชื่อว่ายึดไว้ได้ซึ่งแก่นสารของตนทีเดียว **อาทยิ สารเมว อตฺตโน** ยึดไว้ได้ซึ่งแก่นสารของตนทีเดียว ได้ธรรมกายเสีย **ได้ธรรมกายแล้วทำธรรมกายนั่นให้เป็นพระโสดาปัตติมรรค โสดาปัตติผล สกทาคามิมรรค สกทาคามิผล อนาคามิมรรค อนาคามิผล อรหัตมรรค อรหัตผล เป็นลำดับขึ้นไป อย่างนี้พบแก่นสารในธรรมวินัยของพระศาสดาแท้ ๆ**

เหตุนี้แลที่ได้ชี้แจงแสดงมาในท้ายของกรณียเมตตสูตรนี้ ตามวาระพระบาลีคลี่ความเป็นสยามภาษา ตามมตยาธิบายพอสมควรแด่เวลา **เอเตน สจฺจวชฺเชน** ด้วยอำนาจความสัจที่ได้อ้างธรรมปฏิบัติตั้งแต่ต้นจนอวสานนี้ **สทา โสตฺถี ภวนฺตุ เต** ขอความสุขสวัสดีจงบังเกิดมีแด่ท่านทั้งหลาย บรรดามาสโมสรในสถานที่นี้ทุกถ้วนหน้า อาตมภาพชี้แจงแสดงมาพอสมควรแด่เวลา สมมุติว่ายุติธรรมีกถาโดยอรรถานิยามความเพียงเท่านี้ **เอวํ** ก็มีด้วยประการฉะนี้.

■■■■

วิธีปฏิบัติภาวนาสมาธิและปัญญาสำหรับเยาวชน และประสบการณ์การสอนภาวนาแก่เยาวชน

โดย

พระมหาเสริมชัย ชยมงฺคโล
บรรยายแก่นิสิต และนักเรียน มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษดิ์
วันที่ ๑๘ ธันวาคม ๒๕๓๕ เวลา ๒๐.๐๐ – ๒๑.๓๐ น.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย สมถะที่ภิกษุเจริญแล้วย่อมเสวยประโยชน์อะไร ย่อมละราคะได้ วิปัสสนาที่อบรมแล้ว ย่อมเสวยประโยชน์อะไร ย่อมละอวิชชาได้, ดูกรภิกษุทั้งหลายจิตที่เศร้าหมองด้วยราคะย่อมไม่หลุดพ้นปัญญาที่เศร้าหมองด้วยอวิชชาย่อมไม่เจริญ ด้วยประการฉะนี้แล, ดูกรภิกษุทั้งหลาย เพราะสำรอกราคะได้ จึงชื่อว่าเจโตวิมุตติ และเพราะสำรอกอวิชชาได้ จึงชื่อว่าปัญญาวิมุตติ"

ก่อนอื่นกระผมขอเรียนถึงขอบเขตเรื่องที่จะบรรยายในวันนี้ คือ "เรื่องวิธีปฏิบัติภาวนาสมาธิและปัญญา สำหรับเยาวชน และประสบการณ์การสอนภาวนาแก่เยาวชน" ตามวัตถุประสงค์ของท่านประธานคณะกรรมการนิสิต ที่จะให้กระผมถวายความรู้แก่นิสิตและนักเรียน มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่จะไปทำหน้าที่เป็นวิทยากรอาสาสมัครประจำหน่วยอบรม ตามโครงการพัฒนาเยาวชนภาคฤดูร้อน ปี ๒๕๓๖ ว่า นิสิตและนักเรียนควรจะได้รับความรู้ เพื่อให้ไปทำหน้าที่ดังกล่าว ในส่วนของการอบรมภาวนาสมาธิและปัญญาแก่เยาวชนให้ได้ผลดี เป็นสำคัญ คือ

(๑) **หลักสมถวิปัสสนากัมมัฏฐาน/ภาวนา**

เพื่อเป็นพื้นฐานสำคัญในการอบรมเยาวชน การป้องกันและแก้ไขปัญหาในธรรมปฏิบัติให้ถูกต้องเหมาะสม ตรงประเด็น ตามพระธรรมวินัยและตามที่บุรพาจารย์ ผู้ทรงคุณวุฒิได้ปฏิบัติได้ผลดีมาแล้ว แม้จะย่นย่อหรือขยาย หรือปรับวิธีการอบรมให้เหมาะสมกับจริตอัธยาศัยของเยาวชน เพื่อให้ได้ผลดีก็จะไม่คลาดเคลื่อนไปจากหลักธรรมที่พระพุทธองค์ได้ตรัสไว้ดีแล้ว

ในเรื่องนี้ กระผมจะกล่าวถึงหลักธรรมแต่เพียงย่อ ๆ พร้อมด้วยความสัมพันธ์ในเหตุและผลของธรรมปฏิบัติ แต่พอเข้าใจและพอเป็นหลักเพื่อถือเป็นแนวทางปฏิบัติธรรมเฉพาะตนและเป็นแนวทางสำหรับอบรมเยาวชน

(๒) **วิธีการอบรมภาวนาสมาธิและปัญญาแก่เยาวชน**

จะแนะนำวิธีการเจริญภาวนาธรรมเบื้องต้นสำหรับเยาวชนให้ พร้อมด้วยแนะนำวิธีป้องกันและแก้ไขปัญหาในทางปฏิบัติ จากประสบการณ์ในการสอนภาวนาธรรมแก่เยาวชน และในช่วงสุดท้ายของการบรรยายก็จะได้เปิดโอกาส ให้นิสิตและนักเรียนถามปัญหาอีกด้วย

(๓) **คุณประโยชน์ขั้นพื้นฐานจากการปฏิบัติภาวนาธรรม สำหรับเยาวชน**

(๔) **พระธรรมและวินัย(ศีล)ที่ควรจะสอดแทรกในการอบรมเยาวชน** ทั้งก่อน ขณะ และภายหลังการอบรมภาวนาธรรม

(๕) **การประเมินผลจากการอบรมภาวนาธรรมแก่เยาวชน** และข้อแนะนำวิธีปฏิบัติภาวนาธรรมชั้นสูงขึ้นไป เมื่อมีผู้ปฏิบัติได้ผลดีในขั้นพื้นฐาน (เบื้องต้น) ดังจะได้กล่าวในรายละเอียดต่อไป

๑. **หลักสมถวิปัสสนากัมมัฏฐาน/ภาวนา เพื่อเจริญวิชชาเครื่องดับอวิชชามูลรากฝ่ายเกิดและทุกข์ และเพื่อความบรรลุมรรค ผล นิพพาน**

ก. ความสำคัญของสมถวิปัสสนากัมมัฏฐาน/ภาวนา

ก.๑ ฌานช่วยให้รู้เห็นสภาวธรรมตรงตามที่เป็นจริง ดังบาลีพระพุทธภาษิตว่า "สมาธึ ภิกฺขเว ภาเวถ สมาหิโต ยถาภูตํ ปชานาติฯ" แปลความว่า ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงเจริญสมาธิ ภิกษุผู้มีใจตั้งมั่นแล้ว ย่อมรู้ตามความเป็นจริง (สํ. ม. ๑๙/๑๖๕๔)

ก.๒ ผู้เจริญทั้งฌานและปัญญา ย่อมปฏิบัติใกล้นิพพาน ดังบาลีพระพุทธภาษิตว่า "นตฺถิ ฌานํ อปญฺญสฺส นตฺถิ ปญฺญา อฌายิโน ยมฺหิ ฌานญฺจ ปญฺญา จ สเว นิพฺพานสนฺติเกฯ"
ฌานย่อมไม่มีแก่ผู้ไม่มีปัญญา ปัญญาย่อมไม่มีแก่ผู้ไม่มีฌาน ฌานและปัญญามีอยู่ในผู้ใด ผู้นั้นแลอยู่ใกล้นิพพาน (ขุ. ธ. ๒๕/๓๕)

ก.๓ ธรรม ๒ อย่าง คือ สมถะและวิปัสสนาเป็นไปในส่วนแห่งวิชชา ดังมีพระพุทธภาษิต ว่า "ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๒ อย่างเป็นไปในส่วนแห่งวิชชา ธรรม ๒ อย่างเป็นไฉน คือ สมถะ ๑ วิปัสสนา ๑, ดูกรภิกษุทั้งหลาย สมถะที่ภิกษุเจริญแล้วย่อมเสวยประโยชน์อะไร ย่อมละราคะได้ วิปัสสนาที่อบรมแล้วย่อมเสวยประโยชน์อะไร ย่อมละอวิชชาได้, ดูกรภิกษุทั้งหลายจิตที่เศร้าหมองด้วยราคะย่อมไม่หลุดพ้น ปัญญาที่เศร้าหมองด้วยอวิชชาย่อมไม่เจริญ ด้วยประการฉะนี้แล, ดูกรภิกษุทั้งหลาย เพราะสำรอกราคะได้ จึงชื่อว่าเจโตวิมุตติ และเพราะสำรอกอวิชชาได้ จึงชื่อว่าปัญญาวิมุตติ" (องฺ. ทุก. ๒๐/๒๗๕-๒๗๖)

ก.๔ สัมมาสมาธิ ได้แก่การเจริญฌานทั้ง ๔ และ **สัมมาทิฏฐิ** คือปัญญาอันเห็นแจ้งในอริยสัจ ๔ **อันเกิดและเจริญขึ้นจากสมถวิปัสสนาภาวนา เป็นองค์แห่งอริยมรรค**ที่จะกำจัดสัญโญชน์กิเลสเครื่องร้อยรัดให้ติดอยู่กับโลกให้หมดสิ้นไป ได้บรรลุมรรค ผล นิพพาน ที่สิ้นสุดแห่งทุกข์ทั้งปวง

ข. ความหมายของสมถกัมมัฏฐาน/ภาวนา และ **สมถภูมิหรืออารมณ์ของสมถะ**

สมถะ - ธรรมยังจิตให้สงบระงับจากกิเลสนิวรณ์เครื่องกั้นปัญญา

กัมมัฏฐาน/ภาวนา - งานฝึกอบรมจิตให้เป็นสมาธิแนบแน่นมั่นคง ให้ผลเป็นธรรมเครื่องกำจัดกิเลสนิวรณ์ (นิวรณูปกิเลส) เครื่องกั้นปัญญา

ข.๑ สมถภูมิ ที่มีมาในพระบาลี มี ๙ แบ่งเป็น ๒ ชนิด ดังนี้

หมวดที่ ๑ สติปัฏฐาน ๔ (ธรรมที่เป็นอารมณ์ เป็นที่ตั้งแห่งสติ ๔) ได้แก่

(๑) กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน มีสติพิจารณาเห็นกายในกาย เป็นทั้ง ณ ภายใน และทั้ง ณ ภายนอก

(๒) เวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน มีสติพิจารณาเห็นเวทนาในเวทนา เป็นทั้ง ณ ภายใน และทั้ง ณ ภายนอก

(๓) จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน มีสติพิจารณาเห็นจิตในจิต เป็นทั้ง ณ ภายใน และทั้ง ณ ภายนอก

(๔) ธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน มีสติพิจารณาเห็นธรรมในธรรม เป็นทั้ง ณ ภายใน และทั้ง ณ ภายนอก

หมวดที่ ๒ อภิณหปัจจเวกขณ์ ๕ (ธรรมที่ควรพิจารณาเนือง ๆ ๕ ประการ)

(๑)-(๒)-(๓) ให้พิจารณาเนือง ๆ ว่า เรามีความแก่ ความเจ็บ และความตาย เป็นธรรมดา ไม่มีใครล่วงพ้นไปได้

(๔) ให้พิจารณาเนือง ๆ ว่า เราต้องพลัดพรากจากของรักของชอบใจทั้งนั้น

(๕) ให้พิจารณาเนือง ๆ ว่า เรามีกรรมเป็นของตัว จักต้องรับผลกรรม เราทำดีจักได้ดี ทำชั่วจักได้ชั่ว

ข.๒ สมถภูมิ ที่มีในคัมภีร์พระอภิธัมมัตถสังคหะ และ **คัมภีร์พระวิสุทธิมรรค มี ๔๐ แบ่งเป็น ๗ หมวด** ดังนี้

หมวดที่ ๑ กสิณ ๑๐ มี

ภูตกสิณ ๔ ได้แก่

ปฐวีกสิณ การเพ่งดินเป็นอารมณ์ ๑
อาโปกสิณ การเพ่งน้ำเป็นอารมณ์ ๑
เตโชกสิณ การเพ่งไฟเป็นอารมณ์ ๑
วาโยกสิณ การเพ่งลมเป็นอารมณ์ ๑

วัณณกสิณ ๔ ได้แก่

นีลกสิณ การเพ่งสีเขียวเป็นอารมณ์ ๑
ปีตกสิณ การเพ่งสีเหลืองเป็นอารมณ์ ๑
โลหิตกสิณ การเพ่งสีแดงเป็นอารมณ์ ๑
โอทาตกสิณ การเพ่งสีขาวเป็นอารมณ์ ๑

อาโลกกสิณ การเพ่งแสงสว่างเป็นอารมณ์ ๑
อากาสกสิณ การเพ่งอากาศเป็นอารมณ์ ๑

หมวดที่ ๒ อสุภะ ๑๐

หมวดที่ ๓ อนุสติ ๑๐ ได้แก่

พุทธานุสติ ๑, ธัมมานุสติ ๑, สังฆานุสติ ๑, สีลานุสติ ๑, จาคานุสติ ๑, เทวานุสติ ๑, มรณสติ ๑, กายคตาสติ ๑, อานาปานสติ ๑, อุปสมานุสติ ๑

หมวดที่ ๔ พรหมวิหาร ๔ ได้แก่

เมตตา ๑, กรุณา ๑, มุทิตา ๑, อุเบกขา ๑

หมวดที่ ๕ อาหาเรปฏิกูลสัญญา ๑

หมวดที่ ๖ จตุธาตุววัฏฐานะ ๑

หมวดที่ ๗ อรูปกัมมัฏฐาน ๔ ได้แก่

อากาสานัญจายตนฌาน ๑, วิญญาณัญจายตนฌาน ๑, อากิญจัญญายตนฌาน ๑, เนวสัญญานาสัญญายตนฌาน ๑,

ข.๓ เปรียบเทียบระดับสมาธิจากการเจริญสมถกัมมัฏฐาน ๔๐ มีนิมิต ๓ ภาวนา ๓

บริกรรมนิมิต (นิมิตในบริกรรมหรือนึกให้เห็นด้วยใจ), **บริกรรมภาวนา** (ภาวนาในบริกรรม หรือ ท่องในใจ)

ย่อมได้ในกัมมัฏฐานทั่วไป ได้สมาธิระดับ **ขณิกสมาธิ** คือ สมาธิเล็กน้อย)

อุคคหนิมิต (นิมิตติดตา หรือเห็นนิมิตด้วยใจ ได้ชั่วคราว) ได้ในกัมมัฏฐานทั่วไป, และ **อุปจารภาวนา** (ภาวนาในอุปจาระ) ได้ในกัมมัฏฐาน ๑๐ คือ อนุสติ ๘ (เว้นอานาปานสติ ๑, กายคตาสติ ๑) อาหาเรปฏิกูลสัญญา ๑ และจตุธาตุววัฏฐานะ ๑

ย่อมได้สมาธิระดับ **อุปจารสมาธิ** คือใกล้สมาธิแนบแน่น

ปฏิภาคนิมิต (นิมิตเทียบเคียง หรือเห็นนิมิตด้วยใจ แจ่มใสและสว่างติดตาอยู่ได้นาน จะนึกย่อให้เล็กลง หรือจะนึกขยายให้ใหญ่ก็ได้) ได้ในกัมมัฏฐาน ๒๒ คือ กสิณ ๑๐, อสุภะ ๑๐, กายคตาสติ ๑ และ อานาปานสติ ๑, **อัปปนาภาวนา** (ภาวนาในอัปปนา) ได้ในกัมมัฏฐาน ๓๐ คือ กสิณ ๑๐, อสุภะ ๑๐, อานาปานสติ ๑, กายคตาสติ ๑, พรหมวิหาร ๔, อรูป ๔

ย่อมได้สมาธิระดับ**อัปปนาสมาธิ อันเป็นเบื้องต้นของปฐมฌานขึ้นไป**

อสุภะ ๑๐ และ กายคตาสติ ๑ ให้ได้

สมาธิเพียงรูปาวจร ขั้นปฐมฌาน

กสิณ ๑๐ อานาปานสติ ๑ และพรหมวิหาร ๓ ให้ได้สมาธิตั้งแต่ขั้นปฐมฌาน ถึง จตุตถฌาน

อุเบกขาพรหมวิหาร ๑ ให้ได้สมาธิ ถึงขั้นปัญจมฌาน

อรูป ๔ ให้ได้สมาธิขั้นอรูปาวจร ๔

ข.๔ ผลของการเจริญสมถกัมมัฏฐาน/ภาวนาได้ถึงอัปปนาสมาธิอันเป็นเบื้องต้นของปฐมฌาน ขึ้นไป

การเจริญสมถภาวนาได้ถึงระดับอัปปนาสมาธิ ประกอบด้วยองค์ ๕ ต่อไปนี้ เป็น **"ปฐมฌาน"**

วิตก วิจาร ปีติ สุข และเอกัคคตา เป็นสมาธิขั้นปฐมฌานกำจัดกิเลสนิวรณ์ได้ดังนี้คือ ถีนมิทธะ วิจิกิจฉา พยาบาท อุทธัจจกุกกุจจะ และกามฉันทะ ตามลำดับแห่งองค์ ๕ เมื่อจิตละเอียด เป็นสมาธิแนบแน่นยิ่งขึ้นไป ถึงละ วิตก วิจาร ได้ คงแต่ ปีติ สุข และ เอกัคคตา เป็น **"ทุติยฌาน"**

เมื่อจิตละเอียด เป็นสมาธิแนบแน่นยิ่งขึ้นไป ถึงละ ปีติได้ คงแต่สุขกับเอกัคคตา เป็น **"ตติยฌาน"**

เมื่อจิตละเอียด และเป็นสมาธิแนบแน่นยิ่งขึ้นไปอีก ถึงละ สุขได้ คงแต่เอกัคคตาและอุเบกขาเป็น**"จตุตถฌาน"** ถึง **"ปัญจมฌาน"**

ค. วิปัสสนากัมมัฏฐาน/ภาวนา

ค.๑ ความหมาย

วิปัสสนา คือความเห็นแจ้งรู้แจ้ง เห็นตรง ในสภาวธรรมตามที่เป็นจริง ได้แก่ ความเห็นแจ้ง รู้แจ้ง เห็นตรง ในสภาวของ**สังขารธรรมทั้งหลายทั้งปวง ๑, ในพระอริยสัจสี่ ๑** และความเห็นแจ้ง รู้แจ้ง เห็นตรง**ในวิสังขารธรรม คือพระนิพพาน ๑**

กัมมัฏฐาน/ภาวนา คือการอบรมปัญญาให้เห็นแจ้ง รู้แจ้ง เห็นตรงในสภาวธรรมตามที่เป็นจริง

ค.๒ ธรรมอันเป็นภูมิ เป็นอารมณ์ของวิปัสสนา โดยย่อ มี ๖

อุปาทินนกสังขาร (สังขารที่มีวิญญาณครอง) คือสัตว์ที่มีชีวิต ได้แก่ นาม-รูป อันบัณฑิตแบ่งออกโดยประเภทต่าง ๆ มี ๓ คือ ขันธ์ ๕ อายตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘

อนุปาทินนกสังขาร (สังขารที่ไม่มีวิญญาณครอง) และ

ธรรมอื่น ๆ อีก ๓

คือ อินทรีย์ ๒๒ อริยสัจ ๔ ปฏิจจสมุปบาทธรรม ๑๒

ค.๓ ธรรมอันเป็นรากเหง้า (ให้เกิด ให้เจริญ ให้ตั้งอยู่) ของวิปัสสนา มี ๒ ดังนี้

(๑) **ศีลวิสุทธิ** ความบริสุทธิ์แห่งศีล

(๒) **จิตตวิสุทธิ** ความบริสุทธิ์แห่งจิต คือจิตที่ปราศจากนิวรณูปกิเลสเครื่องกั้นปัญญา

ค.๔ ธรรมอันเป็นตัววิปัสสนา

(๓) **ทิฏฐิวิสุทธิ** ความหมดจดแห่งความเห็นแจ้งในพระไตรลักษณ์ คือสภาวะของ นาม-รูป ตามที่เป็นจริง ว่าเป็นอนิจจัง ทุกขัง และอนัตตา

(๔) **กังขาวิตรณวิสุทธิ** ความหมดจดแห่งปัญญา เป็นเครื่องข้ามพ้นความสงสัยในเหตุและปัจจัยที่ให้เกิดนาม-รูป

(๕) **มัคคามัคคญาณทัสสนวิสุทธิ** ความบริสุทธิ์แห่งญาณเครื่องเห็นแจ้ง รู้แจ้ง ว่าเป็นทางหรือมิใช่ทาง กล่าวคือเมื่อเห็นไตรลักษณ์ เห็นความเกิด-ดับแห่งนาม-รูป ในลำดับแห่งอุทยัพพยานุปัสสนา หรือ ตรุณานุปัสสนา จนเห็นแต่ความดับ (ภังคญาณ) เกิดวิปัสสนูปกิเลส แล้วละวิปัสสนูปกิเลสนั้นได้

หมายเหตุ การเจริญภาวนาตามแนววิชชาธรรมกาย เป็นการเจริญภาวนาที่มีทั้งสมถะและวิปัสสนาคู่กัน ผ่านกายในกาย เวทนาในเวทนา จิตในจิต และธรรมในธรรม เป็นทั้ง ณ ภายนอก และทั้ง ณ ภายใน จากสุดหยาบสุดละเอียด ถึงธรรมกาย แล้วพิจารณาสภาวะของสังขารธรรมและอริยสัจ ๔ ดับหยาบไปหาละเอียดตรงต่อพระนิพพาน มีพระนิพพานเป็นอารมณ์ จึงไม่เกิดวิปัสสนูปกิเลส ดังเช่นผู้ที่เริ่มด้วยวิปัสสนาทั้งที่ยังอ่อนสมถะ อันให้เกิดวิปัสสนูปกิเลสได้โดยง่าย

(๖) **ปฏิปทาญาณทัสสนวิสุทธิ** ความบริสุทธิ์แห่งญาณเป็นเครื่องเห็นทางปฏิบัติที่จะให้อริยมรรคเกิดในลำดับแห่งวิปัสสนาญาณที่เจริญขึ้นโดยลำดับ ถึงมุญจิตุกัมยตาญาณ ปฏิสังขาญาณ สังขารุเปกขาญาณ และสัจจานุ-

โลมิกญาณ

(๗) **ญาณทัสสนวิสุทธิ** ความบริสุทธิ์แห่งญาณทัสสนะ กล่าวคือ ในลำดับแห่งอนุโลมญาณ โคตรภูจิตยึดหน่วงพระนิพพานเป็นอารมณ์ มรรคจิตเกิดในลำดับแห่งโคตรภูจิต เมื่อมรรคจิตเกิดและยึดหน่วงพระนิพพานเป็นอารมณ์ แทงตลอดในพระอริยสัจด้วยญาณ ๓ คือ สัจจญาณ กิจจญาณ และกตญาณ ย่อมทำลายอวิชชา กิเลส ตัณหา อุปาทาน และสัญโญชน์ อย่างน้อย ๓ ประการ คือสักกายทิฏฐิ วิจิกิจฉา และสีลัพพตปรามาส ได้โดยเด็ดขาด เป็นสมุจเฉทปหาน แล้วผลจิตอันหน่วงพระนิพพานเป็นอารมณ์ก็เกิดขึ้นในลำดับต่อจากมรรคจิต (เข้าผลสมาบัติ)

ง. ปฏิปทาเพื่อความหลุดพ้น ด้วยสมถวิปัสสนากัมมัฏฐาน (ขุ. ปฏิ. ๓๑/๕๓๔-๕๔๓)

ง.๑ เจริญวิปัสสนา โดยมีสมถะเป็นเบื้องต้น ดังธรรมภาษิตว่า

"ดูกรอาวุโสทั้งหลาย ภิกษุในศาสนานี้ ย่อมเจริญวิปัสสนาอันมีสมถะเป็นเบื้องต้น เมื่อภิกษุนั้นเจริญวิปัสสนาอันมีสมถะเป็นเบื้องต้นอยู่ มรรคย่อมเกิด ภิกษุนั้นเสพเจริญ ทำให้มากซึ่งมรรคนั้นอยู่ ย่อมละสัญโญชน์ได้ อนุสัยย่อมสิ้นไปฯ"

ง.๒ เจริญสมถะโดยมีวิปัสสนาเป็นเบื้องต้น ดังธรรมภาษิตว่า

"ภิกษุเจริญสมถะมีวิปัสสนาเป็นเบื้องต้น เมื่อภิกษุนั้นเจริญสมถะมีวิปัสสนาเป็นเบื้องต้นอยู่มรรคย่อมเกิด ภิกษุนั้นเสพ เจริญทำให้มากซึ่งมรรคนั้นอยู่ ย่อมละสัญโญชน์ได้ อนุสัยย่อมสิ้นไปฯ"

ง.๓ เจริญสมถะและวิปัสสนาคู่กัน ดังธรรมภาษิตว่า

"ภิกษุเจริญสมถะและวิปัสสนาคู่กันไป เมื่อภิกษุนั้นเจริญสมถะวิปัสสนาคู่กันไป มรรคย่อมเกิด ภิกษุนั้นเสพ เจริญทำให้มากซึ่งมรรคนั้นอยู่ ย่อมละสัญโญชน์ อนุสัยย่อมสิ้นไปฯ"

ง.๔ ธัมมุทธัจจวิคคหิตมนัส ได้แก่

การเจริญภาวนาที่จิตของผู้ปฏิบัติถูกชักให้ไขว้เขวด้วยธัมมุทธัจจ์หรือวิปัสสนูปกิเลส ๑๐ ประการ ครั้นถึงคราวเหมาะที่จิตนั้นหยั่งลงตั้งแน่วแน่ สงบ นิ่งสนิทลงได้ ณ ภายใน เด่นชัดเป็นสมาธิ มรรคย่อมเกิด ภิกษุนั้นเสพ เจริญทำให้มากซึ่งมรรคนั้นอยู่ ย่อมละสัญโญชน์ได้ อนุสัยย่อมสิ้นไปฯ"

จ. ขั้นตอนการเจริญสมถวิปัสสนาเพื่อทำนิพพานให้แจ้ง (องฺ. ฉกฺก. ๒๒/๓๓๙)

"ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุที่พอใจในความคลุกคลีกันเป็นหมู่ ๆ ยินดีในความคลุกคลีกันเป็นหมู่ ๆ ตามประกอบความพอใจในความคลุกคลีกันเป็นหมู่ ๆ เป็นผู้พอใจในหมู่ ยินดีในหมู่ ตามประกอบความพอใจในหมู่อยู่แล้วหนอ เธอนั้นจักมาเป็นผู้โดดเดี่ยวยินดียิ่งในความเงียบสงัดนั้น ข้อนี้ไม่เป็นฐานะที่มีได้

เมื่อไม่เป็นผู้โดดเดี่ยว ยินดียิ่งในความเงียบสงัดแล้ว จักถือเอานิมิตแห่งสมาธิจิต วิปัสสนาจิตได้นั้น ข้อนี้ก็ไม่เป็นฐานะที่มีได้

เมื่อไม่ได้ถือเอานิมิตแห่งสมาธิจิตวิปัสสนาจิตแล้ว จักยังสัมมาทิฏฐิแห่งวิปัสสนาให้บริบูรณ์นั้น ข้อนี้ก็ไม่เป็นฐานะที่มีได้

เมื่อไม่ทำสัมมาทิฏฐิแห่งวิปัสสนาให้บริบูรณ์แล้ว จักยังสัมมาสมาธิแห่งมรรคและผลให้บริบูรณ์นั้น ข้อนี้ก็ไม่เป็นฐานะที่มีได้

เมื่อไม่ทำสัมมาสมาธิแห่งมรรคและผลให้บริบูรณ์แล้ว จักละสัญโญชน์ทั้งหลายนั้น ข้อนี้ก็ไม่เป็นฐานะที่มีได้

เมื่อไม่ละสัญโญชน์ทั้งหลายแล้ว จักทำนิพพานให้แจ้งนั้น ข้อนี้ก็ไม่เป็นฐานะที่มีได้เลย

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ที่ไม่พอใจในความคลุกคลีกันเป็นหมู่ ๆ ไม่ยินดีในความคลุกคลีกันเป็นหมู่ ๆ ไม่ตาม

ประกอบความพอใจในความคลุกคลีกันเป็นหมู่ ๆ ไม่ยินดีในหมู่ ไม่ตามประกอบความพอใจในหมู่ อยู่แล้วหนอเธอนั้นจักมาเป็นผู้โดดเดี่ยว ยินดียิ่งในความเงียบสงัดนั้น ข้อนี้เป็นฐานะที่มีได้เป็นได้

เมื่อเป็นผู้โดดเดี่ยว ยินดียิ่งในความเงียบสงัดแล้ว จักถือเอานิมิตแห่งสมาธิจิตและวิปัสสนาจิตได้นั้น ข้อนี้เป็นฐานะที่มีได้เป็นได้

เมื่อถือเอานิมิตแห่งสมาธิจิตวิปัสสนาจิตได้แล้ว จักยังสัมมาทิฏฐิแห่งวิปัสสนาให้บริบูรณ์ได้นั้น ข้อนี้เป็นฐานะที่มีได้เป็นได้

เมื่อทำสัมมาทิฏฐิแห่งวิปัสสนาให้บริบูรณ์ได้แล้ว จักยังสัมมาสมาธิแห่งมรรคและผลให้บริบูรณ์ได้นั้น ข้อนี้เป็นฐานะที่มีได้เป็นได้

เมื่อทำสัมมาสมาธิแห่งมรรคและผลให้บริบูรณ์ได้แล้ว จักละสัญโญชน์ทั้งหลายได้นั้น ข้อนี้เป็นฐานะที่มีได้เป็นได้

เมื่อละสัญโญชน์ทั้งหลายได้แล้ว จักทำนิพพานให้แจ้งได้นั้น ข้อนี้เป็นฐานะที่มีได้เป็นได้และฯ"

ฉ. จรณะ ๑๕ ข้อปฏิบัติเพื่อยังวิชชาให้เกิดและเจริญขึ้น

เพื่อดับอวิชชา กิเลส ตัณหา อุปาทาน สีลสัมปทา ๑, อินทรีย์สังวร ๑, โภชเนมัตตัญญุตา ๑, ชาคริยานุโยค ๑, ศรัทธา ๑, หิริ ๑, โอตตัปปะ ๑, พาหุสัจจะ ๑, อุปักกโม ๑, สติ ๑, รูปฌาน ๑, ปัญญา ๑

ช. วิชชา ธรรมเครื่องดับ อวิชชา มูลรากฝ่ายเกิดและทุกข์

ช.๑ วิชชา ความรู้แจ้ง รู้วิเศษ ได้แก่

วิชชา ๓ ได้แก่ ปุพเพนิวาสานุสติญาณ (ญาณเครื่องระลึกชาติได้) ๑ จุตูปปาตญาณ (ญาณหยั่งรู้จุติและอุบัติของสัตว์ทั้งหลาย) ๑

อาสวักขยญาณ (ญาณหยั่งรู้วิธีทำอาสวะให้สิ้นไป) ๑

วิชชา ๘ ได้แก่ วิปัสสนาญาณ (ญาณในวิปัสสนา) ๑

มโนมยิทธิ (ฤทธิ์ทางใจ) ๑

อิทธิวิธิ (แสดงฤทธิ์ได้ต่าง ๆ)

ทิพพโสต (หูทิพย์) และ ทิพพจักขุ (ตาทิพย์) ๑

เจโตปริยญาณ (ญาณหยั่งรู้ใจผู้อื่นได้) ๑

ปุพเพนิวาสานุสติญาณ (ญาณระลึกชาติได้) ๑

จุตูปปาตญาณ (ญาณหยั่งรู้จุติและปฏิสนธิหรืออุบัติของสัตว์ทั้งหลาย) ๑

อาสวักขยญาณ (ญาณหยั่งรู้วิธีทำอาสวะให้สิ้นไป) ๑

ช.๒ อวิชชา ความไม่รู้จริง ความหลงอันเป็นเหตุให้ไม่รู้จริง เหมือนคนมืดบอด ได้แก่

ความไม่รู้อริยสัจ ๔

ไม่รู้อดีต หรือไม่รู้เงื่อนต้น คือ เหตุ ๑

ไม่รู้อนาคต หรือไม่รู้เงื่อนปลาย คือ ผล ๑

ไม่รู้ทั้งอดีตทั้งอนาคต หรือไม่รู้ทั้งเงื่อนต้นและเงื่อนปลาย คือไม่รู้ทั้งเหตุและผล ๑

ไม่รู้ปฏิจจสมุปบาทธรรม คือธรรมอันอาศัยปัจจัยเกิดขึ้น กล่าวคือเหตุในเหตุถึงต้นเหตุให้เกิดทุกข์

ซ. โพธิปักขิยธรรม ธรรมอันเป็นฝักฝ่ายแห่งความตรัสรู้ เครื่องเกื้อหนุนอริยมรรค มี ๓๗ ประการ

สติปัฏฐาน ๔

สัมมัปปธาน ๔

อิทธิบาท ๔

อินทรีย์ ๕ และ **พละ ๕** ได้แก่ สัทธา ๑, วิริยะ ๑, สติ ๑, สมาธิ ๑, ปัญญา ๑

โพชฌงค์ ๗ ได้แก่ สติ ๑, ธัมมวิจยะ ๑, วิริยะ ๑, ปีติ ๑, ปัสสัทธิ ๑, สมาธิ ๑

อริยมรรคมีองค์ ๘

ฌ. คุณธรรมของพระอริยเจ้าผู้บรรลุมรรค ผล นิพพาน (องฺ. ติก. ๒๐/๒๘๐-๒๘๕)

ฌ.๑ คุณธรรมของพระโสดาบัน

(๑) เป็นผู้ทำให้บริบูรณ์ในศีลทำพอประมาณในสมาธิ ทำพอประมาณในปัญญา

(๒) เป็นผู้ละสัญโญชน์เบื้องต่ำได้ ๓ ประการ คือ สักกายทิฏฐิ ความเข้าใจผิดในนามรูปจากที่เป็นจริง ๑

วิจิกิจฉา ความลังเลต่อการปฏิบัติเพื่อความพ้นทุกข์ตามแบบพระพุทธเจ้า ๑

สีลัพพตปรามาส การถือศีลและวัตรที่ถูกลูบคลำด้วยตัณหาและทิฏฐิ ๑

(๓) เป็นผู้ถึงกระแสแห่งพระนิพพาน มีอันไม่ตกต่ำเป็นธรรมดา เที่ยงแท้ต่อการ

ตรัสรู้ในกาลข้างหน้า

ฌ.๒ คุณธรรมของพระสกทาคามี

(๑) เป็นผู้มีคุณธรรมดุจเดียวกันกับพระโสดาบันดังที่กล่าว ๓ ประการข้างบน และ

(๒) เป็นผู้มีราคะ โทสะ โมหะ เบาบางน้อยลงแล้ว

(๓) จะมาสู่โลกนี้อีกครั้งเดียวเท่านั้น ก็จะกระทำที่สุดแห่งทุกข์ได้

ฌ.๓ คุณธรรมของพระอนาคามี

(๑) เป็นผู้ทำให้บริบูรณ์ในศีล ทำให้บริบูรณ์ในสมาธิ ทำพอประมาณในปัญญา

(๒) เป็นผู้ละสัญโญชน์เบื้องต่ำ ๕ ประการได้ ได้แก่

สักกายทิฏฐิ ๑, วิจิกิจฉา ๑, สีลัพพตปรามาส ๑, กามราคะ ความยินดีในวัตถุที่น่าใคร่ ๑ และ

ปฏิฆะ ความหงุดหงิดด้วยอำนาจความขัดใจ ๑

(๓) เป็นผู้อุบัติขึ้นในทันที มีการปรินิพพานในภพนั้น ๆ ไม่เวียนกลับจากโลกนั้น ๆ เป็นธรรมดา

ฌ.๔ คุณธรรมของพระอรหันต์

(๑) เป็นผู้ทำให้บริบูรณ์ในศีล ทำให้บริบูรณ์ในสมาธิ ทำให้บริบูรณ์ในปัญญา

(๒) เป็นผู้ได้กระทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะมิได้

(๓) นอกจากละสัญโญชน์เบื้องต่ำทั้ง ๕ ประการนั้นแล้ว ยังละสัญโญชน์เบื้องสูงได้อีก ๕ ประการ คือ รูปราคะ ความพอใจในรูปภพ ๑, อรูปราคะ ความพอใจในอรูปภพ ๑, มานะ ความถือตน ๑, อุทธัจจะ ความฟุ้งซ่าน ๑ และ อวิชชา เครื่องกั้นปัญญาอีก ๑ รวมเป็นละสัญโญชน์ได้ ๑๐ ประการ

(๔) เมื่อดับขันธ์ (คือตาย) ปรินิพพานแล้ว ไม่ต้องปฏิสนธิในภพใดอีก สิ้นภพสิ้นชาติเพียงเท่านี้ ไม่ต้องเวียนว่ายตายเกิดอีกต่อไป

■■■■

วิธีการเจริญภาวนาสมาธิและปัญญาสำหรับเยาวชน และประสบการณ์ในการสอนภาวนาแก่เยาวชน

โดย

พระอาจารย์มหาเสริมชัย ชยมงฺคโล

วิธีเจริญภาวนาที่ให้ดับหยาบไปหาละเอียดนี้เป็นเคล็ดลับสำคัญ ในการเจริญภาวนาให้มีสติพิจารณาเห็นกายในกาย เวทนาในเวทนา เห็นจิตในจิต และเห็นธรรมในธรรม เป็นทั้ง ณ ภายนอก และทั้ง ณ ภายใน ต่อ ๆ ไป จนสุดละเอียด ให้สามารถปฏิบัติได้เข้าถึง-รู้-เห็นและเป็นธรรมกาย ต่อ ๆ ไปจนสุดละเอียด ถึงอายตนนิพพาน ด้วยวิกขัมภนวิมุตติ ให้สามารถพิจารณาสภาวะของสังขารธรรมทั้งหลายทั้งปวง ถึงวิสังขาร คือพระนิพพาน ให้เห็นแจ้งและรู้แจ้งตรงตามที่เป็นจริง และให้สามารถเห็นแจ้งแทงตลอดพระอริยสัจทั้ง ๔ อันเป็นไปในญาณ ๓ คือสัจจญาณกิจจญาณ และกตญาณ ถึงมรรค ผล นิพพาน ได้สะดวกด้วยวิชชาที่เกิดและเจริญขึ้นดับอวิชชามูลรากฝ่ายเกิดและทุกข์ทั้งปวง

บรรยายแก่นิสิต และนักเรียน มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษดิ์ วันที่ ๑๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๓๕ เวลา ๒๐.๐๐ น.

ณ โอกาสนี้ จะได้กล่าวรวมทั้งวิธีการเจริญภาวนาสำหรับเยาวชนและทั้งประสบการณ์ในการสอนภาวนาสมาธิและปัญญาแก่เยาวชน พร้อมกันไปในตัว เพราะสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกัน

เป็นที่เข้าใจกันได้เลยว่า เยาวชนส่วนใหญ่ แม้ผู้ใหญ่ก็ตามเถอะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่อยู่ในเมืองและผู้ที่ได้รับกลิ่นไอความเจริญทางวัตถุยิ่งกว่าความเจริญทางด้านจิตใจ ย่อมถูกสิ่งแวดล้อมหล่อหลอมในการดำเนินชีวิตประจำวัน ให้หลงติดอยู่กับรูป เสียง กลิ่น รส และสิ่งสัมผัสทางกาย ถูกครอบงำด้วยกิเลส อวิชชา ตัณหา อุปาทาน อย่างมากและอย่างรวดเร็ว หลงสิ่งที่ไร้แก่นสารสาระว่าเป็นแก่นสารสาระในชีวิต ไม่เห็นสิ่งที่เป็นแก่นสารสาระของชีวิตว่าเป็นแก่นสารสาระตามที่เป็นจริง มักหลงเพื่อนที่ชักนำไปในทางที่เพลิดเพลิน **ให้หลงระเริงติดอยู่ในกามคุณจนเกินพอดี ไม่เห็นโทษที่จะเกิดตามมาในกาลข้างหน้า จึงมีความประพฤติปฏิบัติที่ห่างจากศีลธรรมมากขึ้นทุกที มักไม่เชื่อฟังผู้ที่ให้คำแนะนำด้วยดีหรือโดยชอบไม่**

ว่าจะเป็นบิดามารดาครูอาจารย์และแม้แต่พระภิกษุสงฆ์ มีน้อยที่จะเชื่อฟังคำแนะนำสั่งสอนตามธรรมที่ให้รู้จักบาปบุญคุณโทษ สิ่งที่เป็นประโยชน์แก่นสารแก่ชีวิตอย่างแท้จริง

ในการสอนภาวนาธรรมแก่เยาวชน **เขาจึงมักเบื่อหน่ายเมื่อพูดถึงบาปบุญ คุณโทษ** สิ่งที่เป็นประโยชน์และมิใช่สิ่งที่เป็นประโยชน์หรือแก่นสารสาระที่แท้ของชีวิต **จึงไม่คิดและไม่สนใจในเหตุแห่งทุกข์คือกิเลส และไม่สนใจในทางปฏิบัติเพื่อความพ้นทุกข์โดยทางตรง** คือศีล สมาธิ และปัญญา อันมีนัยอยู่ในอริยมรรคมีองค์ ๘ **ถ้าจะไปพูดเรื่อง อนิจจัง ทุกขัง** และ**อนัตตา** เพื่อให้เห็นแจ้งในสภาวธรรมตรง ๆ เพื่อจะให้ละความหลง **จะไม่ยินดีรับฟังและไม่สนใจหรือใส่ใจเลย** แม้จะพูดธรรมนานหน่อย หรือยาวหน่อย ก็เบื่อที่จะฟังเลยไม่รับ

แต่**เขาจะสนใจประโยชน์เฉพาะหน้า ให้ได้หรือเห็นผลเร็ว ๆ ตามประสาเด็กวัยรุ่นพูดเรื่องธรรมตรง ๆ น้อย ๆ ต้องการเห็นผล ได้รับผลเร็ว ๆ ที่จะเกิดแก่ตัวเขาเอง และแก่สังคม เยาวชนชอบช่วยสังคมมากทีเดียว เป็นอุดมการณ์เป็นความภูมิใจของเขาอย่างมากที่ได้ช่วยสังคม**

วิธีที่จะสอนภาวนาสมาธิและปัญญาแก่เยาวชนที่จะให้ได้ผลดี เท่าที่มีประสบการณ์มาแล้วมีดังนี้

๑) **ชักนำให้เห็นคุณค่าของการปฏิบัติธรรมอย่างง่าย ๆ ก่อน** เช่นชักนำให้เห็นคุณค่าของเบญจศีล-เบญจธรรม ให้เห็นคุณค่าของพรหมวิหารธรรม เห็นคุณค่าของความกตัญญูกตเวที ให้เห็นโทษของอบาย-

มุข ให้มีหิริโอตตัปปะ และให้รู้จักมีสติ ไม่ประมาทมัวเมาในชีวิต สอดแทรกไปในขณะ หรือก่อน หรือภายหลัง การสอนภาวนาสมาธิโดยการสอดแทรกทีละน้อย ไม่มาก ไม่เป็นทางการ

๒) **สอนภาวนาสมาธิเบื้องต้นให้ พร้อมกับสอดแทรกคุณค่าในการฝึกอบรมจิตใจให้เป็นสมาธิแน่วแน่มั่นคง โดยเฉพาะแก่การดำเนินชีวิตประจำวัน อย่างเช่นในการศึกษาเล่าเรียน ในการประกอบกิจการงาน ตลอดไปจนถึงคุณค่าของสมาธิของผู้ทำงานในหน้าที่ที่จะต้องรับผิดชอบสูง ๆ ในชีวิตและทรัพย์สินมาก ๆ และตำแหน่งงานที่สูง ๆ ที่ประสบผลสำเร็จในชีวิต อันเป็นตัวอย่างที่ดี ที่เขามุ่งหมายจะได้เป็นหรือถึงระดับอาชีพชั้นสูงอย่างนั้นว่าสำเร็จได้ด้วยสมาธิ กล่าวคือจิตที่ตั้งมั่นดี ซึ่งมาแต่เดิมที่เคยสั่งสมอบรมมา** และ**ที่ได้รับการฝึกฝนอบรมใหม่ในปัจจุบัน** และให้เห็นว่า **เพราะเหตุนี้ชาวต่างประเทศที่เขาเจริญทางวัตถุมากแล้ว แต่ขาดความเจริญทางด้านจิตใจเขาจึงเห็นคุณค่า และสนใจในการฝึกอบรมภาวนาสมาธิกันมากยิ่งขึ้นในปัจจุบันนี้ พร้อมกับเขาได้เลิกละการปล่อยชีวิตให้ตกอยู่หมกมุ่นอยู่ในอบายมุข และกามฉันทะ อันหาแก่นสารสาระในชีวิตที่แท้จริงไม่ได้**

๓) **เมื่อเขาสนใจในการปฏิบัติศีลเพื่อละชั่ว และประกอบคุณความดีมีการช่วยเหลือผู้อื่นในสังคม ในการปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ผู้อื่น** และ**เริ่มฝึกปฏิบัติภาวนาสมาธิให้ได้ผลดีพอสมควรแล้ว ระดับสมาธิของเยาวชนส่วนใหญ่ เมื่อได้ลงมือฝึกอบรมที่ถูกวิธี จะเจริญอย่างรวดเร็วจนไม่น่าเชื่อ** จากประสบการณ์ภายใน ๗-๑๕ วัน จะมีผู้ปฏิบัติภาวนาธรรมที่ได้ผลดีถึง ๑ ใน ๓ ขึ้นไป

และ**ถ้าผู้ที่ปฏิบัติได้รับผลดีในเบื้องต้นแล้ว มีผู้แนะนำ หรือมีคำแนะนำ** (เช่นเทปสอนภาวนาชั้นกลางต่อ ๆ ไปถึงชั้นสูง) **เขาจะทำได้รวดเร็วกว่าผู้ใหญ่มาก จนผู้ใหญ่บางท่านไม่เชื่อว่าจะเป็นไปได้** เพราะตนฝึกมาตั้งนานแสนนานก็ไม่สามารถจะถึงระดับที่เด็ก ๆ ทำได้ – นี้เป็นขั้นที่จะแนะนำให้เด็กฝึกพิจารณาสภาวธรรมให้เห็นแจ้ง - รู้แจ้งตามสภาวะที่เป็นจริงด้วยตนเองของเขา

เมื่อได้รับคำแนะนำที่ถูกวิธี เขาสามารถจะดำรงคุณธรรมนั้น และ **เจริญคุณธรรมนั้นได้เป็นอย่างดี และจะเกิดประโยชน์ตนประโยชน์ท่านผู้อื่นได้อย่างสูง และเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ผู้อื่นได้อย่างแท้จริง**

๔) ขอแต่เพียงว่า เมื่อเด็กที่ปฏิบัติภาวนาได้ผลดีแล้ว **ผู้ใหญ่ที่รู้เท่าไม่ถึงการณ์ที่ไม่มีประสบการณ์อย่าได้ซักถามเด็กนอกเรื่อง และอย่าชักนำเด็กให้ไขว้เขว จงปล่อยให้เด็กเขาดำเนินไปตามแนวทางที่ครูผู้ทรงคุณวุฒิผู้รู้ ผู้มีประสบการณ์ในทางปฏิบัติตามแนวนี้โดยเฉพาะ ผู้ทรงคุณวุฒิอื่นที่ไม่คุ้นเคยวิธีปฏิบัติตามนี้อย่างเพิ่งวิจารณ์ให้เด็กไขว้เขว อันอาจจะเป็นโทษแก่ทั้งเด็กและตัวผู้วิจารณ์ที่รู้เท่าไม่ถึงการณ์นั้นเองด้วย**

ทางที่ดี ควรให้เด็กผู้เจริญภาวนาได้ผลดีอย่างนั้นได้มีโอกาสพบครูบาอาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิในวิธีปฏิบัติภาวนานั้น จะเป็นการช่วยให้เด็กสามารถเจริญทั้งสมาธิ

และปัญญา ให้เกิดและเจริญวิชชาให้เกิดประโยชน์แก่เธอและผู้อื่นได้มาก ไม่มีประมาณ

อย่างน้อยที่สุดก็ควรจะให้เธอได้ฝึกปฏิบัติภาวนาธรรมขั้นสูงต่อ ๆ ไป โดยการฟังเทปสอนภาวนาตามแนวนี้ สำหรับผู้ปฏิบัติเบื้องกลางและเมื่อทำได้ดีแล้วก็ให้ต่อเบื้องสูงต่อไปได้

ต่อไปนี้ จะถวายคำแนะนำ**วิธีปฏิบัติภาวนาเบื้องต้นสำหรับเยาวชนโดยย่อ** รายละเอียดมากกว่านี้ให้ดูในหนังสือ**หลักปฏิบัติสมถวิปัสสนากัมมัฏฐานเบื้องต้น** โดย พระเดชพระคุณหลวงพ่อวัดปากน้ำ **พระมงคลเทพมุนี** (สด จนฺทสโร) ที่ได้ถวายให้ในคราวนี้ด้วยแล้ว และเพื่อให้เข้าใจวิธีปฏิบัติง่ายเข้า ก็ขอให้ทุกท่านฝึกปฏิบัติไปพร้อมกันนี้เลย ณ บัดนี้

ท่านั่งเจริญภาวนาที่จะให้ได้ผลดี ก็คือนั่งในท่าขัดสมาธิ ให้เท้าขวาทับเท้าซ้าย ให้มือขวาวางอยู่บนมือซ้ายให้นิ้วชี้ขวาจรดพอดีกับหัวแม่มือซ้าย ตั้งกายให้ตรง ดำรงสติให้มั่นคง คือให้มีสติสัมปชัญญะ มีความรู้สึกตัวพร้อม **ไม่เผลอสติ** คอยเฝ้าดูอาการของใจมิให้เป็นไปด้วยอำนาจของกิเลสนิวรณ์ เครื่องกั้นปัญญา หากจะมีกิเลสนิวรณ์แม้แต่อย่างใดอย่างหนึ่ง เช่นความง่วง ซึม หรือความฟุ้งซ่านไปในเรื่องต่าง ๆ นอกพระกัมมัฏฐานหรือข้างนอกตัว ก็ให้คอยมีสติสัมปชัญญะรู้เท่าทันกิเลสนิวรณ์ทั้งหลายเหล่านั้นแล้วกำจัดเสียได้โดยพลัน เช่นถ้าง่วง ก็ให้ทำใจให้สว่างเหมือนกลางวัน ถ้าฟุ้งซ่านไปในเรื่องต่าง ๆ ก็ให้พยายามรวมใจอันประกอบด้วย ความเห็น(ด้วยใจ) ความจำ ความคิด และ ความรู้ให้มารวมอยู่เสียที่องค์

บริกรรมนิมิตและบริกรรมภาวนาคู่กัน ณ ศูนย์กลางกาย เหนือระดับสะดือ ๒ นิ้วมือ ให้ใจหยุดในหยุดกลางของหยุด จดจ่ออยู่ตรงกลางของกลางศูนย์กลางกาย ด้วยการกำหนดองค์บริกรรมนิมิตและบริกรรมภาวนาคู่กัน ต่อเนื่องกันไป จนกว่าใจจะหยุดจะนิ่งได้สนิท

ในเบื้องต้น เมื่อนั่งในท่าขัดสมาธิเรียบร้อยแล้ว ดำรงสติให้มั่นคงดีแล้ว ก็ให้หลับตาลงเบา ๆ อย่าเม้มเปลือกตาให้แน่นนัก หายใจลึก ๆ พอสบาย แล้วปล่อยกายตามสบาย อย่าเกร็ง เพราะจะทำให้เมื่อยเร็ว

ตรึกนึกให้เห็นดวงแก้วกลมใสขนาดประมาณเท่าลูกตา หรือถ้าจะนึกเห็นเองในขนาดใดก็ได้ ให้

ปรากฏขึ้นที่ปากช่องจมูก หญิงให้เห็นอยู่ที่ปากช่องจมูกซ้าย ชายให้เห็นอยู่ที่ปากช่องจมูกขวา ดวงโตประมาณเท่าลูกตา เป็นดวงใสบริสุทธิ์ดุจเพชรลูกที่เจียระไนแล้ว ให้ใจอยู่ในดวงแก้วกลมใสนั้น กล่าวคือให้นึกเข้าไปเห็นจุดเล็กใสที่กลางดวงแก้วกลมใสนั้น โปรดเข้าใจว่า เห็น(ด้วยใจ) ณ ที่ไหน ใจก็อยู่ที่นั่นแหละ พร้อมทั้งให้กำหนดองค์บริกรรมภาวนาว่า "สัมมาอะระหัง ๆ ๆ" ตรงกลางของกลางจุดเล็กใสกลางดวงแก้วกลมใสนั่นไว้ ให้ใจจดจ่ออยู่ด้วยองค์บริกรรมนิมิตและองค์บริกรรมภาวนาคู่กัน เพื่อประคองใจให้หยุดให้นิ่ง ณ ปากช่องจมูกนั้นก่อน นี้เป็นฐานที่ตั้งของใจฐานที่ ๑

ต่อไป ขณะที่ใจจดจ่ออยู่ ณ ศูนย์กลางดวงใสนั้น **เท่าที่นึกเห็นได้** ให้ค่อย ๆ เลื่อนดวงกลมใสนั้นเข้าไปตามเส้นทางลมหายใจเข้าออกช้า ๆ แล้วเลื่อนขึ้นไปหยุดนิ่งตรงหัวตาด้านใน หญิงให้หยุดอยู่หัวตาด้านซ้าย ชายให้หยุดอยู่ ณ หัวตาด้านขวา นี้เป็นฐานที่ตั้งของใจฐานที่ ๒ หยุดในหยุดกลางของหยุดนิ่ง พร้อมกับบริกรรมภาวนานึกท่องในใจว่า "สัมมาอะระหัง ๆ ๆ' เพื่อประคองใจให้หยุดนิ่งตรงกลางของกลางจุดเล็กใสกลางดวงใสสว่างนั้น

ในขณะที่ใจจดจ่ออยู่ที่ศูนย์กลางดวงใสสว่างนั้นแหละ ค่อย ๆ นึกเลื่อนดวงกลมใสสว่างนั้นเข้าไปตรง ๆ ไปหยุดนิ่งตรงกลางกั๊กศีรษะ เสมือนหนึ่งว่าศีรษะของเราว่าง โล่ง และมีดวงกลมใสนี้ลอยอยู่ตรงกลางใสสว่างอยู่ ประคองใจให้หยุดในหยุดกลางของหยุด นิ่งตรงกลางของกลางนั้น พร้อมด้วยบริกรรมภาวนาว่า "สัมมาอะระหัง ๆ ๆ" นี้เป็นฐานที่ตั้งของใจ ฐานที่ ๓

ให้เหลือบตากลับในขณะที่เปลือกตาปิดเบา ๆ อยู่ เพื่อให้ "ใจ" คือความเห็น(ด้วยใจ) ความจำ ความคิด และ ความรู้ กลับไปข้างหลัง แล้วก็ให้รวมลงหยุด ณ ภายในได้โดยง่าย แล้วเลื่อนดวงกลมใสสว่างนั้นเท่าที่นึกเห็นได้ ให้เลื่อนลงไปตรง ๆ ช้า ๆ ไปหยุดนิ่งที่เพดานปาก นี้เป็นฐานที่ตั้งของใจ ฐานที่ ๔ ให้ใจจดจ่ออยู่ในกลางของกลางดวงกลมใสนั้น พร้อมกับบริกรรมภาวนาคู่กันไปว่า "สัมมาอะระหัง ๆ ๆ"

แล้วค่อย ๆ เลื่อนดวงใสสว่างนั้นให้เลื่อนลงไปตรง ๆ ช้า ๆ ไปหยุดนิ่งที่ปากช่องลำคอ อันเป็นฐานที่ตั้งของใจ ฐานที่ ๕ แล้วหยุดนิ่งตรงกลางของกลาง ๆ ๆ จุดเล็กใสตรงศูนย์กลางดวงใสสว่างนั้น บริกรรมภาวนาเพื่อประคองใจนั่นไว้ว่า "สัมมาอะระหัง ๆ ๆ"

ต่อไปให้เลื่อนจุดเล็กใสกลางดวงใสสว่างนั้นลงไปตรง ๆ ช้า ๆ ตามเส้นทางลมหายใจเข้าออกลงไปหยุดนิ่งตรงศูนย์กลางกายระดับสะดือพอดี พร้อมกับบริกรรมภาวนากำกับไว้ที่กลางของกลาง ๆ ๆ จุดเล็กใสนั้นแหละ ให้ใจหยุดนิ่งกลางของกลางดวงใสนั้น นี่เป็นฐานที่ตั้งของใจฐานที่ ๖

แล้วจึงเลื่อนดวงกลมใสสว่างนั้นเท่าที่นึกเห็นได้ให้ถอยกลับขึ้นตรง ๆ สูงขึ้นมาจากระดับสะดือประมาณ ๒ นิ้วมือหรือ ๑ นิ้วฟุต หยุดนิ่งกลางของกลางดวงใสสว่างนั้น บริกรรมภาวนากำกับไว้ว่า "สัมมาอะระหัง ๆ ๆ ๆ" ต่อไปร้อยครั้ง พันครั้ง

เพื่อประคองใจให้หยุดในหยุด กลางของหยุดนิ่ง ตรงกลางของกลาง ๆ ๆ ๆ ไม่ถอนจากสมาธิ ตรงนี้เป็นที่ตั้งถาวรของใจ หรืออีกนัยหนึ่งจิตเปลี่ยนวาระ ณ ที่ตรงนี้เป็นประจำ ไม่ว่าเวลาเมื่อจะมาเกิด จะดับ (ตาย) จะหลับ หรือจะตื่น ใจดวงเดิมจะตกสูญไปยังศูนย์กลางกายฐานที่ ๖ แล้วใจดวงใหม่ซึ่งซ้อนอยู่ที่กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายดวงใหม่ จะลอยเด่นขึ้นมาตรงศูนย์กลางกายฐานที่ ๗ นี้ ก่อนจะทำหน้าที่ต่อไป เช่นไปเกิด หรือมาเกิด หรือจะฝันไปเห็นต่าง ๆ ตามธรรมชาติของใจ

นอกจากนี้ ตรงศูนย์กลางกายฐานที่ ๗ นี้ ยังเป็นที่ตั้งกำเนิดธาตุธรรมเดิม และเป็นที่ตั้งของกายในกาย เวทนาในเวทนา จิตในจิต และธรรมในธรรม เป็นทั้ง ณ ภายนอก(คือส่วนหยาบ และ ณ ภายใน (ส่วนที่ละเอียด ๆ) ต่อ ๆ ไปจนสุดละเอียด ถึงธรรมกายและนิพพาน

ณ ศูนย์กลางกาย ฐานที่ ๗ (เหนือระดับสะดือ ๒ นิ้วมือ) นี้ จึงเป็นจุดที่สำคัญที่สุดในการปฏิบัติภาวนาสมาธิและพิจารณาสภาวธรรมให้เกิดปัญญาพร้อม ๆ กันไปกับชำระธาตุธรรม เห็น-จำ-คิด-รู้ คือใจให้บริสุทธิ์ผ่องใสยิ่งขึ้นไป จึงให้รวมใจหยุดในหยุดกลางของหยุด ณ ที่ตรงนี้ต่อ ๆ ไป จนกระทั่งให้ใจหยุดนิ่งสนิท เป็นสมาธิแนบแน่นมั่นคง ตรงกลางของกลาง ศูนย์กลางกำเนิดธาตุธรรมเดิมตรงนี้ให้ได้ โดยอุบายวิธีกำหนดองค์บริกรรมนิมิต ตรึกนึกให้เห็นดวงแก้วกลมใส ใจอยู่ในกลางของกลางดวงใส มีที่หมายเป็นจุดเล็กใส ณ ที่ตรงนี้เป็นสำคัญ

จนกระทั่งใจหยุดนิ่งสนิทดี ถูกส่วนเข้า จะเห็นดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ ใสบริสุทธิ์ ขนาดมาตรฐานประมาณเท่าฟองไข่แดงของไข่ไก่ อย่างโตเท่าดวงจันทร์ดวงอาทิตย์ ใสแจ่มปรากฏขึ้น ก็ให้ละองค์บริกรรมภาวนาเสีย คงแต่หยุดในหยุดกลางของหยุดนิ่งตรงกลางของกลาง ๆ ๆ จุดเล็กใส ตรงกลางดวงใสแจ่มนั้น

หยุดนิ่งถูกส่วน ศูนย์กลางจะขยายออก ดวงใสสว่างยิ่งไปกว่าจะปรากฏขึ้นแทนที่ต่อ ๆ ไปอีก ก็ให้หยุดในหยุดกลางของหยุด กลางของกลาง ๆ ๆ ๆ ดวงใสสว่างที่ปรากฏขึ้นใหม่ต่อ ๆ ไปให้ใสแจ่ม หยุดนิ่งกลางดวงที่ใสสว่างที่สุด ถูกส่วนเข้า ศูนย์กลางจะขยายออก แล้วจะปรากฏกายในกาย ณ ภายในของตนเอง เริ่มตั้งแต่กายมนุษย์ละเอียด หน้าตาเหมือนผู้ปฏิบัติทุกประการ แต่สวยงาม ละเอียดประณีต โปร่งใสยิ่งกว่ากายมนุษย์หยาบหรือกายเนื้อจะปรากฏขึ้น แต่ก็อาจจะมีบางรายที่เห็นข้ามขั้นตอนเป็น "ธรรมกาย" มีพุทธลักษณะเหมือนพระปฏิมา เกตุดอกบัวตูม ใสสว่าง

ปรากฏขึ้นก็มี

ไม่ว่าจะเห็นกายละเอียดกายใดปรากฏขึ้น ก็อย่าได้ลังเลสงสัย เพราะ**ความลังเลสงสัย (วิจิกิจฉา) เป็นอุปกิเลสของสมาธิและเป็นกิเลสนิวรณ์เครื่องกั้นปัญญา**อย่างหนึ่ง

ให้นึกเข้าไปเป็นกายในกายที่ละเอียดเช่นกายมนุษย์ละเอียดนั้นทันที วางอุปาทานในกายหยาบเดิมอย่าได้สนใจในกายหยาบ ให้นึก รวมความรู้สึกเข้าไปเป็นกายละเอียดนั้น เรียกว่า **"ดับหยาบไปหาละเอียด"** แล้วให้ใจของกายมนุษย์ละเอียดนั้นเพ่งรวมลงหยุดนิ่งตรงศูนย์กลางกาย จะเห็นดวงธรรม หยุดนิ่งกลางดวงธรรมก็จะถึงดวงศีล สมาธิ ปัญญา วิมุตติและวิมุตติญาณทัสสนะต่อ ๆ ไปตามลำดับ ใสละเอียดยิ่งกว่ากันต่อ ๆ ไป ให้ใสละเอียดทั้งดวงและกาย เมื่อประกอบด้วยวิตก วิจาร ปีติ สุขและเอกัคคตา ก็จะปรากฏองค์ฌานเหมือนอาสนะ สัณฐานกลมใสรอบตัวหนาประมาณ ๑ ฝ่ามือของกายละเอียด ขึ้นรองรอบกายละเอียด เมื่อหยุดในหยุดกลางของหยุดนิ่ง กลางของกลาง ๆ ๆ ดวง ก็จะใสละเอียดยิ่ง ๆ ขึ้นไปทั้งดวงทั้งกายและองค์ฌาน เมื่อหยุดนิ่งถูกส่วนศูนย์กลางก็จะว่างออกไป แล้วปรากฏกายในกายที่ละเอียด ๆ ยิ่งไปกว่า โตใหญ่และมีรัศมีสว่างยิ่งกว่าเดิมขึ้นมาใหม่ คือ

กายทิพย์ กายทิพย์ละเอียด ขนาดโตใหญ่ยิ่งกว่ากายมุนษย์ประมาณอีกเท่าตัว

กายรูปพรหม กายรูปพรหมละเอียด ขนาดโตใหญ่กว่ากายทิพย์อีกเท่าตัว

กายอรูปพรหม กายอรูปพรหมละเอียด ขนาดโตใหญ่ยิ่งกว่ากายรูปพรหมอีกเท่าตัว

ก็ให้ดับหยาบไปหาละเอียด เป็นกายในกายที่ละเอียด ๆ ต่อ ๆ ไป หยุดในหยุดกลางของหยุดตรงศูนย์กลางกายละเอียดที่เข้าถึง-รู้-เห็นและเป็นนั้นต่อ ๆ ไปจนสุดละเอียด ให้ใสละเอียดทั้งดวง ทั้งกายและองค์ฌาน ระดับสมาธิก็จะสูงขึ้นตามลำดับ จากปฐมฌาน อันสำเร็จด้วยใจของกายมนุษย์ละเอียดถึงทุติยฌาน อันสำเร็จด้วยกายทิพย์ ตติยฌานอันสำเร็จด้วยกายรูปพรหม และจตุตถฌานอันสำเร็จด้วยใจของกายอรูปพรหม

ความเข้าถึง-รู้-เห็นและเป็นกายในกาย จากกายมนุษย์หยาบจนสุดละเอียดถึงกายอรูปพรหมนี้ ย่อมมีได้เป็นได้ ดังพระบาลีที่มีมาในมหาสมัยสูตรว่า

เย เกจิ พุทฺธํ สรณํ คตา เส น เต คมิสฺสนฺติ อปายภูมึ
ปหาย มานุสํ เทหํ เทวกายํ ปริปูเรสฺสนฺติฯ

ซึ่งแปลความว่า

"บุคคลเหล่าใดเหล่าหนึ่ง ถึงพระพุทธเจ้าว่าเป็นสรณะ บุคคลเหล่านั้น จักไม่ไปสู่อบายภูมิ ละกายที่เป็นของมนุษย์แล้วจักยังเทวกายให้เต็มรอบฯ" ดังนี้

ให้ดับหยาบไปหาละเอียดเป็นกายอรูปพรหมละเอียด หยุดในหยุดกลางของหยุด ตรงกลางดวงธรรม ดวงศีล ดวงสมาธิและดวงปัญญาของกายอรูปพรหมละเอียดนั้นต่อ ๆ ไปจนสุดละเอียด ให้ใสละเอียดทั้งดวงทั้งกาย หยุดนิ่งถูกส่วนเข้า ศูนย์กลางจะขยายว่างออก แล้วจะปรากฏ **"ธรรมกาย"** ขนาด

มาตรฐานเบื้องต้น ประมาณหน้าตัก ความสูงและเส้นผ่าศูนย์กลางดวงธรรม ๔ วาครึ่งขึ้นไป นี้เป็นธรรมกายโคตรภู

ก็ให้ปฏิบัติไปตามแบบเดิม คือดับหยาบไปหาละเอียดเป็นธรรมกายโคตรภูนั้น หยุดในหยุดกลางของหยุด กลางของกลางดวงธรรม อธิศีล อธิจิต อธิปัญญา ดวงวิมุตติและวิมุตติญาณทัสสนะ ต่อไปตามลำดับ จนใสสว่าง ทั้งดวงทั้งกายและองค์ฌานเป็นธรรมกายที่ละเอียด ๆ ยิ่งกว่ากันต่อไปตามลำดับถึงขนาดหน้าตัก ความสูงและเส้นผ่าศูนย์กลางดวงธรรม ๒๐ วาขึ้นไป

ก็ให้ดำรงอยู่เช่นนั้น ให้มีสติสัมปชัญญะ และรู้อยู่ ณ ศูนย์กลางธรรมกายที่ละเอียด ใสสว่างอยู่เช่นนั้นไว้เสมอ ทุกอิริยาบถ เดิน-ยืน-นั่ง-จะนอน ก็ให้เห็นใสสว่างไว้เสมอ **จะประจักษ์ผลดีอย่างยิ่ง ที่ปฏิบัติได้ถึงธรรมกาย** หรือแม้เพียงถึงและเห็นดวงธรรมใสสว่างไว้เสมออย่างนี้ อย่างที่ท่านไม่เคยได้ประสบมาก่อนด้วยตัวของท่านเอง

วิธีเจริญภาวนาที่ให้ดับหยาบไปหาละเอียดนี้เป็นเคล็ดลับสำคัญ ในการเจริญภาวนาให้มีสติพิจารณาเห็นกายในกาย เวทนาในเวทนา เห็นจิตในจิตและเห็นธรรมในธรรม เป็นทั้ง ณ ภายนอก และทั้ง ณ ภายใน ต่อ ๆ ไปจนสุดละเอียด ให้สามารถปฏิบัติได้เข้าถึง-รู้-เห็นและเป็นธรรมกาย ต่อ ๆไป จนสุดละเอียด ถึงอายตนนิพพาน ด้วยวิกขัมภน-วิมุตติ ให้สามารถพิจารณาสภาวะของสังขารธรรมทั้งหลายทั้งปวง ถึงวิสังขาร คือพระนิพพาน ให้เห็นแจ้งและรู้แจ้งตรงตามที่เป็นจริง และให้สามารถเห็นแจ้งแทงตลอดพระอริยสัจทั้ง ๔ อันเป็นไปในญาณ ๓ คือสัจจญาณ กิจจญาณ และกตญาณ ถึงมรรค ผล นิพพาน ได้สะดวกด้วยวิชชาที่เกิดและเจริญขึ้นดับอวิชชามูลรากฝ่ายเกิดและทุกข์ทั้งปวง ตามระดับบุญบารมีที่สร้างสมอบรมมา และตามระดับภูมิธรรมที่ปฏิบัติได้

"ธรรมกาย" ที่มีผู้ปฏิบัติได้เข้าถึง-รู้-เห็นและเป็นนี้ มีพระบาลีในที่มากแห่ง และโดยเฉพาะ **ในอัคคัญ-สูตรแห่งพระสุตตันตปิฎก ปาฏิกวรรค ทีฆนิกาย (หน้า ๙๒)** ว่า

ตถาคตสฺส เหตํ วาเสฏฺฐา อธิวจนํ ธมฺมกาโย อิติปิ พฺรหฺมกาโย อิติปิ ธมฺมภูโต อิติปิ พฺรหฺมภูโต อิติปิฯ ซึ่งแปลความว่า **"ดูก่อนวาเสฏฐโคตรทั้งหลาย คำว่า ธรรมกายก็ดี พรหมกายก็ดี ธรรมภูตก็ดี พรหมภูตก็ดี เป็นชื่อของตถาคตฯ"**

และ**ยังมีปรากฏในหนังสือปฐมสมโพธิ พระนิพนธ์ ของสมเด็จพระสังฆราช(สา ปุสฺสเทว)** ชำระโดยสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ฉบับพิมพ์ครั้งที่ ๘/๒๔๘๒ หน้า ๑๑ และ ๕๗ ความว่า

แม้องค์พระตถาคตอังคีรสศักยมุนีโคดมสัมมาสัมพุทธเจ้านี้ ซึ่งมีความปรากฏในโลกอันสัตว์ได้ด้วยยาก ดังนี้ พระองค์ก็ได้อุบัติเกิดขึ้นแล้วในโลก ด้วย **"รูปกายอุบัติ"** และ **"ธรรมกายอุบัติ"** ทั้ง ๒ ประการ พร้อมด้วยอัจฉริยอัพภูตธรรมตามธรรมดานิยม โดยพุทธธรรมดา

ความบังเกิดขึ้นด้วย**"รูปกาย"** นั้น จัดเป็น ๒ คือ **โอกกันติสมัย**ลงสู่พระครรภ์ หยั่งลงสู่พระครรภ์พระมารดา และ **นิกขมนสมัย** ประสูติจากพระครรภ์พระมารดา **(เป็นเจ้าชายสิทธัตถะ)**

ส่วนความบังเกิดขึ้นด้วย**"ธรรมกาย" (เป็นพระตถาคตเจ้าหรือพระพุทธเจ้า)** นั้น คือเมื่อ **อภิสัมโพธิสมัยตรัสรู้พระอนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณ...ฯ**

ถึงจะเจริญภาวนายังไม่ได้ถึงธรรมกายหรือดวงปฐมมรรค ก็อย่าได้ท้อใจว่าปฏิบัติไม่ได้ผล **หากท่านได้ตั้งใจฝึกปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอด้วยอิทธิบาทธรรม และหมั่นดูที่เหตุ สังเกตดูที่ผลแล้วจะพบว่า มีผลได้ทุกครั้งที่จิตของท่านได้รับการฝึกฝนให้หยุดนิ่ง** อย่างน้อยท่านจะพบว่า

*** ความฟุ้งซ่านแห่งจิตของท่านลดลง ทำให้จิตใจมีความสงบเยือกเย็นดีขึ้น**

*** กิเลส ตัณหา อันเป็นอกุศลธรรมเครื่องยังจิตให้เศร้าหมอง และเร่าร้อน ทะยานอยากในสิ่งที่ไร้สาระ หรือที่เกินความจำเป็นต่าง ๆ เบาบางลง**

*** มีสติสัมปชัญญะและปัญญา รู้ทางเจริญ ควรดำเนิน, รู้ทางเสื่อมไม่ควรดำเนิน ดีขึ้นด้วยตัวเอง**

*** จิตใจสงบ เป็นสมาธิดีขึ้น** ทำให้การพิจารณาวินิจฉัยปัญหาใด ๆ สามารถกระทำได้ถูกต้อง ตรงประเด็นดีขึ้น

*** เมื่อสุขภาพจิตดี ก็พลอยให้สุขภาพกายดีขึ้น**ด้วยผู้เกี่ยวข้องใกล้ชิด ก็ไม่ต้องพลอยเดือดร้อนเพราะเรา (ซึ่งมีสุขภาพจิตไม่ดี) เป็นเหตุให้ครอบครัว สังคมและประเทศชาติก็จะพลอยสันติสุขเพราะมีสมาชิก ผู้มีกาย วาจา และใจอันสงบเพิ่มมากขึ้น

*** การเจริญภาวนาโดยมีศีลเป็นบาท จัดเป็นอานิสงส์รวบยอด** เป็นทางมรรค ผล นิพพาน จึงเป็นมหากุศลแก่ผู้บำเพ็ญ **เมื่อบุญกุศลเพิ่มขึ้น บาปอกุศลลดน้อยลง จนบุญนำหน้าบาป บุญกุศลย่อมให้ผลก่อนบาปอกุศล เพราะฉะนั้น ผู้เจริญภาวนารักษาศีลเป็นประจำจึงมีชีวิตที่ดีขึ้นเจริญรุ่งเรืองและสันติสุขขึ้นทั้งในทางโลกและทางธรรมเป็นธรรมดา**

■ ■ ■ ■

ถึงจะเจริญภาวนายังไม่ได้ถึงธรรมกายหรือดวงปฐมมรรค ก็อย่าได้ท้อใจว่าปฏิบัติไม่ได้ผล **หากท่านได้ตั้งใจฝึกปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอด้วยอิทธิบาทธรรม** และ**หมั่นดูที่เหตุ สังเกตดูที่ผล แล้วจะพบว่า มีผลได้ทุกครั้งที่จิตของท่านได้รับการฝึกฝนให้หยุดนิ่ง** อย่างน้อยท่านจะพบว่า

* **ความฟุ้งซ่านแห่งจิตของท่านลดลง ทำให้จิตใจมีความสงบเยือกเย็นดีขึ้น**
* **กิเลส ตัณหา อันเป็นอกุศลธรรมเครื่องยังจิตให้เศร้าหมอง และเร่าร้อน ทะยานอยากในสิ่งที่ไร้สาระ หรือที่เกินความจำเป็นต่าง ๆ เบาบางลง**
* **มีสติสัมปชัญญะและปัญญา รู้ทางเจริญ ควรดำเนิน, รู้ทางเสื่อม ไม่ควรดำเนินดีขึ้นด้วยตัวเอง**
* **จิตใจสงบ เป็นสมาธิดีขึ้น** ทำให้การพิจารณาวินิจฉัยปัญหาใด ๆ สามารถกระทำได้ถูกต้อง ตรงประเด็นดีขึ้น
* **เมื่อสุขภาพจิตดี ก็พลอยให้สุขภาพกายดีขึ้น**ด้วยผู้เกี่ยวข้องใกล้ชิดก็ไม่ต้องพลอยเดือดร้อนเพราะเรา (ซึ่งมีสุขภาพจิตไม่ดี) เป็นเหตุให้ครอบครัว สังคมและประเทศชาติก็จะพลอยสันติสุขเพราะมีสมาชิก ผู้มีกาย วาจา และใจอันสงบเพิ่มมากขึ้น
* **การเจริญภาวนาโดยมีศีลเป็นบาท จัดเป็นอานิสงส์รวบยอด** เป็นทางมรรค ผลนิพพาน จึงเป็นมหากุศลแก่ผู้บำเพ็ญ **เมื่อบุญกุศลเพิ่มขึ้น บาปอกุศลลดน้อยลง จนบุญนำหน้าบาป บุญกุศลย่อมให้ผลก่อนบาปอกุศล เพราะฉะนั้น ผู้เจริญภาวนารักษาศีลเป็นประจำจึงมีชีวิตที่ดีขึ้น เจริญรุ่งเรืองและสันติสุขขึ้นทั้งในทางโลกและทางธรรมเป็นธรรมดา**

ฯลฯ

ปฏิปทาเพื่อความสำเร็จ

ธรรมบรรยายโดย

พระเทพปริยัติโมลี*

เนื่องในการอบรมพระกัมมัฏฐาน รุ่นที่ ๒๓

ระหว่างวันที่ ๑ – ๑๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๓๕

ท่านพระเถรานุเถระเพื่อนสหธรรมิกทุกรูป ญาติโยมสาธุชนผู้สนใจในธรรมทุกท่านก่อนที่จะได้บรรยายหรือคุยธรรมกับญาติโยมทั้งหลายกับเพื่อนสหธรรมิกทุกรูป ก็ขออนุโมทนาต่อท่านทั้งหลายไว้ ณ โอกาสนี้ในการที่ท่านทั้งหลายได้มาร่วมปฏิบัติธรรม ณ สถาบันพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย ซึ่งปัจจุบันได้รับการยกฐานะเป็นวัดในพระพุทธศาสนาโดยถูกต้องเรียบร้อยแล้ว และที่น่าปลื้มใจก็คือว่า รุ่นที่ท่านทั้งหลายมาปฏิบัติธรรมกันในรุ่นนี้จัดว่าเป็นรุ่นพิเศษ คือเป็นรุ่นที่ตรงกับงานผูกพัทธสีมาของ**วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม** หรือสถาบันแห่งนี้พอดี ท่านทั้งหลายได้มีโอกาสมาร่วมแม้จะไม่ได้ร่วมสังฆกรรม แต่ว่าได้ร่วมเห็นได้ร่วมบุญได้ร่วมทำกิจกรรมอื่น ๆ จนกระทั่งงานผูกพัทธสีมาแห่งวัดนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีเรียบร้อย ทำให้เป็นวัดถูกต้องทั้งทางโลกและทางธรรม ในทางโลกก็คือว่าได้รับอนุญาตจากทางการบ้านเมืองว่าวัดนี้เป็นวัดถูกต้องตามกฎหมายและในวัดนั้นก็มีเขตวิสุงคามสีมาซึ่งเป็นเขตที่ได้รับอนุญาตเป็นพิเศษจากบ้านเมือง ให้เป็นเขตปลอดอาชญาทุก ๆ ประการ นี้เรียกกันว่าถูกต้องในเรื่องของทางโลก ในเรื่องของทางธรรมนั้นก็คือ ได้ทำพิธีถอนพื้นที่เพื่อให้เป็นวิสุงคามสีมาโดยถูกต้องตามพระวินัยและก็ได้มีการสมมติสถานที่ตรงนั้นเป็นเขตสีมาเพื่อทำสังฆกรรม สำหรับพระภิกษุในพระพุทธศาสนานี้ โดยถูกต้องตามพระวินัยเช่นเดียวกันก็เป็นอันว่าวัดหลวงพ่อสดธรรมกายารามนั้น

*ปัจจุบันมีสมณศักดิ์ที่ ***พระธรรมกิตติวงศ์***

มีความสมบูรณ์ทั้งในทางโลกและในทางธรรม ในรุ่นที่ท่านทั้งหลายได้มาปฏิบัติธรรมพอดี เป็นเรื่องที่น่าปลื้มใจเป็นอย่างยิ่ง

อาจกล่าวได้ว่ารุ่นของท่านทั้งหลายนี้พูดกันสั้นๆ ว่าเป็น **"รุ่นผูกพัทธสีมา"** ก็ได้ จำง่าย ๆ ว่ามาปฏิบัติธรรมรุ่นผูกพัทธสีมา ถ้าอยากรู้ว่า พ.ศ. อะไรก็ไปไล่เอาเองไม่ต้องจำ พ.ศ. ก็ได้ หรือว่าจะพูดว่าเป็นรุ่นที่มีงานผูกพัทธสีมาฝังลูกนิมิตก็ถูกต้องใช้ได้อีกเหมือนกัน ก็แล้วแต่จะเรียกสั้นเรียกยาวอย่างไรก็ได้ ในการปฏิบัติธรรมนั้น ท่านทั้งหลายต้องเสียสละหน้าที่การงานจริง ๆ ก็เป็นเรื่องที่ละได้ยากทำได้ยากยิ่งสมัยปัจจุบันนี้ด้วย แล้วการปฏิบัติธรรมที่จะมานอนค้างอ้างแรมที่วัดและ มาปฏิบัติกันจริง ๆ จัง ๆ มีทั้งภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติ โอกาสที่จะทำได้มีน้อยมากและน้อยคนที่จะทำได้และนอกจากนั้นการที่ท่านทั้งหลายได้มาอยู่ในสถานที่นี้ ถ้าจะพูดแบบชาวบ้านก็บอกว่ามานอนกลางดินกินกลางทรายอยู่กันในกลด ชีวิตอย่างนี้บางทีอาจจะยังไม่เคย

แต่ว่าถ้าผ่านไปได้แล้วจะเป็นเรื่องที่ประทับใจที่สุด เพราะว่าทำสิ่งที่ทำได้โดยยาก การทำสิ่งที่ทำได้โดยยากเมื่อทำได้แล้วนั้นจะเป็นเรื่องที่ประทับใจอยู่ในความทรงจำของตนตลอดชีวิต สามารถไปเล่าให้ลูกให้หลานสืบต่อไปฟังได้เป็นอย่างดี พูดขึ้นมาครั้งใดคิดขึ้นมาครั้งใดนึกถึงความหลังขึ้นมาครั้งใดความสุขความสบายใจ ความปลื้มปีติยินดีทางใจก็จะเกิดขึ้นในขณะนั้น เรียกกันว่าจะกลายเป็นอดีตารมณ์ คือเป็นอารมณ์ที่ผ่านพ้นมาแล้ว และก็เป็นอารมณ์ที่ดีที่งาม ไม่ใช่อารมณ์ร้ายหรือว่าไม่ใช่อารมณ์ที่ทำให้เกิดความไม่สบายใจเหมือนกับการไปทำความชั่ว การไปทำความผิดอะไรอย่างอื่น กล่าวคือ ถ้าเราไปทำความชั่วไปทำความผิดไป ทำบาปอะไรสักอย่างหนึ่งไม่ต้องใช้เวลาทำมากอาจจะใช้เวลาทำนิด ๆ หน่อย ๆ และก็ไม่ต้องใช้เรี่ยวแรงในการทำมาก ความรู้สึกว่าตัวเองเป็นบาปมันจะมีอยู่ตลอดผ่านไปกี่ปี ๆ เรานึกขึ้นมาครั้งใดคราวใด ก็จะเกิดความไม่สบายใจ บางทีพอเราได้รับผลในทางไม่ดีอย่างใดอย่างหนึ่ง เราจะมีความรู้สึกว่า นี่เราเป็นอย่างนั้นเป็นอย่างนี้ก็เพราะเราไปทำอย่างนั้นอย่างนี้เข้าไว้ อันนี้ก็เป็นอดีตารมณ์เหมือนกัน คือเมื่อนึกอดีตที่ผ่านมาแล้วก็เกิดความไม่สบายใจ เพราะฉะนั้นการที่ท่านทั้งหลายได้มาสั่งสมอบรมความดีความงาม ด้วยการปฏิบัติธรรมเป็นครั้งหนึ่งในชีวิตหรือหลาย ๆ ครั้งในชีวิตก็แล้วแต่ จะเป็นอดีตารมณ์ที่งดงามเป็นอารมณ์อดีตที่ล่วงมาที่สามารถจะพยุงจิตของเราให้ปลื้มปีติอยู่ได้นั้น ก็คือเป็นผลที่เรียกกันว่าบุญ

นั่นเอง นึกขึ้นมาครั้งใดก็ได้กำไรเป็นความสุขอยู่ตลอดเวลา

นี้พูดถึงแง่ของการปฏิบัติหรือในการมาปฏิบัติยังไม่ได้พูดถึงเรื่องคุณธรรมหรือว่าความสำเร็จแห่งการปฏิบัติ เช่น ได้ฝึกจิตของตน ได้ทำจิตของตนให้สงบ ได้ฝึกสมาธิ ได้ฝึกภาวนาจากครูบาอาจารย์ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญ ชี้แนวทางให้แก่ท่านทั้งหลายได้ปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง อันนั้นก็จะเป็นความดื่มด่ำเป็นความประทับใจและเป็นอดีตารมณ์ที่ไม่อาจลืมได้เช่นเดียวกัน และดูเหมือนว่าจะมากกว่าความเมื่อยล้าความลำบากทางกายท่านทั้งหลายได้รับในขณะนี้หลายเท่าแต่ถึงกระนั้นก็ตามที่จะได้รับความสุขทางใจหรือที่จะได้รับผลแห่งการปฏิบัติได้นั้นก็ต้องผ่านความทุกข์ทางกายความทรมานกายเสียก่อนในทุก ๆ เรื่องไม่ว่าท่านทั้งหลาย ไม่ว่าผู้อื่น แม้แต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เราลองนึกดูก็แล้วกันว่าก่อนที่พระองค์จะได้ตรัสรู้นั้น พระองค์ได้รับความลำบากมามากน้อยเพียงไร? แค่ไหน? ทุกข์ทรมานพระวรกายอย่างไร? ความทุกข์ทรมานความยากลำบากที่เราประสบอยู่ในขณะนี้ไม่ได้ถึงส่วนถึงเสี้ยว หนึ่งในร้อยหนึ่งในพัน หนึ่งในหมื่นในแสนที่พระพุทธเจ้าได้ปฏิบัติบำเพ็ญบารมีมา แต่ว่าผลจากการทุกข์ทรมานจากความลำบากลำบนนั้นก็คุ้มค่าคือพระองค์นั้นได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าในที่สุด ได้เป็นพระอริยบุคคลตัดกิเลสได้เด็ดขาดและก็เนื่องจากทรงบำเพ็ญบารมีมามาก บารมีของพระองค์ท่านก็เลยฉายแสงเปล่งรัศมีมาตราบเท่าถึงทุกวันนี้ การบำเพ็ญบารมีก่อนที่จะได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้านั้นมาก ไม่เหมือนกับการบำเพ็ญบารมีของพระสาวก ๆ หรือลูกศิษย์ของพระพุทธเจ้าที่ได้เป็นพระอริยบุคคลเป็นพระอรหันต์นั้น ท่านบำเพ็ญบารมีกันมาไม่มากได้มาพบพระพุทธเจ้าเลย และได้เป็นพระอรหันต์เลยเพราะว่าไม่ได้บำเพ็ญบารมีมามาก รัศมีหรือว่าแสงแห่งบารมีนั้นจึงอ่อน ไม่สามารถกระจายมาถึงพวกเราได้ หรือบางองค์อาจจะมาถึงพวกเรา แต่ก็ไม่มากนัก อย่างเช่นที่เรารู้จักมี พระมหาโมคคัลลานะ พระสารีบุตร พระอุบาลี พระอานนท์ อะไรหล่านี้ เป็นต้น นั้นท่านบำเพ็ญบารมีมามากพอสมควร บารมีของท่านก็เลยมาถึงพวกเราได้ ผิดกับพระพุทธเจ้าเรารู้เรื่องของพระพุทธเจ้า รู้ธรรมของพระพุทธเจ้ามากกว่าพระสาวกเหล่านี้ร่วมกัน และบางองค์แม้เป็นพระอรหันต์ในสมัยพระพุทธเจ้าตกมาถึงยุคเราแล้วก็ไม่มีบารมีอะไรมาถึงพวกเราเลย เราก็เลยไม่รู้จักท่าน ไม่สามารถที่จะรู้แนวทางการปฏิบัติธรรมอะไรของท่านได้อย่างนี้เป็นต้น ยกตัวอย่างให้เห็น เราท่านทั้งหลายได้ปฏิบัติธรรมดังนี้ก็เป็นการยกระดับตัวเองให้สูงแม้จะสูงเท่าพระพุทธเจ้าไม่ได้ แต่ก็สูงเทียมเท่าพระสาวกของพระพุทธเจ้าในสมัยอดีตกาลเช่นเดียวกัน ในการปฏิบัติธรรมหรือว่าพูดให้ตรงก็คือว่า ในด้านการปฏิบัติตามแนววิชชาธรรมกายของหลวงพ่อวัดปากน้ำภาษีเจริญนั้น ท่านอาจารย์มหาเสริมชัย เจ้าอาวาสวัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม ก็คงได้แนะแนวแนะนำสอนท่านโดยตรงถึงหลักการหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ไว้เรียบร้อยแล้ว จะไม่กล่าวในที่นี้ แต่ว่า

ในวันนี้ก็อยากจะพูดถึงเรื่องการปฏิบัติธรรมอันเป็นบุพภาค ที่ว่าการปฏิบัติธรรมเป็นบุพภาค คือว่าการที่ท่านทั้งหลายได้ลงมือปฏิบัตินั้น ก็เพื่อต้องการความสำเร็จ ความสำเร็จนั้น อย่างน้อย ๆ ก็ได้บรรลุถึงวิชชาธรรมกายทำให้จิตใจสงบ ถ้าหากว่าบรรลุถึงขั้นตัดกิเลสได้นั้น ก็เป็นความดีแต่ว่าการที่จะได้บรรลุถึงหลักเหล่านั้นได้ต้องมีปฏิปทา หรือจะต้องปฏิบัติอย่างไร จะต้องทำหรือต้องเว้นอะไรบ้าง ในที่นี้ก็จะได้นำเอาพระบาลีพระพุทธพจน์ที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ในพระไตรปิฎก นำมาเล่าให้ท่านทั้งหลายฟังในตอนแรก ช่วงแรกนี้ก็อยากจะยกธรรม ๕ ประการ ที่พระพุทธเจ้าตรัสว่าเป็นไปเพื่อความเสื่อมไม่เจริญ คือหมายความว่า ผู้ที่ต้องการความเจริญต้องการความก้าวหน้าในการปฏิบัติธรรม ถ้าหากว่ามีสิ่งเหล่านี้แล้วธรรมที่ได้หรือว่าคุณธรรมที่ได้ เช่นนั่งสมาธิได้ผลมาบ้างแล้วอะไรแล้ว ก็จะเสื่อมทันทีและถ้าหากว่ายังไม่ได้ ยังไม่ได้บรรลุอะไรเลยก็จะไม่ได้บรรลุด้วยประการทั้งปวง คือไม่มีทางสำเร็จว่างั้นเถอะ ธรรม ๕ ประการนั้นมีอะไรบ้าง

ประการแรก พระพุทธเจ้าตรัสว่า **"กมฺมารามตา"** เป็นผู้ยินดีในการก่อสร้างการทำงาน ผู้ใดก็ตามจะเป็นนักปฏิบัติธรรมหรือไม่ได้เป็นนักปฏิบัติธรรม ถ้าใจไปจดจ่อยินดีกับงานกับการทำงาน จะเป็นงานก่อสร้างงานอะไรก็ตาม เช่นมาอยู่ที่วัดนี้วัดไหนก็ตาม ถ้าเพลิดเพลิน ไปกับการก่อสร้างเห็นว่าการก่อสร้างนั้นดี เห็นว่าการก่อสร้างนั้นทำแล้วมันสบายใจ เกิดความสวยงาม โอกาสที่จะเสื่อมจากธรรมก็จะมีมาก เพราะว่าใจก็จะละจากความเพียรทางปฏิบัติ จะจดจ่ออยู่กับสิ่งที่สร้างหรืองานที่ทำ หรือว่าไปทำงานอะไรอย่างอื่นเกิดความเพลิดเพลินในงานนั้นขึ้นมา เกิดความยินดีในงานนั้นขึ้นมา งานนั้นก็จะกลายเป็นไปเพื่อความเสื่อมแห่งคุณธรรมสำหรับนักปฏิบัติ

ประการที่สอง "ภสฺสารามตา" ความเป็นผู้ยินดีในการเจรจาปราศรัย คือยินดีในการคุย การคุยก็เป็นอุปสรรคเหมือนกัน จะคุยกันในเรื่องธรรมก็ตาม จะคุยกันในเรื่องสัพเพเหระก็ตาม เพราะว่าการคุยกันนั้นบางทีแม้คุยกันในเรื่องธรรมก็เสียเวลามาก เสียเวลาโดยใช่เหตุเวลาการปฏิบัติธรรม เวลาการเพิ่มความรู้ความเข้าใจในด้านธรรม โดยเฉพาะในด้านการปฏิบัติก็ลดน้อยลงไป เพราะว่าเสียเวลาไปกับการคุยกัน การเจรจาปราศรัยกัน การสนทนาธรรม หรือว่าการแสดงหรืออะไรก็แล้วแต่ก็เสียเวลาไปโดยใช่เหตุ แต่ว่าถ้าคุยกันในเรื่องธรรมที่เรียกกันว่าสนทนาธรรมกัน มันก็ได้ประโยชน์ในด้านสติปัญญา ในด้านความรู้เข้ามาแทนที่ คือ เวลาปฏิบัติน้อยไปก็จริงแต่ว่าสติปัญญาในด้านธรรม ในด้านปริยัติ ก็เพิ่มพูนมากขึ้นจริง แต่ถ้าหากว่ามุ่งกันทางปฏิบัติแล้ว ความเป็นผู้ยินดีในการคุย ในการเจรจา อันนี้ถือว่าเป็นเหตุแห่งความเสื่อมในด้านการปฏิบัติ

ประการที่สาม "นิทฺทารามตา" ความเป็นผู้ยินดีในการหลับ ในการนอนอันนี้เป็นศัตรูที่สำคัญจริง ๆ การนอนนั้นเป็นการพักผ่อนร่างกาย เป็นการหยุดร่างกายที่เหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้า ให้อวัยวะได้หยุดเหมือนกับรถยนต์ที่วิ่งมานานแล้ว ก็ต้องหยุดดับเติมน้ำมัน เรือที่วิ่งไปก็ต้องหยุดบ้าง วัวควายที่ใช้พอสมควรแล้วก็ต้องหยุด ร่างกายของคนเราก็เหมือนกัน เมื่อใช้มันมากก็ต้องหยุด การหยุดให้ร่างกายได้พักผ่อนดีที่สุดนั้นก็คือ การนอน จะหลับหรือไม่หลับก็ตามถือว่าเป็นการดี แต่ถ้าหากว่าเมื่อหลับแล้วหรือนอนแล้วติดในการนอน ยินดีในการนอนเห็นว่าการนอนเป็นการพักผ่อนเลยพักผ่อนซะยาว นอนซะนาน ถ้าหากว่าทำอย่างนี้โอกาสที่จะปฏิบัติธรรมก็จะน้อยลงเหมือนกับการเสียเวลาไปกับการคุยกันนั้นแหละ มีลักษณะอย่างเดียวกัน เพราะฉะนั้นการนอนนี้เป็นศัตรู เป็นอันตรายต่อการปฏิบัติธรรมอย่างหนึ่งเหมือนกัน เรียกกันว่า **"นิทฺทารามตา"** ความเป็นผู้ยินดีในการนอนในการหลับ แต่ไม่ใช่หมายความว่าไม่หลับเลยไม่นอนเลย ไม่นอนเลยนั้นถือว่าเป็นการทรมานสังขารร่างกายให้ได้รับความทุกข์ ให้ได้รับความเดือดร้อน เป็นสิ่งที่ไม่ดี พระเถระในอดีตหลายรูปบำเพ็ญเพียรจนเกินไป **พระโสณโกฬิวิสะ** ท่านเดินจงกรมไม่หลับไม่นอนจนกระทั่งเท้าแตก อันนั้นก็มากไป ท่านก็เพลาลงแล้วก็ได้เป็นพระอรหันต์ **พระจักขุบาล**บำเพ็ญเพียรด้วยการนั่งด้วยการยืนด้วยการเดิน แต่ไม่ยอมนอนตลอดสามเดือน ปรากฏว่าเมื่อท่านไม่นอนเลยตาบอด ถึงกับตาบอด เพราะว่าตาไม่ได้พักผ่อน แต่ท่านก็เป็นพระอรหันต์ได้ คือตัดกิเลสได้พร้อมกับตาบอด ก็ไม่น่าจะเสี่ยงขนาดนั้นแต่ก็มีปรากฏ พระอานนท์นั้นท่านก็ทำความเพียรมากไม่ได้พักไม่ได้ผ่อน จนกระทั่งจิตใจฟุ้งซ่าน ยิ่งจิตใจฟุ้งซ่านมากเท่าไร ก็ไม่มีโอกาสได้บรรลุถึงธรรม พอท่านผ่อนคลายความเพียรลง ว่าจะพักผ่อนไปที่เตียงสำหรับนอนสำหรับพักผ่อน พอนั่งพอเอนลงไปเท่านั้น ความสบายก็เกิดขึ้นมาทันทีแล้วก็ได้เป็นพระอริยบุคคลในขณะนั้น คือตัดกิเลสได้ในขณะนั้น นี้ก็แสดงว่าการพักผ่อนนั้นก็เป็นประโยชน์ ไม่ใช่ไม่เป็นประโยชน์แต่ถ้าไปยึดไปติดในเรื่องนอนมาก ๆ เห็นแก่นอนเห็นแก่หลับเห็นแก่ความสบาย ธรรมต่าง ๆ ก็จะเสื่อม ที่ได้แล้วก็จะเสื่อม ที่ยังไม่ได้ก็ไม่มีโอกาสที่จะได้ เพราะฉะนั้นท่านจึงบอกว่านอนแต่พอสมควร นอนแต่พอดี นอนสักแต่ว่านอนก็คือให้ได้ร่างกายให้ได้พักผ่อนบ้าง ในสมัยโบราณ ครูบาอาจารย์เคยเล่ามาว่า พระเราเรียนหนังสือและปฏิบัติธรรมนั้น เวลานอนนี่เขาให้นอนไม่ได้ใช้หมอน ถ้าหากว่าหมอนยัดด้วยนุ่น สำลี หรือว่ายัดด้วยของอ่อน ๆ แล้วมักจะนอนเพลินนอนแล้วไม่ตื่น เพราะฉะนั้นโบราณเขาจึงใช้หมอนทำด้วยกะลามะพร้าว คือเอาลูกมะพร้าวนี้มาผ่าซีกขัดให้ขึ้นเงา และก็นอนแข็งขนาดนั้นก็นอนนอนแล้วก็หลับ เพราะมันเพลียมากก็หลับ ตอน

หลับสนิทนี่ก็จะนอนในอริยาบถเดียว หมายความว่านอนโดยไม่พลิกไม่กระดุกกระดิกเลย พอหลับสนิทแล้วร่างกายพักผ่อนได้เต็มที่ พอเกิดความเวทนาว่าเมื่อยในขณะนอนก็จะพลิก พอพลิกตัวแล้วศีรษะก็จะตกจากกะลามะพร้าว เมื่อตกจากกะลามะพร้าวก็ให้รีบตื่นทันที ไม่ให้นอนต่อโบราณท่านว่าอย่างนั้นเพราะถือว่านอนพักผ่อนพอแล้ว ลุกขึ้นมาท่องตำรับตำราเรียนหนังสือหรือมาปฏิบัติธรรมนั่งสมาธิต่อ นี้เป็นเรื่องของโบราณ อาตมาเคยไปดูที่ประเทศญี่ปุ่นไปดูห้องปฏิบัติธรรมของประเทศญี่ปุ่น เขาก็มีในลักษณะนี้แหละ ก็คือนอนให้ศีรษะไม่สบายมากพอเรียกกันว่าพอให้มีหมอนหนุนศีรษะ ถ้าพลิกเมื่อไหร่ก็ตกพลัดตกลงมาแล้วก็ให้รีบลุก เขาจะมีอาจารย์คุมจะมีอาจารย์คุมทีเดียว ในสมัยที่อาตมาเป็นเด็กก็มีกติกาไว้ว่า ต้องตื่นตี ๔ ลุกขึ้นมาท่องหนังสือ ๔ ทุ่มต้องนอน แล้วก็ตี ๔ ลุกขึ้นมาท่องหนังสือ ตอนนั้นเป็นสามเณรให้นอนได้วันละ ๖ ชม. ในตอนกลางคืน ๔ ทุ่มถึงตี ๔ พอถึงตี ๔ แล้ว หลวงพ่อเจ้าอาวาสท่านก็จะเดินปลุก สมัยก่อนไม่มีนาฬิกาปลุก ท่านจะเดินปลุก ถือไม้เรียวไปด้วย เวลาปลุกนั้นท่านก็จะใช้ไม้เรียวนั้นแหละฟาดมุ้ง แล้วพระเณรก็จะลุกกันท่องหนังสือ ไปทำธุระกิจเสร็จแล้วก็ท่องหนังสือกันจนสว่าง ถ้าหากว่ารูปใดขี้เกียจติดการนอน ท่านก็จะเลิกมุ้งแล้วก็เอาไม้เรียวนั้นหวดไปที่ตัวของสามเณรนี่!ลุกได้ตาสว่าง เรียกกันว่า ถ้ายินดีในการนอนแล้วก็จะเรียนไม่สำเร็จแล้วก็เป็นความจริง ในรุ่นเดียวกันนั้นที่ได้เรียนสำเร็จนั้นมีจำนวนเป็นสิบนี้ ก็ได้สำเร็จมาเป็นมหาเปรียญเพียงรูปเดียว ทำไมจึงเป็นอย่างนั้นสังเกตดูได้ว่าพอหลวงพ่อปลุกแล้วลุกแล้วไปท่องหนังสือ ไม่ได้ท่องในที่เดิมไปท่องตรงโน้นบ้างตรงนี้บ้าง แล้วไปแอบหลับต่อจนกระทั่งสว่างอย่างนี้เป็นต้นคือไม่ตรงต่อตัวเองอย่างนี้เรียกว่า **"นิทฺทารามตา"** ยินดีในการนอน เมื่อยินดีในการนอนแล้วกลายเป็นคนเห็นแก่นอนเห็นแก่พักผ่อน การปฏิบัติธรรมก็น้อยลงเพราะฉะนั้นท่านจึงบอกว่าการยินดีในการนอนนี้เป็นเหตุทำให้เกิดความเสื่อมจากคุณธรรมได้

ประการที่สี่ "สงฺคณิการามตา" หมายถึงความเป็นผู้ยินดีในการคลุกคลีด้วยหมู่คณะคือหมายความว่าชอบมั่วสุมนั้นเอง คำว่า มั่วสุมในที่นี้ไม่ได้หมายความว่ามั่วสุมในการทำผิดในการทำอะไร แต่หมายถึงว่าไม่ชอบอยู่คนเดียว ชอบมีเพื่อนอยู่ ชอบอยู่กับเพื่อน ชอบไปหาคนโน้น ชอบให้คนนี้คุย ชอบไปร่วมกลุ่มกันตรงโน้นตรงนี้เป็นกลุ่ม กลุ่ม ๆ อันนี้ก็เป็นอันตรายเหมือนกัน เป็นเหตุให้เสื่อมจากการปฏิบัติธรรม เพราะว่าคนเรานั้นเมื่ออยู่ด้วยกันตั้งแต่

สองคนขึ้นไป มันอดไม่ได้ที่จะคุยกัน มันอดไม่ได้ที่จะมีอะไรต่อมิอะไรทำ เดี๋ยวคนโน้นทำอันนี้ เดี๋ยวคนนี้ทำอันนั้นบางครั้งบางคราวก็อดไม่ได้ที่จะทะเลาะกันทุ่มเถียงกัน การคลุกคลีกัน การอยู่กันเป็นหมู่เป็นคณะนั้น ทำให้เกิดความไม่สงบ เกิดความไม่สงบแล้วการปฏิบัติธรรมก็ไม่สะดวก เพราะว่าการปฏิบัติธรรมโดยเฉพาะในการทำสมาธินั้น อันตรายที่สำคัญที่สุดก็คือเสียง เสียงนี้ว่าเป็นเสี้ยนหนามของการทำสมาธิ ถ้าหากว่าในการปฏิบัติสมาธิมีเสียงไม่ใช่เสียงธรรมชาติเข้ามารบกวน เสียงนั้นจะทำอันตรายต่อสมาธิ เช่น เสียงรถ เสียงเรือ เสียงคนคุยกัน นี้เรียกกันว่าเสียงที่เป็นอุปสรรคอันตราย เสียงที่ไม่เป็นอุปสรรคอันตราย คือ เสียงธรรมชาติ เช่น เสียงน้ำตก เสียงลม เสียงลมพัดใบไม้ อันนี้เขาเรียกว่า เสียงธรรมชาติไม่รบกวน แต่ถ้าหากว่าเสียงสัตว์ร้องเป็นธรรมดานิด ๆ หน่อย ๆ ก็ไม่ค่อยรบกวนเท่าไหร่ แต่ว่าถ้ามันร้องกันมาก ๆ นกมาร้องกันจิกตีกันอะไรกันก็ไม่เป็นเสียงธรรมชาติ ก็ทำให้ทำลายสมาธิได้เช่นเดียวกัน สรุปก็คือว่า การคลุกคลีกันการอยู่ด้วยกัน ก็จะต้องมีเสียง จะเป็นเสียงพูดเสียงคุย เสียงการทำงาน หรือคนโน้นทำอย่างนั้น คนนั้นทำอย่างนี้ เพราะฉะนั้น พระพุทธเจ้าท่านจึงตรัสว่า ความเป็นผู้ยินดีในการคลุกคลีกันด้วยหมู่ด้วยคณะนั้น ก็จะทำให้เกิดความเสื่อมจากคุณธรรมได้

ประการสุดท้าย ท่านตรัสว่า **"ยถาวิมุตฺตํ จิตฺตํ น ปจฺจเวกขติ"** ไม่พิจารณาจิตของตัวเองตามที่ได้บรรลุแล้ว คือหมายความว่า ตัวเองมีคุณธรรมมีความสงบหรือไม่สงบอย่างไร โดยเฉพาะถ้าจิตของเราสงบแล้วละกิเลสได้บ้างแล้ว แต่ว่าไม่ได้ตามจิตของตนไม่ได้พิจารณาจิตของตน ไม่ได้พิจารณาความคิดของตนอันนี้ก็เป็นตัวทำให้เสื่อมได้เหมือนกันจะเสื่อมอย่างไร? ก็คือไม่สามารถรู้จักภาวะจิตของตัวเอง ได้ว่าในขณะนี้ตัวเองแค่ไหนแล้ว จิตสงบได้มากน้อยเพียงไร แค่ไหนหรือไม่สงบเลย หรือว่าจิตกำลังคิดอะไรอยู่ จิตฟุ้งซ่านอยู่หรือไม่ จิตฟุ้งซ่านเพราะเหตุอะไร ไม่ได้พิจารณาจิตไม่ได้พิจารณาความคิด การไม่ได้พิจารณาจิตไม่ได้พิจารณาความคิด ก็ทำไปเรื่อย ๆ บางทีทำสมาธิไปเรื่อย ๆ ก็อาจจะเสียเวลา อาจจะเสียเวลาเปล่าบางทีก็กลายเป็นฟุ้งซ่านไป เพราะฉะนั้น ท่านจึงบอกให้พิจารณาจิตของตนตลอดเวลา การพิจารณาจิตของตนอยู่ตลอดเวลานั้น ก็จะทำให้ได้บรรลุธรรมที่สูงขึ้นไปได้โดยลำดับเหมือนกับการเรียนหนังสือการเรียนหนังสือนั้น ถ้าหากว่าอันใดที่เราเรียนแล้วเรารู้แล้ว ถ้าเราพิจารณาอยู่ว่า เออ! สิ่งนี้เราเรียนแล้วรู้แล้ว เราเคยอ่านมาแล้วเคยดูมาแล้วไม่ต้องเรียนอีก ไม่ต้องอ่านอีกก็ให้ผ่านไปเลย แล้วก็ไปอ่านไปหาความรู้เพิ่มเติมที่เรายังไม่ได้อ่านยังไม่ได้รู้ ก็จะได้ความรู้เพิ่มพูนขึ้นเรื่อย ๆ แต่ถ้าหากว่าอันใดเล่มใดที่เราเรียนก็แล้วรู้แล้วอ่านแล้วก็อ่านซ้ำอยู่นั่นแหละ ดูซ้ำอยู่นั่นแหละ เข้าใจก็เหมือนเดิมไม่มีอะไรเพิ่มขึ้น ก็จำได้แล้วอะไรแล้วก็ยังอ่านซ้ำอ่านซากอยู่นั้น มันก็มีผลดีไม่ใช่ไม่มีผลดีหรอก มันก็ดีดีในแง่ที่ว่าทำให้เราได้เกิดความมั่นใจขึ้น อะไรขึ้นแต่มันก็ได้แค่นั้น ไม่มากไปกว่านั้น ความรู้ไม่ได้มาก

ไปกว่านั้น ในการทำสมาธิก็เหมือนกันในการที่เราพิจารณาจิต พิจารณาอารมณ์หรือว่าอะไรก็แล้วแต่ เช่น เวลาเราพิจารณา สัมมาอะระหัง ๆ ไปตามแบบกำหนดนิมิตเข้าพิจารณาเข้ากำหนดจิตเข้าอะไรเข้าเรื่อยไป ๆ พอถึงระยะหนึ่งที่สามารถเห็นองค์ธรรมกายได้หลวงพ่อท่านก็สอนว่าให้หยุดบริกรรมภาวนาได้ ไม่ต้องภาวนาสัมมาอะระหัง คือทิ้งฐานเลย หมายความว่าปล่อยได้เลย มาพิจารณาองค์มรรคให้สูงขึ้นไปเรื่อยไป ๆ อย่างที่อาจารย์มหาเสริมชัยท่านได้สอนกันมาแล้ว และถ้าแบบพระพุทธเจ้าก็จะสูงขึ้นไปกว่านั้นอีก ก็คือว่าเมื่อได้ธรรมกายแล้วคือเป็นสมถะในขั้นหนึ่ง จิตสงบแล้วเกิดปัญญา เกิดวิมุตติ วิมุตติญาณทัสสนะขึ้นแล้วก็ใช้ดวงปัญญานั้นแหละที่เรียกกันว่า วิปัสสนาญาณ พิจารณาสังขารร่างกายให้เห็นเป็น อนิจจัง ทุกขัง อนัตตาให้สูงขึ้นไปก็จะได้สำเร็จมรรคผลถึงพระนิพพานเป็นพระอริยบุคคลได้โดยที่ไม่ต้องมายึดติดกับคำว่า "สัมมาอะระหัง ๆ" คือให้ผ่านไปเลย เพราะว่า สัมมาอะระหังนั้นเป็นฐานในเบื้องแรกเหมือนกับการที่จะเข้าไปสู่อวกาศลอยตัวนี่ เขาจะต้องยิงจรวดดาวเทียมจากฐานซะก่อน สัมมาอะระหังนั้นก็เป็นการยึดติด คือ ยึดติดกับคำว่า "สัมมาอะระหัง" ยึดติดกับอารมณ์กัมมัฏฐานที่หลวงพ่อกำหนดไว้ ก็คือ ดวงแก้วกลมใส อันนี้เป็นอารมณ์กัมมัฏฐาน อารมณ์กัมมัฏฐานประเภทนี้เป็นฐานเท่านั้น ท่านไม่ให้ยึดไม่ให้ติดกับอารมณ์กัมมัฏฐาน ยึดติดกับคำบริกรรมภาวนาว่า สัมมาอะระหัง มันก็เหมือนกับการยิงจรวดที่ไม่ยอมปล่อย

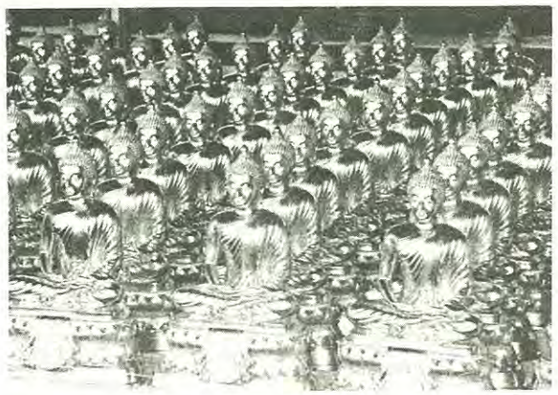

ฐาน เมื่อไม่ยอมปล่อยฐานมันก็ทำให้จรวดนั้นหนักมันไปไม่ได้ไกลไม่ช้าไม่นานมันก็ตกเข้ามาในโลกเพราะมันไม่ยอมปล่อยฐาน เพราะฉะนั้นเวลาที่จะเข้าสู่ห้วงอวกาศนั้นมันต้องปล่อยฐานต้องทิ้งฐาน ทิ้งแล้วดาวเทียมมันก็ลอยตัวอยู่ได้ จรวดมันก็ลอยตัวอยู่ได้ อันนี้เราเปรียบเทียบในสมัยปัจจุบันเหมือนกับจิตของเรา การที่จิตของเราจะลอยอยู่ได้คือหมายความว่า ไม่เกาะไม่ยึด แต่ก่อนที่จะไม่เกาะไม่ยึดไม่มีอุปาทาน ที่ทางภาษาพระท่านว่าไม่มีอุปาทาน ไม่มีความยึดมั่นไม่มีความถือมั่น ก่อนที่จะถึงจุดนั้นได้ต้องยึดต้องมั่นเสียก่อน ยึดอะไร? ยึดอารมณ์กัมมัฏฐานเป็นเบื้องต้น จะเป็นกัมมัฏฐานอะไรก็แล้วแต่ เกสา โลมา นขา ทนตา ตโจกัมมัฏฐานก่อนก็ได้ ยึดสัมมาอะระหัง ยึดดวงแก้ว ยึดอะไรก็ได้ที่เป็นอารมณ์กัมมัฏฐานตั้งหลายสิบอย่าง พอถึงจุด ๆ หนึ่งจิตใจสงบแล้วปล่อยฐานได้ แต่ว่าก่อนที่จะปล่อยฐานนั้นหมายความว่าลอยตัวแล้วคือถึงขั้นสมถะแล้วได้สมถะแล้ว จิตสงบดีแล้วจึงปล่อยได้ ๆ อันนี้เป็น

เรื่องของวิชาการและเป็นเรื่องที่ผู้ปฏิบัติสามารถที่จะรู้ที่จะทราบได้เรียกกันว่าสูงขึ้นไป โบราณหรือหลวงพ่อวัดปากน้ำ ท่านจึงใช้คำว่า "**ต่อวิชชา**" คำว่าต่อวิชชาก็คือว่า ต่อวิธีภาวนา ให้ถึงและให้เป็นวิชชาชั้นสูง เป็นมรรคเป็นผลยิ่ง ๆ ขึ้นไปนั้นเอง ต่อให้สูงขึ้น ถ้าทำย่ำอยู่กับที่ นั่งทีไรก็สัมมาอะระหัง ๆ กำหนดดวงแก้วอยู่เรื่อย และก็พอได้นิมิตดวงแก้วแล้วก็ยังสัมมาอะระหัง ๆ เพลินกับดวงแก้วอยู่นั้นแหละมันก็ไปไหนไม่รอด มันก็จะอยู่ได้แค่นั้นสูงขึ้นไปก็ไม่ได้ เผลอเมื่อไรดวงแก้วก็หายวับไป ต้องมาเริ่มต้นกันใหม่ อะไรอย่างนี้ เพราะฉะนั้นจึงต้องต่อวิชชาให้สูงยิ่ง ๆ ขึ้นไป ที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า "ยถาวิมุตฺตํ จิตฺตํ น ปจฺจเวกขติ" ไม่พิจารณาจิตตามที่ได้หลุดพ้นแล้วนั้นเป็นเหตุให้เสื่อมจากปฏิบัติ ก็ในความหมายอย่างนี้เอง แต่ถ้าหากว่าเรายังไม่ได้อะไรเลย ก็แน่นอนที่สุดก็ต้องยึดฐานไว้ก่อน ต้องสัมมาอะระหังไว้ก่อน กำหนดดวงแก้วไว้ก่อน นี่แน่นอน แต่ที่ท่านตรัสนี้หมายความว่าเราได้บรรลุอะไรบ้างแล้วได้เห็นอะไรบ้างแล้ว ได้เกิดวิมุตติอะไรบ้างแล้ว จิตสงบพอสมควรแล้วอะไรแล้ว ก็พิจารณาจิตที่สูงขึ้นไปอย่างนี้จึงจะไม่เสื่อมในการปฏิบัติ รวมความว่าเหตุที่ทำให้การปฏิบัติธรรมไม่บรรลุผล หรือว่าเมื่อได้บรรลุบ้างแล้วแต่ว่าทำให้เสื่อมไปนั้นก็ด้วยเหตุ ๕ ประการด้วยกัน คือ :-

ประการแรก กมฺมารามตา ยินดีในการงาน ยินดีในกิจกรรม ยินดีในการก่อสร้าง

ประการที่สอง ภสฺสารามฺมตา ยินดีในการพูดในการคุย ในการเจรจาปราศรัย

ประการที่สาม นิทฺทารามตา ยินดีในการนอน ยินดีในการหลับ

ประการที่สี่ สงฺคณิการามตา ยินดีในการคลุกคลีด้วยหมู่ด้วยคณะ

ประการที่ห้า ยถาทิมุตฺติ จิตฺตํ น ปจฺจเวกขติ ไม่พิจารณาจิตตามที่ได้บรรลุแล้ว

ทั้งห้าประการนี้เป็นหลักปฏิบัติในเบื้องต้น ที่เราควรจะรู้ควรจะทราบ ที่ต้องรู้ที่ต้องทราบนี่เพื่อป้องกันนั้นเอง เมื่อป้องกันไม่ให้เราเสื่อมจากสิ่งที่ได้แล้ว และเป็นการป้องกันไม่ให้สิ่งเหล่านี้มาเป็นตัวขัดขวางในการที่เราจะได้บรรลุคุณธรรมที่สูงขึ้นไป มันเป็นแนวปฏิบัติโดยตรง แต่ว่ามันเป็นแนวปฏิบัติในระหว่างที่เราปฏิบัติอยู่ คือ เป็นแนวปฏิบัติเสริมในขณะที่กำลังปฏิบัติอยู่ คือไม่ทำอย่างนี้ก็แล้วกัน ทีนี้เราพูดกันนัยตรงกันข้าม นัยตรงกันข้ามก็คือว่าถ้าเราเป็นนักปฏิบัตินี้จะต้องทำอย่างไร คือมันก็ไม่ใช่เชิงตรงกันข้ามกับที่กล่าวไว้แล้วทีเดียว พระพุทธเจ้าท่านก็ตรัสไว้ในธรรมอีกหมวดหนึ่ง ๕ ประการเหมือนกันว่า สำหรับผู้ปฏิบัตินั้นควรจะทำอย่างไร อยู่ในปัญจกนิปาต อังคุตตรนิกาย ถ้าใครต้องการความพิสดารก็ในพระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ ท่านก็มีแสดงไว้ว่า ธรรมสำหรับนักปฏิบัติหรือผู้ปฏิบัตินั้นจะต้องทำอย่างไรบ้าง จะต้องมีอะไรบ้างท่านแสดงไว้ ๕ ประการเหมือนกัน

ประการที่หนึ่ง ไม่มีกิจมากไม่ละการหลีกเร้นประกอบความสงบใจ หมายความว่านักปฏิบัติธรรม

นั้นจะต้องไม่มีกิจมากคือต้องวางธุระ ต้องปล่อยต้องวาง มีกิจมีอะไรก็ต้องปล่อยต้องวาง เพราะบางทีนี่ก็ดังกล่าวมาแล้วว่า กมฺมารามตา ยินดีในการงานมันเป็นศัตรู เพราะฉะนั้นต้องไม่มีกิจธุระจะต้องไม่มีงานมีการอะไร ในขณะที่ปฏิบัติธรรมคือต้องปล่อยต้องวางแม้ จะมีอยู่ เมื่อลงมือปฏิบัติต้องปล่อยต้องวาง วางหมดทุกอย่างไม่ว่าจะเป็นกิจธุระงานการอะไรที่รับผิดชอบ แม้แต่การเรียนการศึกษา แม้แต่ความรู้เดิมที่ตัวเองมีอยู่รู้อยู่เห็นอยู่ คือต้องถอดหมดว่างั้นเถอะ ถ้าหากว่าพกมาด้วยปฏิบัติธรรมยาก เช่นคนบางคนพกความรู้มาด้วย ฉันจบเปรียญนั้นเปรียญนี้ ฉันรู้อย่างนั้นอย่างนี้ ฉันแปลบาลีได้มาปฏิบัติธรรม พอครูบาอาจารย์สอนมา โอ๊ย! ไม่ถูกหรอก ไม่ถูกพระไตรปิฎกไม่ถูกหลัก ไม่ถูกตามตำราที่เรียนมาที่ศึกษามา มาคัดค้าน พอคัดค้านก็แล้วกันก็จบ บางทีพกเอาความรู้ในทางโลกเข้ามาบอกอธิบายธรรมอย่างนี้หรือว่าการปฏิบัติอย่างนี้ไม่ถูกหลักวิทยาศาสตร์ หลักวิทยาศาสตร์ต้องว่าอย่างนั้นว่าอย่างนี้ ก็เป็นอันว่าจบอีก ตรงกันข้ามรับไม่ได้ นี่เรียกว่าพกความรู้มาด้วย บางคนพกยศพกตำแหน่งมา พกฐานะมา พอมาถึงวัด โอ๊ย! ต้องมานอนกลางดินกินกลางทรายนอนกับชาวบ้านธรรมดาเอ! เราก็เป็นคนมียศถาบรรดาศักดิ์ มีลูกน้องมากมายก่ายกอง มานอนกับคน ๆ นี้ มาอยู่กับคน ๆ นี้ มากินกับพวกนี้ นี่มันระดับชาวบ้าน นี้พกมาด้วยเรียกกันว่าไม่ถอด ก็ไม่สำเร็จอีก แม้เป็นพระพกความเป็นเจ้าคุณ ความเป็นพระครู ความเป็นมหาเปรียญพกอายุพรรษามาด้วยไม่สำเร็จอีก นี่เรียกกันว่าถ้ามีกิจธุระมาก พกสิ่งเหล่านี้มาไม่เหมาะที่จะปฏิบัติธรรมต้องทิ้งต้องไม่มีกิจไม่มีอะไรยึด ต้องไม่ละการหลีกเร้นและการประกอบความสงบใจ คือหมายความว่าต้องอยู่คนเดียวต้องพยายามอยู่คนเดียวต้องไม่คลุกคลีด้วยหมู่ด้วยคณะ ถ้าอยู่คนเดียวได้แล้วก็ใช้ได้อันนี้เป็นหลักปฏิบัติประการแรก

ประการที่สอง ไม่ปล่อยเวลาให้ล่วงไปเพราะการงานเล็กน้อย เรื่องวันเรื่องเวลานี้จะต้องไม่ปล่อยให้ล่วงไป แม้เพื่อทำการงานเล็กน้อย งานข้อแรกเป็นงานใหญ่ สิ่งโน้นสิ่งนี้เป็นภาระที่จะต้องทำเป็นหน้าที่ที่จะต้องทำ แต่ว่าในข้อที่ ๒ นี้ท่านมุ่งให้ใช้เวลาให้เป็นประโยชน์ให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ ต้องปล่อยต้องวางงานเล็ก ๆ น้อย ๆก็หยุมหยิมเดี๋ยวทำสิ่งโน้นก่อน เดี๋ยวทำสิ่งนี้ก่อน บางทีอยู่บ้านล้างหน้าแปรงฟันต้องอาบน้ำ ใช้เวลาเป็นครึ่งชั่วโมง ต้องแต่งตัวต้องพิถีพิถัน จะหลับจะนอนอะไรก็ต้องพิถีพิถัน มาปฏิบัติธรรมมัวพิถีพิถันอย่างนั้นละก้อเขาไปกันไหน

ต่อไหนแล้ว เสียเวลาตัวเองยังทำโน้นทำนี้งุ่มง่าม ๆ อยู่ไม่ทันเขา เสียเวลา เป็นการปล่อยเวลาให้ล่วงไปโดยเปล่าประโยชน์ วันเวลาแห่งการปฏิบัติธรรมนั้นถ้าเร่งเท่าไหร่ยิ่งดี เพราะว่าเราไม่รู้ในวันข้างหน้าเราจะได้สำเร็จหรือว่าไม่ได้สำเร็จอย่างไร เราจะได้รับผลมากน้อยเพียงไรแค่ไหน ถ้าหากว่าเกิดหมดโอกาสซะก่อนปฏิบัติธรรมยังได้น้อย ยิ่งเริ่มต้นเมื่ออายุมากแล้วโอกาสก็ยิ่งน้อยลง ๆ เพราะฉะนั้นต้องไม่ปล่อยวันเวลาให้ล่วงไปผ่านไปเพราะเรื่องเล็กน้อยหยุมหยิมเรื่องการรับประทาน ในเรื่องการนอน ในเรื่องความสะดวกสบายเกี่ยวกับร่างกาย หรือเรื่องถ้าหากว่าพูดแบบภาษาชาวบ้านเข้าใจง่ายก็คือเรื่องขี้หมูราขี้หมาแห้ง นั้นละคือเรื่องไม่เป็นเรื่อง ก็อย่าเอามาเป็นเรื่องเท่านั้นแหละใช้ได้ นักปฏิบัติธรรมถ้าหากว่ามัวไปหาเรื่องหยุมหยิม ๆ คนโน้นพูดอย่างนี้ คนนี้พูดอย่างโน้น ต้องมาคุยกันก่อน เอามานั่งคิดก่อนเขาว่าอย่างนี้หมายความว่าอย่างไร นี่สงสัยอยู่เรื่อยอย่างนี้แหละท่านทั้งหลายถือเป็นการทำลายวันเวลาให้หมดไป ไม่ควร นักปฏิบัติธรรมจะต้องไม่ปล่อยวันเวลาให้ล่วงไปเพราะการงานหรือว่าเรื่องหยุมหยิมเล็กน้อย

ประการที่สาม ไม่คลุกคลีกับคฤหัสถ์และบรรพชิตด้วยการคลุกคลีอันไม่สมควร อันนี้ก็คือไม่ในข้อที่สี่ ในการปฏิบัติที่ทำให้เป็นเหตุเสื่อมจากคุณธรรมคือ สงฆนิการามตา ความเป็นผู้ยินดีในการคลุกคลีด้วยหมู่คณะ อันนี้ก็ตรงข้ามกันว่าจะต้องไม่ยินดี ไม่พอใจไม่คลุกคลีกับคฤหัสถ์และบรรพชิตด้วยการคลุกคลีอันไม่สมควร ท่านเน้นว่า **ด้วยการคลุกคลีอันไม่สมควร** คำว่าคลุกคลีในที่นี้ไม่ใช่หมายความว่า ไม่ให้คุยกันเลย ไม่ให้พูดกันเลย ไม่ให้สนทนากันเลย ไม่ใช่! แต่ว่าถ้ามีความสมควรถ้ามีโอกาสอันสมควร เวลารับประทานอาหารก็จะต้องอยู่ด้วยกันคุยกันได้ไม่มีปัญหาหรือ เวลาทำวัตรเช้าทำวัตรเย็นเวลาประชุมร่วมกันอย่างนี้ถือว่าไม่ใช่เป็นการคลุกคลี เพราะนี้ถือว่าเป็นการอยู่ด้วยกาลหรือเวลาอันสมควร หรือกับบรรพชิต หมายความว่าญาติโยมทั้งหลายโยมผู้หญิงหรือผู้ชาย เวลามีความสงสัยในปัญหาอยากจะไปต่อวิชชากับอาจารย์ไปคุยกับอาจารย์บ้าง อะไรบ้างก็ใช้ได้ ไม่ได้เป็นการคลุกคลี คำว่าคลุกคลีกับบรรพชิตหรือคฤหัสถ์ด้วยการคลุกคลีอันไม่สมควร ก็คือในเวลาอันไม่เหมาะสมเช่น เขาปฏิบัติธรรมกัน ตัวเองก็มัวไปคุยไปจับกลุ่มคุยกันอย่างนั้นอย่างนี้กับครูบาอาจารย์ ไปชวนท่านสนทนานอกเรื่องนอกราว เรื่องการทำมาหากินเรื่องชีวิตส่วนตัว เรื่องอะไรต่อมิอะไร เป็นการไขปัญหา นั้นคนละเรื่องแล้วอย่างนี้เขาเรียกว่าไม่สมควรหรือการคุยในหมู่กันเอง ถ้าคุยกันเรื่องธรรมบ้างเป็นครั้งเป็นคราวก็ไม่ได้เสียหายอะไรมาก แต่ถ้าหากว่าเห็นแก่คุย ติดคุยชอบคุยแล้ว ก็ที่คุยนั้นไม่ได้คุยเรื่องธรรม แต่เป็นการคุยเรื่องทางโลก เรื่องการทำมาหากิน เรื่องเศรษฐกิจ เรื่องบ้านเรื่องเมือง คนนั้นเป็นอย่างนั้น คนนี้เป็นอย่างนี้ อันนี้ก็ถือว่าเป็นการคลุกคลีกันด้วยเรื่องอันไม่สมควร อันนี้จะต้องไม่มีอย่างนี้ นักปฏิบัติธรรมจะต้องไม่ปฏิบัติอย่างนี้

ประการที่สี่ ไม่ชอบเข้าบ้านในเวลาเช้าเกินไป ไม่กลับในเวลาเย็นเกินไป อันนี้ท่านสอนพระไม่ได้สอนญาติโยม เพราะฉะนั้นท่านจึงกำหนดข้อนี้มาด้วยว่า ไม่ชอบเข้าบ้านในเวลาเช้าเกินไป ไม่กลับในเวลาสายเกินไป คือพระเราจะต้องออกบิณฑบาตต้องไปโปรดสัตว์ว่างั้นเถอะ แต่ว่าการออกบิณฑบาตการโปรดสัตว์นั้น ท่านทั้งหลายผู้เป็นพระต้องไม่เข้าบ้านเช้าเกินไป แต่เวลากลับต้องไม่กลับมาสายเกินไป ทำไมจึงกำหนดอย่างนั้น เช้าเกินไปเสียหายมั้ยในเรื่องกิจวัตรของพระ ท่านจะต้องออกบิณฑบาตแต่การออกบิณฑบาตนั้นต้องไม่เช้าเกินไปไม่สายเกินไป ในที่นี้มีโทษอาจจะเป็นโทษทางพระวินัย เช่นยกตัวอย่างว่า ยังไม่ได้อรุณก็ออกบิณฑบาต ถ้าเป็นในพรรษา ก็ถือว่าพรรษาขาด ถ้าไม่ได้เอาผ้าครองครบสำรับไป ก็ถือว่าขาดครอง นี้ออกเช้าเกินไปมีโทษทางพระวินัยหรือถ้าหากว่าไปเช้าผ่านไปชาวบ้านเขายังไม่ได้หุงหาอาหาร เขายังไม่ได้ตระเตรียมอาหารไว้ก็จะต้องเสียเวลาไปยืนคอย หรือไม่อย่างนั้นก็จะต้องเดินเลยต่อไปแล้วก็เมื่อออกเช้าเกินไปก็จะต้องรีบกลับเมื่อรีบกลับแล้วก็ไม่ได้อะไร ก็เสียประโยชน์ทั้งขึ้นทั้งล่อง เพราะฉะนั้นจึงไม่ควรออกเช้าเกินไปและไม่กลับสายเกินไป เวลาที่จะปฏิบัติก็น้อยลงไปอีกเพราะฉะนั้นนักปฏิบัติธรรมนั้นจะต้องไม่ชอบในเรื่องการเข้าบ้านเช้าเกินไป และก็กลับสายเกินไป อันนี้ถ้าจะเปรียบเทียบในปัจจุบันนี้นั้นก็คือให้รู้จักเวลานั้นเอง โดยสรุปก็คือให้รู้จักเวลา ว่าเวลาไหนควรเวลาไหนไม่ควรสำหรับญาติโยมทั้งหลายหรือเวลาปฏิบัติธรรม ในที่นี้ก็ต้องพิจารณาดูว่า เวลาไหนควรเวลาไหนไม่ควร เขากำหนดเวลาไว้แล้ว เช่นเวลาไหนประชุมกัน เวลาไหนควรจะกลับเวลานัดเรามี เพราะฉะนั้น เช่นตอนช่วงบ่าย สมมุติว่าช่วงบ่ายเขานัดไว้ว่าบ่ายสองโมงให้มาประชุมกันที่ศาลานี้ ไม่มาเช้าเกินไปก็คือมาก่อนเวลา ไม่ใช่หมายความว่าพอบ่ายโมงก็มาแล้ว ก็ไม่มีงานอะไรเลยยังไม่มีใครมาเพราะมาก่อนเขา เสียเวลาไปชั่วโมงหนึ่งโดยใช่เหตุเสียเวลาไปโดยใช่เหตุ หรือถ้าหากว่ามาแล้ว มีการทำสมาธินั่งปฏิบัติก็ไม่สะดวกอีก ทำไมไม่สะดวกเพราะว่าในขณะที่เรานั่งสมาธิ เดี๋ยวคนโน้นก็มา คนนี้ก็มา มันเป็นสมาธิไม่ได้ เพราะยังไม่ถึงเวลาเขาก็ต้องมากันธรรมดา เรามาก่อนเสียเวลาไปมากกว่าเขานี้ประการหนึ่งเพราะฉะนั้น ถ้าหากว่ามาใกล้ ๆ กะว่าเดินมาสามนาทีถึงหรืออีกห้านาทีจะถึงเวลาบ่ายสองโมง ก็รีบเดินมาถึงแล้วก็มานั่งคอยสักหนึ่งถึงสองนาทีอย่างนี้ก็ไม่เสียเวลามาก แล้วไม่เมื่อยด้วยอะไรด้วย นี้เขาเรียกว่าไม่รู้เวลา แล้วเวลากลับ

ไม่กลับสายเกินไป ไม่ใช่พอเลิกประชุมแล้วยังไม่กลับมัวโอ้เอ้อืดอาดยืดยาด เขากลับไปถึงสถานที่พักกันหมดแล้ว เขาเตรียมสิ่งโน้นสิ่งนี้ไว้แล้ว ตัวเองมัวจะไปคุยกับคนโน้นจะไปคุยกับคนนี้ไปเยี่ยมตรงโน้นไปเยี่ยมตรงนี้ กลับไปไม่ทันอย่างนี้ก็มี อันนี้สำคัญเหมือนกัน ในข้อนี้ พระพุทธเจ้าท่านตรัสละเอียดมากในเรื่องการปฏิบัติธรรม แม้แต่เวลาในการปฏิบัติคือต้องการให้เป็นคนกระฉับกระเฉงว่องไวตื่นตัวอยู่ตลอดเวลา ไม่เป็นคนโอ้เอ้อืดอาด แต่ว่าไม่ใช่เป็นคนรีบร้อนอะไรจนเกินไป ไม่ใช่รีบร้อนจนเกินไปในเรื่องการปฏิบัติธรรม นักปฏิบัติธรรมต้องปฏิบัติอย่างนี้

ประการสุดท้าย ได้ทำเครื่องขัดเกลากิเลสตามความปรารถนาได้โดยไม่ยาก นี้ฟังยากคือความหมายว่านักปฏิบัตินั้นต้องได้ ต้องมี มีอะไรได้อะไร ได้ธรรมสำหรับขัดเกลากิเลส ทำอย่างไรจึงจะได้ ก็ต้องหา โดยสรุป ก็คือต้องหาอาจารย์ที่สามารถสอนให้เราได้ประพฤติปฏิบัติได้โดยถูกต้องให้สามารถขัดเกลากิเลสได้นั้น จะต้องสอนเราในหลาย ๆ เรื่อง ท่านยกตัวอย่างไว้ในพระไตรปิฎกเช่นเรื่อง **อปฺปิจฺฉกถา** เรื่องที่จะทำให้เกิดความมักน้อย **สนฺตุฏฺฐิกถา** เรื่องที่จะทำให้เกิดความสันโดษ **ปวิเวกฺกถา** เรื่องที่ทำให้เกิดความสงบใจ ยินดีในความวิเวก **อสงฺสคฺคกถา** เรื่องที่ทำให้เรานั้นห่างจากพวกจากหมู่คณะ ไม่คลุกคลี **วิริยารมฺภกถา** เรื่องที่จะสอนหรือแนะนำให้เราเริ่มความเพียร **สีลกถา** เรื่องที่ทำให้เราได้ทำศีลให้เกิดขึ้นหรือรักษาศีล **สมาธิกถา**เรื่องที่จะทำให้เราปฏิบัติทางจิต **ปญฺญากถา** เรื่องที่จะทำให้เราเกิดสติเกิดปัญญา หรือเกิดวิปัสสนาญาณ **วิมุตฺติกถา** เรื่องที่ทำให้เราเกิดความวิมุตติหลุดพ้น **วิมุตฺติญาณทัสสนกถา** เรื่องที่จะทำให้เราได้รู้ได้เห็นเพื่อความหลุดพ้นเพื่อความพ้นคือพูดง่าย ๆ ว่าเรื่องเหล่านี้เป็นเรื่องการละกิเลสทั้งสิ้น ต้องแสวงหาให้ได้ นักปฏิบัติต้องแสวงหาสิ่งเหล่านี้ให้ได้ ถ้าหาจากครูบาอาจารย์ไม่ได้ก็ต้องหาด้วยตัวของตัวเอง หาจากตำรับตำราหาอาจารย์ แต่ถ้าไม่ได้อาจารย์เป็นกัลยาณมิตร คือหมายความว่าเป็นมิตรที่ดี เป็นผู้ที่แนะนำเรา ก็ต้องพยายามหาจากตำรับตำราก็ยังดี หรือถ้าได้ทั้งสองทางยิ่งดีใหญ่ คือขอให้ได้ก็แล้วกัน ตำรับตำราเล่มใด หนังสือเล่มใดอาจารย์ท่านใดสอนในเรื่อง ศีล สมาธิ ปัญญา วิมุตติวิมุตติญาณทัสสนะ สอนให้เราเข้าใจเรื่องความมักน้อย ความสันโดษ ความยินดีในความสงัด การไม่คลุกคลีด้วยหมู่คณะ ด้วยการเริ่มความเพียร เพื่อความหลุดพ้นจากกิเลสเพื่อขัดเกลากิเลสอันนั้นแหละถือว่าเป็นเรื่องที่นักปฏิบัติธรรมจะต้องแสวงหา จะต้องหาให้ได้โดยสรุปแล้วก็คือว่า นักปฏิบัติธรรมนั้นจะต้องมีในสิ่ง ๕ ประการนี้ เป็นเบื้องต้น ๆ คือเป็นคล้าย ๆ ว่าเป็นพื้นฐานในการปฏิบัติธรรมให้สูงขึ้นไปนั้นเอง ถ้าหากว่ามีไม่ได้แสดงว่าฐานไม่ดี เมื่อฐานไม่ดีมีช่องโหว่ช่องว่าง การปฏิบัติธรรมนั้นก็ไม่ค่อยจะบรรลุผลเท่าไรนัก ยกตัวอย่างเช่น เป็นผู้มีกิจมากมีเรื่องหยุมหยิมมากชอบคลุกคลีกัน อะไรกันชอบคุยหรือว่าชอบโอ้เอ้อืดอาดยืดยาด เล่นในเวลาที่ไม่ควรเล่นอืดอาดยืดยาดในเวลาที่ไม่ควรอืดอาด

ยืดยาด ไม่เร่งในเวลาที่ควรเร่งไม่ช้าในเวลาที่ควรช้าคือไม่รู้จักกาลเวลานั้นเอง หรือไม่อย่างนั้น ไม่รู้เรื่องอะไร ไม่ได้อาจารย์ที่ดี ไม่ได้แนวทางในการปฏิบัติธรรมที่ดี รู้หรือได้แต่สิ่งที่เพิ่มพูนกิเลส ได้ยินได้ฟังแต่เรื่องที่ทำให้เกิดกิเลส อย่างนี้ก็เป็นอันตรายโดยเฉพาะข้อสุดท้าย เช่น เวลาเขาปฏิบัติธรรมยังฟังวิทยุอยู่ ยังอ่านหนังสืออยู่หรือยังคุยกันเรื่องบ้านเรื่องเมืองอยู่อะไรอยู่ ใจก็ฟุ้งซ่านเกิดกิเลสขึ้นมา บางทีเกิดราคะ บางทีเกิดโลภะ บางทีเกิดโทสะ บางทีเกิดโมหะ ถ้าหากว่ารู้เรื่อง เข้าใจในเรื่องที่เราชอบในเรื่องที่เรารู้เรื่องอยู่แล้ว หรือว่าเกี่ยวกับเรื่องของตัวเองบ้าง อะไรบ้าง เกี่ยวกับบุคคลที่เราชอบอยู่แล้วก็เกิดความพอใจขึ้นมา เมื่อเกิดความพอใจขึ้นมาโลภะก็เกิดขึ้น ราคะก็เกิดขึ้นตามมา แต่ถ้าหากว่าเป็นเรื่องที่เราไม่ชอบใจเป็นเรื่องที่เราไม่ต้องการให้เกิดให้มีขึ้น โทสะก็เกิดขึ้นอีกแทนที่ จะมาปฏิบัติธรรมเพื่อละกิเลสกลับกลายเป็นว่ามาปฏิบัติแล้วเพิ่มพูนกิเลสเกิดราคะ เกิดโทสะ เกิดโมหะขึ้นเพิ่มขึ้น นี้ถือว่าขาดทุนเสียเวลาไปโดยใช่เหตุท่านทั้งหลายนักปฏิบัติธรรม เมื่อเป็นนักปฏิบัติธรรมแล้วสิ่งใดที่เป็นไปเพื่อความเจริญพอกพูน เมื่อทำจิตยกระดับจิตให้สูงขึ้นได้ ก็ควรจะได้ปฏิบัติทางนั้น สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสแนวทางสำหรับปฏิบัติไว้สำหรับนักปฏิบัติธรรม ๕ ประการ ดังที่ได้ขยายความมาพอเป็นแนวทาง ถ้าหากว่าท่านทั้งหลายทำได้ก็จะได้บรรลุธรรมในไม่ช้านักตามที่ต้องการ และถ้าหากว่าท่านทั้งหลายได้ฟังจากครูบาอาจารย์ในเรื่องการปฏิบัติได้แนวทางที่ดีและลงมือทำไม่มีอุปสรรคอันตรายใด ๆ ไม่มีสิ่งหรือเหตุที่จะทำให้เกิดความเสื่อม เกิดความไม่เจริญงอกงามในการปฏิบัติธรรมของท่านเข้ามากล้ำกราย ท่านทั้งหลายก็จะได้บรรลุสิ่งที่ตนพึงปรารถนาและครูบาอาจารย์ปรารถนาทุกประการ อาตมาได้ใช้เวลาในการบรรยายธรรมมาพอสมควรแก่เวลาในวันนี้ก็ขอยุติไว้แต่เพียงเท่านี้ ในที่สุดนี้ก็ขออนุโมทนาต่อท่านทั้งหลายไว้อีกครั้งหนึ่ง ด้วยอำนาจความดีที่อาตมาบำเพ็ญมาตั้งแต่ต้นจนมากระทั่งถึงบัดนี้ และด้วยอำนาจความดีที่ท่านทั้งหลายได้มีจิตศรัทธามาร่วมปฏิบัติธรรมในครั้งนี้ จงมารวมกันกับอานิสงส์แห่งการฟังธรรมบรรยายในวันนี้ ขอจงเป็นพลวปัจจัยอันมีกำลังตามส่งให้ท่านทั้งหลายได้มีความเจริญงอกงามไพบูลย์ร่มเย็นเป็นสุขอยู่ในร่มเงาในศาสนาขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และได้สำเร็จสัมฤทธิ์ผลในวิชชาธรรมกายที่เราท่านทั้งหลายต้องการและปรารถนาและท่านปรารถนาสิ่งใดอันเป็นไปในทางที่ชอบขอให้สำเร็จสมความมุ่งมาดปรารถนาด้วยกันทุกท่านเทอญ.

■ ■ ■ ■

พระสมิทธิ์ นนฺทิโย...
ถอดเทป

สพฺพทานํ ธมฺมทานํ ชินาติ
การให้ธรรม ชนะการให้ทั้งปวง

รายนามเจ้าภาพถวายนิตยสาร "ธรรมกาย" แด่พระภิกษุสงฆ์

เจ้าภาพ		ผู้รับ
คุณสุขใจ พานิชพันธ์	ถวาย	คณะปฏิบัติธรรมลานโพธิ์ วัดบึงบวรสถิตย์ อ.บ้านบึง จ.ชลบุรี ๒๐๑๗๐
พระสมใจ ธมฺมสีโล	ถวาย	พระรัตโนภาสวิมล วัดกลางรัตนบุรี อ.รัตนบุรี จ.สุรินทร์ ๓๒๑๓๐
คุณเนตรนภิส ธีระวัลย์ชัย	ถวาย	พระราชธรรมเวที วัดเสาธงทอง อ.เมือง จ.นครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
คุณเก็จวลี ธีระวัลย์ชัย	ถวาย	พระราชสิริวัฒน์ วัดบูรพาราม อ.เมือง จ.นครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
คุณระวิวรรณ ธีระวัลย์ชัย	ถวาย	พระราชธรรมเมธี วัดไตรธรรมาราม อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี ๘๔๐๐๐
คุณลัขณา สุวรรณธรังษี	ถวาย	พระวิสุทธิญาณเถร (พระอาจารย์สมชาย) วัดเขาสุกิม อ.ท่าใหม่ จ.จันทบุรี ๒๒๑๒๐
คุณกาญจนา อัครวัณ	ถวาย	พระศรีรัตนโมลี วัดเสถียรรัตนาราม อ.นครชัยศรี จ.นครปฐม ๗๓๑๒๐
คุณสุรัจ อัครวัณ	ถวาย	พระศรีวชิราภรณ์ (สืนวล ปญฺญาวชิโร) วัดพระเชตุพน พระนคร กทม.๑๐๒๐๐

ด.ช.สวรุจ อัครวัณ	ถวาย	พระศรีวิสุทธินายก วัดจันทนาราม อ.เมือง จ.จันทบุรี ๒๒๐๐๐
รศ.ดร.ธีระ เกรอต	ถวาย	พระอาจารย์เปลี่ยน ปุญฺญาปทีโป วัดป่าอรัญญิก อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่ ๕๐๑๕๐
คุณจันทร์ศรี สิงห์น้อย	ถวาย	พระเกษตรศีลาจารย์ วัดเจียงอีศรีมงคลวราราม อ.เมือง จ.ศรีสะเกษ ๓๓๐๐๐
คุณอัฐมา เข็มทอง	ถวาย	พระเทพวิสุทธิเมธี วัดชลประทานรังสฤษฎิ์ อ.ปากเกร็ด จ.นนทบุรี ๑๑๑๒๐
คุณสุนทร-คุณรัตติยา จึงธนภัทร์	ถวาย	พระเทพเวที วัดพระพิเรนทร์ ป้อมปราบฯ กทม.๑๐๑๐๐
คุณนวลปรางค์ เกิดถาวร	ถวาย	พระราชธีราภรณ์ วัดพระธาตุหริภุญชัย อ.เมือง จ.ลำพูน ๕๑๐๐๐
คุณพิศิษฐ์พงศ์ ชาติษฐ	ถวาย	หลวงปู่ผล ฐานทตฺโต วัดดักคะนน อ.เมือง จ.ชัยนาท ๑๗๐๐๐
พระวิจิตร อตฺตสนฺโต	ถวาย	พระสุธรรมคณาจารย์ (หลวงปู่เหรียญ วรลาโภ) วัดอรัญญบรรพต อ.ศรีเชียงใหม่ จ.หนองคาย ๔๓๑๓๐
คุณจันทร์ศรี สิงห์น้อย	ถวาย	พระครูศิริพิพัฒนาคุณ วัดยางทอง อ.โพธิ์ทอง จ.อ่างทอง ๑๔๑๒๐

ผู้มีรายนามข้างต้นนี้ คือผู้มีจิตศรัทธาเป็นเจ้าภาพถวายนิตยสารธรรมกาย ถวายแด่พระสงฆ์ ๑ ปี (๔ เล่ม) ในอัตราปีละ ๑๒๐ บาท ผู้มีจิตศรัทธาโปรดติดต่อขอรับเป็นเจ้าภาพได้ที่ **มูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย** สำนักงานศาลาการเปรียญ วัดสระเกศราชวรมหาวิหาร กทม.๑๐๑๐๐ โทร. ๒๒๔-๗๔๗๕

ขอเชิญเป็นเจ้าภาพร่วมตั้งกองผ้าป่าสามัคคี "วันวิสาขะ"

ทอด ณ วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม

อยู่ริมถนนสายบางแพ-ดำเนินสะดวก ก.ม.ที่ ๑๔ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี

ในวันวิสาขบูชา วันศุกร์ที่ ๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๓๖ (เวลา ๑๕.๓๐ น.)

เสร็จแล้วเวียนเทียนบูชาพระรัตนตรัยร่วมกัน (เวลา ๑๖.๐๐ น.)

มูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกายได้กำหนดพิธีทอดผ้าป่าสามัคคี "วันวิสาขะ" ขึ้นในวันศุกร์ที่ ๔ มิถุนายน ศกนี้ เวลา ๑๕.๓๐ น. (เสร็จแล้วเวียนเทียนบูชาพระรัตนตรัย เวลาประมาณ ๑๖.๐๐ น.) เพื่อสมทบทุน

๑. **สร้างเสนาสนะ** (อาคารที่พักพระภิกษุสงฆ์) เป็นตึก ๒ ชั้น ๆ ละ ๑๒ ห้อง รวม ๒๔ ห้อง สำหรับพระภิกษุอยู่ได้ห้องละ ๒ รูป มูลค่าก่อสร้างประมาณ ห้องละ ๒๐๐,๐๐๐ บาท อาคาร ๑ หลัง เป็นงบประมาณค่าก่อสร้าง ๔ ล้าน ๘ แสนบาท

๒. **สร้างถนน** ภายในวัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม

โดยมี

ประธานอุปถัมภ์	ประธานใหญ่ผ้าป่าสามัคคี	ประธานจัดงาน
พล.อ.ชวลิต-คุณหญิงพันธุ์เครือ ยงใจยุทธ	**พล.ท.บัณฑิต มลายอริศูนย์**	**ศาสตราจารย์บัญญัติ-คุณหญิงสุมน สุชีวะ**
รองประธาน	**รองประธาน**	**รองประธาน**
คุณปิยะบุตร-คุณสุจินตนา ชลวิจารณ์	**พล.ต.จำกัด กลินทะกะสุวรรณ**	**รศ.ดร. ธีระ เกรอต**
หม่อมหลวง รัชฎา ราศรี ชยางกูร	**พ.ต.อ.คงเดช ชูศรี**	**รศ.ดร. พัฒนะ ภวะนันท์**
คุณจุมพล-คุณสุดใจ แสงประชาธนารักษ์	**คุณสุรินทร์ อัษฎาธร**	**คุณสัมฤทธิ์ เมฆอรุณกมล**
คุณทรงเกียรติ ธนนันต์สกุล	**วุฒิสมาชิกยงยุทธ ตันพิริยะกุล**	**กรรมการมูลนิธิทุกท่าน**
ฯลฯ	**คุณประชา โพธิพิพิธ**	**ฯลฯ**

ขอเชิญร่วมอนุโมทนาต่อกุศลจิตอันงดงาม

ของเหล่ากัลยาณมิตร ผู้หยิบยื่นแสงสว่างอันนิรันดร์แก่เพื่อนมนุษย์

ด้วยการอุปถัมภ์การพิมพ์นิตยสารดังนี้

พระอาจารย์มหาเสริมชัย ชยมงฺคโล และญาติโยม
คุณสุทัศน์-คุณสุนีรัตน์-ด.ญ.สุชญา นิ่มกุลรัตน์
คุณประภาส-คุณวาสนา เนตรกระจ่าง และครอบครัว
นพ.ธรรม์พงษ์-ดร.สาวิตรี รังสิภัทร์
คุณพงศ์พฤทธิ์ รุจิรัชกร และครอบครัว
คุณเอกสิทธิ์ รุจิรัชกร และญาติมิตร
คุณจินตนา รุจิรัชกร-ด.ญ.ทิพย์อำพัน งามเบญจวงศ์
คุณรัชพล พงศ์พิทักษ์กุล และครอบครัว
หจก.ประวัติยนต์
คุณนัทธมน เลิศมหโชค

ผู้มีรายนามข้างต้นนี้ คือผู้มีจิตศรัทธาบริจาคเงินบำรุงการพิมพ์นิตยสารธรรมกายแต่ละเล่มเป็นเงิน ๑,๐๐๐ บาท
ผู้มีจิตศรัทธาโปรดติดต่อขอบริจาคได้ที่ **มูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย**
สำนักงานศาลาการเปรียญ วัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร กทม.๑๐๑๐๐ โทร. ๒๒๔-๗๔๗๕

บริษัท บางกอกสลักภัณฑ์ จำกัด เป็นเจ้าภาพบริจาคเงินค่ารถรับสาธุชนไปปฏิบัติธรรมทุกวันเสาร์ต้นเดือน
ที่วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี เดือนละ ๓,๐๐๐ บาท

ธรรมสภา

วิมังสา

มุทิตาสักการะ แด่พระมหาเถระ

กองบรรณาธิการนิตยสารธรรมกายขอถวายมุทิตาสักการะแด่พระมหาเถระที่ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์เมื่อวันเฉลิมพระชนมพรรษาฯ ๕ ธันวาคม ที่ผ่านมา ซึ่งพระเดชพระคุณท่านล้วนเป็นพระเถระที่มีความสัมพันธ์อันใกล้ชิดต่องานเผยแพร่ธรรมปฏิบัติที่พวกเราดำเนินงานกันอยู่นี้

สองรูปแรกพวกเราคุ้นกับท่านเป็นอย่างดี ได้แก่ พระเดชพระคุณ **พระธรรมกิตติวงศ์** เจ้าอาวาสวัดราชโอรสาราม และอีกท่านหนึ่งคือ **พระเดชพระคุณพระเทพสุธี** รองเจ้าอาวาสวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ พระคุณเจ้าทั้งสองท่านได้กรุณาสละเวลามาแสดงธรรมบรรยายแก่พระสงฆ์สามเณรที่เข้ารับการอบรมพระกัมมัฏฐานที่วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม ตั้งแต่ครั้งที่ยังจัดการอบรมในนามของสถาบันพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย เป็นประจำสม่ำเสมอมิได้ขาด

พระมหาเถระอีกท่านหนึ่งได้แก่ **พระธรรมกิตติโสภณ** รองเจ้าอาวาส วัดสระเกศ เป็นพระเถระผู้ใหญ่ที่น่าเคารพเลื่อมใสยิ่ง ซึ่งกองบ.ก. ขอนำชีวประวัติโดยย่อของพระเดชพระคุณท่านมาเสนอดังต่อไปนี้

พระธรรมกิตติโสภณ (มหาหนู อโนมปญฺโญ – สุคัมภีระ ป.ธ. ๘) วัดสระเกศ เกิดวันที่ ๑๗ เมษายน ๒๔๗๐ ปี ๒๔๘๒ ได้บรรพชาเป็นสามเณรอยู่ที่วัดศรีอุทัย ตำบลบ้านยาง อำเภอเสาไห้ จังหวัดสระบุรี เคยไปอยู่ที่วัดตองปุ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ระยะหนึ่งกับพระครูโบราณคณิสสร (แกร) คือพระเทพวงศาจารย์ วัดพนัญเชิงในกาลต่อมา ปี ๒๔๘๕

ได้เดินทางเข้ากรุงเทพฯ มาอยู่วัดสระเกศจนถึงปัจจุบัน ได้ศึกษาปริยัติธรรมจนถึงเปรียญธรรมประโยค ๘ ปี ๒๕๐๖ ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์ปลัดซ้ายในสมเด็จพระสังฆราชญาโณทยมหาเถระ ที่พระจุลคณานุศาสน์ และได้เลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระราชสุธี พระเทพสุธี โดยลำดับ ถึงวันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๓๕ ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์ชั้นธรรม ที่พระธรรมกิตติโสภณ ด้านงานปกครอง เคยดำรงตำแหน่งเจ้าคณะอำเภอบางกะปิ (ปัจจุบันเรียกว่าเจ้าคณะเขต) เป็นรองเจ้าอาวาสวัดสระเกศ, รองเจ้าคณะภาค ๒ และเลขาฯ เจ้าคณะใหญ่หนตะวันออก

■ ■ ■ ■

ผลการอบรมพระกัมมัฏฐาน รุ่นที่ ๒๔

ความรู้สึกอย่างหนึ่งได้เกิดขึ้นกับผู้ปฏิบัติธรรมอย่างคึกคักเมื่อวันที่ ๑ ธ.ค. ๓๕ ในบรรยากาศของการปักกลดเป็นทิวแถว อันเป็นวันแรกของการเปิดการอบรมรุ่นที่ ๒๔ และความรู้สึกก็เกิดขึ้นอีกในทางที่แตกต่างไป ในวันปิดการอบรมเมื่อ ๑๕ ธ.ค. ๓๕ เพราะมันเป็นบรรยากาศของการร่ำลาอาลัยระหว่างเพื่อนผู้ประพฤติธรรมตลอดระยะเวลา ๑๕ วันของการที่ได้ผจญกับความยากลำบากต่อการทรมานกิเลสของตนมาด้วยกัน และในที่สุดก็ได้ร่วมรับสัมผัสถึงความสุขอันละเอียดปราณีต ณ ภายในอย่างยากที่จะอธิบายในยามเมื่อเข้าถึงธรรมะในตัว

จากจำนวนผู้เข้ารับการอบรมทั้งสิ้น ๘๘๐ ท่านแบ่งเป็นพระภิกษุ ๔๑๐ รูป สามเณร ๑๑๐ รูป อุบาสก อุบาสิกา ๓๖๐ ท่านนี้ ได้รับผลดังนี้ **ผู้เข้าถึงธรรมกายต่อวิชชาแล้ว** มี พระภิกษุ ๓๐ รูป สามเณร ๒๐ รูป อุบาสกอุบาสิกา ๕๒ ท่าน **ผู้เห็น ดวงเห็นกาย** มีพระภิกษุ ๗๒ รูป สามเณร ๒๓ รูป อุบาสกอุบาสิกา ๖๐ ท่าน คิดเป็นจำนวนผู้ปฏิบัติได้ผลดี ๑๗.๖๑% และได้ผลดีมาก ๑๑.๕๙%

เมื่อถึงตรงนี้ ก็ต้องขอกราบอนุโมทนาต่อทุกท่านที่ผ่านการอบรมด้วยดี และคิดว่าทุกท่านคงจะจดจำได้ไม่ลืมถึง พระเดชพระคุณหลายท่านที่ได้เสียสละเวลากำลังกายมาเป็นวิทยากรพิเศษถวายความรู้อันมีคุณค่ามหาศาลต่อทุกท่าน เช่น **พระธรรมวโรดม** เจ้าคณะภาค ๖ **พระธรรมกิตติวงศ์** วัดราชโอรสาราม **พระเทพวิสุทธิโสภณ** เจ้าคณะภาค ๑๕ **พระเทพวิสุทธิโมลี** รองเจ้าคณะภาค ๑๕ **พระราชวรเวที** เจ้าคณะจังหวัดราชบุรี และ**พระครูราชบุรานุรักษ์** เจ้าคณะอำเภอเมือง จ.ราชบุรี เป็นต้น รวมทั้งอีกหลาย ๆ ท่านที่มิอาจเอ่ยนามได้หมด ...สาธุ

■ ■ ■ ■

ถวายพระราชกุศล ๕ ธันวามหาราช

ณ ลานปฏิบัติภาวนาธรรม วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี เมื่อวันที่ ๕ ธ.ค. ๓๕ เวลา ๑๔.๐๐ น. ได้มีพระภิกษุ สามเณร อุบาสกอุบาสิกา จากจังหวัดต่าง ๆ ๕๔ จังหวัด พร้อมด้วยข้าราชการ นักเรียน นักศึกษา จำนวนประมาณ ๑๒๐๐ ท่าน ได้มาร่วมประชุมพร้อมกันในอันที่จะร่วมกันเจริญจิตภาวนาเพื่อน้อมถวายพระราชกุศล แด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา โดยมี**ม.ร.ว.กำลูนเทพ เทวกุล** ผู้ว่าราชการจังหวัดราชบุรี เป็นประธานพิธีฝ่ายฆราวาส กล่าวคำถวายสดุดีเฉลิมพระเกียรติ ถวายพระพรชัยมงคล และ**พระอาจารย์มหาเสริมชัย ชยมงฺคโล** เจ้าอาวาสวัดหลวงพ่อสดฯ ได้นำการเจริญจิตภาวนา เพื่อถวายพระราชกุศลและถวายพระพรชัย

ในวันนั้นนอกจากมีบรรดาประชาชนท้องถิ่นและจังหวัดใกล้เคียงแล้ว ยังมีคณะครู-อาจารย์และนักศึกษา จาก**วิทยาลัยครูนครปฐม** นักเรียน**มัธยมดอนคลังวิทยา** และยังมีนักเรียนชั้นประถมในอ.ดำเนินสะดวกร่วมด้วย เช่น **โรงเรียนเนกขัมมวิทยา โรงเรียนสายธรรมจันทร์** เป็นต้น นับเป็นภาพการแสดงออกอย่างสามัคคีของเหล่าผู้ปฏิบัติที่งดงาม อันมีศูนย์รวมความศรัทธาตั้งมั่นในความจงรักภักดีต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ตลอดกาลนาน

■ ■ ■ ■

แต่งตั้งผู้ช่วยเจ้าอาวาส

บัดนี้ วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม ได้รับความเห็นชอบจากเจ้าคณะจังหวัด ในการแต่งตั้ง**ผู้ช่วยเจ้าอาวาส**วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม โดยได้รับตราตั้งเมื่อ ๓๑ ธ.ค ๓๕ ณ อุโบสถวัดช่องลม อ.เมือง จ.ราชบุรี เป็นจำนวน ๓ รูป คือ

พระมหาศักดา สุมโน พรรษา ๗

พระมหาประเสริฐ ปญฺญาเสฏฺโฐ พรรษา ๖

พระมหาสุจิตต สุจิตฺโต พรรษา ๕

และขอบันทึกไว้ในธรรมสภาต่อไปอีก เพื่อจะได้ยินดีกันทั่วไปว่า เมื่อ ๒๒ ธ.ค. ๓๕ **เจ้าประคุณสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก** ได้ทรงแต่งตั้งให้ **พระมหาศักดา สุมโน** เป็นกรรมการสนามหลวงแผนกธรรม เรียบร้อยแล้ว

อนึ่ง นอกจากท่านผู้ช่วยเจ้าอาวาสทั้ง ๓ รูปนี้ ที่ได้รับการแต่งตั้งตามอำนาจในข้อ ๑๑ ลักษณะ ๕ แห่งระเบียบองค์การศึกษาพุทธศักราช ๒๔๙๔ จาก **พระเดชพระคุณพระราชวรเวที** เจ้าคณะจังหวัดราชบุรี ให้เป็นครูสอนปริยัติธรรมประจำสำนักศาสนศึกษา วัดหลวงพ่อสดธรรมกายารามแล้ว ก็ยังมี**พระสัจจาจนฺทวํโส พระถามุนา วรเกตุ และพระณฐกร คุณภาวี** ที่ได้รับการแต่งตั้ง ในคราวนี้ด้วย

■ ■ ■ ■

งานเผยแพร่ธรรม

เมื่อ ๑๘ ธ.ค. ๓๕ **หลวงพ่อชยมงฺคโลภิกขุ** เจ้าอาวาสวัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม ได้รับ

อาราธนาจาก **สำนักงานคณะกรรมการนิสิต มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์** โดย**พระมหาบพิตร กิตฺติปญฺโญ** ประธานกรรมการบริหาร ให้ไปเป็นวิทยากร ถวายความรู้แก่พระนิสิตนักเรียนของมหาวิทยาลัยสงฆ์แห่งนี้ ในหัวข้อ **"วิธีปฏิบัติภาวนาสมาธิและปัญญาสำหรับเยาวชน และประสบการณ์การสอนภาวนาธรรม"** ทั้งนี้เพื่อเป็นการเตรียมตัวให้แก่พระนิสิตนักเรียนที่จะได้เป็นวิทยากรอาสาสมัครประจำหน่วยอบรมตามโครงการพัฒนาเยาวชนภาคฤดูร้อนปี ๒๕๓๖ ...วันที่ ๑๖ ธ.ค. ๓๕ การประปาส่วนภูมิภาค โดยรองผู้ว่าการ**นายเลิศ ไชยณรงค์** ได้อาราธนาหลวงพ่อเจ้าอาวาสวัดหลวงพ่อสดธรรมกายารามไปแสดงปาฐกถาธรรม เรื่อง **"อานุภาพธรรมกาย"** แก่พนักงานการประปาส่วนภูมิภาค อันเป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่ออบรมจิตใจแก่พนักงานให้เป็นผู้เข้าถึงธรรมและสามารถพร้อมกับมีความสุขอีกด้วย ...และเมื่อ ๑๖ ม.ค. ๓๖ **หลวงพ่อพระมหาเสริมชัย ชยมงฺคโล** ได้รับอาราธนาจาก **สำนักงานคณะกรรมการคุรุสภาจังหวัดราชบุรี** ให้ไปบรรยายพิเศษเพื่อเสริมสร้างความรู้และประสบการณ์ด้านคุณธรรมที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนของครู อันเป็นการส่งเสริมความสำนึกของการเป็นครูให้ดียิ่งขึ้น ณ หอประชุมโรงเรียนราชโบริกานุเคราะห์ อ.เมือง จ.ราชบุรี แก่คณะครูและผู้มีเกียรติจำนวนมาก

■ ■ ■ ■

ทีนี้ก็มาถึงบทกล่าวลาของธรรมสภาอีกครั้ง วิมังสาขอให้กำลังใจและอนุโมทนาแก่ผู้สร้างสมความดีแก่เพื่อนทุกข์ทั้งหลาย แม้จะพบขวากหนามบ้างก็ขอให้สู้ต่อไปจนกว่าจะสิ้นสังขารซึ่งดีกว่าละเลิกความดีไปจนตายไปเปล่า ๆ เพราะ **"สถานที่ที่ได้ชื่อว่า ไม่มีคนตายไม่มีในโลก"** จากอุปสาฬหกชาดก ๒๗/๕๕...สวัสดี

■ ■ ■ ■

เจริญภาวนาธรรม ถวายพระราชกุศล ๕ ธันวามหาราช

เมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม ๓๕ วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม ได้จัดให้มีการปฏิบัติธรรมถวายเป็นพระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในมงคลสมัยวันเฉลิมพระชนมพรรษา ในการนี้ **ม.ร.ว.กำลูนเทพ เทวกุล** ผู้ว่าราชการจังหวัดราชบุรี ประธานฝ่ายฆราวาส ได้ถวายราชสดุดีและถวายพระพรชัยมงคล จากนั้น **หลวงพ่อพระมหาเสริมชัย ชยมงฺคโล** เจ้าอาวาสวัดหลวงพ่อสดฯ นำคณะสงฆ์และสาธุชน ร่วมด้วยคณะครู นักศึกษาและนักเรียนจากสถานศึกษาหลายแห่งทั้งในจังหวัดราชบุรีและจังหวัดนครปฐม ร่วมเจริญภาวนาเพื่อถวายเป็นพระราชกุศล

ค่ายอบรมจริยธรรมเยาวชน ร.ร. อัสสัมชัญ สำโรง

• *บน* ชมรมพุทธศาสตร์ โรงเรียนอัสสัมชัญ สำโรง นำนักเรียนจำนวน ๘๐ คน เข้าวัดศึกษาธรรมะและรับการอบรมความรู้ทางพระพุทธศาสนา ระหว่างวันที่ ๖-๘ พ.ย. ๓๕ ปรากฏผลเป็นที่ถูกอกถูกใจคณะครูและนักเรียนทั้งหมดในการเข้าค่ายอบรมจริยธรรมครั้งนี้

• *กลาง* ฝึกนั่งสมาธิทุกวัน

• *ล่าง* หลวงพ่อเจ้าอาวาสวัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม พระอาจารย์มหาเสริมชัย ชยมงฺคโล กำลังอธิบายถึงความงดงามของงานก่อสร้างอุโบสถที่สอดคล้องไปกับธรรมะในพระพุทธศาสนา จนบังเกิดเป็นศิลปะไทยอันวิจิตร

แวดวงธรรมกาย

วิชชาธร

● **เหตุที่ทำให้สนใจในการเจริญภาวนา**

▲ ความจริงผมเคยให้ความสนใจในเรื่องนี้มาก่อน แต่ต่อมากระแสโลกก็ได้นำเอาผมห่างออกมาจนเข้ารกเข้าพงไปเสียนาน จนเมื่อพระอาจารย์มหาไพโรจน์ได้มาอยู่ที่วัดวชิรธรรมประทีปที่นครนิวยอร์คนี่ ผมก็ได้มากราบท่าน เมื่อตอนมาทำบุญที่วัด และพระครูสมณธรรมสมาทานก็บอกว่า "มาช่วยพระบ้างนะ" ผมก็เลยได้มาวัดเดือนละหนสองหน ตอนนั้นก็เลยได้ฝึกนั่งภาวนา โดยเริ่มต้นกันครั้งละ ๕ นาที เมื่อแรกเริ่ม ซึ่งก็เป็นแบบวิชชาธรรมกายครับ

● ***แล้วแบบอื่น ๆ เคยได้ลองทำบ้างหรือไม่***

▲ เคยทำครับ ก็ที่วัดวชิรา นี่แหละครับ คือพอครูบา-

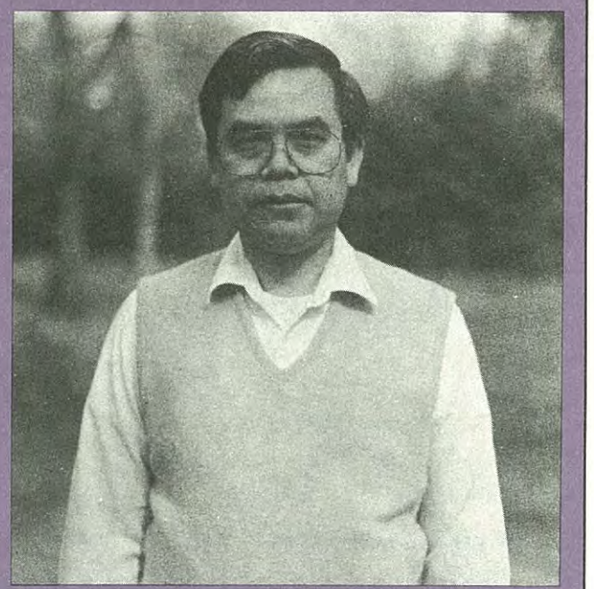

คุณประกอบ สายรัตน์
NEWYORK U.S.A

อาจารย์ผ่านมา ท่านก็มาสอนพุทโธบ้าง สติปัฏฐานสี่บ้าง สอนยุบหนอพองหนอบ้าง และอีกหลายรูปแบบ

● ***ได้ผลเช่นไรบ้าง***

▲ เออ...ทุกแบบผมว่าก็ดีนะ แต่ที่นี่เราเอาสายหลวงพ่อวัดปากน้ำเป็นหลัก ก็เพราะว่าครูบาอาจารย์ที่เรามีก็คือพระอาจารย์มหาไพโรจน์อยู่ ก็เลยทำทางด้านนี้ได้มาก พอทำ ๆ ไปเราก็เห็นผลว่า ทางสายของหลวงพ่อนี่อาจกล่าวได้ว่าไม่มีข้อติดขัดสงสัยมากมายอะไร เพราะการปฏิบัติมีขั้นตอนชัดเจนเป็นลำดับไปเรื่อย ๆ ส่วนสายอื่น ๆ อาจเป็นเพราะว่าอยู่ห่างครูบาอาจารย์ก็เลยทำให้มีข้อสงสัยมากกว่า

● ***สภาพทั่ว ๆ ไปตอนนี้เป็นอย่างไร***

▲ คือ พอทำไปเรื่อย ๆ ก็เกิดการรวมกลุ่มในหมู่พวกเราขึ้น จาก ๒ เป็น ๑๐ เพิ่มขึ้นจนเป็น ๑๐๐ จนตั้งคณะธรรมภาวนาได้และมีสมาชิกร่วมกลุ่มกันหลายร้อยแล้วในปัจจุบัน และแม้จะไม่ค่อยได้มาเห็นหน้าเห็นตากันครบถ้วน แต่ถ้ามีข่าวคราวอะไร พวกเราก็จะช่วยส่งให้ถึงกันเสมอ

● ***ธรรมะของพระพุทธเจ้ามีความสำคัญอย่างไรกับมนุษย์***

▲ ผมถือว่า พระพุทธเจ้าก็ดี พระอริยสงฆ์ก็ดี นี่คือต้นตอของความดี ถ้าใครได้เข้าใกล้ชิด มีจิตระลึกถึงตลอดเวลา ก็จะทำให้เราดีได้ แต่ถ้าเรามีจิตใจห่างตัวห่างก็ดี เรียกว่า กาย วาจา ใจห่างจากพระพุทธศาสนาไปเรื่อย ๆ จนในที่สุดมองไม่เห็นพระพุทธศาสนาก็จะชั่วช้า เละเทะในชีวิตของตนเองไปใหญ่เลย

● ***ในแง่ของเยาวชนกับศาสนา***

▲ เยาวชนในสหรัฐอเมริกาคือพวกฝรั่งและลูกหลานไทยด้วยนี่ มีวิธีการเข้าศาสนา ด้วยการที่พ่อแม่จะพาเด็ก ๆ ไปเข้าโบสถ์ในวันอาทิตย์ พวกนี้จะพยายามพากันไปเป็นประจำ เพราะในโรงเรียนไม่มีชั่วโมง ส่วนเด็กไทยที่มาเกิดที่นี่แล้วไม่ได้มาวัดในวันอาทิตย์ เพื่อมารับการอบรมนั้น เวลามาถึงวัดก็มักจะไม่กราบพระ แต่จะมากอดกันบ้าง พรอดรักกันบ้าง ซึ่งก็น่าเป็นห่วง พวกเขามีอายุราว ๑๒-๑๓ ปีเท่านั้น ส่วนที่พ่อแม่พามาวัดมาอบรมมาเรียนรู้อะไร ๆ หรือที่แม้ไม่ได้มาวัดแต่มีการเข้มงวดอบรมที่บ้านดี ก็ยังมีอยู่บ้าง

● ***หนทางแก้ไขปัญหาเหล่านี้***

▲ ควรจะเริ่มต้นที่พ่อแม่ก่อน ถ้ารู้จักสอนให้เด็ก ๆ รู้จักการไหว้ผู้หลักผู้ใหญ่ ไปจนถึงรู้จักการกราบพระก็จะทำให้เด็กมีจิตใจที่อ่อนโยนลง นี่หมายถึงพ่อแม่ที่ไม่มีเวลาพาเด็กมาวัดนะครับ ส่วนที่พอจะมีเวลาก็น่าจะพาลูกมาวัดมารู้จักพระรัตนตรัย มาเข้าใกล้พระมาฟังพระสวดมนต์บ้าง ก็จะทำให้จิตใจพวกเขาอ่อนโยนลง ง่ายที่จะรับการอบรม ไม่เช่นนั้นแล้วสิ่งแวดล้อมเลว ๆ ที่มีมากมายในอเมริกานี่ จะพาให้พวกเขามีความคิดอ่านที่นอกลู่นอกทางได้

● ***งานทางโลกกับการปฏิบัติทางศาสนาจะคู่กันได้อย่างไร***

▲ ที่จริงเรื่องนี้เป็นเส้นผมบังภูเขานะ เพราะงานการทางโลกนี่ควรเปรียบว่ามันเป็นเพียงเปลือก ถ้าเราจะเปรียบกับต้นไม้ ส่วนทางธรรมนั้นเป็นแก่นไม้ ซึ่งแก่นนั้นเราเอาเป็นเสาเรือนได้ ครั้นไม้มีแต่เปลือกไม่มีแก่นมันก็จะเป็นโพรงข้างใน มันก็จะล้มได้ง่าย ซึ่งต้นไม้เมืองหนาวที่นี่เยอะเลยที่ภายในเป็นโพรงเป็นรูทั้งนั้น พอถูกลมพัดไม่เท่าไรก็ล้มลง เพราะฉะนั้นชาติก็ดี หมู่สังคมก็ดี อาจจะพัง อาจล้มสลายได้ ถ้าไม่เอาใจใส่ในทางศาสนาบ้าง เช่น ประเทศเพื่อนบ้านของไทย เราเป็นต้น

● ***การนำธรรมะในพุทธศาสนาไปสู่ต่างแดนนั้น มีความจำเป็นหรือไม่***

▲ มีความจำเป็นมากเลยครับ เพราะมนุษย์ทั้งหมดต้องอยู่ร่วมกันในโลก ซึ่งโลกเดี๋ยวนี้เรียกได้ว่า เล็กลงมากด้วยเทคโนโลยี การคมนาคม และการสื่อสารสมัยใหม่ จนอาจกล่าวได้ว่ามนุษย์โลกนี้คือครอบครัวเดียวกัน หากเราปล่อยให้ญาติพี่น้องคนในครอบครัวคือ ประเทศต่าง ๆ นี้ไม่มีที่ยึดถือ ไม่มีศาสนา ไม่มีธรรมะ สักวันหนึ่งมันก็จะลามระบาดมาถึงเรา และจะพากันเดือดร้อนกันไปหมด เพราะฉะนั้นเมื่อเรามีความรู้ทางด้านธรรมะ ก็ควรจะต้องนำออกไปเผยแพร่โดยวิธีใดวิธีหนึ่ง แต่ต้องยอมรับครับว่าค่อนข้างยาก เพราะโลกถูกแบ่งโดยขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมที่ต่าง ๆ กัน รวมทั้งมีศาสนาขึ้นมากมายด้วย ก็เลยเกิดความเชื่อที่แตกต่างกันด้วย แต่เราก็ต้องพยายามครับ เพราะเรามีความเชื่อมั่นว่า ด้วยคำสอนของพระพุทธเจ้า ที่มีสาระอันทำให้คนพ้นทุกข์ได้นี้เอง เราจึงต้องพยายามนำออกไปเผยแพร่สู่ดินแดนต่าง ๆ

● ***"ทาน" มักได้รับการโจมตีจากคนนอกศาสนาบ่อย ๆ ท่านคิดอย่างไร***

▲ ศาสนาพุทธนั้นเมื่อเผยแพร่ไปถึงหมู่ชน ก็มักจะเริ่มต้นด้วยการให้ทานก่อน คือกลายเป็นว่าเรามีศาสนาขี้ขอ แต่ศาสนาอื่นเขาจะเริ่มให้ก่อนแล้วจึงขอทีหลัง แต่อันที่จริงองค์กรศาสนาและองค์กรการกุศลอื่นใดก็ดี ทั้งหมดล้วนแต่ต้องขอทั้งนั้น ถ้าไม่ขอแล้วจะเอาอะไรมาทำ แต่ในแง่พุทธศาสนาของเราไม่ใช่การขอเพื่อประโยชน์ตนเองแบบขอทาน เราขอเพื่อนำไปให้ เช่น การบริจาคเพื่อสร้างศาลา สร้างวัดเป็นต้น เป็นการขอเพื่อสร้างไว้ให้แก่สังคม แก่หมู่ชนเป็นที่ประดิษฐานศีลธรรม และสั่งสอนลูกหลานของหมู่ชนนั้น ๆ เอง คนในศาสนาพุทธส่วนใหญ่นั้นเข้าใจ แต่ที่ไม่เข้าใจเป็นคนในศาสนาอื่น ๆ มาตำหนิมาโจมตีอยู่ และว่าของเขามีแต่ให้ เพราะเขาเริ่มต้นด้วยการให้ ก็เลยมีการเข้าใจที่คลาดเคลื่อนไป ตัวผมเองอยู่ในอเมริกานี่ในสัปดาห์หนึ่ง ๆ จะได้รับซองขอบริจาคเพื่อการต่าง ๆ นับเป็นสิบซอง ซึ่งเป็นขององค์กรศาสนาอื่น ๆ เดือนหนึ่งจะมีมากมาย ผิดกับทางวัดพุทธไทยเรานับวันสำคัญที่จะมีการแจกซองกันได้ ไม่เท่าไรเลย

อันที่จริง "ทาน" ในทางพระพุทธศาสนานั้น ประสงค์ที่จะสอนให้รู้จักการเสียสละ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน และที่สำคัญ หากไม่รู้จักการบริจาค การให้ทานแล้ว ความตระหนี่ถี่เหนียวก็จะสะสมกันจนเป็นความโลภ เพิ่มพูนความอยากได้มากขึ้นแทนที่จะเสียสละ แต่การให้ทำให้ความโลภชะงักลง เพราะฉะนั้นพระพุทธศาสนาจึงสอนให้รู้จักการให้ก็เพื่อตัดความโลภนี่แหละ เพราะกิเลสเรื่องโลภโกรธหลงนั้นเป็นเรื่องใหญ่ ด้วยว่าการเดินทางไปสู่พระนิพพานนั้น จะต้องตัดละโลภโกรธหลงให้ได้

● ***การเผยแพร่วิชชาธรรมกายในสหรัฐครั้งนี้***

▲ เป็นที่ทราบกันดีว่าที่วัดนี่เรามีครูบาอาจารย์ที่สอนทางธรรมกายอยู่ แต่ในชีวิตของเราทุกคนกว่าจะจบการศึกษาในมหาวิทยาลัย ก็จะต้องมีครูสอนหลายคน ยกตัวอย่างเช่น ภาษาไทย เราเริ่มเรียนก็มีครูสอนอ่าน ก.ไก่ ข.ไข่ แล้ว พอโตก็มีครูสอนอ่านคำเขียนประโยค จนถึงขั้นสอนเป็นเรื่องราวเช่น วรรณคดี และสูงขึ้นไปจนเขียนบทความเรื่องยาว ๆ ให้คนอ่านเข้าใจได้ ซึ่งเราก็จะมีครูหลายคน ฉันใดก็ฉันนั้น วิชชาธรรมกายมีความสุขุมลุ่มลึกมาก ผมเชื่อว่าครูบาอาจารย์ที่เรามีสอนประจำอยู่นั้น ท่านก็มีธรรมเบื้องสูงอยู่ แต่เวลาสอนปฏิบัติกันก็มักจะมีผู้เข้ามาเริ่มศึกษาใหม่เสมอ ก็เลยต้องมีการสอนเบื้องต้นกันอยู่บ่อย ๆ เราจึงอยากได้ครูบาอาจารย์ที่ท่านมีประสบการณ์สูงในการสอนอะไรต่ออะไรมาช่วยแนะนำ ก็พอดีกับหลวงป่าท่านมีเจตนาที่จะมาเผยแพร่ในต่างประเทศอยู่แล้ว พวกเราก็เลยนิมนต์ท่านให้มาช่วยโปรดทางด้านนี้บ้าง ซึ่งมาแล้วก็นับว่าได้ผลดีทีเดียว และคิดว่าถ้าหลวงป่าสามารถอยู่ยืดไปได้อีกสักอาทิตย์ละก็ ผมและอีกหลายท่านคงจะได้อะไรต่ออะไรขึ้นอีกเยอะเลย

■■■■

ประวัติย่อ*

ของ

พระเดชพระคุณ พระมงคลเทพมุนี

(สด จนฺทสโร)

หลวงพ่อวัดปากน้ำ

ผู้ค้นพบวิชชาธรรมกาย

ชาติภูมิเดิมเป็นพ่อค้าเข้าตั้งภูมิลำเนาอยู่ที่บ้านหมู่เหนือของวัดสองพี่น้อง คือทิศใต้ของวัดแต่ต่างฝั่งกับวัด วัดอยู่ตะวันออกเฉียงเหนือ บ้านอยู่ตะวันตกเฉียงใต้ มีคลองกั้นเป็นระหว่างวัดกับบ้าน ค้าขายมาตั้งแต่อายุ ๑๔ ปีเศษ ๆ นับตั้งแต่บิดาล่วงไปก็เป็นพ่อค้าแทนบิดา เลี้ยงมารดามาจนถึงอายุ ๑๙ ปี ตรงนี้ได้ปฏิญาณตัวบวชจนตายด้วยมามีอุปสรรคเกิดขึ้นในระหว่างขายข้าวแล้วนำเรือเปล่ากลับบ้านเข้าลัดที่คลองบางอีแท่น เหนือตลาดใหม่ แม่น้ำนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ในลัดนี้ไม่สู้ไกลนัก แต่พวกโจรชุกชุม แต่พอเข้าลัดไปเล็กน้อย ก็มาคิดแต่ในใจของตัวว่า คลองก็เล็กโจรก็ร้ายท้ายเรือเข้าก็ไล่เลี่ยกับฝั่ง ไม่ต่ำไม่สูงกว่ากันเท่าไรนัก น่าหวาดเสียวอันตราย เมื่อโจรมาก็ต้องยิงหรือทำร้ายคนท้ายก่อน ถ้าเขาทำเราเสียได้ก่อนก็ไม่มีทางที่จะสู้เขา ถ้าเราเอาอาวุธปืนแปดนัดไว้ทางหัวเรือแล้วเราไปถ่อเรือทางลูกจ้างเสีย เมื่อโจรมาทำร้ายเราก็จะมีทางสู้ได้บ้าง คิดดังนี้แล้วก็เรียกลูกจ้างที่ถ่อเรือแถบทรายมาถือท้าย เราออกไปถ่อแทน ถ่อเรือไปก็คิดไป เรือก็เดินเข้าไปหาที่เปลี่ยวหนักขึ้นทุกที ความคิดก็ถี่ขึ้นว่า ลูกจ้างที่เราจ้างมานี้คนหนึ่งก็ไม่กี่บาท เพียง ๑๑ บาท หรือ ๑๒ บาทเท่านั้น ส่วนตัวเราเป็นเจ้าของทรัพย์ทั้งเรือหมด ส่วนตายจะให้ลูกจ้างตายก่อนไม่ถูก เอาเปรียบลูกจ้างมากเกินไปไม่สมควร ถ่อไปก็คิดไปดังนี้ และคิดถี่หนักเข้าก็ตัดสินใจเด็ดขาดออกไป เราเป็นเจ้าของให้เราตายก่อนดีกว่าจึงจะสมควร คิดตกลงแล้วก็เรียก

** พระเดชพระคุณพระมงคลเทพมุนี (เป็นผู้บันทึกเอง), ลงพิมพ์ใน นิตยสารมงคลสาร ปีที่ ๑ เล่ม ๑, ๑ กันยายน พ.ศ. ๒๕๐๗, หน้า ๔-๖ และ ๒๐.*

ลูกจ้างให้มาถ่อ ตัวก็หยิบปืนแปดนัดที่เอาไปไว้ข้างหัวเรือมาไว้ใกล้ตัวข้างท้ายเรือ ก็ถือท้ายเรื่อยไป ใกล้ออกจากลัดเต็มที น้ำก็ขึ้นเรือข้าวที่หนักก็ตามหัวน้ำขึ้นสวนเข้ามาประดังกันแน่น จีนก็ส่งเสียงแต่ว่า ตู้อ่า ๆ ประดังกันแน่น ออกก็ไม่ได้ เข้าไปไม่ได้ น้ำก็น้อยเลยต้องต่างฝ่ายต่างก็ปักหลักกรานหน้าจอดกันนิ่งอยู่ เราเป็นคนท้ายผ่านพ้นอันตรายมาแล้วก็มาคิดว่าการหาเงินหาทองนี้ลำบากจริง ๆ เจียวหนา บิดาของเราก็หามาดังนี้ เราก็หาซ้ำรอยบิดาตามบิดาบ้าง เงินแลทองที่หากันทั้งหมดด้วยกันนี้ต่างคนก็ต่างหาไม่มีเวลาหยุดด้วยกันทั้งนั้น ถ้าใครไม่เร่งรีบหาให้มั่งก็เป็นคนต่ำและเลว ไม่มีใครนับถือแลคบหา เข้าหมู่เขาก็อายเขา เพราะเป็นคนจนกว่าเขา ไม่เทียมหน้าเทียมบ่าเทียมไหล่กับเขา

ปุรพชนต้นสกุลของเราก็ทำกันมาดังนี้เหมือน ๆ กันจนถึงบิดาของเราแลตัวของเราบัดนี้ ก็บัดนี้ปุรพชนแลบิดาของเราไปทางไหนหมด ก็ปรากฏแก่ใจว่าตายหมดแล้ว แล้วตัวของเราเล่าก็ต้องตายเหมือนกัน แต่พอคิดถึงตายขึ้นมาดังนี้แล้ว ใจก็ชักเสียว ๆ นึกถึงความตายที่จะมาถึงตัวโดยไม่มีสงสัยเลย เราต้องตายแน่ ๆ บิดาเราก็มาล่องข้าวขึ้นจากเรือข้าวก็เจ็บมาจากตามทางแล้ว ขึ้นจากเรือข้าวไม่ได้กี่วันก็ถึงแก่กรรม เมื่อถึงแก่กรรมแล้ว เราที่ช่วยพยาบาลอยู่ไม่ได้เห็นเลยที่จะเอาอะไรติดไป ผ้าที่นุ่งแลร่างกายของแก เราก็ดูแลอยู่ไม่เห็นมีอะไรหายไป ทั้งตัวเราแลพี่น้องของเราที่เนื่องด้วยแกตลอดถึงมารดาของเราก็อยู่ไม่เห็นมีอะไรเลยที่ไปด้วยแก แกไปผู้เดียวแท้ ๆ ก็ตัวเราเล่าต้องเป็นดังนี้ เคลื่อนความเป็นอย่างนี้ไปไม่ได้แน่ เมื่อคิดตกลงใจดังนี้แล้วก็ลองทำเป็นตายดู นอนแผ่ลงไปที่ท้ายเรือนั้นแล้วก็ทำตาย ตายแล้วทำไปหาคนที่เป็นญาติบ้าง พี่น้องบ้าง เพื่อนที่ชอบกันบ้าง เขาก็ไม่เห็นเรา เพราะเราเป็นผี เราก็เอาก้อนดินบ้าง ไม้บ้าง โยนหรือปาเข้าไปให้ถูก เพราะเขาไม่เห็นตัวเรา เขาก็ต้องบอกผีโยนมาหรือปาเข้ามา ไปหาคนโน้นก็ไม่เห็น มาหาคนนี้ก็ไม่เห็น คิดไปดังนี้แหละจนเผลอตัว

แต่พอรู้สึกตัวขึ้นมา ก็รีบลุกขึ้นจุดธูป อธิษฐานในใจของตัวเองว่า ขออย่าให้เราตายเสียก่อน ขอให้บวชเสียก่อนเถิด ถ้าบวชแล้วไม่สึกจนตลอดชีวิตตรงนี้ บวชจริงมาเสียแต่อายุ ๑๙ ปีเศษแล้ว ตั้งแต่นั้นก็ประกอบอาชีพตามปกติของพ่อค้า จนอายุครบ ๒๒ โดยปีแล้ว ก็ปรารภถึงการบวชในปีนั้น พอถึงเดือน ๘ ข้างขึ้นก็ขนข้าวลงเรือเต็มลำดีแล้ว ก็บอกกับลูกจ้างให้นำเอาข้าวไปขายโรงสีในกรุงเทพฯ ส่วนตัวก็เข้าอยู่วัดเป็นเจ้านาคฝึกหัดเบื้องต้นแห่งการอุปสมบทในสำนักพระปลัดยัง ผู้เป็นหลวงตาของตัวซึ่งเป็นน้อง

คนเล็กของตาน้อย ผู้เป็นมารดาของตัวเอง ท่านส่งนัยย่อ ๆ ให้เป็นหนังสือสมุดข่อย เขียนตัวบรรจงสวยงามมาก ก็ท่องวิธีขอบรรพชาแลดูวินัยไปด้วยกันทีเดียว พอจวนเข้าพรรษาก็มีผู้ไปนิมนต์พระอุปัชฌาย์ดี วัดประตูศาล จังหวัดสุพรรณบุรี มาเป็นอุปัชฌาย์ ก็ได้อุปสมบทในต้นเดือนแปด ของ พ.ศ. ๒๔๔๙ ได้อยู่จำพรรษาในวัดนั้นรวมอยู่ที่อุปสมบทนั้น ๗ เดือนเศษ ๆ เท่านั้น ออกจากวัดที่อุปสมบทนั้นแล้ว ก็ตรงมาอยู่จำพรรษาในวัดพระเชตุพนทีเดียว เรียนมูลกัจจายน์ถึงสามจบ แล้วเรียนธรรมบททีปนีและสารสังคหะ แต่พอเป็นว่าแปลออกพอสมควรแล้วก็หยุดการเรียนคันถธุระ เรียนวิปัสสนาธุระต่อไป ถึงในระหว่างคันถธุระอยู่ก็เรียนวิปัสสนาไปด้วยเหมือนกัน เวลาวันแปดค่ำ สิบห้าค่ำ ก็มักไปแสวงหาครูสอนฝ่ายสมถวิปัสสนาอยู่เสมอ ๆ โดยมากแต่ที่เรียนโดยตรงทีเดียวตั้งแต่บวชใหม่ ๆ ก็เรียนแต่อนุสาวนาจารย์ทีหนึ่ง บวชแล้วรุ่งขึ้นวันที่สองก็เรียนที่หลวงพ่อเนียมวัดน้อย จังหวัดสุพรรณ ที่สามเจ้าคุณสังวรานุวงษ์ (เอี่ยม) วัดราชสิทธาราม ที่สี่เรียนกับพระครูญาณวิรัติ (โป๊) วัดพระเชตุพน ที่ห้าเรียนกับพระอาจารย์สิงห์ วัดละครทำ หลังวัดระฆังโฆสิตาราม ได้ตามแบบของท่านสององค์ พระครูญาณวิรัติแลพระอาจารย์สิงห์ ท่านรับรองว่าได้ตามแบบของท่าน ท่านมอบให้เป็นผู้สอนเขาได้ทั้งสองอาจารย์แต่ก็ยังไม่พอใจที่จะเป็นครูสอนเขา จึงค้นคว้าหาต่อไปอีกถึงพรรษา ๑๑ ก็สำเร็จในการเล่าเรียนคันถธุระได้พอสมควรแก่ที่ตั้งใจไว้ว่า ต้องเรียนแปลให้ออกจะได้ค้นธรรมในมคธภาษาได้ตามต้องการ ก่อนแต่จะมาเรียนคันถธุระนั้น ได้ตั้งหนังสือใบลานมหาสติปัฏฐานลานยาวไว้ที่วัดสองพี่น้องผูกหนึ่งว่า ถ้าไปเล่าเรียนคราวนี้ต้องแปลหนังสือผูกนี้ให้ออก จึงเป็นที่พอแก่ความต้องการ ถ้ายังแปลไม่ออกก็เป็นอันไม่หยุดในการเรียน แต่พอแปลออกก็หยุด ในพรรษาที่ ๑๑ เมื่อหยุดต่อการเรียนปริยัติแล้วก็เริ่มทำจริงจังในทางปฏิบัติ ก็คิดว่าในวัดพระเชตุพนนี้ ในอุโบสถก็ดีมีบริเวณกว้างขวางดีมาก เป็นสถานที่ควรทำภาวนามาก แต่มาหวนระลึกถึงอุปการคุณของวัดบางคูเวียง (คือวัดโบสถ์บน บางคูเวียง) ในคลองบางกอกน้อย เจ้าอธิการซุ่มได้ถวายมูลกัจจายน์แลคัมภีร์พระธรรมบทให้ ในตอนเล่าเรียนปริยัตินั้น ก็มีอุปการคุณอยู่มาก ควรไปจำพรรษา แล้วจะได้แสดงธรรมแจกแก่ภิกษุสามเณร อุบาสก อุบาสิกาเป็นบรรณาการต่ออุปการคุณแก่วัดนั้น จึงได้กราบลาเจ้าคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ (เข้ม) เจ้าอาวาสวัดพระเชตุพน ไปจำพรรษาวัดบางคูเวียง ในพรรษาที่ ๑๒ แต่พอได้กึ่งพรรษาก็มาหวนระลึกขึ้นว่า ในเมื่อเราตั้งใจจริง ๆ **ในการบวชจำเดิมอายุสิบเก้า เราได้ปฏิญาณตนบวชจนตาย ขออย่าให้ตายในระหว่างก่อนบวช** บัดนี้ก็ได้บอกลามาถึง ๑๕ พรรษาย่างเข้าพรรษานี้แล้ว ก็พอแก่ความประสงค์ของเราแล้ว **บัดนี้ของจริงที่พระพุทธเจ้าท่านรู้ท่านเห็น เราก็ยังไม่ได้บรรลุ ยังไม่รู้ไม่เห็น สมควรแล้วที่จะต้องกระทำอย่างจริงจัง** เมื่อตกลงใจได้ดังนี้แล้ว วันนั้นเป็นวันกลางเดือน ๑๐ ก็เริ่มเข้าโรงอุโบสถแต่เวลาเย็น **ตั้งสัจจาธิษฐานแน่นอนลงไปว่า ถ้าเรา**

นั่งลงไปครั้งนี้ไม่เห็นธรรมที่พระพุทธเจ้า ต้องการเป็นอันไม่ลุกจากที่นี้จนหมดชีวิต เมื่อตั้งจิตมั่นลงไปแล้ว ก็เริ่ม **ปรารภนั่ง จึงได้แสดงความอ้อนวอนแด่พระพุทธเจ้าว่า ขอพระองค์ได้ทรงพระกรุณาโปรดข้าพระพุทธเจ้า ทรงประทานธรรมที่พระองค์ได้ทรงตรัสรู้อย่างน้อยที่สุด แลง่ายที่สุดที่พระองค์ได้ทรงรู้แล้วแด่ข้าพระพุทธเจ้า ถ้าข้าพระพุทธเจ้ารู้ธรรมของพระองค์แล้ว เป็นโทษแก่ศาสนาของพระองค์แล้ว ขอพระองค์อย่าทรงพระราชทานเลยถ้าเป็นคุณแก่ศาสนาของพระองค์แล้ว ขอพระองค์ได้ทรงพระกรุณาโปรด พระราชทานแด่ข้าพระองค์ข้าพระองค์รับเป็นทนายศาสนา ในศาสนาของพระองค์จนตลอดชีวิต** แต่พออ้อนวอนเสร็จแล้ว ก็เริ่มปรารภเข้าที่นั่งสมาธิต่อไป มานึกถึงมดคี่ที่ตามช่องของแผ่นหินที่ยาว ๆ แลบนแผ่นหินบ้าง ไต่ไปมาอยู่บ้างแต่ไม่มากนัก จึงหยิบเอาขวดน้ำมันก๊าซมา เอานิ้วจุกเข้าที่ปากขวด แล้วตะแคงขวดให้เปียกนิ้วเข้าแล้วเอามาลากเป็นทางให้รอบตัวจะได้กันไม่ให้มาทำ

อันตรายในเวลานั่งลงไปแล้ว แต่พอทางนิ้วที่เปียกน้ำมันนั้นไม่ทันถึงครึ่งของวงตัวที่นั่ง ความคิดอันหนึ่งเกิดขึ้นว่า ชีวิตสละได้แต่ทำไมยังกลัวมดคี่อยู่เล่า ก็นึกอายตัวเองขึ้นมา เลยวางขวดน้ำมันเข้าที่เลยในเดี๋ยวนั้น ประมาณครึ่งหรือค่อนคืนไม่มีนาฬิกาไม่แน่ก็ **เห็นผังของจริงของพระพุทธเจ้า ซึ่งมีอยู่ในหนังสือธรรมกาย** ที่คุณพระทิพย์ปริญญาเรียบเรียงแจกไปแล้วนั้น ในขณะนั้นก็มาปริวิตกว่า คัมภีร์โรจายังธรรมเป็นของลึกถึงเพียงนี้ ใครจะไปคิดคาดคะเนเอาได้ พ้นวิสัยของความตรึกนึกคิด ถ้ายังตรึกนึกคิดอยู่ก็เข้าไม่ถึง ที่จะเข้าถึงต้องทำให้รู้ตรึกรู้นึก รู้คิดนั้น **หยุดเป็นจุดเดียวกัน แต่พอหยุดก็ดับแต่พอดับแล้วก็เกิด ถ้าไม่ดับแล้วไม่เกิด ตรองดูเถิดท่านทั้งหลาย นี้เป็นของจริง หัวต่อมีเป็นอยู่ตรงนี้ถ้าไม่ถูกส่วนดังนี้ก็ไม่มีไม่เป็นเด็ดขาด** วิตกอยู่ดังนี้สักครู่ใหญ่ ๆ ก็กลัวว่าความมีความเป็นนั้นจะเลือนไปเสีย จึงเข้าที่ต่อไปใหม่ราวสักสามสิบนาที ก็เห็นวัดบางปลาปรากฏเหมือนตัวเองไปอยู่ที่วัดนั้น แต่พอชัดดีก็รู้สึกตัวขึ้นมา จึงมีความรู้สึกขึ้นมาว่าจะมีผู้รู้ผู้เห็นได้ยากนั้นในวัดบางปลา นี้จะต้องมีผู้รู้ผู้เห็นได้แน่นอน จึงมาปรากฏขึ้นบัดนี้ ต่อแต่นั้นมาก็คำนึงที่ไปสอนที่วัดนั้นอยู่เรื่อย ๆ มา จนถึงออกพรรษารับกฐินแล้ว ก็ลาสมภารวัดบางคูเวียงไปสอนที่วัดบางปลาราวสี่เดือน มีพระทำเป็นสามรูป คฤหัสถ์สี่คน **นี้เริ่มต้นแผ่ธรรมกายของจริง** ที่แสวงหา ได้มาจริงปรากฏอยู่จนบัดนี้.

■ ■ ■ ■

ประวัติย่อ

พระเดชพระคุณ พระมงคลเทพมุนี
(สด จนฺทสโร)
หลวงพ่อวัดปากน้ำ
พระนิพนธ์ของ
สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (ปุ่น ปุณณสิริมหาเถระ)
สมเด็จพระสังฆราชองค์ที่ ๑๗ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม
สมัยทรงสมณศักดิ์เป็นพระธรรมวโรดม

บทความเบื้องต้น

เมื่อการบำเพ็ญกุศลทักษิณานุปทานสัตตมวารและปัญญาสมวารล่วงแล้วมีท่านที่เคารพนับถือมาขอร้องให้พิมพ์ประวัติของเจ้าคุณพระมงคลเทพมุนีแจกจ่ายแก่ท่านที่เคารพนับถือและศิษยานุศิษย์ เพื่อเป็นอนุสรณ์ต่อไป และบางท่านก็ปรารถนาจะร่วมการกุศลในการพิมพ์นั้นด้วย

เมื่อความต้องการของส่วนมากเป็นเช่นนั้น เห็นว่าจำต้องรวบรวมความเป็นไปตั้งแต่ต้นจนอวสาน จดเหตุการณ์อันเป็นจริงเท่าที่รู้และได้เห็น และต้องวางตนเป็นกลาง ไม่ให้มีคำยกย่องจนผิดจากความจริง แม้ความจริงนั้น ๆ ถ้าเขียนไว้อาจเป็นเหตุกระทบกระเทือนแก่ผู้อื่นก็จำต้องงด

ผู้เขียนประวัตินี้ ได้อยู่รับใช้เจ้าคุณพระมงคลเทพมุนีมาแต่ครั้งเป็นเด็กวัด เป็นสามเณร-และเป็นภิกษุ ติดต่อกันมาตลอดกาล แม้ต่างคนต่างอยู่แล้วก็ยังติดต่อและทราบเหตุการณ์อย่างใกล้ชิด โดยมากทราบจากถ้อยคำที่เจ้าคุณพระมงคลเทพมุนีเล่าให้ฟัง ท่านจะทำกิจการใด ๆ เกี่ยวแก่ส่วนรวม ท่านชอบออกความเห็นให้ฟังเป็นเรื่องของอนาคต เมื่อฟังแล้วบางเรื่องก็หนักใจแทน แต่ครั้นแล้วเหตุการณ์ก็ย่อมเป็นไปตามที่ท่านได้ปรารภไว้เป็นอันรับรองว่าท่านมิได้ฝันเพื่อสร้างวิมานในอากาศ

เจ้าคุณพระมงคลเทพมุนี ผู้มีความสำคัญในประวัตินี้ ศิษยานุศิษย์ท่านที่เคารพนับถือเรียกว่า "หลวงพ่อวัดปากน้ำ" ในที่ลับหลัง ถ้าต่อหน้าก็ชอบใช้คำแทนชื่อท่านว่า "หลวงพ่อ" ไม่มีใครใช้คำว่าเจ้าคุณหรือพระเดชพระคุณมากนัก เป็นทั้งนี้ก็น่าจะเรียกกันมาจนชินปาก ถ้าใครออกชื่อว่า เจ้าคุณพระมงคลเทพมุนีแล้ว แทบจะไม่มีใครรู้จัก เพราะชื่อนั้น

ท่านได้รับพระราชทาน เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๐ นับว่าเป็นเวลาอันสั้น จึงไม่ขึ้นปากขึ้นใจของท่านที่เคารพนับถือได้หันเข้าหาความสะดวกออกนามท่านว่า **หลวงพ่อ** ในที่ต่อหน้า เรียกนอกวัดในที่ลับหลังว่า **หลวงพ่อวัดปากน้ำ** เพื่อความสะดวกแก่ผู้อ่าน ต่อไปจะออกนามเจ้าคุณพระมงคลเทพมุนีว่า "หลวงพ่อวัดปากน้ำ" จนจบประวัตินี้

ประวัติก่อนบวช

เจ้าคุณพระมงคลเทพมุนี (สด) ท่านเกิดวันที่ ๑๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๒๗ ตรงกับวันศุกร์ แรม ๖ ค่ำ เดือน ๑๑ ปีวอก ฉศก จุลศักราช ๑๒๔๖ ณ บ้านสองพี่น้อง ตำบลสองพี่น้อง อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี บ้านตำบลนี้อยู่ฝั่งใต้ ตรงกันข้ามกับวัดสองพี่น้อง เป็นบุตรนายเงิน นางสุดใจ มีแก้วน้อย สกุลของท่านทำการค้าขาย มีพี่น้องร่วมมารดาบิดา ๕ คน คือ

๑. นางดา เจริญเรือง
๒. เจ้าคุณพระมงคลเทพมุนี (สด มีแก้วน้อย)
๓. นายใส มีแก้วน้อย
๔. นายผูก มีแก้วน้อย
๕. นายสำรวย มีแก้วน้อย

ญาติพี่น้องของหลวงพ่อวัดปากน้ำ แทบทุกคนนั้น คนสุดท้องตายก่อน แล้วเลื่อนขึ้นมาตามลำดับชั้น คนหัวปีตายทีหลังแทบทุกคน เช่นพี่น้องหลวงพ่อวัดปากน้ำคนที่ ๕ ตายก่อน แล้วถึงคนที่ ๔ คนที่ ๓ แล้วตัวหลวงพ่อ อันดับที่ ๓ นั้นเพิ่งตายก่อนหลวงพ่อไม่ถึงเดือนคล้ายกับว่าจะรักษาระเบียบแห่งการตายไว้ มัจจุราชไม่ยอมให้ลักลั่นเป็นการผิดระเบียบ จนบัดนี้เหลือแต่คนที่ ๑

การศึกษาเมื่อเยาว์วัย

เรียนหนังสือวัดกับพระภิกษุน้าชายของท่าน ณ วัดสองพี่น้อง เมื่อพระภิกษุน้าชายลาสิกขาบทแล้ว ได้มาศึกษาอักขรสมัย ณ วัดบางปลา อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ในปกครองของพระอาจารย์ทรัพย์ เพราะชาติภูมิของบิดาอยู่ที่บางปลา ปรากฏว่าหลวงพ่อเรียนได้ดีสมสมัย และการศึกษาขั้นสุดท้ายของเด็กวัดในสมัยนั้น ก็คือเขียนอ่านหนังสือขอมได้คล่องแคล่ว อ่านหนังสือพระมาลัยซึ่งเขียนเป็นอักษรขอมเป็นบทเรียนขั้นสุดท้าย อ่านกันไปคนละหลาย ๆ จบจนกว่าจะออกจากวัด ซึ่งจะเรียกกันสมัยนี้ว่าจบหลักสูตรการศึกษาก็ได้ การศึกษาของหลวงพ่อวัดปากน้ำอยู่ในลักษณะนี้ ท่านมีนิสัยจริงมาตั้งแต่เล็ก ๆ คือตั้งใจเรียนจริง ๆ ไม่ยอมอยู่หลังใคร

การอาชีพ

เมื่อเสร็จการศึกษาแล้ว ออกจากวัดช่วยมารดาบิดาประกอบอาชีพเกี่ยวแก่การค้าขาย โดยซื้อข้าวบรรทุกเรือต่อล่องมาขายให้แก่โรงสีในกรุงเทพฯ บ้าง ที่นครชัยศรีบ้าง

เมื่อสิ้นบุญบิดาแล้วได้รับหน้าที่ประกอบอาชีพสืบต่อมา ท่านเป็นคนรักงานและทำอะไรทำจริง ทั้งขยันขันแข็ง อาชีพการค้าจึงเจริญโดยลำดับ ทั้งวงศ์ญาติก็อุปการะแทบจะพูดได้ว่าการค้าไม่ต้องลงทุนอะไรมากนัก เพราะว่าตีราคาข้าวเปลือกตกลงราคากันแล้วขนข้าวลงเรือโดยยังไม่ต้องชำระเงินก่อน เมื่อขายข้าวแล้วจึงชำระเงินกันได้ อันเกี่ยวแก่การเชื่อใจกัน ท่านประกอบอาชีพนี้ตลอดมา จนปรากฏในยุคนั้นว่า เป็นผู้มีฐานะดีคนหนึ่ง

ท่านเป็นคนมีนิสัยชอบก้าวหน้า มุ่งไปสู่ความเจริญ ท่านพบกับญาติหรือคนชอบพอแล้วถามถึงการประกอบอาชีพ ถ้าทราบว่าผู้ใดเจริญขึ้น ก็แสดงมุทิตาจิต เมื่อทราบว่าทรงตัวอยู่หรือทรุดลง ท่านก็จะพูดว่าหากินอย่างไก่ หาได้ไม่มีเก็บอย่างนี้ต้องจนตาย ควรหาอุบายใหม่

เมื่ออายุ ๑๙ ปี ระหว่างที่ทำการค้าอยู่นั้น ความคิดอันประกอบด้วยความเบื่อหน่ายเกิดแก่ท่าน เป็นทั้งนี้ก็น่าจะลำบากใจอันเกี่ยวแก่อาชีพ เพราะต้องเป็นหัวเรี่ยวหัวแรงทำงานเลี้ยงมารดา และรับผิดชอบในกิจการต่าง ๆ โดยเกิดธรรมสังเวชขึ้นในใจว่า "การหาเงินเลี้ยงชีพนั้นลำบาก บิดาของเราก็หามาอย่างนี้ ต่างไม่มีเวลาว่างกันทั้งนั้น ถ้าใครไม่รีบหาให้มั่งมี ก็เป็นคนชั้นต่ำ ไม่มีใครนับหน้าถือตา เข้าหมู่เพื่อนบ้านก็อับอายไม่เทียมหน้าเขา บุรพชนต้นสกุลก็ทำมาอย่างนี้เหมือนกัน จนถึงบิดาเราและตัวเราในบัดนี้ ก็คงทำอยู่อย่างนี้ ก็บัดนี้บุรพชนทั้งหลายได้ตายไปหมดแล้ว แม้เราก็จักตายเหมือนกัน เราจะมัวแสวงหาทรัพย์อยู่ทำไม ตายแล้วเอาไปไม่ได้ บวชดีกว่า" เมื่อได้โอกาสท่านได้จุดธูปเทียนบูชาพระอธิษฐานว่า "ขอเราอย่าได้ตายเสียก่อนเลย ขอให้ได้บวชเสียก่อน เมื่อบวชแล้วจะไม่ลาสิกขา ขอบวชไปจนตลอดชีวิต" นี้ท่านบอกว่าเริ่มอธิษฐานมาตั้งแต่อายุ ๑๙ ปี

หลวงพ่อวัดปากน้ำท่านเล่าต่อไปว่า เมื่อตกลงใจบวชไม่สึกแล้ว จิตคิดเป็นห่วงมารดาเกิดขึ้น จึงขมักเขม้นทำงานสะสมทรัพย์ เพื่อให้มารดาเลี้ยงชีพไปจนตลอดชีวิต เมื่อจะเทียบราคาเงินในบัดนี้กับสมัยก่อน ๕๐ ปีที่ล่วงมานั้นไกลกันมาก เพราะเมื่อก่อน ๕๐ ปี กล้วยน้ำว้า ๑๐๐ หวีเป็นราคา ๕๐ สตางค์ สมัยก่อนใช้อัฐเรียกว่า ๑๐๐ ละ ๒ สลึง บางคราว ๑๐๐ เครือ ต่อเงิน ๒.๕๐ บาท เพราะเงินจำนวนชั่งที่หลวงพ่อวัดปากน้ำหาให้มารดานั้นก็ย่อมมีราคาสูงสุดในสมัยนั้น และย่อมเป็นน้ำเงินที่อาจเลี้ยงชีวิตจนตายได้จริง ถ้าหากน้ำเงินไม่มีราคาต่ำลงเช่นปัจจุบันนี้ แต่ก็ประหลาดที่มารดาของท่านมีอายุยืนมาจนถึงยุคกล้วยน้ำว้าหวีละบาทกว่า

อุปสมบท

เดือนกรกฎาคม ๒๔๔๙ ต้นเดือน ๘ ท่านได้อุปสมบท เวลานั้นอายุย่างเข้า ๒๒ ปี บวช ณ

วัดสองพี่น้อง อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี มีฉายาว่า จนฺทสโร

พระอาจารย์ดี วัดประตูศาล อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นพระอุปัชฌายะ

พระครูวินยานุโยค (เหนี่ยง อินฺทโชโต) เป็นพระกรรมวาจาจารย์

พระอาจารย์โหน่ง อินฺทสุวณฺโณ เป็นพระอนุสาวนาจารย์

คู่สวด อยู่วัดเดียวกัน คือวัดสองพี่น้อง อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี เมื่ออุปสมบทแล้ว ได้จำพรรษาอยู่วัดสองพี่น้อง ๑ พรรษา ปวารณาพรรษาแล้ว เดินทางมาจำพรรษา ณ วัดพระเชตุพน กรุงเทพฯ เพื่อเล่าเรียนพระธรรมวินัยต่อไป

การศึกษาของภิกษุสามเณรสมัยนั้น การเรียนบาลีต้องท่องสูตรก่อน เมื่อท่องจบสูตรเบื้องต้นแล้วจึงเริ่มจับเรียนมูล เริ่มแต่เรียนสนธิขึ้นไป หลวงพ่อวัดปากน้ำเริ่มต้นโดยวิธีนี้แล้วเรียน นาม สมาส ตัทธิต อาขยาต กิตก์ แล้วเริ่มขึ้นคัมภีร์จับแต่พระธรรมบทไป ท่านเรียนพระธรรมบทจบทั้ง ๒ บั้น เมื่อจบ ๒ บั้นแล้วกลับขึ้นต้นใหม่ เรียนมงคลทีปนีและสารสังคหะตามความนิยมของสมัย จนชำนาญและเข้าใจและสอนผู้อื่นได้

เมื่อกำลังเรียนอยู่นั้น ท่านต้องพบกับความลำบากมาก สมัยนั้นเรียนกันตามกุฏิต้องเดินไปศึกษากับอาจารย์ตามวัดต่าง ๆ เมื่อฉันเช้าแล้วข้ามฟากไปเรียนที่วัดอรุณราชวราราม กลับมาฉันเพลที่วัด เพลแล้วไปเรียนวัดมหาธาตุ ตอนเย็นไปเรียนวัดสุทัศน์บ้าง วัดสามปลื้มบ้าง กลางคืนเรียนที่วัดพระเชตุพน แต่ไม่ได้ไปติด ๆ กันทุกวัน มีเว้นบ้างสลับกันไป

สมัยที่ท่านศึกษาอยู่นั้น กำลังนิยมใช้หนังสือขอมที่จารลงในใบลาน และนักเรียนที่ไปขอศึกษากับอาจารย์นั้น บทเรียนไม่เสมอกัน ต่างคนต่างเรียนตามสมัครใจ กล่าวคือบางองค์เรียนธรรมบทบั้นต้น บางองค์เรียนบั้นปลาย ยิ่งนักเรียนมาก หนังสือที่เอาไปโรงเรียนก็เพิ่มจำนวนขึ้น เช่นนักเรียน ๑๐ คน เรียนหนังสือกันคนละผูก นักเรียนที่ไปเรียนนั้นก็ต้องจัดหนังสือติดตัวไปครบจำนวนนักเรียนเป็นทั้งนี้ก็เพราะนอกจากเรียนตามบทเรียนของตนแล้ว เอาหนังสือไปฟังบทเรียนของคนอื่นด้วย ช่วยให้ตนมีความรู้กว้างขวางขึ้นฉะนั้นปรากฏว่านักเรียนต้องแบกหนังสือไปคนละหลายผูก แบกจนไหล่ลู่ คือว่าหนังสือเต็มบ่า

หลวงพ่อวัดปากน้ำเป็นนักเรียนประเภทดังกล่าว ท่านพยายามไม่ขาดเรียน แบกหนังสือข้ามฟากลงท่าประตูนกยูงวัดพระเชตุพน ไปขึ้นท่าวัดอรณฯ เข้า

ศึกษาในสำนักนั้น ท่านเล่าให้ฟังว่าลำบากอยู่หลายปีความเพียรของท่านจนชาวประตูนกยูงเกิดความเลื่อมใสได้ปวารณาเรื่องภัตตาหาร คืออาราธนาท่านรับบิณฑบาตเป็นประจำและขาดเหลือสิ่งใดขอปวารณา ระยะนี้ท่านเริ่มมีความสุขขึ้นเรื่องภัตตาหาร มีแม่ค้าขายข้าวแกงคนหนึ่งจัดอาหารเพลถวายเป็นประจำ แม่ค้าคนนี้ชื่อนวม เมื่อหลวงพ่อท่านย้ายมาวัดปากน้ำ แม่ค้าผู้นี้ทุพพลภาพลงเพราะความชรา ขาดผู้อุปการะ ท่านได้รับตัวมาอยู่วัดปากน้ำได้อุปการะทุกวิถีทางเมื่อสิ้นชีวิตก็ได้จัดการฌาปนกิจศพให้ หลวงพ่อว่าเป็นมหากุศล เมื่อเราอดอยาก อุบาสิกานวมได้อุปการะเรา ครั้นอุบาสิกานวมยากจน เราได้ช่วยอุปถัมภ์ที่สุดต่อที่สุดมาพบกันจึงเป็นมหากุศลอันยากที่จะหาได้ง่าย ๆ

ท่านเดินทางไปศึกษาในสำนักต่าง ๆ อยู่หลายปี ครั้นต่อมามีผู้เลื่อมใสในท่านมากขึ้น พวกข้าหลวงในวังกรมหมื่นพิชัยมหินทโรดม ซึ่งชาวบ้านใกล้เคียงเรียกว่าวังพระองค์เพ็ญ เลื่อมใสในท่าน เวลาเพลช่วยกันจัดสำรับคาวหวานมาถวายทุกวัน นับว่าเป็นกำลังส่งเสริมให้สะดวกแก่การศึกษาเป็นอย่างดี เมื่อได้กำลังในด้านส่งเสริมเช่นนี้ หลวงพ่อจึงจัดการตั้งโรงเรียนขึ้นที่วัดพระเชตุพน โดยใช้กุฏิของท่านเป็นโรงเรียน สมัยนั้นโรงเรียนวัดพระเชตุพนมีหลายแห่ง ใครมีความสามารถก็ตั้งได้ หลวงพ่อวัดปากน้ำสมัยนั้นท่านได้พระมหาปี วสุตตมะ เปรียญ ๕ ประโยค เป็นครูสอน โดยท่านจัดหานิตยภัตรถวายเอง มหาปี วสุตตมะ ผู้นี้ มาจากวัดมหาธาตุ จังหวัดพระนคร ติดตามสมเด็จพระพุฒาจารย์ (เข้ม ธมฺมสโร) มาเมื่อคราวสมเด็จฯ จากวัดมหาธาตุมาเป็นเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพน ท่านตั้งโรงเรียนเอง และเข้าศึกษาด้วยตนเองด้วย เรียนขึ้นธรรมบทใหม่ ท่านว่าฟื้นความจำทบทวนให้ดีขึ้น มีภิกษุสามเณรเข้าศึกษา ๑๐ กว่ารูป

ต่อมาการศึกษาทางบาลีเปลี่ยนแปลงไปตามสมัยนิยม ทางคณะสงฆ์จัดหลักสูตรการศึกษาเริ่มให้เรียนไวยากรณ์ วัดพระเชตุพนดำเนินตามแนวนั้น และได้รวมการศึกษาเป็นกลุ่มเดียวกัน การศึกษาตามแบบเก่าต้องยุบตัวเองเพื่อให้เข้ายุคไวยากรณ์ โรงเรียนที่กล่าวถึงนี้ก็ระงับไป

หลวงพ่อวัดปากน้ำได้ตั้งใจศึกษาจนเข้าใจตามหลักสูตรนั้น ๆ แต่ไม่ได้แปลในสนามหลวง แม้การสอบเปลี่ยนจากแปลด้วยปากมาเป็นสอบด้วยการเขียนตอบ ท่านก็ไม่ได้สอบ เพราะการเขียนท่านไม่ถนัดมากนัก และอีกประการหนึ่งท่านไม่ปรารถนาด้วย แต่สำหรับผู้อื่นแล้วท่านส่งเสริมและให้กำลังใจ โดยพูดเสมอว่า การศึกษานั้นเปลี่ยนชีวิตผู้ศึกษาให้สูงกว่าพื้นเดิม คนที่มีการศึกษาดีจะได้อะไรก็ดีกว่า ประณีตกว่าผู้อื่น คนมีวิชาเท่ากับได้สมบัติจักรพรรดิ ใช้ไม่หมด

ต่อจากนั้นท่านก็มุ่งธรรมปฏิบัติ เบื้องต้นอ่านตำราก่อน โดยมากใช้วิสุทธิมรรค ท่านศึกษาตามแบบแผนเพื่อจับเอาหลักให้ได้ก่อน ประกอบกับนักศึกษาทางปฏิบัติกับอาจารย์ ท่านได้ผ่านอาจารย์มาก เช่นเจ้าคุณพระมงคลทิพมุนี (มุ้ย) อดีตเจ้าอาวาสวัดจักรวรรดิ พระครูญาณวิรัติ (โป๊) วัดพระเชตุพน พระอาจารย์สิงห์ วัดละครทำ จังหวัดธนบุรี พระ

อาจารย์ปลื้มวัดเขาใหญ่ อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ใครว่าดีที่ไหน ท่านพยายามเข้าศึกษา เมื่อมีความรู้พอสมควร ได้ออกจากวัดพระเชตุพนไปจำพรรษาต่างจังหวัด เพื่อเผยแพร่ธรรมวินัยตามอัธยาศัยของท่าน แต่ส่วนมากแนะนำทางปฏิบัติ การเทศนาท่านใช้ปฏิภาณ

แหล่งสุดท้ายได้ไปอยู่วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ จังหวัดสุพรรณบุรี คราวหนึ่งโดยท่านเห็นว่าวัดนั้นเป็นที่สงัดสงบเหมาะสมแก่ผู้ที่ต้องการความเพียรทางใจ ไกลจากหมู่บ้านเป็นวัดโบราณมีลักษณะกึ่งวัดร้างอยู่แล้ว พระพุทธรูปศิลาองค์ใหญ่น้อยนับจำนวนร้อยถูกทำร้ายเพราะอันธพาลบ้าง เพราะความเก่าคร่ำคร่าบ้าง พระเศียรหัก แขนหัก ดูเกลื่อนกล่นไปหมด ท่านเกิดความสังเวชในใจ ใช้วิชาพระกรรมฐานแนะนำประชาชน แนะนำผู้มีศรัทธาให้ช่วยปฏิสังขรณ์พระพุทธรูปเหล่านั้นพรรณนาอานิสงส์แห่งการเสียสละ พระพุทธรูปได้ถูกปฏิสังขรณ์ขึ้นบ้าง แต่เพราะมิใช่น้อย จึงต้องใช้เวลานาน การซ่อมนั้นยังไม่ทันสมความมุ่งหมาย ประชาชนได้เข้าปฏิบัติธรรมกันมาก

สมัยนั้น การปกครองประเทศจัดเป็นมณฑล เจ้าเมืองสุพรรณบุรี และสมุหเทศาภิบาล เกรงว่าจะเป็นการมั่วสุมประชาชนวันหนึ่งสมุหเทศาภิบาลมณฑลนครชัยศรี ได้พบกับสมเด็จพระวันรัต (ติสฺสทตฺตเถร) วัดพระเชตุพน เวลานั้นดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าคณะอำเภอภาษีเจริญ ได้ปรารภถึงเรื่องหลวงพ่อวัดปากน้ำไปทำพระกรรมฐานที่นั่น จะเป็นการไม่เหมาะสมแก่ฐานะ ขอให้ทางคณะสงฆ์พิจารณาเรียกกลับ หลวงพ่อวัดปากน้ำจึงจากวัดพระศรีรัตนมหาธาตุมาด้วยความเคารพในการปกครอง แล้วมาอยู่วัดสองพี่น้องจังหวัดเดียวกัน

วัดสองพี่น้อง พระเถระในวัดนั้น ไม่เห็นความสำคัญในการศึกษา มีบางท่านสนใจ แต่ไม่สามารถจะจัดการไปได้ เพราะพระเถระส่วนใหญ่ไม่ส่งเสริม ผู้สนใจก็ส่งภิกษุสามเณรผู้ใคร่ต่อการศึกษามาเล่าเรียนที่กรุงเทพฯ หลวงพ่อวัดปากน้ำมาอยู่วัดสองพี่น้องได้เป็นกำลังตั้งโรงเรียนนักธรรมขึ้น โดยไม่ครั่นคร้ามต่ออุปสรรคใด ๆ ได้ผลสืบต่อมาจนบัดนี้ และท่านได้ชักชวนตั้งมูลนิธิเพื่อการศึกษาขึ้นโดยมีคณะกรรมการมูลนิธินั้นได้เป็นทุนการศึกษามาจนทุกวันนี้ นับว่าท่านได้ทำความดีไว้แก่วัดสองพี่น้องเป็นเดิมมา

สมเด็จพระวันรัต (ติสฺสทตฺตเถร) วัดพระเชตุพน ได้ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะอำเภอภาษีเจริญ จังหวัดธนบุรี ในยุคนั้น วัดปากน้ำเป็นพระอารามหลวงวัดหนึ่งในอำเภอนั้นว่างเจ้าอาวาสลง พระคุณท่านหวังจะอนุเคราะห์หลวงพ่อวัดปากน้ำให้มีที่อยู่เป็นหลักฐาน

หวังเอาตำแหน่งเจ้าอาวาสผูกหลวงพ่อไว้วัดปากน้ำเพื่อไม่ให้เร่ร่อนไปโดยไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง ครั้งแรกท่านได้พยายามปัดไม่ยอมรับหน้าที่ แต่ครั้นแล้วก็จำต้องยอมรับด้วยเหตุผลก่อนจะส่งไปนั้น สมเด็จพระวันรัตตั้งข้อแม้ให้หลายข้อ เช่นห้ามแสดงอภินิหารและทำการเกินหน้าพระคณาธิการวัดใกล้เคียง ให้เคารพการปกครองตามลำดับ ให้อดทนเพื่อความสงบและไม่ให้ใช้อำนาจอย่างรุนแรง

การที่เจ้าคณะอำเภอเอาความมั่นสัญญากับหลวงพ่อวัดปากน้ำเช่นนั้น เพราะเห็นว่าหลวงพ่อวัดปากน้ำชอบทำสิ่งที่ตนเห็นว่าดีงาม ไม่ชอบอยู่เฉย ๆ โดยไม่ทำกิจอะไรให้เป็นประโยชน์ขึ้นแม้แก่ตัวเอง อนึ่งเจ้าคณะอำเภอได้ปกครองอำเภอนี้มานาน ทราบซึ้งถึงอัธยาศัยและความเป็นไปในอำเภอนั้นได้ดี เพราะจิตปรานีจะไม่ให้เกิดความกระทบกระเทือนแก่ใครผู้ใด หวังความสงบในการปกครองเป็นหลักสำคัญ เบื้องต้นหลวงพ่อวัดปากน้ำท่านยอมรับด้วยดี เป็นทั้งนี้ก็เนื่องด้วยยังไม่เคยประสบความขัดข้อง เนื่องด้วยยังไม่เคยปกครองวัดมาก่อน

พ.ศ. ๒๔๕๙ ราวปีนั้น วันเดือนจำไม่ได้ ท่านได้จากวัดพระเชตุพนในฐานะเป็นผู้รักษาการเจ้าอาวาสวัดปากน้ำ โดยเรือยนต์หลวงซึ่งกรมการศาสนาจัดถวายเพื่อเป็นเกียรติยศแก่พระอารามหลวง มีพระอนุจรติดตามมา ๔ รูป ทางกรมได้จัดสมณบริขารถวายเจ้าอาวาสและนิตยภัตรอีก ๔ เดือน เดือนละ ๓๐ บาท พระอนุจร ๔ รูป รูปละ ๒๐ บาท เจ้าคณะอำเภอภาษีเจริญนำมาส่งถึงวัดปากน้ำพร้อมด้วยพระเถรานุเถระและพระคณาธิการในอำเภอนั้นมากรูป มีคฤหัสถ์ชายหญิงหลายคนมาต้อนรับ ก่อนจะมาวัดปากน้ำ ท่านได้เป็นฐานานุกรมของเจ้าคุณพระศากยยุตติยวงศ์ เจ้าคณะอำเภอในตำแหน่งสมุห์ด้วย

สภาพของวัดปากน้ำสมัยนั้นทุกอย่างไม่เรียบร้อย มีสภาพกึ่งวัดร้าง เป็นที่ควรแก้ไขให้เป็นวัดสมสภาพ งานเบื้องต้นหลวงพ่อวัดปากน้ำได้ประชุมพระภิกษุสามเณรที่อยู่เดิมและมาใหม่ ท่านให้โอวาทปรับความเข้าใจแก่กันว่า

"เจ้าคณะอำเภอส่งมาเพื่อให้รักษาวัด และปกครองตักเตือนว่ากล่าวผู้อยู่วัดโดยพระธรรมวินัย อันจะให้วัดเจริญได้ ต้องอาศัยความพร้อมเพรียง และเห็นอกเห็นใจกัน จึงจะทำความเจริญได้ ถิ่นนี้ไม่คุ้นเคยกับใครเลย มาอยู่นี่เท่ากับถูกปล่อยโดยไม่รู้ว่าจะหันหน้าไปพึ่งใคร เพราะต่างไม่รู้จักกัน

แต่ก็มั่นใจว่า ธรรมที่พวกเราปฏิบัติตรงต่อพระพุทธโอวาท จะประกาศความราบรื่นและรุ่งเรืองให้แก่ผู้มีความประพฤติเป็นสัมมาปฏิบัติ ธรรมวินัยเหล่านั้นจะกำจัดอธรรมให้สูญสิ้นไป

พวกเราบวชกันมาคนละมาก ๆ ปี ปฏิบัติธรรมเข้าขั้นไหน มีพระปาฏิโมกข์เรียบร้อยอย่างไร ทุกคนทราบความจริงของตนได้ ถ้าเป็นไปตามแนวพระธรรมวินัยก็น่าสรรเสริญ ถ้าผิดพระธรรมวินัยก็น่าเศร้าใจ เพราะตนเองก็ติเตียนตนเอง

ได้เคยพบมาบ้าง แม้บวชตั้งนานนับเป็นสิบ ๆ ปี ก็ไม่มีภูมิจะสอนผู้อื่น จะเป็นที่พึ่งของศาสนาก็ไม่ได้ ได้แต่อาศัยศาสนาอย่างเดียว ไม่ทำประโยชน์ให้

เกิดแก่ตนและแก่ท่านซ้ำร้ายยังทำให้พระศาสนาเศร้าหมองอีกด้วย บวชอยู่อย่างนี้เหมือนตัวเสฉวน (เรื่องเสฉวนนี้หลวงพ่อท่านชอบพูดบ่อย ๆ ต่อมาก็หายไป) จะได้ประโยชน์อะไรในการบวช ในการอยู่วัด

ฉันมาอยู่วัดปากน้ำ จะพยายามตั้งใจประพฤติให้เป็นไปตามแนวพระธรรมวินัยพวกพระเก่า ๆ จะร่วมกันก็ได้ หรือจะไม่ร่วมด้วยก็แล้วแต่อัธยาศัย ฉันจะไม่รบกวนด้วยอาการใด ๆ เพราะถือว่าทุกคนรู้สึกผิดชอบด้วยตนเองดีแล้ว ถ้าไม่ร่วมใจก็ขออย่าขัดขวาง ฉันก็จะไม่ขัดขวางผู้ไม่ร่วมมือเหมือนกันต่างคนต่างอยู่ แต่ต้องช่วยกันรักษาระเบียบของวัด คนจะเข้าจะออกต้องบอกให้รู้ ที่แล้วมาไม่เกี่ยวข้อง เพราะยังไม่อยู่ในหน้าที่ จะพยายามรักษาเมื่ออยู่ในหน้าที่" นี้เป็นโอวาทที่หลวงพ่อให้แก่ภิกษุสามเณร อุบาสก อุบาสิกา เมื่อไปปกครองวัดนั้น ผู้เขียนได้ร่วมประชุมอยู่ด้วย

ครั้นต่อไปถูกมรสุมขนาดหนัก โอวาทนั้นกลายเป็นคำพูดที่อวดดีไป แต่หลวงพ่อวัดปากน้ำท่านทำเป็นไม่รู้เท่าทัน ไม่ปริปากโต้แย้งอย่างไร แต่ภายในเร่งรัดกวดขันภิกษุสามเณรยิ่งขึ้น แต่กวดขันได้แต่พวกที่ติดตาม และภิกษุสามเณรที่เข้าสำนักใหม่ เปิดการสอนกรรมฐานเป็นหลักฐานขึ้น ประชาชนต้อนรับด้วยปสาทะ แต่ส่วนมากเป็นชาวบ้านตำบลเมืองอื่นและมาจากไกล ส่วนข้างเคียงก็มีบ้าง เวลาย่ำค่ำแล้วมีการอบรมภิกษุสามเณร อุบาสก อุบาสิกา แล้วบำเพ็ญสมณธรรมด้วย ความดีเริ่มฉายรัศมีขึ้น ความเดือดร้อนก็เป็นเงาแฝงมา

เด็ก ๆ ที่ไม่ได้รับการศึกษา รบกวนวัดมาก แทบ

ไม่มีเวลาว่าง ที่ชวนกันมาเอะอะในวัดและยิงนกเล่นเป็นภัยแก่วัด ครั้นจะตักเตือนว่ากล่าวหรือใช้อำนาจก็ไม่แน่ว่าจะเกิดความรื่น เพราะชาวบ้านแถวนั้นยังไม่เกิดความนิยมในท่าน เขานิยมพระพวกเก่ามากกว่า

ท่านพูดออกมาคำหนึ่งว่า เด็ก ๆ ที่ไร้การศึกษาเป็นคนรกชาติ มาเที่ยวรังแกวัดต่อไปก็กลายเป็นพาล ไม่ช้าท่านได้ตั้งโรงเรียนราษฎร์สำหรับวัดขึ้น โดยหาทุนค่าครูเอง ได้อุปการะจากท่านผู้หญิงสุธรรมมนตรี (กิมไล้ สุจริตกุล) บ้าง หลวงฤทธิ์ณรงค์รอญธนบดีในคลองบางหลวงบ้านอยู่ข้างวัดสังข์กระจายบ้าง จากนายต่าง บุณยมานพ ธนบดีตลาดพลูบ้าง พระภิรมย์ราชาวาจรงค์ บ้านตรงข้ามหน้าวัด และท่านผู้มีศรัทธาอีกมากคน ทางกรมการอำเภอส่งเสริมให้กิจการของโรงเรียนดำเนินไปโดยสะดวก

นักเรียนจากจำนวน ๑๐ เป็นจำนวนร้อย จนถึงสามร้อยเศษให้ได้รับการศึกษาโดยไม่ต้องเสียค่าเล่าเรียน ภาวะของวัดปากน้ำค่อยดีขึ้น ผู้ปกครองเด็กเห็นบุญคุณของท่านเกิดความเลื่อมใส บางคนมา

พูดว่าหลวงพ่อดีมาก ลูกหลานผมได้เข้าโรงเรียน เพราะหลวงพ่ออนุเคราะห์ นโยบายของหลวงพ่อวัดปากน้ำเป็นเบื้องต้นให้คนเกรงใจวัดและเห็นบุญคุณของวัด การเกะกะระรานในวัดก็ค่อย ๆ จางไป บัดนี้แทบพูดได้ว่าไม่มีคนรังแกวัด ต่อมาทางปกครองได้ใช้พระราชบัญญัติประถมศึกษา ทางรัฐบาลได้จัดโรงเรียนสถานการศึกษาทั่วถึงกันประจวบกับเจ้าอาวาสวัดขุนจันท์ว่างลง เจ้าคณะจังหวัดธนบุรีมอบให้หลวงพ่อวัดปากน้ำรักษาการวัดขุนจันท์ ท่านได้ย้ายโรงเรียนภาษาไทยจากวัดปากน้ำ ไปตั้งการสอนที่วัดขุนจันท์ ต่อมาทางวัดเห็นว่าหมดความจำเป็นจึงเลิกกิจการด้านนี้มอบให้รัฐบาลรับภาระ หลวงพ่อหันมาจัดการศึกษาทางบาลีและทางปฏิบัติธรรมต่อไป

ต่อจากนั้นได้เริ่มจัดการศึกษานักธรรมและบาลีประจำสำนัก ครั้งแรกนักเรียนบาลีไปเรียนต่างวัด เช่น วัดอนงค์ วัดกัลยาณมิตร วัดประยูรวงศ์ วัดมหาธาตุ วัดพระเชตุพน จังหวัดพระนคร ตามแต่นักเรียนจะสมัครใจสำนักไหน

สมัยนั้น การคมนาคม ใช้เรือจ้างและเรือยนต์ จังหวัดธนบุรียังไม่มีถนน สะพานพระพุทธยอดฟ้าฯ ยังไม่ได้สร้าง นักเรียนต้องลำบากด้วยการเดินทางแต่สำเร็จด้วยการพยายามของนักเรียน วัดเพียงแต่ส่งเสริมและอุปการะ มีนักธรรมและเปรียญประจำสำนักขึ้น และเป็นมาด้วยการลำบาก

การอบรมจิตใจดำเนินคู่กันมา ใครต้องการเรียนปริยัติเรียน ใครต้องการปฏิบัติธรรมปฏิบัติ ย่อมศึกษาได้ตามอัธยาศัย ไม่ได้อย่างเดียว คือไม่ยอมให้อยู่เปล่า ไม่ศึกษาไม่ปฏิบัติก็ทำหน้าที่การบริหารไป กิจการของท่านอยู่ในความเพ่งเล็งของประชาชน โดยวิธีนี้ย่อมเป็นที่ภาคภูมิใจของท่านนัก ท่านพูดว่าดอกไม้ที่หอมไม่ต้องเอาน้ำหอมมาพรมก็หอมเอง ใครจะห้ามไม่ได้ ซากศพไม่ต้องเอาของเหม็นมาละเลงใส่ ซากศพก็ต้องแสดงกลิ่นศพให้ปรากฏปิดกันไม่ได้ เพราะการขาดแคลนเรื่องอาหารการบริโภคมีอยู่ประจำ หลวงพ่อวัดปากน้ำคิดแก้ไข ด้วยวิธีเลี้ยงภิกษุสามเณรทั้งวัด โดยท่านรับภาระทั้งสิ้น ท่านเคยพูดว่ากินคนเดียวไม่พอกิน กินมากคนกินไม่หมด พวกแกคอยดู สำเร็จซีน่า อันความจริงส่วนตัวท่านพอมีแก่สภาพแต่อัธยาศัยที่ทนอยู่ไม่ได้ จึงตั้งโรงครัววัดขึ้น เพื่ออุปการะแก่ผู้ปฏิบัติธรรมและนักศึกษาปริยัติ ท่านได้ปฏิบัติการเลี้ยงพระมาตั้งแต่ราวปี พ.ศ. ๒๔๕๙ จนถึง พ.ศ. ๒๕๐๒ เมื่อท่านมรณภาพแล้ว การเลี้ยงพระก็คงมีอยู่จนทุกวันนี้ นับเป็นเวลาประมาณ ๔๔ ปี เริ่มต้นจนถึงวันที่ ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๒ อันเป็นวันมรณภาพ เริ่มแต่จำนวนภิกษุสามเณร ๒๐-๓๐ รูป จนถึง ๕๐๐ รูปเศษ

การอบรมภิกษุสามเณร คฤหัสถ์ บรรพชิตนั้นถือเป็นกิจสำคัญของหลวงพ่อวัดปากน้ำเมื่อพ.ศ.อะไร ผู้เขียนจำไม่ได้ เกิดเรื่องอาชญากรรมขึ้นในวัด วันนั้นพระกมล ศิษย์ที่ถูกใจของท่านในด้านเทศนาใช้ปฏิภาณ และด้านปฏิบัติชั้นดี ได้เทศนาหัวข้อธรรมเกี่ยวแก่พระกรรมฐานอยู่ หลวงพ่อฟังอยู่ด้วย (ต่อมาหลวงพ่อได้ส่งพระกมลนี้ไปอยู่จังหวัดเพชรบุรี เพื่อเผยแพร่ธรรม ทำงานอยู่ ๓-๔ ปี ก็ถึงมรณภาพ) เมื่อ

เสร็จการอบรมแล้วประมาณเวลา ๒๐.๐๐ น. ต่างกลับยังที่พักของตน มีผู้ลอบสังหารหลวงพ่อวัดปากน้ำที่หน้าศาลาการเปรียญขณะที่ท่านออกมาจากศาลาจะกลับกุฏิ ผู้ร้ายใช้ปืนยิงท่านถูกจีวรท่านทะลุ ๒ รู ยิงนายพร้อมอุปัฏฐากผู้ติดตามหลังถูกที่ปากทะลุแก้มเป็นบาดแผลสาหัส แต่ไม่ถึงแก่กรรม ท่านรอดมาได้อย่างน่าอัศจรรย์ น่าจักเป็นเทวดาผู้รักษาวัดปากน้ำยังต้องการท่านอยู่ จึงให้คลาดแคล้วอันตรายแห่งชีวิตอย่างหวุดหวิด ถ้าท่านสิ้นชีวิตในขณะนั้น วัดปากน้ำก็น่าจักไม่มีความหมายอะไรสำหรับท่านและคนทั่วไป

ระยะนี้ความตึงเครียดกับเจ้าคณะอำเภอภาษีเจริญทวีขึ้นอีก เข้ากันไม่ติดดุจขมิ้นกับปูน ทางเจ้าคณะอำเภอว่าวัดปากน้ำผิดสัญญาต่อกันไม่ทำตามโอวาท ทางวัดปากน้ำก็ว่า จะให้งอมืองอเท้านั้นไม่ได้ประโยชน์ตนประโยชน์ท่าน ชีวิตเป็นหมัน ท่านพูดแข็งแรงมาก ฟังท่านแล้วก็หนักใจ แล้วท่านก็ดำเนินปฏิปทารุดหน้าต่อไป คำว่าถอยหลังท่านไม่เคยใช้

สมัยกำลังตั้งเนื้อตั้งตัว ท่านคิดก้าวหน้าไปไกลมาก กล่าวคือมีความตั้งใจมั่นในการศึกษา พูดมาไม่น้อยกว่า ๒๐ ปี ว่าจะสร้างโรงเรียนถาวรขนาด ๓ ชั้น จุนักเรียนได้ ๑,๐๐๐ คน ๒ ชั้นล่างให้เรียนปริยัติ ชั้นที่ ๓ จะให้เรียนปฏิบัติธรรม ถ้าหลังเดียวไม่พอจะสร้างขึ้นอีก ๑ หลังขนาดเดียวกัน ได้ฟังท่านสร้างวิมานบนอากาศมานาน ฟังแล้วก็ไม่ได้ใส่ใจเพราะเกิดความคิดเห็นว่าย่อมเป็นไปไม่ได้ และปรารภต่อไปว่า เมื่อสร้างโรงเรียนสำเร็จแล้วจะจัดการฉลองมีแจง ๕๐๐ โดยหาเจ้าภาพจัดสำรับคาวหวานองค์ละคู่ สมณบริขารพร้อมรวม ๕๐๐ ชุด เท่าจำนวนพระ ถ้าการเนิ่นช้าถึง พ.ศ. ๒๕๐๐ จะจัดการฉลองโดยอาราธนาพระจำนวน ๒,๕๐๐ รูป พร้อมด้วยสมณบริขารดังกล่าวแล้วครบชุด เมื่อเสร็จแล้วสำรับคาวหวานขอถวายไว้สำหรับวัดวัดปากน้ำก็จะสมบูรณ์ด้วยเครื่องใช้เป็นประโยชน์แก่วัดต่อไป และพูดแถมท้ายว่า "แกคอยดู จะสนุกกันใหญ่"

เป็นความตั้งใจของหลวงพ่อวัดปากน้ำดังนั้น ท่านชอบพูดเรื่องนี้แก่ผู้เขียน และท่านก็รู้ว่าผู้เขียนไม่ได้เลื่อมใสอะไรในท่านมากนัก แต่ชอบพูดฝากไว้

หลวงพ่อวัดปากน้ำอยู่ในลักษณะพูดจริงทำจริง และไม่ใคร่ฟังเสียงคัดค้าน เมื่อท่านมองเห็นช่องจะสำเร็จ ฉะนั้นโรงเรียนทันสมัยหลังหนึ่งจึงเกิดขึ้นในวัดปากน้ำเป็นตึก ๓ ชั้นจริงดังพูด พร้อมด้วยเครื่องประดับตกแต่งอย่างดียิ่ง และทันสมัย มีห้องเรียน ห้องน้ำ ห้องส้วมประจำชั้น มีเครื่องอุปกรณ์การศึกษาชั้น ๑ ครบบริบูรณ์สมแก่นักเรียนจำนวนไม่น้อยกว่าที่ได้ดำริไว้ ชั้นบนเปิดเป็นห้องโถงเพื่อปฏิบัติพระ

กัมมัฏฐานสมจริงดังปณิธานที่ได้ตั้งไว้เป็นโรงเรียนตึกคอนกรีตเสริมเหล็กสูง ๓ ชั้น ยาว ๒๙ วา ๒ ศอก กว้าง ๕ วา ๑ ศอก ค่าก่อสร้าง ๒,๕๙๘,๑๑๐.๓๙ บาท (สองล้านห้าแสนเก้าหมื่นแปดพันหนึ่งร้อยสิบบาทสามสิบเก้าสตางค์) ติดไฟฟ้าและพัดลมทันสมัย โรงเรียนหลังนี้เป็นพยานแห่งความฝันของหลวงพ่อวัดปากน้ำว่า "มิใช่ดีแต่พูด ย่อมทำดีตามพูดด้วย" จึงควรแก่คำสรรเสริญยิ่งนัก แต่การฉลองนั้นท่านรอ ๒๕ ศตวรรษ เมื่อใกล้ ๒๕ ศตวรรษ ท่านเกิดอาพาธไม่สามารถจะดำเนินงานตามเจตนาได้ โรงเรียนหลังนี้เป็นประโยชน์แก่คณะสงฆ์มาก เพราะเมื่อก่อนนั้นการสอบนักธรรมหมุนเวียนไปวัดโน้นบ้าง วัดนั้นบ้าง แล้วแต่เจ้าคณะอำเภอจะสั่งไป ได้รับความขัดข้องประการต่าง ๆ บางแห่งก็ใกล้ บางแห่งก็ไกล ไม่สะดวกด้วยสถานที่สอบ

เมื่อโรงเรียนวัดปากน้ำสำเร็จเรียบร้อยแล้ว ทางคณะสงฆ์ได้ย้ายการสอบจากที่อื่นมาเปิดสนามสอบที่วัดปากน้ำ รวมสอบแห่งเดียวในอำเภอภาษีเจริญ ธนบุรี เป็นการสะดวกแก่นักเรียนทุกประการ บางวันก็มาฉันเพลที่วัดปากน้ำเสียทีเดียวเป็นสถานที่สอบประจำทุกปีมา

เมื่อวันที่ ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๐๒ เป็นวันครบ ๑๐๐ วัน นับแต่หลวงพ่อวัดปากน้ำถึงแก่มรณภาพ ศิษยานุศิษย์ ท่านที่เคารพนับถือ ได้บำเพ็ญกุศลสตมวารตามศาสนพิธี ได้มีเทศน์ปฐมสังคายนาแจง ๕๐๐ โดยหาเจ้าภาพรับเป็นองค์อุปถัมภ์ ๕๐๐ คน บริจาคจตุปัจจัยคนละ ๑๐๐ บาท เมื่อปัจจัยเหลือจากการใช้จ่ายแล้ว จะรวบรวมไว้เป็นทุนพระราชทานเพลิงศพต่อไป ทั้งนี้ ช่วยกันสนองความตั้งใจของหลวงพ่อวัดปากน้ำให้เป็นผลสำเร็จ แม้ท่านมรณภาพแล้ว ก็ยังภูมิใจว่าหลวงพ่อได้กระทำ เพราะปรารภคุณสมบัติของท่านเป็นมูลเหตุ และแจงห้าร้อยนี้ย่อมเป็นไปเรียบร้อยสมเกียรติของท่านทุกประการ

การปฏิบัติธรรมด้านพระกัมมัฏฐาน ถือว่าเป็นงานใหญ่ในชีวิตของท่าน ด้านคันถธุระมอบให้ศิษย์ที่เป็นเปรียญดำเนินงานไป นักปริยัตินักปฏิบัติเพิ่มจำนวนยิ่งขึ้นเพราะท่านมีความปรารถนาไว้ตั้งแต่มาปกครองวัดปากน้ำ และได้ปฏิญาณในพระอุโบสถว่า "บรรพชิตที่ยังไม่มา ขอให้มา ที่มาแล้ว ขอให้อยู่เป็นสุข" ฉะนั้นใครจะบ่ายหน้ามาพึ่งท่าน จึงไม่ได้รับคำปฏิเสธกลับไป ใครพูดถึงจำนวนภิกษุสามเณรว่ามากมายเกินไป ท่านดีใจกลับหัวเราะพูดว่า "เห็นคุณพระพุทธศาสนาไหมล่ะ"ถ้าพูดถึงเรื่องนี้เป็นถูกอารมณ์มากทีเดียว ท่านไม่พูดว่าเลี้ยงไม่ไหว มีแต่พูดว่า "ไหวซีน่า" แล้วก็หัวเราะ คิดว่าท่านคงปลื้มใจที่ความคิดความฝันของท่านเป็นผลสำเร็จขึ้น

การบำเพ็ญสมณธรรมด้วยการเจริญพระกัมมัฏฐาน กำลังแผ่รัศมีไปไกล ประชาชนต้อนรับการปฏิบัติภิกษุสามเณรต่างจังหวัดมากขึ้นกียรติคุณก็แพร่หลาย วันธรรมสวนะจะเห็นคนลงเรือจ้างจากปากคลองตลอดมาวัดปากน้ำไม่ขาดสาย จนพวกเรือจ้างดีใจไปตาม ๆ กัน เพราะเพิ่มรายได้แก่ผู้มีอาชีพทางนั้น วันพฤหัสบดีเป็นวันเรียนและเริ่มปฏิบัติ วันนี้ก็มีคนมาก วันละหลาย ๆ สิบคนก็มี ยิ่งทางรถสะดวกคนยิ่งมากขึ้น

ผู้ปฏิบัติคนใดเห็นธรรมด้วยปัญญาของตนท่านบอกว่าได้ธรรมกาย อันคำว่าธรรมกายนั้น เป็นคำที่แปลกหูคนเอามาก ๆ เพราะเป็นชื่อที่ไม่มีใครสนใจ ผู้ไม่ทันคิดก็เหมาเอาว่าหลวงพ่อวัดปากน้ำอุตริบัญญัติขึ้นใช้เฉพาะวิธีการของท่าน คำว่าธรรมกาย เป็นที่เย้ยหยันของผู้ไม่ปรารถนาดีต่อใคร บางคนก็ว่าอวดอุตริมนุสสธรรม พูดเหยียดหยามว่าใครอยากเป็นอสุรกายจงไปเรียนธรรมกายวัดปากน้ำ ข่าวนี้ก็ทราบถึงหลวงพ่อวัดปากน้ำเหมือนกัน ท่านยิ้มรับถ้อยคำเช่นนั้น ไม่มีปฏิกิริยาใด ๆ แสดงให้เห็น หลวงพ่อพูดว่า น่าสงสาร พูดไปอย่างไร้ภูมิ ไม่มีที่มาเขาจะบัญญัติขึ้นได้อย่างไร เป็นถ้อมคำของคนเซอะ ท่านว่าอย่างนั้น

เมื่อมีเสียงวิพากษ์วิจารณ์คำว่า "ธรรมกาย" เช่นนั้น และพูดไปในแนวที่ทำลายท่าน นิสัยที่ไม่ยอมแพ้ใครอันมีมาแต่กำเนิด หลวงพ่อวัดปากน้ำใช้คำว่าธรรมกายเป็นสัญญลักษณ์ของสำนักกัมมัฏฐาน วัดปากน้ำทีเดียว เอาคำว่าธรรมกายขึ้นเชิดชู ศิษยานุศิษย์รับเอาไปเผยแพร่ทั่วทิศ และอิทธิพลของคำว่า "ธรรมกาย" นั้นไปแสดงความอัศจรรย์ถึงทวีปยุโรป ถึงกับศาสตราจารย์วิลเลี่ยมต้องเหาะมาศึกษาและอุปสมบท ณ วัดปากน้ำเป็นคนแรกที่ชาวยุโรปมาอุปสมบทเป็นพระภิกษุในประเทศไทย นายวิลเลี่ยมนี้เป็นชาวอังกฤษ

คำว่าธรรมกายเป็นคำที่ระคายหูของคนบางพวก จึงยกเอาคำนั้นมาเสียดสี เพื่อให้รัศมีวัดปากน้ำเสื่อมคุณภาพ หลวงพ่อวัดปากน้ำพูดว่า เรื่องตื้น ๆ ไม่น่าตกใจอะไร ธรรมกายเป็นของจริง ของจริงนี้จะส่งเสริมให้วัดปากน้ำเด่นขึ้น ไม่น้อยหน้าใคร พวกแกคอยดูไปเถิด ดูเหมือนว่าไม่มีใครช่วยแก้แทนท่าน

แต่คำว่า "ธรรมกาย" นั้นย่อมซาบซึ้งกันแจ่มแจ้ง เมื่อหลวงพ่อวัดปากน้ำได้มรณภาพแล้ว กล่าวคือเมื่อทำบุญ ๕๐ วันศพของพระคุณท่าน คณะเจ้าภาพได้อาราธนาเจ้าคุณพระธรรมทัศนาธร วัดชนะสงครามมาแสดงธรรม เจ้าคุณพระธรรมทัศนาธรได้ชี้แจงว่าคำว่าธรรมกายนั้นมีมาในพระสุตตันตปิฎก ท่านอ้างบาลีว่า **ตถาคตสฺส วาเสฏฺฐ เอตํ ธมฺมกาโยติ วจนํ** ซึ่งพอจะแปลความได้ว่า "ธรรมกายนี้เป็นชื่อของตถาคต ดูกร วาเสฏฐะ" ทำให้ผู้ฟังเทศน์เวลานั้นหลายร้อยคนชื่นอกชื่นใจเป็นอย่างยิ่ง ทุกคนกราบสาธุการแด่เจ้าคุณพระธรรมทัศนาธร และประหลาดใจว่าทำไมเจ้าคุณพระธรรมทัศนาธร จึงทราบประวัติและการปฏิบัติของหลวงพ่อวัดปากน้ำได้ถูกต้อง

ผู้เขียนเรื่องนี้ก็แปลกใจมาก เมื่อแสดงธรรมจบลงจากธรรมาสน์แล้ว จึงถามผู้แสดงธรรมว่า คุ้นเคยกับหลวงพ่อวัดปากน้ำหรือ จึงแสดงธรรมได้ถูกต้องตามเป็นจริง

พระธรรมทัศนาธรตอบว่า "อ้าว ไม่รู้หรือ ผมติดต่อกับท่านมานานแล้ว หลวงพ่อวัดปากน้ำข้ามฟากไปฝั่งพระนครแทบทุกคราวไปหาผมที่วัดชนะสงคราม และผมก็หมั่นข้ามมาสนทนากับเจ้าคุณวัดปากน้ำ การที่หมั่นมานั้น เพราะได้ยินเกียรติคุณว่ามีพระเณรมากแม้ตั้ง ๔-๕ ร้อยรูป ก็ไม่ต้องบิณฑบาตฉัน วัดรับเลี้ยงหมด อยากจะทราบว่าท่านมีวิธีการอย่างไรจึงสามารถถึงเพียงนี้และก็เลยถูกอัธยาศัยกับท่านตลอดมา" เมื่อทราบความจริงเช่นนั้น ทุกคนก็หายข้องใจ ผู้เขียนก็เคยแปลกใจ โดยท่านเจ้าคุณมงคลเทพมุนีเคยพูดถึงเจ้าคุณพระธรรมทัศนาธรเสมอว่า องค์นี้ใช้ได้ ๆ โดยที่ไม่ทราบว่าท่านหมายความอย่างไร

หลวงพ่อวัดปากน้ำ มีวาทะตรงกับใจเมื่อจะพูดอะไรก็พูดโดยไม่สะทกสะท้านและไม่กลัวคำติเตียนด้วย เช่นครั้งหนึ่งผู้เขียนเรื่องนี้ได้มาฉันเพลที่วัดปากน้ำ วันนั้นมีประชาชนมาก ร่วมใจบริจาคทานแก่ภิกษุสามเณรทั้งวัดเป็นกรณีพิเศษ เมื่อทายกประเคนอาหารเรียบร้อยแล้ว มีพ่อค้าตลาดสำเพ็งผู้มั่งคั่งคนหนึ่งไปกราบและถามว่า "หลวงพ่อขอรับ วันนี้จะมีผู้บริจาคสร้างกุฏิเพื่อเจริญพระกัมมัฏฐานบ้างไหม" ชาวบ้านไม่น้อยกว่า ๒๐ คนที่นั่งใกล้ ๆ ได้ยินคำถามนั้น คิดว่าคงตั้งใจฟังคำตอบของหลวงพ่อต่างทอดสายตามามองหลวงพ่อเพื่อฟังคำตอบ

เวลานั้นข้าพเจ้าผู้เขียน มีทั้งโกรธผู้ถาม ทั้งหนักใจแทนหลวงพ่อ และได้มองดูหน้าผู้ตอบ หลวงพ่อมีดวงหน้ายิ้มแย้มแจ่มใส หลับตาสัก ๕ นาที ครั้นแล้วตอบทันทีว่า "มี" ผู้ถามได้ยินย้ำต่อไปว่ากี่หลัง ตอบว่า ๒-๓ หลัง และย้ำอีกว่าต้องได้แน่

เวลานั้นผู้เขียนฉันภัตตาหารไม่มีรส โกรธผู้ถามว่าช่างไม้อัธยาศัย คำถามเช่นนั้นเท่ากับเอาโคลนมาสาดรดหลวงพ่อ เมื่อต้องการทราบ ควรถามเฉพาะสองต่อสอง และโกรธหลวงพ่อว่า ช่างไม่มีปัญญาแก้ปัญหาเฉพาะหน้า คิดว่าทำไมนะหลวงพ่อจึงไม่พูดว่า เวลานี้ยังไม่เป็นโอกาสที่จะพยากรณ์คำถามนั้น ที่ตอบออกไปว่าจะมีผู้บริจาค ๒-๓ หลังนั้น หมิ่นต่ออันตรายมากนัก อาจเป็นคำพูดที่ฆ่าตนเองได้ ดาบของตนฆ่าตนเอง เวลานั้นก็เอาใจช่วยหลวงพ่อขอให้มีผู้บริจาคจริง ๆ เถิด เสร็จการฉันของหวานแล้ว คำพยากรณ์ของหลวงพ่อก็ยังไม่ปรากฏเป็นความจริงขึ้น ผู้เขียนเรื่องนี้นั่งอยู่ด้วยความอึดอัดใจ นึกตำหนิท่านว่าไม่รอบคอบพอ

ได้เวลาอนุโมทนา มีคณะอุบาสกอุบาสิกากลุ่มหนึ่งเข้ามากราบหลวงพ่อ บอกว่าศรัทธาจะสร้างกุฏิเล็ก ๆ อย่างที่หลวงพ่อสร้างไว้แล้ว สัก ๒-๓ หลัง ประมาณราคา ๓-๔ ร้อยบาทต่อหนึ่งหลัง ขอให้หลวงพ่อช่วยจัดการให้ด้วย ตอนนี้หลวงพ่อไม่หัวเราะยิ้มน้อย ๆ พอสมควรแก่กาละ ครั้นแล้วหลวงพ่อเรียกตัวผู้ถามมาบอกว่า "ได้แล้วกุฏิกัมมัฏฐาน ๓ หลัง เจ้าของนั่งอยู่นี่" แล้วท่านชี้มือไปยังเจ้าภาพผู้บริจาค ผู้ถามได้กระโดดเข้าไปกราบที่ตักหลวงพ่อพูดว่า "ยิ่งกว่าตาเห็น" ผู้เขียนดีใจจนเหงื่อแตก ที่ความจริงมากู้เกียรติของหลวงพ่อไว้ได้

เกรงจะเป็นลูกไม้ จึงหาโอกาสสนทนากับผู้บริจาคว่านัดกับหลวงพ่อไว้หรือว่าจะสร้างกุฏิถวายได้รับคำตอบว่า พึ่งคิดเมื่อมาทำบุญวันนี้เอง เดินมาเห็นกุฏิเล็ก ๆ สวยดีอยากจะสร้างบ้าง แต่ทุนไม่พอจึงปรึกษากับพวกพ้องที่บังเอิญมาพบกันวันนี้ เห็นดีร่วมกันจึงได้มอบเงินแก่หลวงพ่อให้จัดการสร้างต่อไป นี่เป็นเรื่องก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๒ ร่วม ๒๐ ปี

เมื่ออุบาสกอุบาสิกากลับหมดแล้ว ผู้เขียนจึงได้พูดกับหลวงพ่อต่อไป เบื้องต้นยกย่องว่าหลวงพ่อพยากรณ์แม่นเหมือนตาเห็น แต่น่ากลัวอันตราย ไม่ควรตอบในเวลานั้น ควรจะบอกเฉพาะตัวหรือสองต่อสอง หลวงพ่อถามว่าอันตรายอย่างไร จึงเรียนท่านว่าถ้าไม่เป็นความจริงดังคำพยากรณ์ ชาวบ้านจะเสื่อมศรัทธา หลวงพ่อพูดว่า "เรามันเซอะ พระพุทธศาสนาเก๊ได้หรือ ธรรมของพระพุทธเจ้าต้องจริง ธรรมกายไม่เคยหลอกลวงใคร" เมื่อได้ยินดังนั้นก็จำต้องนิ่งและไม่คิดจะถามความเห็นอะไรต่อไป ที่นำมาเขียนไว้นี้เพื่อจะแสดงว่า ญาณของหลวงพ่อให้ความรู้แก่หลวงพ่ออย่างไรในวิถีของผู้ปฏิบัติธรรม หลวงพ่อต้องพูดอย่างนั้น ถ้าญาณไม่แสดงออกจะเอาอะไรมาพูดได้ ผู้เขียนก็รับเอาความหนักใจแทนมาโดยลำดับ ๆ หลวงพ่อรู้เต็มอกว่า ผู้เขียนเรื่องนี้ไม่เชื่อวิชาของท่าน และได้เคยพูดกับผู้อื่นหลายคนว่า "เขาไม่เชื่อเรา" คำว่า "เขา" นั้นหมายถึงผู้เขียนโดยเฉพาะ

หลวงพ่อมีเมตตาปรานีเป็นนิสัย ใครเดือดร้อนมาไม่เคยปฏิเสธ ย่อมให้อุปการะตามสมควร แต่ไม่ชอบคนโกหก ถ้าจับโกหกได้แม้ครั้งเดียวท่านก็ว่า

คนนี้เก๊ โกหกกระทั่งเราก็เป็นคนหมดดี เช่นคราวหนึ่งมีคนแก่มาเรียนกัมมัฏฐานมีศรัทธากล้าพอได้ผลแห่งการปฏิบัติบ้าง แต่ยังอ่อน กลับบ้านลาลูกเมียมาวัดปากน้ำอีก มีปลาแห้งตัวหนึ่งมาถวายหลวงพ่อบอกว่ามีเท่านั้นเองเพราะความยากจน หลวงพ่อหัวเราะชอบใจ พูดว่า "เออ! ให้มันได้อย่างนี้ซีน่า นี่แหละเขาเรียกว่าคนรวยแล้ว มีเท่าไรถวายจนหมด เมื่อครั้งพระพุทธเจ้า นางปุณณทาสีถวายแป้งจี่ทำด้วยรำแก่พระพุทธเจ้า ต่อมากลายเป็นคนมั่งมี ปลาแห้งของเราตัวหนึ่งราคาสูงกว่ารำมากนัก เป็นกุศลมากแล้วที่นำมาให้" พูดกันไปมาในที่สุดก็ขอร้องให้หลวงพ่อบวชให้ เพราะไม่มีสมณบริขารจะบวช หลวงพ่อก็ได้จัดการให้ความปรารถนาของเขาเป็นผลสำเร็จอย่างดียิ่ง

เมื่อพระศากยยุตติยวงศ์ เลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระราชสุธี พระสมุห์สดได้เป็นพระครูสมุห์ตามขึ้นไป ท่านได้ปกครองวัดมาจนถึง พ.ศ. ๒๔๖๔ ได้รับสมณศักดิ์เป็นพระครูสัญญาบัตร มีพระราชทินนามว่า

"พระครูสมณธรรมสมาทาน"

เกียรติคุณขยายตัวกว้างออกไปเพียงไร ข่าวอกุศลก็ขยายเป็นเงาติดตามตนไป แต่เป็นของอัศจรรย์ที่ผู้นิยมการปฏิบัติก็เพิ่มจำนวนมากขึ้น ภิกษุสามเณรก็มากขึ้น การใช้จ่ายเรื่องภัตตาหาร ค่าน้ำ ค่าไฟ ก็ทวีขึ้นเป็นเงาตามตัว หลวงพ่อวัดปากน้ำก็ต้องสละสมณบริขารสบงจีวรอุปการะแก่ภิกษุสามเณรมากขึ้น แต่ก็ไม่มีใครได้ยินท่านบ่นและท้อใจ ยิ่งมากยิ่งยินดี ท่านพูดว่าเขามาพึ่งพาอาศัย เราไม่ปฏิเสธ อุปการะเท่าที่มี

คำกล่าวร้ายป้ายสีที่เรียกว่าอกุศล รัดรึงตรึงตัวมากอยู่ แต่ก็ยังมีผู้มีใจเป็นกลางช่วยเหลือท่าน เช่น คุณพระทิพย์ปัญญา ได้สังเกตการณ์มาโดยลำดับ และคุณพระได้เขียนหนังสือเกี่ยวแก่วัดปากน้ำเรื่องหนึ่ง ซึ่งเป็นประหนึ่งเปิดภาชนะที่คว่ำให้หงายขึ้น ทำให้คำกล่าวร้ายฝ่ายอกุศลสงบตัวเอง สงบอย่างไม่มีอิทธิพลมาประทุษร้ายวัดปากน้ำได้ หนังสือนั้นได้นำมาพิพม์ตามต้นฉบับเดิม และที่นำมาพิมพ์นี้ เฉพาะคำนำเท่านั้น มีสำเนาความดังต่อไปนี้

คำนำ
ในการพิมพ์ครั้งที่ ๑

หนังสือเล่มนี้ ตั้งชื่อว่า **"ธรรมกาย"** มิใช่ข้าพเจ้าคิดตั้งเอาเอง ท่านเจ้าของผู้แสดงเรื่องนี้เป็นผู้ตั้ง ท่านเจ้าของที่ว่านี้คือ ท่านพระครูสมณธรรมสมาทาน (สด) เจ้าอาวาสวัดปากน้ำ คลองภาษีเจริญในปัจจุบันนี้ ซึ่งเรียกกันอยู่แพร่หลายในหมู่ศิษย์ที่เคารพนับถือว่า "หลวงพ่อวัดปากน้ำ"

การแสดงเรื่องธรรมกายนี้ เป็นเรื่องที่ท่านแสดงแก่ ภิกษุสามเณร อุบาสก อุบาสิกา ในวันพระและวันอาทิตย์ แสดงติดต่อกันเป็นลำดับไป ข้าพเจ้าเป็นผู้หนึ่งที่ไปฟัง ได้จดบันทึกเอาแต่หัวข้อใจความไว้ แล้วเรียบเรียงไปขอให้ท่านตรวจเรื่อย ๆ มาเริ่มตั้งแต่วันที่ ๒๗ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๘ จนถึงวันที่ ๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๘๙ รวมเป็นเวลา ๓ เดือนเศษจึงจบ จุดมุ่งหมายที่แสดงเป็นเรื่องสมาธิโดยตรง เป็นแต่ท่านยกเอาพระพุทธคุณ พระธรรมคุณ พระสังฆคุณเป็นหลักแสดง และแสดงหนักไปในแนวทางปฏิบัติไว้แนวปริยัติบ้างพอสมควร แต่เมื่ออ่านดูให้จบแล้วจะจับใจความได้เป็นเรื่องที่เกี่ยวติดต่อกันหมด แต่สำนวนโวหารที่บันทึกไว้นี้รู้สึกอยู่ว่าข้างจะสั้นอยู่มาก โดยยกเอาเทศนาโวหารออกเสีย บันทึกไว้แต่แก่นความ เพื่อให้รวมเป็นแนวปฏิบัติได้ง่าย ไม่ประสงค์ให้อ่านอย่างหนังสือเทศน์ต่าง ๆ ดังเคยพบเห็นมา อันจะทำให้เสียเวลาอันมีค่าของผู้อ่าน จึงหวังเอาละเอียดหมดจดไม่ได้ ข้อใดที่อ่านแล้วไม่เข้าใจ ก็ขอให้เป็นหน้าที่ของท่านผู้อ่านหาโอกาสไปไต่ถามผู้ที่ปฏิบัติดูเขาจะบอกท่านได้ หรือยังไม่หมดสงสัย จะไปไต่ถามท่านผู้แสดงเองก็ได้ ข้าพเจ้าเคยเห็นมีผู้สนใจในทางปฏิบัติไปไต่ถามท่านเนือง ๆ ท่านไม่มีความรังเกียจ

มูลเหตุที่ข้าพเจ้าจะได้ไปฟังธรรมที่วัดปากน้ำนั้นก็เพราะเวลานั้นประเทศไทยเราอยู่ในระหว่างสงครามโลก ในพระนครถูกเครื่องบินข้าศึกมาทิ้งระเบิดไม่

หยุดหย่อน ข้าพเจ้าได้อพยพหลบภัยไปอยู่ตำบลวัดสิงห์ ข้าพเจ้าฉวยโอกาสนี้เที่ยวไปตามวัดต่าง ๆ เพื่อศึกษาหาความรู้ในทางพระพุทธศาสนา ไปหลายวัดได้ความรู้แปลก ๆ กัน แต่เมื่อหันเข้าหาแนวปฏิบัติแล้ว บางท่านไม่ใคร่ขยายโจ่งแจ้ง สังเกตดูเหมือนจะปิดกัน จนในบางวัด ข้าพเจ้าไปมองเห็นพบหนังสือเป็นหีบไม้แบน ๆ และเขียนเป็นตัวหนังสือขอมบอกไว้ข้างหน้าหีบว่า "วิปัสสนา" ข้าพเจ้าอ่านออกเพราะข้าพเจ้าเคยเรียนหนังสือขอม ใจข้าพเจ้าอยากรู้เหลือเกินว่าในนั้นจะมีหนังสืออะไร แต่ไม่กล้าจะละลาบละล้วง จึงเป็นแต่กระทบถามท่านในเรื่องแนวปฏิบัติบ้างก็ไม่ได้ความ นาน ๆ เข้าพอจับเค้าได้บ้างว่าทางวิปัสสนามักจะเพ่งมองขาว

วันหนึ่งข้าพเจ้าไปนั่งคุยกับหญิงผู้มีอายุคนหนึ่งซึ่งเป็นเพื่อนอพยพ พักอยู่ใกล้กัน มีชายคนหนึ่งมาพูดกับข้าพเจ้าเล่าถึงว่า เขาเคยไปกับแม่ชีธุดงค์คนหนึ่งเคยสอนวิปัสสนาให้ ข้าพเจ้าซักถามก็เล่าว่าให้พิจารณาสังขารร่างกายเทียบกับซากศพ หญิงผู้มีอายุขัดคอขึ้นทันทีว่า อย่างนั้นเขาเรียกว่าปลงอนิจจังไม่ใช่วิปัสสนา ข้าพเจ้าถามว่า วิปัสสนาเป็นอย่างไรเล่า แกเล่าต่อไปว่า วิปัสสนาเขาต้องเรียนเห็นนรกเห็นสวรรค์ เห็นนิพพาน ทั้งต้องไปเที่ยวดูนรก สวรรค์นิพพานได้ด้วย ข้าพเจ้างง ชายคนนั้นก็งง เพราะถ้อยคำเช่นนี้ไม่เคยได้ยิน แม้ข้าพเจ้าจะเคยเรียนพระปริยัติธรรมจนสอบได้ชั้น ป.๖ ก็นึกได้แต่ว่าไปสวรรค์นรกก็มีเรื่องพระมาลัยและพระโมคคัลลานะเป็นต้น แต่ข้อว่าไปเที่ยวนิพพานได้นั้น ข้าพเจ้าหมดความคิด ทั้งหมดความรู้ด้วย จึงพูดอะไรต่อไปไม่ได้ หญิงคนนั้นยังท้าว่า เอาเถอะน่าวันหลังจะเอาหนังสือของหลวงพ่อวัดปากน้ำให้ดู เขาเรียนกันอย่างนั้น ส่วนตัวแกว่าได้ลองบ้างเหมือนกัน แต่ไม่ทันรู้ผลอะไร

ต่อมาวันหนึ่ง ข้าพเจ้าไปที่วัดแห่งหนึ่งในพระนคร พบนายทหารคนหนึ่ง ชื่อหลวงจบฯ คุยให้ฟังว่าเขาเคยมาวัดปากน้ำ ได้ข่าวเล่าลือว่าพาไปสวรรค์นรกได้ เขา ๒ คนกับภรรยาไปหา ขอให้พาไปพบพ่อตาที่ตายไปนานแล้ว ว่าจะไปอยู่ที่ไหน หลวงพ่ออิดเอื้อนแกตัดพ้อต่อว่าต่าง ๆ นานาว่าถ้าไม่ทำให้เห็นจริง เสียงที่เล่าลือนั้นก็เป็นเรื่องไม่มีความจริง ในที่สุดแกว่าหลวงพ่ออดรนทนไม่ได้ จึงให้เรียกพระมา ๑ รูป ชี ๑ คน และบอกเรื่องที่หลวงจบฯ ต้องการให้ทราบ ทั้งพระและชีก็นั่งเข้าที่ หลวงจบฯ บอกชื่อพ่อตาให้ทราบ สักประเดี๋ยวพระตอบว่าไม่พบ หลวงพ่อบอกว่าขอตรวจดูบัญชีให้ถ้วนถี่ อีกประเดี๋ยวพระบอกว่าพบแล้ว ไปเกิดเป็นเทวดาอยู่ในชั้นยามา หลวงพ่อบอกให้เชิญมา และบอกแม่ชีว่าขอยืมร่างหน่อย

ประเดี๋ยวบอกว่ามาแล้ว แม่ชีลืมตา หลวงพ่อก็ถามไปยังแม่ชี แม่ชีบอกว่ามาจากชั้นยามาและบอกว่าเมื่อเป็นมนุษย์อยู่ทางวัดยายร่ม แล้วถามว่าทำบุญอะไรจึงไปเกิดเป็นเทวดา แม่ชีนั้นตอบว่าสร้างโบสถ์ หลวงจบฯ ว่าตอนนี้ชักตะลึง เพราะความจริงพ่อตาได้สร้างโบสถ์ไว้จริง หลวงจบฯ ยังช่วยทำแต่ก็นานมาแล้ว แม่ชีนี้สังเกตดูอายุยังน้อยคะเนว่าจะเกิดไม่ทันเสียอีก แต่ไฉนบอกถูกต้อง แล้วหลวงพ่อซักต่อไปว่า เคยมีลูกกี่คน บอกถูกทั้งลูกผู้หญิงและลูกผู้ชาย แล้วหลวงพ่อชี้ให้ดูหลวงจบฯ กับภรรยาแล้วถามว่านี่ใคร แม่ชีมองดูสักประเดี๋ยวตาหันมาที่หลวงจบฯ ว่า นี่อ้ายแช่มใช่ไหม หลวงจบฯ ว่าใช่แล้ว ถามต่อไปอีกว่า นี่นางเครือใช่ไหม ภริยาหลวงจบฯ รับว่าใช่ ที่สุดทั้งตัวหลวงจบฯ และภริยา ร้องไห้โดยคิดถึงบิดา เพราะความจริงแม่ชีนี้ไม่รู้จักชื่อหลวงจบฯ และชื่อภริยาก็ไม่รู้ หลวงพ่อก็ไม่รู้ไฉนแม่ชีพูดถูกต้อง นี่เป็นเรื่องที่หลวงจบฯ เล่าให้ข้าพเจ้าฟังเองว่าตัวหลวงจบฯ แต่เดิมชื่อแช่ม แต่เป็นหลวงจบฯ มานานแล้ว ไฉนแม่ชีเอามาพูดถูก ในที่สุดหลวงจบฯ ว่าเรื่องที่พบมาเป็นอย่างนี้ จะมีเหตุผลเป็นอย่างไรก็ไม่รู้ นี่เริ่มเป็นปฐมเหตุให้ข้าพเจ้าครุ่นคิดอยู่ และเวลานั้นมีท่านพระครูองค์หนึ่งอยู่วัดประดู่มานั่งอยู่ที่นั่นพูดขึ้นว่า เมื่อวันวิสาขะนี้มีคนโจษกันมากว่า เวลาเวียนเทียนที่วัดปากน้ำ มีคนเห็นเป็นรูปพระปฏิมากรลอยอยู่ ท่านว่าท่านได้ซักถามหลายคนก็รับว่าเห็นจริง ข้าพเจ้างงอีก เพราะคิดไม่ออกว่าอะไร เป็นแต่ข้าพเจ้าได้พูดต่อพระภิกษุที่นั่งอยู่นั้นหลายรูปว่า เรื่องที่เราไม่รู้ไม่เห็น ผู้อื่นเขาจะสามารถรู้เห็นได้หรือไม่ จะมีอะไรเป็นเครื่องวัด ไม่มีใครตอบ

วันหลังข้าพเจ้าได้ไปสนทนากับแกอีก แกส่งหนังสือให้ดู ๓ เล่ม ข้าพเจ้าอ่านดูเป็นเรื่องวิธีเจริญสมาธิของหลวงพ่อวัดปากน้ำ มีภาพคนนั่งสมาธิ และบอกจุดที่ตั้งบริกรรมนิมิตไว้โดยละเอียด และมีคำอธิบายย่อ ๆ ลงท้ายสุดเรื่องนิพพาน เมื่ออ่านไปความมึนงงของข้าพเจ้าทวีขึ้นอีกหลายเท่า คิดไปต่าง ๆ นานาว่านี่อะไรกัน ซ้ำในที่สุดว่าทำได้ตามวิธีนี้แล้วยังมีวิชาที่จะต้องเรียนอีกมาก ยิ่งงงใหญ่ ไม่รู้ว่าวิชาอะไร เพราะข้าพเจ้าเรียนปริยัติมาจนสอบไล่ได้ชั้น ป.๖ แล้วไม่ได้ความเข้าใจอย่างนี้เลย แต่ในที่สุดข้าพเจ้าได้คิดขึ้นมาว่าคนเราเขาว่ามีวิชาที่จะต้องเรียนเรื่อย ๆ ไปจนตายไม่มีจบ ใครหยุดเรียนเมื่อใด โดยถือเสียว่าตนมีความรู้พอแล้ว เขาว่านั่นคือคนโง่ ทางพระเรียกว่าทิฏฐิ หากยังปล่อยให้ทิฏฐินี้ฝังแน่นอยู่ในสันดาน ไม่ต้องสงสัยว่าจะต้องเป็นโรคโง่ไปจนตาย สิ่งใดที่เราไม่รู้ ไม่ควรจะไปตั้งมานะทิฏฐิว่าคนอื่นก็คงไม่รู้วิเศษไปกว่าเรา สิ่งใดที่เรารู้ดีแล้วก็ไม่ควรจะไปตั้งทิฏฐิว่าไม่มีคนอื่นจะดีกว่าเรา ซึ่งเป็นมูลเหตุให้ข้าพเจ้าต้องสืบเสาะมาหาหลวงพ่อวัดปากน้ำให้จงได้

เหตุที่ทำให้ข้าพเจ้างงดังกล่าวมาก็เพราะว่านอกจากแนวปริยัติที่ข้าพเจ้าเคยผ่านมารวมทั้งแนวปฏิบัติที่ท่านผู้รู้ได้เขียนไว้ในที่ต่าง ๆ กัน ข้าพเจ้าก็ได้เอาใจใส่ค้นคว้าอ่านดูมามากต่อมากแล้ว มีรูปในทำนองตำราหรือเรียกว่าเป็นแนวทางปรัชญาเป็นส่วนมาก บางฉบับพูดทีแรกเหมือนจะเป็นแนวปฏิบัติ

แต่ลงท้ายก็เป็นกล่าวตามตำราไปเสีย คิดไปคิดมารู้สึกว่าจะเป็นแต่คนดูแผนที่เสียแล้ว ถ้าเขาจะให้เดินไปจริงจังตามแผนที่ก็จะไปไม่รอดกระมัง ถ้ากระนั้นก็ควรศึกษาการเดินเองดูบ้าง คงจะได้ความรู้อะไรแปลก ๆ บางฉบับก็วิพากษ์วิจารณ์หันเหธรรมะลงมาเทียบกับวิทยาศาสตร์ทางโลกจนรู้สึกอึดอัดใจ แต่ส่วนฉบับของหลวงพ่อวัดปากน้ำที่กล่าวมานั้นข้าพเจ้าอ่านแล้วตันเลย ไม่ใช่เพียงอึดอัด เพราะความตามที่กล่าวไว้นั้นสั้นเหลือเกินจนเห็นเป็นของแปลก ด้วยเหตุนี้ข้าพเจ้าจึงต้องมาหาให้พบท่านเจ้าของให้จงได้

วันแรกข้าพเจ้าเข้ามาหาท่านเวลาฉันเพล เห็นมีคนนั่งล้อมรอบ ไปกราบ ๆ ท่านและบอกชื่อเสียงแก่ท่าน บอกความสนใจในทางธรรม ท่านบอกให้นั่งรออยู่นั่นก่อน (ชี้ไปทางหลัง) ท่านก็ฉันเพลเงียบ ๆ เวลานั้นก็เห็นแม่ชีคนหนึ่ง อุบาสกคนหนึ่ง มีอุบาสกคนหนึ่งควบคุมแนะนำให้คนเหล่านั้นนั่งสมาธิตาม ๆ กันหมด (ต่อมาได้ความว่าเป็นคนไข้ที่มาขอให้ท่านรักษา) พอเสร็จจากการฉันเพล ท่านก็ให้โอกาสแก่ข้าพเจ้าเข้าไปนั่งใกล้ ๆ เมื่อเริ่มสนทนาปราศรัย ท่านก็ยกบทพุทธคุณขึ้นมาพูดเป็นข้อ ๆ ไป พร้อมทั้งคำแปลคำอธิบาย หูของข้าพเจ้าฟังดูรู้สึกว่ามีรสชาติซาบซึ้งกว่าที่ข้าพเจ้าเคยได้ยินหรือเคยอ่านมาในที่ต่าง ๆ นั้นมาก ข้าพเจ้าติดใจในอรรถรสมาก แต่นั้นมาก็พยายามไปฟังเวลาท่านลงแสดงธรรมในโบสถ์เสมอ ท่านลงแสดงเองทุกวันพระและวันอาทิตย์ ข้าพเจ้ารู้สึกจับใจมาก ส่วนมากแสดงหนักไปในทางปฏิบัติ ข้าพเจ้านึกเสียดายว่าที่ท่านแสดงนั้นแสดงด้วยปากเปล่า เราฟังแล้วก็มีแต่จะเสื่อมสูญไป เสียดายความเหน็ดเหนื่อยที่ท่านพยายามแสดงจึงคิดหาทางขอบันทึกไว้ ท่านเห็นชอบด้วยจึงได้เริ่มลงมือบันทึก

เท่าที่ข้าพเจ้าเคยพบปะมา พระที่เป็นฝ่ายสมถะมักไม่ใคร่แสดงธรรม พระที่แสดงธรรมโดยมากเป็นฝ่ายปริยัติ แต่หลวงพ่อวัดปากน้ำนี้ ไฉนจึงชอบแสดงธรรม ได้ความว่าท่านเป็นนักปริยัติมาแต่เก่าก่อนแล้ว ฉะนั้นสังเกตดูแนวการแสดงในเบื้องต้นแต่ละกัณฑ์ ๆ ระวังบาลีมิให้คลาดเคลื่อน และแปลเป็นข้อ ๆ ไปก่อน แล้วจึงจะขยายความชี้แนวปฏิบัติท่านแสดงธรรมอยู่ในหลักนี้เสมอ ไม่ใช่นึกว่าเอาตามใจชอบ ถ้าจะยกอะไรขึ้นเป็นต้องอ้างอาคตสถานที่มาแห่งธรรมเหล่านั้นประกอบด้วย

จริยาของท่าน ๑. คุมภิกษุสามเณรลงทำวัตรไหว้พระในโบสถ์ทุกวัน วันละ ๒ เวลา คือเช้าหนหนึ่ง เย็นหนหนึ่ง และได้ให้โอวาทสั่งสอนภิกษุสามเณรทั้ง ๒ เวลา ๒. วันพระและวันอาทิตย์ลงแสดงธรรมในโบสถ์เองเป็นนิจ ๓. ทำกิจภาวนาอยู่ในสถานที่ซึ่งจัด

ไว้เฉพาะเป็นกิจประจำวัน และควบคุมพระให้ไปนั่งภาวนารวมอยู่กับท่านทั้งกลางวันและกลางคืน ส่วนพวกชีก็ให้ทำกิจภาวนาเหมือนกัน ๔. ทุกวันพฤหัสบดี เวลา ๑๔.๐๐ น. ลงสอนการนั่งสมาธิแก่ภิกษุ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา ต่างถิ่นมาเรียนกันเป็นจำนวนมาก ๆ ทุกวันพฤหัสบดี สอบถามได้ความว่ามีผู้ไปเรียนกันมากแต่ต้นจนบัดนี้ ไม่ต่ำกว่า ๔ หมื่นแล้ว เพราะสอนมากว่า ๑๕ ปีแล้ว ๕. จัดให้มีครูสอนปริยัติในวัดนี้อีกแผนกหนึ่งด้วย นอกจากจำเป็นจริง ๆ แล้วท่านมักไม่ยอมออกจากวัด การสวดมนต์ฉันเช้า ถ้าใครไปนิมนต์มักจะถูกถามว่าให้พระอื่นไปแทนได้ไหมอย่างนี้โดยมาก เพราะท่านชอบหมกมุ่นอยู่แต่กิจภาวนาโดยมาก ออกรับแขกก็เป็นเวลา ตอนเพลครั้งหนึ่งที่ไปพบได้เสมอ ถัดจากนั้นก็เวลา ๑๗.๐๐ น. อีกหนหนึ่ง ออกมานั่งพักผ่อนสนทนาปราศรัย นอกจากนี้ท่านอยู่ในห้องภาวนาซึ่งเรียกว่าโรงงานซึ่งใครไม่เข้าใจได้ยินคำว่าโรงงานเลยเข้าใจเป็นอื่นไปก็มี ข้าพเจ้าเองเคยได้ยินเหมือนกัน ว่าหลวงพ่อมีโรงงานทำบุ้งกี๋ขายจึงได้เลี้ยงพระได้ทั้งวัด ซึ่งเป็นเสียงอกุศล ข้าพเจ้าได้สอบถามไวยาวัจกรของท่านดูได้ความว่า เดิมเคยมีเจ๊กมาทำบุ้งกี๋ขายอยู่หน้าวัดคราวหนึ่งจริง จึงกลายเป็นข่าวอกุศลนี้ ความจริงวัดไม่มีส่วนเกี่ยวข้องด้วยเลย

วัดนี้มีโรงครัวหุงอาหารเลี้ยงพระภิกษุสามเณรทั้งวัด รวมทั้งแม่ชีและอุบาสก อุบาสิกา ถ้าวันอุโบสถพวกที่ได้รับอุโบสถก็ได้รับการเลี้ยงดูด้วย ทำมาดังนี้ ๒๐ ปีเศษแล้ว เช้าเลี้ยงข้าวต้ม เพลเลี้ยงข้าวสวย เฉพาะปีนี้มีภิกษุสามเณรที่จำพรรษา ๑๕๐ รูป อุบาสก อุบาสิกา ๑๒๐ คนเศษ มักจะมีผู้เลื่อมใสศรัทธามารับเลี้ยงเนือง ๆ เช่นทำบุญวันเกิดหรืออะไรเป็นต้น วิธีทำไม่ยาก เอาเงินไปมอบไวยาวัจกรกำหนดวันไว้ ถึงวันก็ไปแต่ตัว โรงครัวจัดไว้ให้เสร็จ และมีวิธีนำถวายเป็นแบบสังฆทานและโดยมากมักมีเทศน์ด้วย ซึ่งข้าพเจ้าเคยพบบ่อย ๆ ถ้าวันใดไม่มีเจ้าภาพ ก็เป็นส่วนของหลวงพ่อ ข้าพเจ้าเคยสอบถามพระที่วัดนั้นว่า หลวงพ่อเห็นจะมีเงินทุนสำรองมาก ท่านบอกว่าเปล่า ทำหมดไปก็มีมาใหม่อย่างนั้นเอง แต่ไม่ขาด การที่มีคนไข้มารักษาก็ไม่ได้เรียกร้องอะไร ข้าพเจ้าเห็นว่าแปลกกว่าวัดทั้งหลาย จึงนำมาเล่าสู่กันฟังไว้ในที่นี้ด้วย ภิกษุสามเณรในวัดนี้มี ๒ ประเภท คือ นักวิปัสสนาประเภท ๑ นักเรียนปริยัติประเภท ๑ หลวงพ่อเลี้ยงดูทั้งนั้น การขบฉันไม่ต้องกังวล

เนื่องจากเหตุที่ว่า ผู้ที่หุงอาหารในโรงครัวของวัดนี้ เป็นพวกอุบาสิกาและพวกปฏิบัติธรรม ถึงแม้จะมีอุบาสกปนบ้าง แต่ก็มีอุบาสิกาเป็นส่วนมาก จึงเป็นมูลเหตุให้ข่าวอกุศลอันนำความมัวหมองมาสู่สำนักนี้ขึ้นอีกทางหนึ่ง ซึ่งข้าพเจ้าก็ได้ยินเข้าหู ตั้งแต่ก่อนที่จะได้ไปติดต่อกับวัดนี้ แม้วันแรกที่ไปฟังลาดเลาก็ได้พบพระรูปหนึ่งในวัดนั้น ท่านพูดขึ้นเองว่า ที่วัดนี้มักมีข่าวอกุศลต่าง ๆ อยู่ ถ้าได้มาเสียด้วยตนเองดังนี้ดีกว่า ท่านไม่ได้พูดอะไรมากไปกว่านี้ ข้าพเจ้าเองก็ไม่ได้ไต่ถามในเรื่องเหล่านี้ แต่เพื่อพิสูจน์หาความจริง วันหนึ่งข้าพเจ้าไปพบชายมีอายุคนหนึ่งที่วัดสิงห์ แกพูดว่าเคยอยู่วัดปากน้ำมา ๒ ปี แต่เดี๋ยวนี้ไปอยู่

ที่อื่นแล้ว ข้าพเจ้าเห็นเป็นโอกาสจึงลองกระทบถามดูถึงข่าวอกุศลเหล่านี้ แกหัวเราะแล้วตอบว่า แกก็เคยได้ยินเข้าหูมามากเหมือนกันข้าพเจ้าจึงถามว่า ก็แล้วความจริงเป็นอย่างไรเล่า แกว่าไม่เห็นมีวี่แววดังข่าวนั้นเลย ผมก็อยู่ที่นั่นมานาน และยังพูดต่อไปอีกว่าเรื่องอย่างนี้ถ้าเป็นความจริงแล้ว ไม่ต้องคนอื่นว่าดอกตนของตนย่อมจะติตนเอง ที่ไหนจะทนอยู่ดูหน้าคนทั้งหลายได้ ในที่สุดแกยังท้าว่า ถ้าคุณยังไม่เคยไปก็ไปพิจารณาดูเถิด ท่านพระครูวัดปากน้ำองค์นี้มีผิวพรรณเปล่งปลั่ง และยังกล่าวต่อไปว่า อันภิกษุที่ไม่บริสุทธิ์แล้วย่อมเศร้าหมองพอจะดูกันออกข้าพเจ้าถามต่อไปว่า ท่านเทศน์เป็นอย่างไรบ้าง แกตอบว่าพอฟัง ข้าพเจ้านึกในใจว่าตานี่พูดสูงอยู่เหมือนกัน จึงต้องซักแกต่อไปว่า ที่ว่าพอฟังน่ะหมายความอย่างไร แกตอบว่า ฟังที่นี่วันหนึ่งคุ้มกับฟังที่อื่นตั้งปี

นอกจากนี้ข้าพเจ้ายังเงี่ยหูฟังอีกหลายทางตลอดจนเสียพระเถระผู้ใหญ่บางรูปในพระนครก็ไม่ติฉินประการใด แถมบางรูปยังพูดไปถึงมูลเหตุแห่งข่าวอกุศลเหล่านี้เสียอีกว่าเกิดจากคนที่มุ่งอิจฉา และยังได้ความต่อไปจนถึงว่า พวกที่อิจฉาเคยใช้คนมาลอบยิงเมื่อท่านไปอยู่ใหม่ ๆ เพราะท่านไม่ใช่คนถิ่นนี้และถึงกับร้องเรียนเป็นข่าวอกุศลต่าง ๆ ไปยังสมเด็จพระสังฆราชครั้งกระโน้น ถึงแก่ส่งพระไปอยู่ประจำคอยสังเกตการณ์และตำรวจก็ปลอมตัวไปสอดแนม ในที่สุดก็ไม่ได้ความจริงตามที่กล่าวหานี่เป็นเรื่องที่ข้าพเจ้าสืบสวนได้ความมาจะสมควรฟังเป็นความจริงได้เพียงใดหรือไม่ แล้วแต่ท่านผู้อ่านจะพิจารณาเอาเอง เพื่อที่จะรู้ว่าข้าพเจ้าผู้สืบสวนและเขียนข้อความเหล่านี้เป็นใคร จึงขอบอกไว้ให้ปรากฏในที่นี้ว่า ข้าพเจ้าชื่อพระทิพย์ปริญญา (ธูป กลัมพะสุต) ข้าพเจ้าเคยบวชเรียนมาแล้ว มีวิทยฐานะเป็นเปรียญ ๖ ประโยค และตอนสุดท้ายเคยรับราชการเป็นผู้พิพากษาอยู่ในชั้นศาลอุทธรณ์ ๑๐ ปี ทั้งนี้เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้อ่านคิดเอาเองว่าข้าพเจ้าจะเชื่ออะไรง่ายยากเพียงใด ข้าพเจ้าสืบได้ความจนถึงต้นตอผู้ที่แพร่ข่าวอกุศลตลอดทั้งตัวและชื่อผู้ที่เป็นหัวเรี่ยวหัวแรงแพร่ข่าวอกุศล ทั้งสาเหตุที่ท่านเหล่านั้นจะคิดอิจฉาด้วยทุกประการ ออกรู้สึกสลดใจเป็นอย่างยิ่ง แต่ฟังดูทางหลวงพ่อไม่เห็นเอาใจใส่อะไร ไม่กล่าวขวัญถึงใครที่ข้าพเจ้าสืบได้ความดังกล่าวนั้นจากผู้อื่น

เท่าที่ข้าพเจ้าสืบสวนและสังเกตการณ์โดยใกล้ชิดมาเป็นเวลาเกือบปีแล้ว ได้ข้อเท็จจริงพอแล้วที่จะชี้ขาดว่า ข่าวอกุศลต่าง ๆ นั้น ไม่มีมูลแห่งความจริงเลยในทางตรงกันข้าม ข้าพเจ้าเชื่อเต็ม ๑๐๐ เปอร์เซ็นต์ว่า ท่านเป็นผู้ที่บริสุทธิ์ด้วยประการทั้งปวง และมีภูมิรู้ในทางปริยัติกว้างขวาง เป็นพระธรรมกถึกชั้นเยี่ยมทั้งเป็นผู้ปฏิบัติอย่างดีเลิศ การปฏิบัติและแนวเทศนาของท่านดำเนินตามหลักในคัมภีร์วิสุทธิมรรคทั้งสิ้น

เรื่อง ศีล สมาธิ ปัญญา ตามคัมภีร์วิสุทธิมรรคนั้นเป็นเรื่องใหญ่เป็นเรื่องยาก ผู้ไม่ใช่นักปฏิบัติแล้วยากที่จะนำมาแสดงให้แจ่มแจ้งให้เป็นผลปฏิบัติได้แต่หลวงพ่อวัดปากน้ำแสดงได้แจ้งชัด และชี้ทางปฏิบัติให้โดยตรง จึงสมควรเทิดไว้ในฐานันดรพระธรรมกถึกชั้นเยี่ยม ซึ่งข้าพเจ้าขอกราบแสดงความเคารพอย่างสูงต่อท่านไว้ในที่นี้ด้วย

ที่ข้าพเจ้าเอาเรื่องของวัดมาพูดโดยยืดยาวเช่นนี้ความมุ่งหมายก็เพื่อบรรเทาบาปให้แก่ผู้แพร่ข่าวอกุศลเพราะการกล่าวเท็จใส่ไคล้ผู้มีศีลเช่นนี้เป็นบาปหนักหนาเพื่อว่าเขารู้ตัวจะยับยั้งกรรมอันชั่วนี้เสียได้ ข้าพเจ้าก็จะพลอยอนุโมทนา แล้วจะมีส่วนได้บุญอันนับเนื่องในปัตตานุโมทนามัยด้วย

ท่านทั้งหลาย การที่เราเกิดมาเป็นมนุษย์นี้ มิได้มาตัวเปล่า ต่างมีบุญและบาปที่ทำไว้ในอดีตติดมาทุกคน ต่างกันแต่มากบ้างน้อยบ้าง ไม่ช้าเราก็ตายดอกอย่ามาแบกเอาบาปเพิ่มไปอีกเลย ลาภสักการะอันหมุนลงได้เป็นราคาเงินนั้น เป็นสมบัตินอกกายตายแล้วเอาไปไม่ได้ดอก มันเป็นของใช้สอยประจำโลก เราตายแล้วก็ตกเป็นของคนอื่น เขาอาศัยใช้สอยต่อไปใครจะว่าเป็นของใครไม่ได้ทั้งนั้น โลกมนุษย์เป็นแหล่งกลางสำหรับอาศัยสร้างบุญ สร้างบาป โลกนรก โลกสวรรค์ เป็นเพียงโลกที่คอยรับรองผลบุญ-บาปเท่านั้นเราได้มาเกิดอยู่ในโลกอันเป็นแหล่งกลางเช่นนี้แล้วนับว่าเราได้มีโอกาสที่จะเพิ่มบุญผ่อนบาปให้เบาลง ให้เบาลงกว่าที่เราแบกมาจากอดีตนั้นเถิด อย่าเติมเข้าไปอีกเลย ไหน ๆ เราก็ต้องตายแน่ อย่ามาหอบเอาบาปเพิ่มไปอีกเลย

อนึ่ง การอ่านหนังสือเรื่องธรรมกายนี้ ถ้าได้รู้แนวทางปฏิบัติบ้างแล้วจะเข้าใจได้แจ่มแจ้งดี เพื่อประโยชน์ดังกล่าวนี้ ข้าพเจ้าจึงเขียนบันทึกแนวสอนวิธีทำสมาธิ โดยย่อของท่านไว้ท้ายหนังสือเล่มนี้ ถ้าต้องการรู้ละเอียดต้องอ่านหนังสืออีกเล่มหนึ่งซึ่งท่านเคยแจกกับผู้ไปเรียนสมาธิกับท่าน หนังสือเล่มนั้นเป็นแบบเจริญสมาธิโดยตรง (คือที่ข้าพเจ้าใช้คำว่าตามแบบ)

แต่ว่าการเรียนสมาธินั้น ถ้าจะเอากันให้ได้ผลจริงจังแล้วต้องมีอาจารย์ จะทำสุ่มไปไม่ใคร่ได้ผล แม้เราจะได้อ่านตำรับตำราในทางนี้ เช่น วิสุทธิมรรคเป็นต้นถ้าไม่มีอาจารย์แนะนำวิธีปฏิบัติอีกชั้นหนึ่งแล้วก็ยากที่จะปฏิบัติให้ได้ผล เพราะมีรายละเอียดปลีกย่อยที่อาจารย์จะพึงแนะนำอีกมากหลาย

สมาธิเป็นยอดคำสอนในพระพุทธศาสนา ที่ว่ายอดนี้หมายความว่าเป็นหลักสำคัญยิ่งในจำพวกคุณธรรม ๓ ประการ คือ ศีล สมาธิ ปัญญานั้น ศีลเป็นส่วนประกอบ คือ เป็นเพียงเหตุที่จะให้ดำเนินไปสู่สมาธิ ส่วนปัญญานั้นเป็นผลของสมาธิ จุดมุ่งหมายสำคัญจึงอยู่ที่สมาธิตัวกลางซึ่งต้องทำให้เกิดให้มีขึ้น ดังมีบาลีในวิสุทธิมรรคยืนยันว่า **นตฺถิ ฌานํ อปญฺญสฺส นตฺถิ ปญฺญา อฌายิโน** ซึ่งแปลความว่า ฌานย่อมไม่มีแก่ผู้ไร้ปัญญา ปัญญาย่อมไม่มีแก่ผู้ไม่มีฌาน และ

อานิสงส์ของสมาธินั้นก็มีอยู่ว่า บุคคลผู้ได้สมาธิแล้วย่อมได้รับอานิสงส์ ๕ ประการ คือ ๑. ความสุขในปัจจบุัน ๒. วิปัสสนาปัญญา ๓. ฌาน ๔. ภพอันวิเศษ ๕. นิโรธ ฉะนั้น สมาธิจึงเป็นเรื่องที่เราควรสนใจ

เท่าที่ข้าพเจ้าได้ฟังมา วิธีปฏิบัติของหลวงพ่อวัดปากน้ำ มีผู้กล่าวออกความเห็นกันไปหลายอย่างต่าง ๆ กัน พวกหนึ่งว่า เป็นฌานโลกีย์ พวกหนึ่งว่าติดรูป บางพวกว่า ติดนรกสวรรค์ แต่อีกพวกหนึ่งว่า ท่านเลยเถิดไปถึงนิพพาน ซึ่งมองไม่เห็น

ข้าพเจ้าเคยนำวาทะเหล่านี้ ไปสนทนากับผู้ปฏิบัติในสำนักหลวงพ่อวัดปากน้ำแล้ว เขาตอบขบขันเหมือนกัน เขาว่าที่ว่าติดรูปนั้นดีนะ ให้มันรู้ว่าติดรูปเถอะ จะได้มีโอกาสแกะรูปออก แต่ข้อสำคัญว่าเราไม่รู้ว่าติดรูปนี่ซิ เมื่อไม่รู้ว่าติดเราก็ไม่รู้จักรูป เมื่อเราไม่รู้ว่าติดเราก็ไม่ได้แกะ เมื่อเราไม่แกะมันจะหลุดได้อย่างไร เหมือนของโสโครกติดหลังเสื้อที่เราสวมอยู่ เมื่อเราไม่รู้ว่ามันติดเราก็ไม่พยายามเอาออก แล้วมันจะไปไหน ฟังดูก็แยบคายดี

แต่สำหรับความเห็นข้าพเจ้านั้น เห็นควรรวมวาทะที่ว่าติดรูปกับวาทะที่ว่าเป็นฌานโลกีย์รวมวินิจฉัยเสียเป็นข้อเดียว เพราะตามที่ว่านี้คงหมายถึงรูปฌาน เมื่อเช่นนั้นทางที่จะปลดเปลื้องความสงสัยของเจ้าของวาทะเหล่านี้ก็ง่ายขึ้น สมเด็จพระบรมศาสดาก่อนที่จะได้ตรัสรู้นั้น พระองค์ผ่านรูปฌาน อรูปฌานหรือเปล่า ข้อนี้จะต้องรับกันว่าผ่าน ก็เมื่อเช่นนี้ใครจะปฏิเสธได้หรือว่า โลกิยฌานนั้นจะไม่เป็นอุปการแก่พระองค์ในการตรัสรู้อนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณ ความข้อนี้ข้าพเจ้าเคยนำไปสนทนาวิสาสะกับพระเถระบางรูปซึ่งฝักใฝ่ทั้งปริยัติและปฏิบัติ ท่านได้กล่าวอุปมาให้ฟังว่า การข้ามแม่น้ำหรือมหาสมุทร ถ้าไม่ใช้เรือหรือเครื่องบินเป็นพาหนะแล้ว มันจะข้ามไปได้อย่างไร ในที่สุด ท่านยืนยันว่าฌานโลกีย์นั้นแหละ ยังพระองค์ให้ข้ามถึงซึ่งฝั่งโลกุตตร เมื่อนำเอาบาลีข้างต้นมาประกอบการวินิจฉัยความข้อนี้จะแจ่มใสยิ่งขึ้น เพราะคำว่า "นัตถิปัญญา อฌายิโน" นั้นเป็นหลักอยู่ซึ่งแปลได้ความอยู่ชัด ๆ ว่า ปัญญาย่อมไม่มีแก่ผู้ไม่มีฌาน ดังนี้ เราจะไปยกวาทะ ติฌานโลกีย์อย่างไรกัน

อันวาทะที่ว่าติดนรกสวรรค์นั้น ข้อนี้น่าเห็นใจผู้สงสัย เธอคงจะไม่ได้มีโอกาสไปฟังการแสดงธรรมของหลวงพ่อวัดปากน้ำเสียเลย เธอคงจะไปฟังหางเสียงของบางคนที่ฟังไม่ได้ศัพท์ จับเอาไปกระเดียดเข้าแล้ว เพราะการแสดงธรรมนั้น เมื่อพูดถึงเรื่องบาปบุญคุณโทษก็ต้องอ้างเรื่องนรกสวรรค์ ท่านมีอะไรพิสูจน์แล้วหรือว่านรกสวรรค์ไม่มี ท่านมีปัญญาพอแล้วหรือว่า นรกสวรรค์นั้นไม่มีผู้รู้เห็น ท่านได้เคยสนใจอ่านวิสุทธิมรรคบ้างหรือเปล่า ท่านเคยสนใจในคำว่า ปัจจัตตัง เวทิตัพโพ วิญญูหิ ดีแล้วหรือ ว่ากินความเพียงไร หรือตัวท่านมีภูมิปัญญาเหนือพระคันถรจนาจารย์เหล่านั้น ขอจงใคร่ครวญเอาเอง

ส่วนวาทะที่ว่าเลยเถิดไปถึงนิพพานนั้น ข้าพเจ้าจะขอพูดแต่โดยย่อ เพราะถ้าจะพูดกันกว้างขวางแล้วจะเกินหน้ากระดาษหนังสือนี้ จะต้องเป็นอีกเล่มหนึ่งต่างหาก

ท่านคงจะได้อ่านคำถวายวิสัชนาของพระเถรานุเถระ ๑๘ ความเห็นที่พิมพ์แจกกันแพร่หลายอยู่แล้วในหนังสือนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชปุจฉาถึงเรื่อง "นิพพาน" ว่าคืออะไร พระเถรานุเถระ ๑๘ รูป ถวายความเห็นด้วยโวหารต่าง ๆ กัน แต่ในที่สุดมีรูปหนึ่งถวายวิสัชนาหลักแหลม โดยกล่าวว่าแปลคำว่านิพพานนั้นไม่ยาก ข้อยากอยู่ที่ **ทำให้แจ้ง** ท่านพูดทิ้งไว้เท่านั้นเอง ขอให้เรามาคิดกันดูทีหรือ **ทำให้แจ้ง** หมายความว่ากระไร นี่ก็จะเห็นได้แล้วว่าเรื่องนิพพานนั้นเป็นของยากหรือง่าย คนซึ่งมีปัญญาอย่างสามัญจะพูดได้ไหมเราก็ต้องรู้ตัวดีว่าไม่สามารถเพราะเป็นวิสัยของมรรคญาณ และการบำเพ็ญให้บรรลุมรรคญาณนั้นทำกันอย่างไร เรารู้ไหม ถ้าเราไม่รู้ จะแปลว่าคนอื่นก็ไม่รู้เหมือนกับเรากระนั้นหรือ สิ่งที่เราก็ไม่รู้ สมควรหรือที่เราจะยกวาทะกล่าวถึงผู้อื่น ในที่สุดข้าพเจ้าเห็นว่า ทางที่ดีที่สุดเราควรปฏิบัติตัวของเราเองให้รุดหน้าไปตามแนวปฏิบัติ ดีกว่าจะมามัววิจารณ์ผู้อื่น อย่าลืมคำว่า **สันทิฏฐิโก อกาลิโก เอหิปัสสิโก โอปนยิโก ปัจจัตตัง เวทิตัพโพ วิญญูหิ**

การแสดงธรรมของหลวงพ่อวัดปากน้ำนั้น ตามที่ข้าพเจ้าได้ฟังมาอยู่ในเรื่องทาน ศีล ภาวนา นรกสวรรค์ นิพพาน แต่โดยมากหนักไปในทางปรมัตถ์ เวลานี้กำลังแสดงพระอภิธรรมว่าด้วยมหาสติปัฏฐานอนันตนัยเรียงลำดับบทมาติกาวันพระที่แล้วมา ถึงบทอินทรียปัจจโยแล้ว

ในที่สุดนี้ ขออานุภาพพระรัตนตรัย จงคุ้มครองรักษาท่านผู้ประพฤติธรรมทั้งหลายให้มีความสุขทั่วกันเทอญ.

พระทิพย์ปริญญา
บ้านเลขที่ ๑๑๖ ถนนสุริวงศ์ พระนคร
๑๓ กันยายน ๒๔๘๙

แม้ท่านได้รับสมณศักดิ์เป็นพระครูสัญญาบัตร แต่ไม่มีใครเรียกชื่อนั้น เรียกว่าหลวงพ่อสดเสมอมา บางคนก็ไม่ทราบว่าท่านมีสมณศักดิ์ เพราะภิกษุสามเณรในวัดและคนวัดก็เรียก "หลวงพ่อ" เสียหมด บางคนก็เรียกว่า "เจ้าคุณพ่อ"

นอกจากท่านจะสร้างคนให้เป็นคนแล้ว เสนาสนะก็ได้จัดทำรุดหน้าไป แต่เพราะท่านฝักใฝ่ในด้านกรรมฐานเสียมาก การก่อสร้างปฏิสังขรณ์ก็ไม่ใคร่สนใจมากนัก ท่านพูดว่าสร้างคนนั้นสร้างยาก เรื่องเสนาสนะไม่ยาก ใครมีเงินก็สร้างได้ แต่ความสำคัญต้องสร้างคนก่อน

๑. กุฏิ ๒ แถวสร้างก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๒

ชั้นบนเป็นไม้ ชั้นล่างก่ออิฐถือปูนสร้างคู่กับโรงเรียน

๒. พ.ศ. ๒๔๙๓ สร้างโรงเรียนปฏิบัติเป็นตึกคอนกรีตเสริมเหล็กสูง ๓ ชั้น ยาว ๒๙ วา ๒ ศอก กว้าง ๕ วา ๒· ศอก สิ้นเงินค่าก่อสร้างประมาณ ๒,๕๙๘,๑๑๐.๓๙ บาท (สองล้านห้าแสนเก้าหมื่นแปดพันหนึ่งร้อยสิบบาทสามสิบเก้าสตางค์)

๓. สร้างศาลาโรงฉันพอเหมาะแก่พระภิกษุสามเณร ๕๐๐ รูป ฉันภัตตาหารเช้าเพล เป็นเครื่องไม้มุงสังกะสี พื้นลาดปูนซีเมนต์ ภายในยกเป็นอาสนสงฆ์ มีช่องเดินในระหว่างได้ สิ้นค่าก่อสร้างประมาณ ๔๐๐,๐๐๐ บาทเศษ (สี่แสนบาทเศษ)

๔. สร้างกุฏิเป็นตึกคอนกรีตเสริมเหล็ก เป็นตึก ๒ ชั้น พื้นฝ้าเพดานไม้สักทาสีขัดชันแล็ก มีห้องน้ำห้องส้วมและไฟฟ้า เป็นกุฏิทันสมัย ราคาก่อสร้างประมาณ ๘๐๐,๐๐๐ บาทเศษ (แปดแสนบาทเศษ)

๕. ก่อนมรณภาพสัก ๔-๖ เดือน ได้สร้างกุฏิอีกหลังหนึ่งสูง ๓ ชั้น เป็นตึกคอนกรีตเสริมเหล็กเช่นเดียวกัน มีเครื่องประกอบพร้อม ราคาก่อสร้าง ๓๒๗,๘๔๓.๓๐ บาท (สามแสนสองหมื่นเจ็ดพันแปดร้อยสี่สิบสามบาทสามสิบสตางค์)

สิ่งก่อสร้างเหล่านี้ไม่มีงบประมาณ กุฏิบางหลังไม่มีแปลน ค่าก่อสร้างทวีขึ้นแล้วแต่ช่างจะเสนอ แต่เมื่อเสร็จแล้ว ก็ได้ของประณีตไว้สำหรับวัด หลวงพ่อก็ไม่ว่าไร สร้างกุฏิเสร็จแล้ว หลวงพ่อได้สั่งให้พระรูปอื่นอยู่ต่อไป ตัวท่านเองหาได้อยู่อาศัยไม่ เช่นกุฏิหลังใหม่ให้พระศรีวิสุทธิโมลี และพระครูปลัดณรงค์เข้าอยู่อาศัย ใคร ๆ จะอาราธนาให้ขึ้นกุฏิใหม่

ก็ไม่ฟังเสียง ท่านเพิ่งไปอยู่เมื่อก่อนมรณภาพสัก ๓-๔ เดือนที่จำไปนั้นเนื่องด้วยที่อยู่เดิมมีการก่อสร้างกุฏิหลังใหม่ใกล้ชิด ท่านไม่ได้ความสงบ จึงจำยอมมาพักที่กุฏิใหม่และมรณภาพที่กุฏินี้

การสร้างคนนั้นเป็นอัธยาศัยที่ท่านสนใจ ภิกษุสามเณรรูปใด มีสติปัญญาสามารถ เที่ยวนำฝากสำนักโน้นสำนักนี้ ให้ได้รับการศึกษาชั้นดีต่อไป และเพื่อรับเอาขนบธรรมเนียมของสำนักนั้นมาปฏิบัติพอเหมาะสม เป็นการให้สังคมแก่ศิษย์เป็นอย่างดี วางแนวทางให้มีการติดต่อกัน ให้มีสัมพันธ์ต่อกัน ให้แสดงความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน แม้ในคณะธรรมยุตท่านก็ส่งเสริมให้ได้บรรพชาอุปสมบท คือศิษย์สมัครใจก็อนุญาต ไม่มีความรังเกียจใครผู้ใด ท่านพูดว่าเรามองกันในแง่ดีจะมีสุขใจ เพียงเท่านี้ก็พอใจแล้ว สำนักที่หลวงพ่อสนใจเป็นพิเศษคือวัดเบญจมบพิตร จะทำอะไรก็ต้องอ้างสมเด็จสังฆนายกก่อน ต้องการอาราธนามาในการกุศลเสมอ งานเล็กน้อยก็ต้องต้านทานไว้ บางคราวยอมสงบให้ด้วยความไม่

พอใจก็มีเหมือนกัน และสมเด็จสังฆนายกได้เมตตาแก่หลวงพ่อวัดปากน้ำอย่างดียิ่งเสมอมา

ความเจริญในด้านสมณศักดิ์ยุคก่อน หลวงพ่อไม่ได้รับยกย่องมากนักท่านมาอยู่วัดปากน้ำยุคสมเด็จพระวันรัต ติสฺสทตฺตเถร วัดพระเชตุพน เป็นเจ้าคณะอำเภอภาษีเจริญ ต่อมาพระราชสุธี (พร้อม ป.๖) วัดสุทัศน์เทพวราราม ลาสิกขาแล้ว ต่อมาพระสุธรรมมุนี วัดพระเชตุพน ใน ๓ ยุคนี้พระครูสมุห์สดก็คงได้สมณศักดิ์เป็นพระครูสมณธรรมสมาทานเท่านั้น เมื่อคณะสงฆ์ปกครองโดยพระราชปัญญัติปกครองคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๔๘๔ ตำแหน่งเจ้าคณะอำเภอ ตกมาอยู่ในปกครองของเจ้าคุณพระวิเชียรกวี (ฉัตร ป.๕) วัดหนัง อำเภอบางขุนเทียน จังหวัดธนบุรี หลวงพ่อก็ยังคงเป็นพระครูตามเดิม ที่เป็นดังนั้น เพราะการปกครองของหลวงพ่ออยู่ในวงแคบ คือเป็นเพียงเจ้าอาวาสพระอารามหลวงตำแหน่งเดียว

อันความจริงหลวงพ่อก็ไม่ได้กระตือรือร้นหรือเที่ยววิ่งเต้น และก็ไม่สนใจในเรื่องเช่นนั้น ท่านสนใจอย่างเดียว คือต้องการให้ภิกษุสามเณรมีการศึกษาดี มีการปฏิบัติดีและให้ผู้มีศรัทธาเข้าวัดปฏิบัติธรรมให้มาก ๆ ให้ภิกษุสามเณรมีปัจจัย ๔ บริบูรณ์ เพียงเท่านี้ก็พอใจ

เรื่องที่คณะวัดปากน้ำเดือดร้อนใจอยู่อย่างเดียวในสมัยโน้น คือคณะวัดปากน้ำเห็นต้องกันว่า หลวงพ่อที่เคารพของตน มีคนนับถือมาก กุลบุตรสมัครใจมาบวชปีละหลายสิบคน ทั้งหลวงพ่อก็มีภูมิพอจะอบรมให้เกิดความรู้ในการปฏิบัติไม่ยิ่งหย่อนกว่าวัดทั้งหลาย แต่ไม่ได้รับแต่งตั้งเป็นอุปัชฌายะ ท่านครองวัดมาแต่ราวปี พ.ศ. ๒๔๕๙ มาได้ตำแหน่งอุปัชฌายะเมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๐ นับเป็นเวลา ๓๐ ปีเศษจึงได้รับ อันความจริงวัดปากน้ำเป็นพระอารามหลวงย่อมมีสิทธิพิเศษในการได้รับแต่งตั้งเป็นอุปัชฌายะ แม้ในยุคใหม่ก็มีกฎหมายเปิดโอกาสถวาย เพื่อเกียรติพระอารามหลวง

เมื่อพิจารณาอัธยาศัย หลวงพ่อวัดปากน้ำหนักในกตัญญูกตเวทิตาธรรม เมื่อท่านมาปกครองวัดปากน้ำ ได้รับโยมหญิงผู้ชรามาไว้ สร้างที่อยู่อาศัยและอุปถัมภ์ด้วยเครื่องเลี้ยงชีวิตเป็นอย่างดีจนตลอดชีวิตของโยม แม้คนอื่นก็เหมือนกัน ท่านย่อมอนุเคราะห์ตามฐานะ

เมื่อสมเด็จพระวันรัต ติสฺสทตฺตเถร อาพาธเป็นอวสานแห่งชีวิต หลวงพ่อวัดปากน้ำได้ปฏิการะเป็นอย่างดี โดยจัดอาหารและรังนกจากวัดปากน้ำมาถวายทุกวัน ท่านตั้งงบประมาณไว้วันละ ๔๐ บาท พอได้เวลา ๔.๐๐ น. ให้คนลงเรือจ้างมาขึ้นปากคลองตลาดพอถึงวัดพระเชตุพนได้อรุณพอดี สมัยนั้นสะพานพุทธฯ ชำรุดเพราะภัยสงคราม ถนนฝั่งธนบุรีถึงตลาดพลูยังไม่เรียบร้อย รถโดยสารยังไม่มีการคมนาคมต้องใช้เรือจ้าง หลวงพ่อเพียรปฏิบัติฉลองพระคุณดังนี้เป็นเวลาหลายเดือน เมื่อผู้นำอาหารถวายกลับไปแล้วต้องรายงานให้หลวงพ่อทราบทุกวัน

การทำคิลานุปัฏฐากเป็นอวสานปฏิการะนี้ น่าจะให้ผลแก่หลวงพ่อมากอยู่ เมื่อเจ้าคุณพระพิมลธรรมฐานทตฺต วัดมหาธาตุ หมั่นมาเยี่ยมสมเด็จพระวันรัต ติสฺสทตฺตเถร ผู้กำลังอาพาธหนัก วันหนึ่งเป็นเวลา

ค่ำแล้ว เจ้าคุณสมเด็จพระวันรัต ได้ขอร้องให้ช่วยแต่งตั้งพระครูสมณธรรมสมาทานวัดปากน้ำเป็นอุปัชฌายะด้วย เจ้าคุณพระพิมลธรรมยินดีและรับรองว่าจะจัดการให้ตามประสงค์ และต่อมาไม่ช้าตราตั้งเป็นอุปัชฌายะก็ตกถึงพระครูสมณธรรมสมาทานคือหลวงพ่อวัดปากน้ำ เมื่อได้รับตราตั้งเป็นอุปัชฌายะแล้ว คณะวัดปากน้ำชื่นชมยินดี กุลบุตรพากันมาบรรพชาอุปสมบทในสำนักวัดปากน้ำทวีขึ้น

อันเจ้าคุณพิมลธรรม ฐานทตฺต นั้น ท่านชอบพอกันมานานในส่วนตัว และก็พอใจในการปฏิบัติด้วย ท่านเคยพูดว่าท่านพระครูวัดปากน้ำ ถึงมีข่าวอกุศลอย่างไรก็ยังดีมีคนมาขอปฏิบัติธรรมเจริญพระกัมมัฏฐาน ทุกวัดน่าจะทำตามบ้าง

หลวงพ่อวัดปากน้ำ ได้รับสมณศักดิ์ เป็นพระครูสมณธรรมสมาทาน แต่ พ.ศ. ๒๔๖๔ นับแต่นั้นมาเป็นเวลา ๒๘ ปี จึงได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะสามัญที่ พระภาวนาโกศลเถร ถือพัดยอดพื้นขาวอันเป็นตำแหน่งวิปัสสนาธุระ พ.ศ. ๒๔๙๒

การได้สมณศักดิ์ครั้งนี้นับว่าเป็นด้วยคณะสังฆมนตรีได้ทราบเกียรติคุณของท่านอยู่บ้าง จึงได้รับคะแนนส่งเสริมเป็นอันดียิ่ง พระพิมลธรรม (อาสภเถร) วัดมหาธาตุด้วยแล้วส่งเสริมเต็มที่และได้พยายามส่งเสริมมาทุกระยะกาล เพราะพระพิมลธรรมพอใจในสุปฏิบัติของหลวงพ่อวัดปากน้ำ

พ.ศ. ๒๔๙๔ ได้รับพระราชทานพัดยศเทียบเปรียญ

พ.ศ. ๒๔๙๘ ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะชั้นราช มีพระราชทินนามว่า "พระมงคลราชมุนี"

พ.ศ. ๒๕๐๐ ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะชั้นเทพ มีพระราชทินนามว่า "พระมงคลเทพมุนี"

เมื่อได้เลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระมงคลราชมุนีแล้ว ต่อมาท่านได้อาพาธเกี่ยวแก่ความดันโลหิตสูง เริ่มแต่เดือนมีนาคม ๒๔๙๙ เป็นต้นมา มีอาการขึ้น ๆ ลง ๆพล.ร.จ.เรียง วิภัตติภูมิประเทศ ผู้อำนวยการโรงพยาบาลทหารเรือ แพทย์ประจำได้มาเยี่ยมอาการทุกเช้าเย็นและทำการพยาบาลด้วยตนเอง เมื่อเวลามาเยี่ยมตรวจอาการ อาการของโรคใดที่แพทย์สงสัย ได้เชิญผู้เชี่ยวชาญแต่ละสาขามาตรวจรักษา เช่นนายแพทย์ผู้เชี่ยวชาญทางปอด ทางหัวใจ เป็นต้น โดยที่สุดได้เชิญคุณพระอัพภันตริกาพาธ ผู้เชี่ยวชาญชั้นเยี่ยมของประเทศไทยมาตรวจและแนะนำ เพราะท่านผู้นี้เป็นอาจารย์ของนายแพทย์ทั้งหมดด้วย โรคนั้นมีแต่ทรงกับทรุด บางคราวก็ทำให้มีความหวังบ้าง

การได้รับสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะที่ พระมงคลเทพมุนี ก็อยู่ในระหว่างอาพาธ อาการของโรคเริ่มจะแสดงว่าหมดหวัง แต่กำลังใจของท่านยังแข็งแกร่ง พอเข้าวังรับพระราชทานสัญญาบัตรได้ คณะวัดปากน้ำก็มีหวังอยู่ว่าคงจะหายจากโรคสักวันหนึ่งนั้นเป็นแต่เพียงความหวัง ตั้งแต่เริ่มอาพาธจนถึงมรณภาพเป็นเวลา ๒ ปีเศษ หลวงพ่อไม่ได้แสดงอาการรันทดใจใด ๆ เลย ต้อนรับแขกด้วยอาการยิ้มแย้มเสมอ เวลาจะลุกจะนั่งไม่พอใจให้ใครไปช่วยเหลือ ท่านพอใจทำเอง ผู้อื่นคอยตามเพื่อช่วยเหลือเวลาท่านเซไปเท่านั้น

นอกจากโรคดังกล่าวแล้ว ยังมีโรคไส้เลื่อนกำเริบขึ้นอีก ถึงกับต้องไปทำการผ่าตัดที่โรงพยาบาลศิริราช ในระหว่างพรรษา แม้กระนั้นท่านก็ไม่ยอมขาดพรรษา ดิ้นรนมารับอรุณที่วัดปากน้ำจนได้ และได้มาอยู่โรงพยาบาลสงฆ์ ๒ ครั้ง ได้รับการพยาบาลเป็นอย่างดีทุกแห่ง

เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๐ อาการของโรคกำเริบมากขึ้น ท่านก็คาดว่าจะมรณภาพ จึงได้จัดการฌาปนกิจศพโยมหญิงของท่าน เพื่อสนองคุณมารดาในอวสาน เวลานั้นอาการก็หนักมากอยู่แล้ว แต่ด้วยกำลังใจอันเข้มแข็ง จึงพยายามมาบำเพ็ญกุศลได้จนตลอดพิธี

เวลานับเป็นปี ๆ ที่กำลังอาพาธ ท่านได้กำจัดความประมาททุกวิถีทาง ทุกเวลาเย็น ได้เรียกพระไปทำกัมมัฏฐานใกล้ ๆ ท่านเป็นเวลา ๑ ชั่วโมงบ้าง ๒ ชั่วโมงบ้าง หรือเวลาอื่นก็มีเช่นนั้น เวลากลางคืนก็สั่งงานให้พวกปฏิบัติกระทำกิจกัมมัฏฐาน จิตใจของท่านผูกพันอยู่อย่างนี้ ใครจะทักท้วงประการใด ท่านเพียงแต่ฟัง แต่ไม่รับปฏิบัติตามคำทักท้วงนั้น

เมื่ออาพาธครอบงำท่านได้ ๑ ปีเศษแล้ว วันหนึ่งท่านพูดกับผู้เขียนเรื่องนี้ว่า เจ็บคราวนี้ไม่หาย ไม่มียารักษา เพราะยาที่ฉันอยู่นั้นมันไม่ถึงโรค ท่านเปรียบว่ายาที่ฉันนั้นเหมือนมีแผ่นหินมารองรับกั้นไว้ ไม่ให้ยาซึมไปกำจัดโรคได้ ท่านบอกว่า กรรมมันบังไว้เป็นเรื่องแก้ไม่ได้ ท่านพูดแล้วก็ยิ้มด้วยอารมณ์เย็น

ตั้งแต่อาพาธจนมรณภาพ เจ้าคุณพระมงคลเทพมุนี ไม่มีอาการครวญครางแสดงอาการเจ็บปวด เว้นแต่ไม่รู้สึกตัว เมื่อได้สติก็กำจัดได้ ไม่จู้จี้บ่นเอาแก่ใคร จะแสดงความไม่พอใจบ้างก็เฉพาะผู้ไม่มาปฏิบัติธรรมกับท่าน การห่วงใยใด ๆ ไม่แสดงออก วางอารมณ์เฉย สิ่งใดต้องการถ้ามีก็เอา ถ้าไม่มีก็นิ่งเฉยและยิ้มรับความไม่มีนั้นด้วย

เรื่องอาหารการขบฉันระหว่างอาพาธใครทำถวายอย่างไร ฉันอย่างนั้น ที่ถูกปากก็ฉันมาก สิ่งใดที่มีผู้ห้ามก็เลิกฉันสิ่งนั้น แม้จะชอบก็ไม่พยายามจะฝืนคำห้ามของบุคคลอันผู้ที่ห้ามนั้นก็คือพี่สาวของหลวงพ่อเอง บางทีการห้ามนั้นเกิดขัดใจกับผู้เขียนก็มีหลายครั้ง

เป็นอันว่า หลวงพ่อวัดปากน้ำได้ทำพระกัมมัฏฐานและควบคุมการปฏิบัติด้วยตนเอง ตั้งแต่ต้นจนชีวิตเป็นอวสานสมัย เวลาป่วยไข้ก็ควบคุมและสนใจในการปฏิบัติ ท่านให้ภิกษุมานั่งสมาธิใกล้ ๆ ท่านทุกวัน เป็นงานที่หลวงพ่อห่วงมาก และได้สั่งไว้ว่างานที่เคยทำอย่างไรอย่างให้ทิ้ง จงพยายามกระทำไปและจงเลี้ยงภิกษุสามเณรดังเคยทำมา

ธรรมกาย

การปฏิบัติธรรมตามหลักพระกัมมัฏฐาน อันเป็นปฏิปทาสูงสุดในพระพุทธศาสนา ถ้าการปฏิบัตินั้นเข้าขั้นปรมัตถ์ ก็ยังอำนวยผลแก่ผู้ปฏิบัติให้มีกาย วาจา ใจ สงบระงับ อันผู้ปฏิบัติเข้าถึงธรรม ย่อมมีกาย วาจา ใจ ไกลจาก โลภ โกรธ หลง เป็นบุคคลคงที่ต่อหลักธรรม ไม่ก่อกรรมทำเวร

หลวงพ่อวัดปากน้ำปฏิบัติเพื่อกำจัดโทษเช่นนั้น มีปฏิปทาเดินสายกลาง ไม่ห่วงในลาภสักการะเพื่อตน แต่ขวนขวายเพื่อส่วนรวม กิจการนิมนต์ทางไกลถึงกับค้างคืนแล้วท่านรับนิมนต์น้อยนัก โดยท่านเคยแจ้งว่าเสียเวลาอบรมผู้ปฏิบัติท่านมีความมุ่งหมายใช้ความเพียรติดต่อกันทุกวัน ชีวิตไม่พอแก่การปฏิบัติ จึงมีบางท่านตำหนิหลวงพ่อว่าอวดดีอันความจริงคนเรานั้นถ้ามีดีจะอวดก็ควรเอาออกแสดงได้ เว้นไว้แต่ไม่มีดีจะอวดใครแล้วเอาเท็จมาอวดอ้างว่าเป็นของดี ลวงผู้อื่นให้หลงเข้าใจผิด อันหลวงพ่อไม่ใคร่รับนิมนต์ใครนั้นเป็นปณิธานในใจของท่านเอง ลงได้ตั้งใจแล้วก็ต้องทำตามตั้งใจเสมอมา มิใช่ว่าเป็นผู้หมดแล้วจากความปรารถนา ยังอยู่ในกลุ่มแห่งความปรารถนา แต่ท่านไม่หลงจนประทุษร้ายให้เสียธรรมปฏิบัติ

ธรรมานุภาพให้ผลแก่หลวงพ่อทันตาเห็น ต้องการโรงเรียนประหนึ่งความฝันธรรมานุภาพก็ดลบันดาลให้สมประสงค์ กลายเป็นความจริง ต้องการกุฏิ โรงฉันและการเลี้ยงพระวันละหลาย ๆ ร้อยรูป ก็ได้สมความปรารถนา ต้องการให้มีผู้ปฏิบัติมาก ๆ นักปฏิบัติก็ติดตามมา ปัจจัยที่จ่ายเรื่องอาหาร เรื่องกุฏิ โรงเรียนในยุคของท่าน มีจำนวนมิใช่ล้านเดียว ถ้าคิดแต่ค่าอาหารอย่างหยาบ ๆ วันละ ๑,๐๐๐ บาท (หนึ่งพันบาท) ปีหนึ่งเป็นจำนวนเงิน ๓๖๐,๐๐๐ บาท (สามแสนหกหมื่นบาท) สิบปีเป็นเงินเท่าไร นี้คิดอย่างต่ำ ถ้าหลายสิบปีจะเป็นเงินเท่าไร หลวงพ่อท่านพูดว่า เราเป็นลูกพระพุทธเจ้า เมื่อกาย วาจา ใจ บริสุทธิ์แล้ว ย่อมมีสิทธิ์ใช้มรดกของพระพุทธเจ้าได้ และใช้ได้จนตลอดชาติ ถ้าไม่บริสุทธิ์แล้ว แม้จะเอาไปใช้ก็ไม่ถาวรเท่าไร

การปฏิบัติของคณะกัมมัฏฐานวัดปากน้ำ ย่อมเป็นไปตามระเบียบที่หลวงพ่อได้วางไว้ทุกคราวท่านพูดให้เกิดกำลังในการใช้ความเพียร ธรรมกายของวัดปากน้ำแพร่ปรากฏไปแทบทุกจังหวัด ยิ่งกว่านั้นยังไปแสดงธรรมานุภาพยังภาคพื้นยุโรปด้วย เกียรติศักดิ์ของธรรมกายแพร่หลายเช่นนั้น ย่อมแสดงความศักดิ์สิทธิ์อันเป็นสัจธรรมแก่ผู้ปฏิบัติ ทั้งนี้เนื่องด้วยโดยมากผู้จะเดินทางไปเมืองนอก ได้มาขอพรต่อหลวงพ่อก็มี โดยได้รับคำบอกเล่าจากผู้ใหญ่ก็มี ชาวยุโรปเกิดความสนใจในเรื่องธรรมวินัยในพระพุทธ-

ศาสนา นี้แสดงว่าธรรมกายของวัดปากน้ำ ได้ข้ามน้ำข้ามทะเลไปนอกประเทศแล้ว

พ.ศ. ๒๔๙๗ ศาสตราจารย์ วิลเลียม อาจารย์มหาวิทยาลัยในกรุงลอนดอนได้ล่องฟ้าข้ามทะเลจากยุโรปมาสู่ประเทศไทย เพื่อศึกษาธรรมปฏิบัติ ณ วัดปากน้ำเป็นครั้งแรกในประเทศไทย หลวงพ่อได้จัดการอุปสมบทให้ตามที่มุ่งหมาย ก่อนจะให้การอุปสมบทนั้น ได้อบรมจนเข้าใจพิธีและเรียนธรรมปฏิบัติ ฝึกหัดพระกัมมัฏฐานจนได้แนวมั่นคงเป็นที่พอใจแล้ว จึงได้จัดการให้อุปสมบท

การที่ชาวอังกฤษมาบวช ณ สำนักวัดปากน้ำนั้นได้รับอุปการะจากหลวงพ่อเป็นอย่างดี ท่านได้จัดการซ่อมตึกขาวซึ่งได้ใช้เป็นหอสมุดให้เรียบร้อย มีห้องน้ำห้องส้วมทันสมัยตีรั้วล้อมตึกมิให้ใครมาปะปน พระวิลเลียมนี้มีฉายาว่า **กปิลวฑฺโฒ** เมื่อได้อุปสมบทแล้วทำการปฏิบัติพระกัมมัฏฐานต่อไป ได้ยินว่าได้ธรรมกายเบื้องต้น ต่อมาได้ไปประเทศอังกฤษอีก มีผู้เลื่อมใสในพระกปิลวฑฺโฒมาก ต่อมาได้นำผู้ศรัทธามาบวชอีก ๓ คน ล้วนแต่มีวิทยฐานะได้ปริญญาทั้งนั้น หลวงพ่อได้ให้อุปการะเป็นอย่างดี เรื่องอาหารบริโภคไม่ฝืดเคือง ได้ทำงบประมาณไว้โดยเฉพาะตลอดถึงช่วยค่าพาหนะเวลากลับยุโรปตามสมควร

ต่อมาเกิดความเข้าใจผิดกันขึ้น อันความเข้าใจผิดนั้นจะเป็นเพราะล่ามก่อกวนให้เกิดขึ้นหรือเกิดขึ้นเพราะภิกษุฝรั่งนั้นทำให้เกิดขึ้นยังเอาเป็นความจริงไม่ได้แน่นอน จึงไม่สามารถจะเขียนลงได้ในโอกาสนี้ พระภิกษุฝรั่งและผู้เป็นล่ามเข้าหาหลวงพ่อขอสิทธิบางอย่าง หลวงพ่อชี้แจงให้เข้าใจอย่างไรก็ไม่ฟังเสียง ภิกษุเหล่านั้นได้ลุกออกจากที่ประชุมไปโดยไม่เคารพในฐานะเป็นอุปัชฌายะ ล่ามคงไม่ปรับความเข้าใจให้ดี ได้ยินว่าล่ามกับภิกษุฝรั่งนั้นได้ตกลงโครงการกันมาก่อนแล้ว จึงไม่ฟังเสียงหลวงพ่อ เมื่อเหตุการณ์เป็นดังนั้นภิกษุฝรั่งก็พากันออกจากวัดปากน้ำไปและล่ามก็ออกไปด้วย

ความไม่ราบรื่นเกิดขึ้นในวัดปากน้ำ เรื่องอื้อฉาวอยู่พักหนึ่งทั้งล่ามทั้งภิกษุฝรั่งได้เข้ามาหาผู้เขียนเรื่องนี้ เพื่อแจ้งว่าได้ออกจากวัดปากน้ำไปแล้ว เฉพาะล่ามได้ออกความเห็นว่า ถ้าจะให้เข้าอีก จะขอสิทธิบางอย่างจึงจะยอมเข้าสำนักตามเดิม

หลวงพ่อวัดปากน้ำท่านไม่เห็นด้วย และไม่ยอมรับข้อกติกาใด ๆ ที่ทางล่ามเสนอมา เมื่อล่ามแสดงอาการแข็งแกร่งไม่สำเร็จก็ต้องหลบหน้าไป พระฝรั่งพักอยู่ในประเทศไทยพอสมควรแล้วชวนกันกลับยุโรปในเพศบรรพชิต

ต่อมาพระกปิลวฑฺโฒได้กลับมาประเทศไทยอีกเพื่อขอแสดงอัจจะยะโทษ โดยมานึกถึงความบกพร่องอันเกิดแต่ความเข้าใจผิดของตน เวลานั้นเจ้าคุณพระมงคลเทพมุนีกำลังอาพาธอยู่ จึงไม่ยอมให้พระกปิลวฑฺโฒเข้าพบ ตามเสียงพูดกันว่าหลวงพ่ออาพาธครั้งนั้น เกิดแต่เสียใจเรื่องเอาพระฝรั่งไว้ไม่อยู่ อันความจริงนั้นท่านอาพาธมาก่อนเกิดเรื่องท่านจะเสียใจอะไรในเรื่องเช่นนี้ เพราะท่านไม่ได้ก่อขึ้น พวกนั้นเป็นผู้ก่อขึ้นเอง

ได้ถามหลวงพ่อว่าทำไมไม่ให้พระกปิลวฑฺโฒเข้า

พบ ท่านตอบว่าเขาลุกจากที่ประชุมไปโดยไม่สำคัญในเราเลย แสดงอาการวะถึงเช่นนั้นจะเลี้ยงกันได้อย่างไร เราก็ต้องจริงต่อเขาบ้าง มิฉะนั้นเขาจะดูหมิ่นพระพุทธศาสนา การที่เราปฏิเสธไปเช่นนั้นแหละ จะสอนให้ฝรั่งรู้สึกตัวว่า ต่อไปควรจะทำตนอย่างไรในภูมิของสมณะ เมื่อไปร่วมกับคณะอื่นจะได้ไม่เอาแต่ใจของตน ถ้าเราขืนให้พบต่อไปก็จะมาเหยียบย่ำกันอีก ให้เขาเห็นความจริงของเราเสียบ้างไม่เช่นนั้นเสียเหลี่ยมพระกปิลวฑฺโฒ แม้จะพยายามเป็นอย่างดีแล้วก็ไม่ได้พบหลวงพ่อตามที่ปรารถนา และได้กลับไปสู่ประเทศอังกฤษตามเดิม ได้ทราบข่าวจากยุโรปว่า พระกปิลวฑฺโฒเสียใจมากต่อเหตุการณ์ และเวลานี้ก็สนใจในธรรมกายนั้นอยู่

ธรรมกายนั้นให้ผลแก่ผู้ปฏิบัติเป็นมหัศจรรย์ จะเป็นเด็กหรือผู้ใหญ่ ภิกษุ หรือสามเณรเมื่อได้ปฏิบัติถึงขั้นก็ได้ธรรมกายเหมือนกัน หลวงพ่อชอบพูดแก่ใคร ๆ ว่า เด็กคนนั้นได้ธรรมกาย และชอบยกเด็ก ๆ ขึ้นอ้าง ลักษณะนี้เป็นอุบายวิธีให้ผู้ใหญ่สนใจด้วย อาจนำไปคิดว่าเด็ก ๆ ยังปฏิบัติได้ ทำไมผู้ใหญ่จะทำไม่ได้ คิดไป ๆ ก็อาจเกิดอุตสาหะในการปฏิบัติธรรมหรือเกิดความละอายตัวเองที่ไม่แสวงหาสารธรรมแก่ตน มัวแต่สะสมกิเลสเข้าไว้ หลวงพ่อว่าเมื่อได้ธรรมกายแล้ว ย่อมทำประโยชน์ได้หลายอย่าง ถ้าจิตเป็นกุศล แม้โรคภัยไข้เจ็บก็ช่วยแก้ได้ ในเมื่อโรคนั้นยังไม่เข้าขั้นอเตกิจฉา

การใช้ธรรมกายแก้โรค หลวงพ่อเคยพูดว่าแก้ได้จริง ถ้าได้ประกอบกันทั้ง ๒ ฝ่าย คือ ฝ่ายแก้และฝ่ายเจ้าทุกข์มีความเชื่อมั่นคง กล่าวคือต้องเรียนพระกัมมัฏฐานปฏิบัติธรรมด้วยเพื่อให้กระแสจิตเชื่อมถึงกัน ลักษณะนี้มีหวังมาก ที่ไม่ได้ผลก็เนื่องด้วยผู้เจ็บไม่พยายามทำพระกัมมัฏฐาน ทางเชื่อมไม่ถึงกัน แต่ถึงอย่างนั้นก็มีผลบ้างในเมื่อโรคนั้นยังอ่อน และท่านพูดว่า ถึงไม่หายก็จะเป็นไร เราไม่ได้เรียกค่ารักษาเอาแก่ใคร ช่วยด้วยเมตตา อย่างน้อยคนเจ็บก็จะต้องได้ความรู้วิธีปฏิบัติธรรม หรือเข้าใกล้พระรัตนตรัยพอสมควรแก่อุปนิสัย ท่านพูดว่าที่หายก็มาก ที่ไม่หายเพียงแต่บรรเทาเป็นครั้งคราวก็มี

พูดถึงวิธีแก้โรคผู้เขียนได้พบกับนักเรียนแพทย์คนหนึ่ง ซึ่งเขาสนใจในวิชาของหลวงพ่อ ระหว่างเป็นนักเรียนแพทย์ปีปลาย ๆ เขาได้รักษาพยาบาลคนไข้ผู้หนึ่ง คนไข้นั้นเจ็บปวดมาก หมดทางแก้ไข เขาได้ตัดสินใจพูดกับเพื่อน ๆ ว่าประเดี๋ยวจะแก้ให้หายขอเข้าในห้องสักครู่ก่อน

นักเรียนแพทย์คนนั้น เข้าห้องทำสมาธิจิตตามหลักของวัดปากน้ำ สักครู่ใหญ่ ๆ ต่อมา คนป่วยสงบจากความเจ็บปวด พวกเพื่อนนักเรียนแพทย์ด้วยกันแปลกใจ ถึงผู้เข้าสมาธิเองก็แปลกใจ และภูมิใจในการกระทำของเขา ได้ถามว่าทำไมจึงกล้าเช่นนั้น ตอบว่าสงสารคนเจ็บไม่รู้จะช่วยได้อย่างไร ไม่มีทางอื่นก็ลองดูและยังได้พูดต่อไปว่า เขาได้เห็นตนเองว่าเมื่อชาติก่อนเขาเคยเป็นนักบวชมาเหมือนกัน นักเรียนแพทย์คนนี้ ตามปกติชอบวัดและพิธีทางศาสนาตั้งแต่จำความได้ เพราะผู้ใหญ่สนใจในทางศาสนา เขาอาราธนาศีล อาราธนาพระปริตได้ตั้งแต่พูดชัด มีการทำบุญประจำปี เด็กคนนี้ได้อาราธนาศีลพระปริตเสมอมา และอาราธนาได้อย่างไม่กระดากอายเลย การเรียนดี สำเร็จปริญญาแพทย์โรงพยาบาลศิริราชเมื่ออายุได้ ๒๑ ปี

มีคนโดยมากสงสัยในเรื่องเด็ก ๆ ได้ธรรมกาย คิดดูหมิ่นว่าผู้ใหญ่ยังปฏิบัติเข้าไม่ถึง ทำไมเด็ก ๆ จะมาได้ ต่อมาก็ต้องเชื่อ เหตุที่เชื่อนั้น วันหนึ่งมีผู้นำเด็กพอคลานได้อย่างแข็งแรงมาขอให้ตั้งชื่อ เด็กคนนี้ซนขนาดหนัก เห็นอะไรจะต้องคลานไปจับขว้างจนได้ ผู้เขียนเรื่องได้ส่งซองหนังสือให้เล่น ๑ ซอง แต่อยากจะล้อเด็กนั้นด้วย ส่งให้แล้วจับดึงไว้ข้างหนึ่ง คะเนว่าเด็กฉุดไม่หลุดจากมือเรา เด็กน้อยคว้าซองอีกด้านหนึ่งไม่ยอมปล่อย ดึงจนกระดาษซองขาดติดมือไป ขึ้นชื่อว่ากระดาษซองจดหมายก็ออกจะเหนียวอยู่บ้าง ถึงดังนั้นเด็กไม่ยอมปล่อย กระชากขาดติดมือไป จึงประหวัดถึงคำหลวงพ่อว่า เด็กได้ธรรมกายนั้นอาจเป็นจริง เพราะว่าเด็ก ๆ มีอารมณ์ไม่ฟุ้งซ่าน คืออารมณ์ต้องการอะไรก็ปักใจดิ่งลงไปไม่ยอมทิ้งจะเอาให้ได้ ถ้าแย่งของไปจากมือ ต้องร้องไห้เอาของนั้นคืนเสมอ อนึ่งเมื่อผู้ใหญ่สอนอะไรเด็ก ๆ มักจะจดจำและทำตาม เด็กปฏิบัติธรรมก็มีทางจะได้ธรรมกายเหมือนหลวงพ่อท่านพูดไว้ ใครเล่าจะพิสูจน์ เพราะผู้ใหญ่จะลดตัวและทำความรู้สึกเหมือนเด็กไม่ได้

การสร้างพระพุทธรูปผง

เมื่อการสร้างโรงเรียนปริยัติธรรมเริ่มขึ้นหลวงพ่อได้สร้างพระพุทธรูปเป็นพระพิมพ์เล็ก ๆ ครั้งแรก ๘๔,๐๐๐ องค์ ผสมด้วยผงและสรรพดอกไม้หอม มีดอกมะลิเป็นต้น ที่ได้บูชาพระประจำเช้าเย็นและนำออกตาก ได้มาผสมกับผง พิพม์เป็นพระแจกแก่ผู้มาร่วมการกุศลในวัดนั้น ปรากฏว่าเป็นที่นิยมของประชาชน เพราะหลวงพ่อท่านเข้าสมาธิปลุกเสกด้วยตนเอง และรวมศิษย์ที่ได้ธรรมกายช่วยบรรจุอิทธิฤทธิ์อันเกิดแก่ธรรมกาย ช่วยกันทำเป็นเวลาแรมปี

การแจกนั้น มิใช่ให้ผู้ใดนำออกไปนอกวัด และมิได้ลงแจ้งความชักชวนเป็นใบปลิววัดปากน้ำทำอย่างเงียบ รู้กันเป็นภายใน เกิดความนิยมภายในก่อน แล้วข่าวว่าหลวงพ่อทำพระผงก็แพร่หลายไป มีผู้มารับกันคับคั่ง วันหนึ่งเป็นจำนวนร้อย ๆ หลวงพ่อเป็นผู้แจกเอง ผู้รับนั้น คือคนมาทำบุญที่วัด เมื่อบริจาคแล้ว เอาใบเสร็จไปถวายหลวงพ่อ หลวงพ่อก็ให้พระ ๑ องค์ ประสิทธิ์ประสาทให้ตามพิธีของท่าน

ตามต่างจังหวัดเดินทางมาเป็นหมู่ โดยทางเรือเมล์บ้าง โดยเอาเรือแท็กซี่มาเป็นคณะบ้าง มีพระภิกษุนำมาบ้าง ครั้งแรก ๆ คนแน่นวัด ถ้ามาผิดเวลา

ต้องรอตั้งวันจึงได้รับพระที่ตนต้องการ พวกมารับพระนั้นไม่ได้พูดกันว่ามาเช่าพระ แต่พูดกันทุกคนว่ามารับของขวัญ

เมื่อออกแจกเป็นของขวัญไม่ช้า วันหนึ่งมีผู้มารับพระของขวัญมีจำนวนถึง ๑,๕๐๐ คนเศษ ที่ทราบจำนวนดังนี้ โดยนับใบปวารณาที่ผู้มารับของขวัญทำไปถวายแทบทุกวันต้องสิ้นเวลาแจกนับเป็นชั่วโมง ๆ แสดงความอัศจรรย์ในสมาธิจิตอันเกิดแก่ธรรมกายของหลวงพ่อวัดปากน้ำ

การนำพระออกไปแจกตามนอกวัดนั้นไม่ได้เด็ดขาดต้องมารับที่วัดปากน้ำและต้องรับจากหลวงพ่อด้วยจึงจะพอใจ ใคร ๆ จะแจกแทนไม่ได้ แม้จะมีผู้อื่นแจกแทน ผู้ต้องการก็ไม่นิยม

ผู้จะรับของขวัญได้เพียงองค์เดียวเท่านั้น คือคนหนึ่งรับได้ ๑ องค์ จะฝากกันไปรับหลวงพ่อก็ไม่ให้ ใครรับไปแล้วถ้าทำหายจะมารับอีกหลวงพ่อก็ไม่ให้เหมือนกัน แม้จะทำบุญสักเท่าไร ๆ ก็ไม่ให้อยู่นั่นเอง เว้นไว้แต่ไม่ทราบ

ที่ประหลาดยิ่งกว่านั้น ก็คือว่าใครทำบุญมาก ๆ เช่น ๑,๐๐๐ บาท หรือ ๑๐,๐๐๐ บาท หลวงพ่อก็ให้พระเป็นของขวัญเพียงองค์เดียวเหมือนกัน ได้เคยถามท่านว่า เมื่อเขามาทำบุญตั้งพันบาทเช่นนั้น จะให้ของขวัญสัก ๕ องค์ ๑๐ องค์ ไม่ได้หรือ หลวงพ่อตอบว่าพระของเรามีคุณภาพสูงยิ่งกว่าราคาใด ๆ เงินพันบาทหมื่นบาทนั้นยังไม่สมกับคุณภาพของพระเสียอีก

แม้ท่านจะให้แก่ผู้ใดเป็นส่วนตัว ท่านก็จะต้องบริจาคปัจจัยให้แก่วัดเหมือนกัน ทั้งนี้ท่านถือว่าท่านทำให้แก่วัด มิใช่ทำเพื่อส่วนตัว จะเอาเปล่า ๆ ไม่ได้ ชั่วเวลาไม่ถึงปีพระผงจำนวน ๘๔,๐๐๐ องค์ก็หมดไป หลวงพ่อต้องเข้าบริกรรมทำอีก เพื่อเป็นของขวัญแก่ประชาชน

เมื่อก่อนท่านจะมรณภาพ คือเวลากำลังป่วย ท่านสั่งให้ทำพระอีกและก็แจกด้วยตนเองเรื่อยมา กว่าจะแจกทั่วถึงกันวันหนึ่ง ๆ ต้องเสียเวลาแจกตั้งชั่วโมง

เมื่อหลวงพ่อป่วยหนัก ได้มอบภาระ และประสิทธิ์ประสาทวิชาให้แก่พระครูสมณธรรมสมาทาน (มหาเจียก) ศิษย์ท่านแจกต่อไป โดยท่านพิจารณาเห็นแล้ว ว่าจะทำหน้าที่แทนท่านได้ เวลามอบของขวัญต้องเป็นพระครูองค์นี้ องค์อื่นไม่มอบ

ที่ให้พระครูสมณธรรมสมาทานเป็นผู้แจกนั้นโดยท่านเห็นว่าได้ธรรมกายมาตั้งแต่เป็นสามเณร ได้ใช้สอยให้ถอนโรคแทนตัวท่าน ทำงานได้ผลดีเป็นที่พอใจหลวงพ่อ มีความเชี่ยวชาญในทางสมาธิอยู่มาก จึงมอบให้รับภาระนี้ต่อมา พระที่ให้เป็นของขวัญนี้

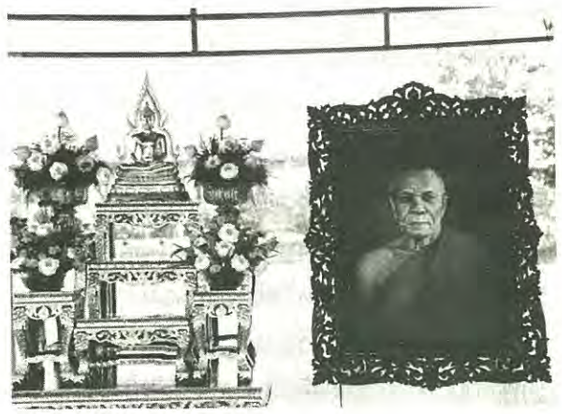

เวลานี้ก็ยังมีแจก และมีคนไปรับทุกวัน

ความจริงในเรื่องคนเดียวให้องค์เดียวนั้นหลวงพ่อถือขลังมาก ผู้เขียนเรื่องนี้ได้เคยรับจากหลวงพ่อมา ๑ องค์ และได้มอบเป็นของขวัญแก่เด็กผู้มาขอตั้งชื่อไป วันหนึ่งไปขอหลวงพ่อใหม่ ท่านไม่ยอมให้ บอกว่าต้ององค์เดียว ต่อมาไปพูดเลียบเคียงจะขออีกหลวงพ่อนิ่งเฉยไม่ยอมตอบ เป็นอันไม่ให้แน่

ครั้งหนึ่งพูดกับหลวงพ่อว่า จะเอาติดตัวไปตามหัวเมืองต่าง ๆ เมื่อใครต้องการจะได้ให้เป็นของขวัญต่อเขา หลวงพ่อว่าทำอย่างนั้นไม่ได้ พระของเรามีคุณภาพจริง ผู้อยากได้ต้องมาเอง ถ้าเอาไปอย่างนั้นของดีก็กลายเป็นของเก๊ ไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเลื่อมใส และพูดแถมท้ายว่า อย่ากลัวเลย แปดหมื่นสี่พัน ๒ หนก็ไม่พอแจกและก็เป็นจริงดังคำพูดของหลวงพ่อ.

อาพาธ-มรณภาพ

เจ้าคุณพระมงคลเทพมุนีเริ่มป่วยแต่ พ.ศ. ๒๔๙๙ งานอย่างหนึ่งซึ่งได้ตั้งใจไว้คือการฉลองโรงเรียนปริยัติ พ.ศ. ๒๕๐๐ หลวงพ่อจะมีแจง หรือนิมนต์พระ ๒๕๐๐ องค์ มาเจริญพระพุทธมนต์ จะถวายสำรับคาวหวาน และสมณบริขารองค์ละชุด รวมเป็น ๒๕๐๐ ชุด แต่เพราะอาพาธมาขัดขวางเสียความคิดนั้นก็ไม่ปรากฏเป็นความจริง นับว่าเป็นโชคร้ายของวัดปากน้ำอย่างมหันต์ ซึ่งถ้าหลวงพ่อไม่อาพาธ วัดจะได้ทุนเป็นค่าภัตตาหารอีกเป็นจำนวนมาก

ตั้งแต่เริ่มอาพาธมา ได้รับความสะดวกในการอุปถัมภ์และพยาบาลทุกอย่างไม่มีอะไรขัดข้องเลย มีพร้อมเท่าที่หลวงพ่อต้องการจนถึงมรณภาพ

ทุกครั้งยิ้มรับแขก สนทนาปราศรัยพอสมควร แต่โดยมากเข้าเยี่ยมยาก เพราะหมอห้ามไม่ให้รบกวน เมื่อถูกห้ามบ่อย ๆ คนเยี่ยมก็ห่างไป เพียงมาถามข่าวข้างนอกแล้วก็กลับ

ทุกอย่างชอบทำเองเมื่อเวลาป่วยไข้ เช่นจะช่วยพยุงลุกพยุงนั่งไม่ชอบ ลุกนั่งเองเดินเอง สรงน้ำเอง ใครจะไปประคองไม่ถูกอัธยาศัย เป็นเพราะกำลังใจแข็งเมื่อลุกนั่งไม่ไหวจริง ๆ เพราะอาพาธทวีขึ้น จึงยอมให้มีคนพยุงลุกนั่ง

ผู้เขียนเรื่องนี้ พยายามไปเยี่ยม ไปติด ๆ กันบ้าง ห่างไปนาน ๆ บ้าง ซึ่งทั้งนี้แล้วแต่อาการของโรค ถ้าทราบข่าวว่าหนักมากก็หมั่นมา และการไปก็ไม่ได้บอกกำหนดแน่นอนแก่ใคร ๆ บางวันไปเช้า บางวันบ่าย บางวันเย็นค่ำ ทั้งนี้เพื่อจะสังเกตการณ์ว่า ภิกษุสามเณรเอาใจใส่ต่อหลวงพ่ออย่างไรได้ทราบว่าจัดเป็นเวรมาปฏิบัติทุกวัน พวกมาเจริญกัมมัฏฐานต่างหาก

วันหนึ่งพอไปถึงที่พักของหลวงพ่อ มีพระเวรมาแจ้งก่อนว่า หลวงพ่อออกมารออยู่นานแล้ว จึงพูดว่า "ฉันไม่เคยบอกแก่ใครว่าจะมา พวกคุณไปโกหกหลวงพ่อไว้หรือว่าฉันจะมา"

พระเวรตอบว่า "ผมก็ไม่ทราบ แต่หลวงพ่อสั่งให้จัดอาสนะไว้รับพระเดชพระคุณด้วยวาจา "จัดที่ไว้ธรรมดิลกจะมา" ท่านสั่งดังนี้ไม่พลาดสักคราวเดียว ถ้าหายไปนานก็พูดขึ้นลอย ๆ ว่า "ธรรมดิลกวัดโพธิ์ไม่อยู่"

หลวงพ่อต้องอยู่โรงพยาบาลสงฆ์ ๒ ครั้ง ไปทำการผ่าตัดโรคไส้เลื่อนที่โรงพยาบาลศิริราช ๑ หน ทั้งโรคเก่าโรคใหม่มาซ้ำเติม ความหวังในชีวิตก็มีแต่สั้นเข้า

ท้ายเดือนมกราคมและต้นเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๐๒ ติดต่อกัน ผู้เขียนเรื่องนี้ไปทำการควบคุมการตรวจนักธรรมในภาค ๗ ประจำ พ.ศ. ๒๕๐๑ งานนี้ได้ตรวจข้อสอบนักธรรมรวมแห่งเดียวกัน ๘ จังหวัด งานเสร็จสิ้นลง วันที่ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๒ คิดว่าจะอยู่ตากอากาศสัก ๒-๓ วัน เพื่อหาโอกาสเยี่ยมวัดต่าง ๆ ด้วย เกิดสังหรณ์ใจถึงเจ้าคุณพระมงคลเทพมุนี จึงเดินทางกลับวันที่ ๒ กุมภาพันธ์ ศกเดียวกัน ถึงวัดพระเชตุพน ๑๘.๐๐ น. มาโดยรถยนต์ รถวิ่งมาอย่างช้า ๆ

รุ่งขึ้นวันที่ ๓ กุมภาพันธ์ เวลา ๑๒.๐๐ น. โทรศัพท์มาจากวัดปากน้ำแจ้งว่าหลวงพ่ออาการหนักแล้ว ขอให้รีบไปวัดปากน้ำด่วน

ถึงวัดปากน้ำเวลา ๑๓.๐๐ น.เศษ ได้เข้านมัสการหลวงพ่อมีอาการหอบ ทางวัดปากน้ำได้ตามหมอที่เคยประจำก็ไม่พบ หลวงพ่อหมดความรู้สึก มีแต่อาการหอบอย่างเดียว คุณหญิงชลขันธพินิจ มาเยี่ยมทนดูไม่ได้ ต้องไปตามหมออื่นมาหมอบอกว่าหมดความรู้สึก เส้นโลหิตในสมองแตกแล้วหมดความหวัง หมอไม่ยอมทำอะไร เพียงแต่แนะว่าให้เอาน้ำแข็งห่อผ้าวางไว้บนศีรษะ เวลานั้นภิกษุสามเณรอุบาสกอุบาสิกาแน่นห้อง ต่างมองดูหลวงพ่อด้วยน้ำตา หน้าสลดหมดความหวัง หมอพยากรณ์ไว้ว่าภายใน ๒๔ ชั่วโมงจะอยู่ได้เป็นอย่างดี หมอกลับไปแล้ว พวกศิษย์ก็ยังห้อมล้อมหลวงพ่ออยู่ เข้าใจว่าหลวงพ่อไม่รู้สึกเลย หลวงพ่อหลับตา หอบถี่ ๆ หนักขึ้นแล้วก็ค่อย ๆ น้อยลงๆ ๆ วิญญาณของหลวงพ่อได้ทิ้งร่างกายอันทุพพลภาพนั้นไปด้วยอาการอันสงบ และสงบอย่างสมภูมิของนักปฏิบัติ เวลา ๑๕.๐๕ น. ของวันที่ ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๒

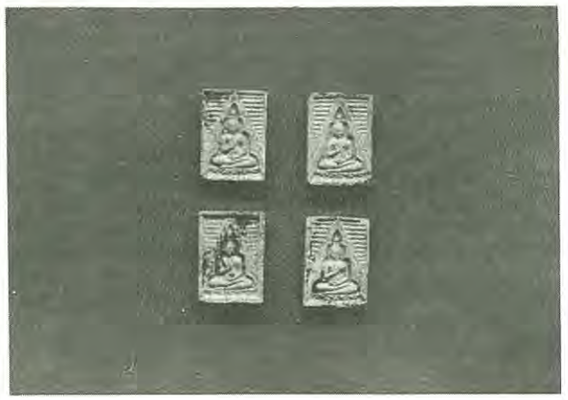

เสียงสะอื้นก็ระงมขึ้นในห้องที่หลวงพ่อมรณภาพ ทุกคนหน้าซีดสลด แม้น้ำตาไม่ออกทางลูกตา จะปฏิเสธไม่ได้ว่าผู้นั้นไม่กลืนน้ำตาแห่งความสลดใจ

เมื่อแน่ใจว่าดับสนิทดีแล้ว ระฆังทุกใบในวัดได้บันลือเสียงขึ้น กลองก็ดังขึ้นเป็นอันรับรู้กันว่าเจ้าคุณพระมงคลเทพมุนี ได้ละโลกนี้ไปสู่ปรโลกแล้ว ครู่ต่อมากุฏิตึกหลังใหญ่เนืองแน่นไปด้วยภิกษุสามเณร อุบาสกอุบาสิก หน้าเศร้าน้ำตาคลอ บ้างทิ้งตัวลงกราบบ้างยืนไหว้ บ้างสะอื้นเอามือปิดหน้า เวลานั้นไม่มีเสียงพูด มีแต่เสียงสะอื้นและเงียบสงัด แสดงว่าหมดที่พึ่งแล้วจนอวสานแห่งชีวิตของตน

การมรณภาพของหลวงพ่อเวลา ๑๕.๐๕ น. นั้น

คล้ายกับว่าพระคุณท่านยังมีความกรุณาอยู่ เพราะยังให้เวลาดำริและติดต่อเรื่องจัดการศพได้เป็นเวลาสะดวกจริง ๆ จะติดต่อกับใครสั่งการอย่างไรอันเกี่ยวแก่ศพสำเร็จทุกทาง คล้ายกับว่าหลวงพ่อเปิดทางสะดวกไว้ให้ เครื่องใช้สอยมีทุกอย่างทันความประสงค์ ถ้ามรณภาพในเวลากลางคืนหรือใกล้รุ่งก็จะพากันเดือดร้อนและหนักใจเพียงไร คืนนั้นเราพิมพ์การ์ด อาบน้ำศพเสร็จ จัดสถานที่ตั้งศพเรียบร้อยเรียกอย่างไรได้อย่างนั้น และทันประกาศทางวิทยุและหนังสือพิมพ์

เพื่อความเรียบร้อย ในวันรุ่งขึ้น ได้จัดการให้ภิกษุสามเณร อุบาสกอุบาสิกาและชาวบ้านใกล้เคียงหรือห่างไกลที่มาประชุมกันวันนั้น ได้อาบน้ำศพเสียก่อน ต้องจัดให้เข้าอาบน้ำศพคราวละ ๓ คนบ้าง ๔ คนบ้าง กว่าจะทั่วถึงสิ้นเวลากว่า ๒ ชั่วโมง

จัดการปลงผมและเปลี่ยนผ้าครองใหม่ ฉีดยารักษาศพมิให้เน่าในวันนั้นเอง ได้สั่งให้เก็บผมของหลวงพ่อไว้ เพื่อบรรจุพระแจกแก่ชาวบ้านต่อไป แต่ได้สั่งช้าไป มีผู้เก็บไปหมดจะหาเหลืออยู่สักเส้นหนึ่งก็ไม่ได้ ยิ่งกว่านั้นแม้ผ้าเช็ดมือเช็ดปาก สบงจีวรทั้งเก่าทั้งใหม่อันเป็นของใช้ของหลวงพ่อ ก็ถูกฉีกยื้อแย่งปันหมดสิ้นในคืนนั้นเอง จะหาเหลือสักนิ้วหนึ่งก็ไม่ได้ ดีไปอย่างหนึ่งที่ไม่ต้องเก็บกวาดเอาไปทิ้ง ผู้ไม่ได้ก็พูดว่าจะรอเอากระดูกเมื่อเวลาเผา

ทำความสะอาดแก่ศพเรียบร้อยแล้ว ยกไปไว้ที่โรงเรียนชั้น ๓ เตรียมต้อนรับผู้จะมาอาบน้ำศพในวันรุ่งขึ้น คืนนั้นภิกษุสามเณรแทบไม่ต้องจำวัดทำงานกันคืนยันรุ่งเพราะต้องทำความสะอาดให้เรียบร้อยทั่ววัด ขนเก้าอี้เสื่อสาดอาสนะกันโกลาหล ไม่มีใครบ่นว่าเหนื่อย เต็มใจทำ กราบหลวงพ่อด้วยความเคารพดีที่มีภิกษุสามเณรมากและพร้อมเพรียงกันกระทำงานที่เต็มใจทำย่อมลุล่วงไปด้วยดี

รุ่งขึ้นวันที่ ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๒ การอาบน้ำศพได้มีตั้งแต่ ๑ โมงเช้า พากันมาเป็นสาย ๆ อาบกันไม่ขาดระยะ จนกระทั่งยกศพใส่หีบเวลา ๑๗.๐๐ น. ล่วงแล้ว ที่มาไม่ทันก็นับจำนวนหลายร้อย สมเด็จพระสังฆนายกได้กรุณามาประกอบพิธีเอาน้ำพระราชทานอาบศพ และเป็นประธานตลอดพิธี

ศพหลวงพ่อที่บรรจุแล้วในหีบทองของหลวงที่พระราชทานให้เป็นเกียรติยศแก่หลวงพ่อ และได้ประดิษฐานอยู่มุมด้านตะวันออกของโรงเรียน ประดับตกแต่งด้วยเครื่องสักการะอันงดงาม เวลากลางคืนมีสวดพระอภิธรรม เป็นการกุศลตามประเพณีนิยม มีผู้มาเยี่ยมคืนละมาก ๆ เป็นจำนวนร้อย และได้รับเป็นเจ้าภาพสวดทุกคืน คืนละ ๑ เจ้าภาพ ตั้งแต่วันที่ ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๒ มา การบำเพ็ญกุศลเช่นนั้นได้ติดต่อกันถึงเดือนมิถุนายน ๒๕๐๒ แล้ว ล้วนแต่มีผู้เต็มใจมาขอเป็นเจ้าภาพทั้งสิ้น บางคืนก็มีสวด ๒ สำรับ บางสัปดาห์ก็มีพระธรรมเทศนา บางวันก็มีแจงอาราธนาภิกษุสามเณรมาสวดแจงหมดวัด การบำเพ็ญกุศลเทศน์แจงนี้มีมาหลายคราวแล้ว

เจ้าคุณพระมงคลเทพมุนี ชาตะ พ.ศ. ๒๔๒๗ มรณภาพ พ.ศ. ๒๕๐๒ อายุ ๗๕ โดยปีบวชอยู่ ๕๓ พรรษา สำนักที่หลวงพ่อเคยอยู่คือ

๑. วัดสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี
๒. วัดพระเชตุพน พระนคร
๓. วัดชัยพฤกษมาลา ธนบุรี
๔. วัดโบสถ์ นนทบุรี
๕. วัดปากน้ำ อำเภอภาษีเจริญ ธนบุรี

ชีวิตของเจ้าคุณพระมงคลเทพมุนี มีที่สุดของชาตินี้อันถึงแล้ว รูปธรรม นามธรรมของพระคุณท่านแสดงเป็นความจริงดังพระพุทธภาษิตที่ตรัสว่า

รูปํ ชีรติ มจฺจานํ นามโคตฺตํ น ชีรติ

รูปร่างกายของสัตว์ทั้งหลายย่อมแตกสลายไป แต่นามและโคตร หาแตกสลายไม่ฯ

ปฏิปทาของเจ้าคุณพระมงคลเทพมุนี เจ้าของประวัตินี้ คือ

ท่านสำรวมในปาฏิโมกข์เป็นอย่างดี ไม่ห่วงเรื่องใด ๆ แม้จะมีอุบาสิกาเรียนกรรมฐานมาก ท่านก็ระวังเรื่องที่แจ้งและที่ลับ ใครมาหาสู่มีภิกษุสามเณรประจำ หรือมิฉะนั้นก็ไวยาวัจจกร หรือมิฉะนั้นก็มีนักปฏิบัติมาปฏิบัติธรรมอยู่ใกล้ ห้องนอนมีภิกษุประจำอยู่ใกล้ อุบาสิกาอยู่เขตหนึ่งต่างหาก มีรั้วกั้น ห้องหนึ่ง ๆ มีหลายคน มีหัวหน้าควบคุม

ภิกษุสามเณรอุบาสิกาห้ามติดต่อไปมาหาสู่กัน ถ้ามีกิจจำเป็นต้องติดต่อ ต้องขออนุญาตและต้องมีเพื่อนไป

ไม่ติดในลาภ ไม่ยอมแรมคืนที่อื่นเกี่ยวแก่การนิมนต์ แม้ใกล้เคียงก็ไม่รับนิมนต์ง่ายนัก ที่ไม่รับนั้นเพราะในวัดมีเจ้าภาพเลี้ยงพระ เปลี่ยนหน้ากันมาทุกวัน สมควรจะต้อนรับก่อน และเป็นห่วงนักปฏิบัติ

การสงเคราะห์เรื่องส่วนตัวไม่ขัด แต่เงินวัดมอบให้กรรมการดำเนินงาน ไม่ยอมรับรู้ แล้วแต่กรรมการ

ใครให้ร้ายป้ายสีท่าน เมื่อทราบหลวงพ่อพูดว่าช่างเถิดเขาติเตียนเรา ดีกว่าเราติเตียนเขา การที่เราถูกติเตียนนั้น เพราะเราทำงานก้าวหน้าไป

ชอบการศึกษาเป็นที่ ๑ แม้วัดเดียวกันมีทั้งนักศึกษาพระปริยัติ ทั้งนักศึกษากัมมัฏฐาน และก็อยู่ร่วมกันโดยปกติสุขได้.

■ ■ ■ ■

ตอบปัญหาธรรม

โดย

พระอาจารย์มหาเสริมชัย ชยมงฺคโล (ป.ธ.๔)

ฉบับที่ ๑ จะตอบในระดับเบื้องต้นของ**นายแพทย์ชัยยุทธ ต่างใจ** ก่อน คุณหมอได้ถามว่า

❍ ***การกำหนดลูกแก้วใสขึ้นในใจ ถ้าไม่สามารถเห็นเป็นลูกแก้วใสได้ จะสามารถใช้ลูกกลมสีขาวที่เกิดขึ้นในใจ แทนการเห็นลูกแก้วใสได้หรือไม่?***

● **ตอบ ได้ใช้ได้เลย** เรื่องการกำหนดลูกแก้วหรือดวงแก้วนั้น ถ้ากำหนดหรือเห็นได้ เป็นดวงขาวที่ยังไม่ใส หรือนึกเห็นเป็นดวงแก้วใสก็ได้ หรือจะนึกเห็นพระพุทธรูปแก้วใสก็ได้

แต่ที่ยังไม่ใสน่ะ เพราะใจยังไม่หยุดนิ่งเข้าไปที่กลางจุดเล็กใส ที่กลางดวงขาว ๆ ที่เห็นนั้น ถ้าหยุดนิ่งสนิทเข้าไป ณ ภายในแล้ว จุดเล็กใสตรงกลางดวงขาวนั้นจะขยายตัวเองออก แล้วจะเห็นดวงใสสว่างปรากฏขึ้นมาเอง ดวงขาวใช้ได้ เช่นใครอาจจะติดใจลูกกอล์ฟ อาจจะนึกเห็นลูกกอล์ฟก็ได้ ไม่เป็นไร แต่ว่าเมื่อใจมันรวมลงหยุดนิ่งจริง ๆ แล้ว จะเห็นใสขึ้นมาเอง แต่ในเบื้องต้นอาจจะต้องช่วยเล็กน้อยด้วยการอธิษฐานขยายจุดเล็กใส ตรงศูนย์กลางดวงใส หรือดวงที่เห็นขาว ๆ นั้น แล้วหยุดในหยุดกลางของหยุด นิ่ง ๆ กลางของกลาง ๆ นิ่ง ๆ เข้าไว้ เมื่อศูนย์กลางนั้นขยายออก ก็จะเห็นดวงใสสว่างปรากฏขึ้นมาเอง

❍ ***การกำหนดจุดกึ่งกลางของลูกแก้ว หรือลูกกลมสีขาว ถ้ากำหนดแล้ว เห็นเป็นจุดสีดำ หรือจุดสีขาวมีขอบดำ จะเป็นการขัดต่อหลักของอาโลกกสิณ หรือไม่?***

● **ตอบ** ถ้าใครนึกให้เห็นลูกแก้วหรือดวงแก้ว หรือดวงขาวแต่ยังไม่ใส แล้ว**เห็นจุดกึ่งกลางเป็นสีดำ หรือเห็นจุดสีขาวมีขอบสีดำ นี้ท่านเห็นเจตสิกธรรม คือธรรมชาติที่เกิดขึ้นพร้อมกับจิตใจของจริงแล้ว** ให้เข้าใจไว้ แต่เป็นธรรมชาติของจริง

ฝ่าย**ธรรมดำ** หรือ**ภาคดำ** ที่เรียกว่า **อกุสลาธัมมา** ธาตุธรรมดำนั้น กรณีที่เห็นนี้ เป็นได้ ๒ ประการคือ

ประการที่ ๑ คือ **"อวิชชา" เป็นอวิชชานิวรณ์** ที่ห่อหุ้ม **"ดวงรู้"** ของเรา ของผู้ที่เห็นน่ะ ไม่ให้ขยายโตขึ้น

ที่เรียกว่า "ใจ" นั้นประกอบด้วยดวงเห็น ดวงจำ ดวงคิด และดวงรู้ ซึ่งขยายส่วนหยาบออกมาจากธาตุละเอียดของนามขันธ์ ๔ คือ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์ และวิญญาณขันธ์ ที่ตั้งซ้อนกันอยู่เป็นชั้น ๆ เข้าไป ณ ภายใน ตรงกลางธาตุละเอียดของรูปขันธ์ ตรงกลางกำเนิดธาตุธรรมเดิม ซึ่งตั้งอยู่ตรงศูนย์กลางกายเหนือระดับสะดือ ๒ นิ้วมือ

ต้องใช้อุบายกำจัดเสีย คือถ้าเห็นจุดเป็นสีดำให้นึกอธิษฐานจิตเป็นอสนีธาตุกรด ละลายธาตุธรรมนั้นเสีย เสมือนหนึ่งว่าจุดเล็กใสนั้นถูกห่อหุ้มด้วยควันดำ หรือว่าหมอกดำ หรืออะไรสีดำก็แล้วแต่ ที่เราต้องชำระล้างด้วยน้ำใส ล้างด้วยน้ำกรดใส สมมุติอย่างนั้น ให้ปรากฏเห็นใสบริสุทธิ์ เหมือนเพชรลูกหรือแก้วเจียรนัยที่ใสบริสุทธิ์แล้วจึงจรดใจนิ่งลงไปที่กลางของกลางจุดเล็กใสนั้น นิ่งเฉย ๆ อธิษฐานให้จุดเล็กใสนั้นขยายออก จะมีจุดเล็กใสขึ้นมาอีก แล้วก็นิ่งไปกลางจุดเล็กใสนั้นขยายออก แล้วจะเห็นดวงใสสว่างปรากฏขึ้น

แต่ถ้ายังเห็นสีดำอยู่อีก ให้อธิษฐานละลายธาตุธรรมดำนั้น จนกว่าจะเห็นใสขึ้นมา บางที บางท่านอาจจะเห็นเหมือนกับมีน้ำชำระล้างดวงนั้นให้ใสขึ้น ๆ ก็มี หรืออาจจะนึกเห็นจุดเล็กใสที่เห็นอยู่ลึกลงไปกว่านั้น แล้วให้กำหนดใจไปหยุดที่จุดเล็กใสนั้น ขยายศูนย์กลางที่ใสออก มลทินคือความดำนั้นก็จะหายไป เรื่องนี้สำคัญมาก คุณหมอและทุกท่านจงจำไว้เชียว

ที่เห็นเป็นสีดำนั้นน่ะ คือธรรมชาติฝ่าย**ธาตุธรรมดำ** เรียกว่า **"อกุสลาธัมมา"** อันได้แก่ อวิชชา กิเลส ตัณหา เป็นต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เห็นเป็นสีดำ ๆ ไม่ดำสนิทนัก หุ้ม **"ดวงเห็น"** เป็น**ปฏิฆานุสัย** และที่หุ้ม **"ดวงคิด"** หรือจิตนั้นเป็น **กามราคานุสัย** และส่วน "อวิชชานิวรณ์" อันเกิดแต่**อวิชชานุสัย** ที่หุ้ม **"ดวงรู้"** อยู่ ไม่ให้ขยายโตเต็มธาตุเต็มธรรมได้ ก็เพราะเจตสิกธรรมคือธรรมชาติ ฝ่ายธรรมดำนี้แหละที่เกิดขึ้นพร้อมกับจิตใจเป็นของจริงนะไม่ใช่ของปลอม เป็นตัว **"สมุทัยสัจจะ"** ทีเดียว

ประการที่ ๒ ทีนี้คุณหมอเป็นนายแพทย์ต้องรู้ต่อไปอีก นี้นอกวิชาหมอละ ถ้าเห็นเป็นดวงดำสนิทเหมือนถ่าน ก็ให้พึงรู้เถอะว่านั่นเป็นโรคภัยไข้เจ็บ ให้รีบกำจัดเสียอีกเช่นกัน แต่ถ้าเห็นเป็นดวงดำมันเลื่อมต้องรีบแก้ไข กำจัดดวงดำนั้นโดยพลัน ถ้าว่ายังไม่ใสก็ต้องเพียรกำจัดให้ใสทีเดียวถ้ายังไม่ใสก็ไม่หยุดละ

ต้องทำให้ใสให้ได้ เพราะเป็นตัว **"ทุกขสัจจะ"** กล่าวคือ

ที่เห็นเป็นสีดำ ๆ แต่ไม่ดำสนิทนัก หุ้มเห็น-จำ-คิด-รู้ อยู่นั้น คือ ปฏิฆานุสัย กามราคานุสัยและอวิชชานุสัย เป็นตัว **"สมุทัยสัจจะ"**

แต่ถ้าเห็นเป็นดวงดำสนิทเหมือนถ่าน นั้นเป็น **"ดวงเจ็บ"** คือมีหรือกำลังจะมีโรคภัยไข้เจ็บ ให้รีบแก้ไขให้ผ่องใสเสีย

ถ้าเห็นเป็นดวงดำมันเลื่อมเหมือนสีนิลละก็นั่นเป็น **"ดวงตาย"** ถ้าดวงตายมาจรดนาน ซักระยะหนึ่งให้ดวงธรรมของมนุษย์ขาดจากของกายทิพย์แล้ว คนนั้นจะตายทันที นี่คือ **"ทุกขสัจจะ"** ได้แก่ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ตามที่รู้เห็นกันในวิชชาธรรมกาย เกิด แก่ เจ็บ ตาย นั่นแหละ ตัวทุกขสัจจะเลยทีเดียว

เรื่องนี้สำคัญนัก ที่หลวงพ่อวัดปากน้ำ **พระมงคลเทพมุนี** (สด จนฺทสโร) ท่านเจริญภาวนาแก้โรคภัย ไข้เจ็บ ก็แก้ที่ธาตุละเอียดของธาตุน้ำ-ดิน-ไฟ-ลม ของผู้ป่วยนั่นเอง ท่านสอนให้ผู้ที่ปฏิบัติถึงธรรมกายและเจริญวิชชาธรรมกายชั้นสูงได้ ให้น้อมนำเอาธาตุธรรมของผู้ป่วยมาเจริญวิชชาธรรมกายชั้นสูงพิสดารกายผ่านศูนย์กลางธาตุธรรมของผู้นั้น เพื่อชำระธาตุธรรมให้บริสุทธิ์ผ่องใสจากธาตุธรรมของภาคดำที่เขาสอดละเอียด **"ดวงเจ็บ"** และ/หรือ **"ดวงตาย"** อันเป็นวิบากคือผลของอกุศลกรรม ได้แก่การทำปาณาติปาตแต่อดีตนั้นแหละเข้ามาในธาตุธรรมของคนไข้ให้เจ็บไข้ เมื่อชำระธาตุธรรมของคนไข้นั้นให้บริสุทธิ์ผ่องใสได้ โรคก็หาย ถ้าทำได้บริสุทธิ์บางส่วนเพราะเป็นกรรมหนัก ก็ผ่อนหนักเป็นเบา คือได้ผลเพียงแต่บรรเทาหรือชั่วคราว

แต่ผู้ทำวิชชาแก้โรคผู้อื่นนี่ก็มีอัตราเสี่ยงอยู่ระดับหนึ่งเหมือนกัน คือถ้าว่าชำระธาตุธรรมของเขาแล้ว ตัวเองไม่ชำระธาตุธรรมของตนเองให้บริสุทธิ์สุดละเอียดแล้ว มีโอกาสติดโรคนั้นด้วย เพราะฉะนั้นอาตมาจะไม่แนะนำให้ใครไปแก้โรคถ้ายังไม่ได้วิชชาชั้นสูง

มีอีกวิธีหนึ่งที่เขาทำวิชชาแก้โรค แทนที่จะเอาธาตุธรรมของผู้ป่วยนั้นมาที่ศูนย์กลางตน กลับอธิษฐานตั้งเครื่องธาตุธรรมจากตนไปสู่คนป่วย แล้วให้เครื่องธาตุธรรมนั้นเดินวิชชาให้ใสในธาตุธรรมของผู้นั้น ถ้าทำได้หมดจดก็เป็นอันโรคหาย ถ้าทำได้เท่าไหร่ก็ได้ผลเท่านั้น

เรื่องธาตุละเอียดของสัตว์โลกนี้ จะเล่ารายละเอียดให้ฟังพอเข้าใจว่า **ตรงกลางกำเนิดธาตุธรรมเดิม ตรงศูนย์กลางกายเหนือระดับสะดือ ๒ นิ้วมือนั้นเป็นที่ตั้งธาตุละเอียดของขันธ์ ๕** คือธาตุละเอียดของ **"รูปขันธ์"** ประมาณเท่าเมล็ดโพธิ์เมล็ดไทร กลางรูปขันธ์จะมีธาตุละเอียดของ **"นามขันธ์ ๔"** คือธาตุละเอียดของ เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ **ซ้อนกันอยู่เป็นชั้น ๆ** กลางของกลางของกันและกันเข้าไปข้างใน

เฉพาะแต่ธาตุละเอียดของ **"รูปขันธ์"** ขยายส่วนหยาบออกมาเป็น **"ดวงกาย"** ที่เรานั่งเจริญภาวนา เมื่อใจหยุดนิ่งแล้วเห็นเป็นดวงใสนั่นแหละดวงกายดวงนั้นขยายส่วนหยาบมาจากรูปขันธ์ และภายในดวงกาย

นั้นยังมีธาตุละเอียดของมหาภูตรูป ๔ คือ ธาตุน้ำ ดิน ไฟ ลม เป็นศูนย์เล็ก ๆ ๔ ศูนย์ ลอยอยู่ในดวงธรรมนั้น ธาตุละเอียดของธาตุน้ำอยู่ส่วนหน้า ขวาธาตุดิน หลังธาตุไฟ ซ้ายธาตุลม ตรงกลางอากาศธาตุ กลางอากาศธาตุมีวิญญาณธาตุ

วิญญาณธาตุนั้นซ้อนอยู่กลางของกลางที่สุดของนามขันธ์ ๔ ซึ่งขยายส่วนหยาบออกมาเป็น เห็น จำ คิด รู้ รวมเรียกว่า **"ใจ"**

แต่เฉพาะที่ว่า ธาตุละเอียดของมหาภูตรูป ๔ คือ น้ำ ดิน ไฟ ลม นั้น ทำหน้าที่ควบคุมของเหลวส่วนที่หยาบแข็ง อุณหภูมิ และลมปราณที่ปรนเปรออยู่ในร่างกายให้อยู่ในสภาวะพอเหมาะ แต่ละธาตุต่างทำหน้าที่คนละอย่าง ส่วนอากาศธาตุทำหน้าที่ควบคุมช่องว่างภายในร่างกายให้อยู่ในสภาวะพอเหมาะ ธาตุทั้งหมดนั่นแหละที่เจริญเติบโตขึ้นมาเป็นธาตุหยาบคือกายเนื้อ นี่แหละที่โบราณท่านว่า ธาตุแตกน่ะ หมายเอาธาตุละเอียด ณ ภายใน แตกคือคุมกันไม่ติดแล้ว ธาตุข้างนอกจึงแตก คือตาย เพราะ **"ทุกขสัจจะ"** อยู่ข้างใน เมื่อดวงตายมาจรดตรงกลางหัวต่อ คือระหว่างดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายทิพย์ ให้ขาดจากดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์เมื่อไหร่แล้วเป็นอันได้เรื่องเลย ทีนี้การแก้โรคมีสาเหตุมาจากว่า โดยวิธีวิชชาธรรมกาย เพราะว่า

ธาตุที่ขยายส่วนหยาบออกมาจากธาตุละเอียดของขันธ์ ๕ นี้แหละ ถ้าเห็น จำ คิด รู้ คือ **"ใจ"** ของผู้ใดที่ส่งใจออกไปข้างนอก ไปยึดไปเกาะอารมณ์ คือ รูป เสียง กลิ่น รส สิ่งสัมผัสทางกายภายนอก เสวยสุขเวทนาบ้าง ทุกขเวทนาบ้าง อทุกขมสุขเวทนาบ้าง เป็นช่องทางให้กิเลส มีโลภะ ราคะ โทสะ โมหะ หรือตัณหาเข้าครอบงำจิตใจ ดลจิตดลใจให้ปฏิบัติตามอำนาจของมันแล้ว กิเลสนี้แหละจะเอิบ อาบ ซึมซาบ ปนเป็นและสะสมตกตะกอนนอนเนื่องอยู่ในธาตุละเอียดของกายโลกิยะทั้งหมด ทำให้ธาตุละเอียดฝ่ายรูปขันธ์อันมีธาตุน้ำ ดิน ไฟ ลม อากาศไม่สะอาดคือเศร้าหมอง ฝ่ายนามขันธ์ จิตใจก็จะถูกสะสมด้วยกิเลสเป็นอาสวะ เป็นอนุสัย ตกตะกอนนอนเนื่องอยู่ในจิตสันดาน เรื่องที่พูดนี่เพียงส่วนเดียว ส่วนละเอียดมีกว่านี้

ส่วนมหาภูตรูป ๔ และอากาศธาตุ ซึ่งเป็นที่ตั้งของธรรม ๓ ฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายบาปอกุศล เรียกว่า อกุสลาธัมมา ฝ่ายบุญกุศล เรียกว่า กุสลาธัมมา หรือฝ่ายกลาง ๆ เรียกว่า อัพพยากตาธัมมา เมื่อกี้ได้กล่าวฝ่ายบาปอกุศลว่าเป็นธาตุธรรมภาคดำหรือฝ่ายชั่ว เมื่อปล่อยให้กิเลสดลจิตดลใจให้ประพฤติปฏิบัติตามอำนาจของมันแล้ว ธาตุละเอียดเหล่านั้นจะเศร้าหมอง ไม่สะอาด เพราะถูกเอิบอาบ ซึมซาบ

ปนเป็นด้วยธาตุธรรมภาคดำเมื่อธาตุละเอียดไม่สะอาด ความปรุงแต่งแห่งธาตุละเอียดให้เจริญเติบโตขึ้นมาเป็นกายเนื้อนี้ ก็จะพลอยได้รับผล ชื่อว่า "วิบาก" ให้เป็นไปตามกรรมนั้น ๆ ๒ ประการคือ กิเลส อวิชชา ตัณหา อุปาทาน เป็นเหตุนำเหตุหนุน ให้ทำความชั่วทางกาย ทางวาจาและทางใจ หนักยิ่งขึ้นไปอีก เช่นว่าคนที่มักฆ่าสัตว์ตัดชีวิต จิตใจก็จะเหี้ยมโหด ทารุณ เพราะกิเลสก็จะสะสมตกตะกอนนอนเนื่องเป็น อาสวะ และก็อนุสัย มีปฏิฆานุสัยเป็นต้น หนาแน่นยิ่ง ๆ ขึ้นไปอีก นี้ประการหนึ่ง อีกประการหนึ่ง ทางฝ่ายธาตุที่ทำหน้าที่ควบคุมส่วนที่เป็นน้ำ เป็นของหยาบแข็งเป็นอุณหภูมิ และเป็นลมปราณที่ปรนเปรออยู่ในร่างกายและช่องว่างในร่างกายวิปริต แปรปรวน จึงมีโรคภัยไข้เจ็บเบียดเบียนและถ้าว่ากรรมนั้นหนักถึงเป็นอุปฆาตกรรม ก็อายุสั้น อาจจะด้วยอุบัติเหตุ หรือภัยพิบัติต่าง ๆ ตามเวร ตามกรรม ของกรรมชั่วนั้น สัตว์หรือบุคคลที่ตนไปทำร้าย เบียดเบียนชีวิตของเรา ก็จะผูกเวรด้วยความเจ็บแค้น ให้เป็นเวรจากกรรมชั่วนั้นกลับมาสนองตอบตน

เพราะฉะนั้น หลวงพ่อวัดปากน้ำ จึงสอนวิธีเจริญวิชชาธรรมกายแก้โรค ด้วยการพิสดารกายตนเอง ชำระธาตุธรรมตนเองให้ใสก่อนแล้วก็ซ้อนธาตุธรรมของผู้นั้น หรือพิสดารเครื่องธาตุเครื่องธรรมของตนส่งไปแก้ธาตุธรรมของคนไข้ให้ผ่องใสได้ แต่นี้เป็นวิธีการแก้โรคเพียงเบื้องต้น เบื้องกลาง เบื้องสูงต่อไปยังมีอีก เพราะมีเหตุในเหตุไปถึงต้น ๆ เหตุ ที่จะต้องเก็บหรือชำระสะสางธาตุธรรมให้บริสุทธิ์ยิ่งกว่านี้ ซึ่งอาตมาจะยังไม่กล่าว ณ ที่นี้

นี่แหละคือความวิเศษสุดของวิชชาธรรมกาย ที่ให้เข้าไปรู้ไปเห็นทั้ง **"ทุกขสัจจะ"** และ **"สมุทัยสัจจะ"** ที่เห็นดำ ๆ นั้นแหละ จึงให้ชำระเสียโดยพลัน ด้วยว่าเมื่อใครก็ตาม แม้ถึงธรรมกายแล้ว อาจจะเห็นธาตุธรรมปรากฏเป็นสีดำ เป็นสีเศร้าหมองหรือขุ่นมัวก็ให้พึงนึกเข้าไปหยุดนิ่ง กลางของกลางจุดเล็กใส ในธาตุธรรมที่ใสละเอียดที่สุด ณ ภายใน ขยายออกแล้วพิสดาร หรือถ้าเห็นเป็นดวงก็หยุดในหยุด กลางของหยุด กลางของกลาง ๆ ๆ ดวงในดวงให้ปรากฏใสสว่างขึ้นมา คือหมายความว่าหยุดนิ่งไปกลางของกลางดวงที่ใส ถูกส่วนเข้าศูนย์กลางจะขยายออกปรากฏดวงที่ใสใหม่ เราก็หยุดนิ่งไปกลางของกลางดวงที่ใสใหม่ กลางของกลาง ๆ ๆ เรื่อยไป จนใสแจ่มสุดละเอียด แล้วกายในกาย ณ ภายใน เริ่มตั้งแต่กายมนุษย์ละเอียดที่ผ่องใส ก็จะปรากฏขึ้นต่อ ๆ ไป จนถึงธรรมกายที่ผ่องใสสว่างมีรัศมีปรากฏยิ่ง ๆ ขึ้นไป เราก็ทับทวี **ดับหยาบไปหาละเอียด เป็นกายในกายที่ละเอียด ๆ ต่อ ๆ ไป** หยุดในหยุดกลางของหยุด ให้ใสละเอียดทั้งดวงทั้งกายและองค์ฌาน เป็นอันสบายใจได้ จิตใจก็จะผ่องใส เพราะทั้งมหาภูตรูป ๔ คือ ธาตุน้ำ-ดิน-ไฟ-ลม และอากาศธาตุ ซึ่งขยายส่วนหยาบมาจากธาตุละเอียดของรูปขันธ์ และเห็น จำ คิด รู้ ที่ขยายส่วนหยาบออกมาจากธาตุละเอียดของนามขันธ์ ๔ ก็จะผ่องใส ได้สบายทั้งใจ และก็สบายทั้งกาย

นี่คือ **ความวิเศษของวิชชาธรรมกาย** ซึ่งมีวิธี

ปฏิบัติภาวนาที่เป็นตัวมหาสติปัฏฐาน ๔ แท้ ๆ เพราะจุดมุ่งหมายของสติปัฏฐาน ๔ คือให้มีสติพิจารณาเห็นกายในกาย เวทนาในเวทนา จิตในจิต และธรรมในธรรม

ที่ให้เห็นธรรมในธรรมนั้นน่ะ ที่เห็นธาตุธรรมภาคดำ (อกุสลาธัมมา) ทำให้มันขาว ให้มันผ่องใสจนกระทั่งใสละเอียด มีรัศมีปรากฏ ถึงกายธรรมเป็นฝ่ายบุญกุศล (กุสลาธัมมา) นี้เป็นตัววัตถุประสงค์สำคัญของมหาสติปัฏฐาน ๔ ที่มุ่งให้ปฏิบัติภาวนาเพื่อให้ละหรือกำจัดธรรมดำ เพื่อยังธรรมขาวให้เจริญ พิจารณาไปทั้งหมด กาย เวทนา จิต ธรรม นั้นแหละเพื่อละกิเลสเหตุแห่งทุกข์ เมื่อกิเลสเกิดขึ้นใจใจของเราก็ให้รู้ว่ามีกิเลสเกิดขึ้น นั่นคือให้มีสติพิจารณาเห็นจิตในจิต และก็เห็นธรรมในธรรม คือธรรมฝ่ายบาปอกุศล (อกุสลาธัมมา) เห็นแล้วไม่ใช่ให้เห็นเฉย ๆ เมื่อไหร่ ต้องให้ชำระธาตุธรรม เห็น จำ คิด รู้ คือ "ใจ" ดับหยาบไปหาละเอียดไปสู่สุดละเอียด ให้บริสุทธิ์ผ่องใสทั้งกายและใจ นี้เป็นตัววัตถุประสงค์เพื่อละธรรมดำและเพื่อยังธรรมขาวให้เจริญ ธรรมปฏิบัตินี้จึงเป็นความดีวิเศษอย่างนี้ เพราะฉะนั้นที่คุณหมอเห็นเป็นประสบการณ์จากธรรมชาติที่เป็นจริง พึงชำระธาตุธรรม เห็น จำ คิด รู้ ให้บริสุทธิ์ ผ่องใสทุกเมื่อ มีคุณหมอหลายคนนะที่เป็นธรรมกายน่ะ ช่วยคนไข้ได้มากทีเดียว ที่รักษาตามวิชาแพทย์ก็ทำไป ที่ช่วยแก้ไขด้วยวิชชาธรรมกายก็ทำประกอบกันไป

และต้องไม่ลืมว่า **ต้องให้คนไข้นั้นแหละเจริญภาวนาตามแบบวิชชาธรรมกายนี้ช่วยตนเอง จะได้ผลมาก ทั้งสุขภาพกายและสุขภาพจิตจะดีขึ้นอย่างรวดเร็วมิฉะนั้นผู้คนก็จะคอยแต่ขอให้ช่วยฝ่ายเดียว ไม่รู้จักปฏิบัติภาวนาช่วยตัวเอง** และเห็นมามากต่อมากว่า ถึงวิชชาธรรมกายจะช่วยเขาได้โสดหนึ่ง แต่เมื่อเขาหายแล้ว ก็จะไม่เห็นคุณค่าของธรรม จะสังเกตได้ว่าถ้าไม่ใช่ผู้เห็นคุณค่าของธรรมและสนใจปฏิบัติภาวนาธรรมอยู่แล้ว มากต่อมากจะไม่สนใจมาเข้ารับการศึกษาอบรมและปฏิบัติธรรมเพื่อช่วยตนเองเลย เรียกว่า **ไม่เดือดร้อนก็ไม่เข้าหาพระ ไม่เห็นโลงก็ยังไม่หลั่งน้ำตา เพราะเอาแต่ประมาท หลงมัวเมาในกามสุข** กล่าวคือในรูป เสียง กลิ่น รส สิ่งสัมผัสทางกาย หลงในลาภ ยศ สักการะ สรรเสริญ และโลกิยสุข **หาแก่นสารสาระมิได้ เอาเป็นที่พึ่งที่แท้ที่ถาวรก็ไม่ได้ หลงรับใช้มารจนลืมความทุกข์ ความแก่ ความเจ็บ และลืมความตายที่กำลังคืบคลานเข้ามาหาตนอยู่ทุกขณะ โดยที่แม้กระทั่งจะตายก็ยังไม่รู้จัก ไม่ใฝ่หาที่พึ่งอันประเสริฐแท้ ๆ แก่ตนเอง น่าสงสารแท้ ๆ**

■ ■ ■ ■

สามเณรวรเดช ใจพรม...ถอดเทป
วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม

ขอเชิญเป็นเจ้าภาพสร้างเสนาสนะถวายเป็นวิหารทาน

มูลค่าห้องละ ๒๐๐,๐๐๐ บาท

ด้วย**วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม** มีดำริจะสร้างกุฏิที่พำนักสงฆ์ เป็นเรือน ๒ ชั้น ๆ ละ ๑๒ ห้อง รวมเป็น ๒๔ ห้อง (มีห้องน้ำ-ห้องสุขาเบ็ดเสร็จ) คิดเป็นมูลค่าห้องละ ๒๐๐,๐๐๐ บาท

ผู้ประสงค์จะเป็นเจ้าภาพ ๒๐๐,๐๐๐* บาท จะได้รับการจารึกชื่อภายในบริเวณห้อง
ผู้ประสงค์จะเป็นเจ้าภาพ ๑๐๐,๐๐๐* บาท จะได้รับการจารึกชื่อร่วมกับเจ้าภาพรายอื่นอีก ๑ ชื่อ
ผู้ประสงค์จะเป็นเจ้าภาพ ๕๐,๐๐๐* บาท จะได้รับการจารึกชื่อร่วมกับเจ้าภาพรายอื่นอีก ๓ ชื่อ

ทะยอยนำเงินส่งได้ภายใน ๒ ปี เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๓๖ นี้เป็นต้นไป

ขอเชิญติดต่อบริจาคและรับพระเป็นที่ระลึกได้ที่

๑. **มูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย** ศาลาการเปรียญ วัดสระเกศ โทร. ๒๒๔-๗๔๗๕, ๒๒๕-๑๙๙๘
๒. ประชาสัมพันธ์ **วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม** ริมถนนสายบางแพ-ดำเนินสะดวก กม.ที่ ๑๔ จ.ราชบุรี โทร. (๐๓๒) ๒๕๑-๖๕๐

(* ๒๐๐,๐๐๐ บาท จะได้รับพระผงรุ่น ๔ พิมพ์สี่เหลี่ยม ของวัดปากน้ำ เป็นที่ระลึก ๑ องค์
๑๐๐,๐๐๐ บาท จะได้รับพระผงรุ่น ๔ พิมพ์สามเหลี่ยม ของวัดปากน้ำ เป็นที่ระลึก ๑ องค์
๕๐,๐๐๐ บาท จะได้รับพระผงสมเด็จพระธรรมกายฝังเพชร เป็นที่ระลึก ๑ องค์)

• •

สาธุชนผู้สนใจพระตระกูลวัดปากน้ำ โปรดทราบ

พระตระกูลวัดปากน้ำ ที่พระเดชพระคุณหลวงพ่อ **พระภาวนาโกศลเถร** (วีระ คณฺตฺตโม) รองเจ้าอาวาสและพระอาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิปัสสนาธุระ วัดปากน้ำภาษีเจริญ และพระอาจารย์**มหาเสริมชัย ชยมงฺคโล** เจ้าอาวาสวัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม สร้างขึ้นตามแนววิชชาธรรมกายที่รับถ่ายทอดมาจากพระเดชพระคุณหลวงพ่อวัดปากน้ำ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแจกแก่ผู้ทำบุญนั้น **ไม่มีขาย! แต่หาได้ไม่ยาก** เพราะผู้มาทำบุญที่วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม อำเภอ ดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี หรือที่ศาลาการเปรียญ วัดสระเกศ กทม. จะได้รับพระเป็นที่ระลึกตามที่กำหนดไว้ทุกท่าน

รายการสิ่งพิมพ์ เทปบันทึกเสียง และวีดีโอเทป
ธรรมปฏิบัติตามแนววิชชาธรรมกาย
จัดทำโดย
มูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย

สิ่งพิมพ์

๑. หลักการเจริญภาวนาเบื้องต้น ๑๐.-
๒. หัวใจของการเจริญภาวนา(ภาษาอังกฤษ) ๑๕๐.-
๓. พุทธภาวนา (พิเศษ) ๓๐.-
๔. โพธิปักขิยธรรม ๓๐.-
๕. สวดมนต์ทำวัตร ๑๕.-
๖. รูปหลวงพ่อสด (รูปเล็ก) ๑๐.-
๗. รูปหลวงพ่อสด (รูปใหญ่) ๕๐.-
๘. นิตยสารธรรมกาย (รวมเล่ม) ๒๕๐.-
๙. นิตยสารธรรมกาย ๓๐.-

วีดีโอเทป ภาคภาษาไทย

ธรรมปฏิบัติเบื้องต้น-กลาง-สูง ชุดละ ๔ ม้วน (ระบบ VHS ๑๘๐ นาที) ม้วนละ ๕๐๐.-
(ธรรมปฏิบัตชั้นสูงให้เฉพาะผู้ปฏิบัติได้ถึงธรรมกายแล้วเท่านั้น)

วีดีโอเทป ภาคภาษาอังกฤษ

๑. ธรรมปฏิบัติเบื้องต้น-กลาง-สูง ชุดละ ๓ ม้วน (ระบบ NTSC ๑๘๐ นาที) ม้วนละ ๕๐๐.-
๒.ธรรมปฏิบัติเบื้องต้น-กลาง-สูง ชุดละ ๒ ม้วน (ระบบ VHS ๑๘๐ นาที) ม้วนละ ๕๐๐.-

เทปบันทึกเสียง

๑. ธรรมปฏิบัติ ๑ ๓๐.-
๒. ธรรมปฏิบัติ ๒ ๓๐.-
๓. อานุภาพธรรมกาย ๑ ชุด ๓ ม้วน ๙๐.-
๔. ไปเฝ้าพระพุทธเจ้าฯ ๑ ชุด ๓ ม้วน ๖๐.-
๕. ธรรมเทศนาหลวงพ่อวัดปากน้ำ ๓๐.-
๖. พระประสงค์-ให้เราผู้ปฏิบัติ ๓๐.-
๗. การบำเพ็ญบารมีเพื่อความสิ้นกิเลสและกองทุกข์ถึงมรรคผลนิพพาน ๕๐.-
๘. สู่ทางพระนิพพาน ๑ ชุด ๓ ม้วน ๙๐.-
๙. ทานกุศล ๖๐.-
๑๐. การป้องกันแก้ไขปัญหาชีวิตด้วยธรรม ๑ ชุด ๒ ม้วน ๖๐.-
๑๑. ภาวนาธรรมชั้นต้น-กลาง ๗ ม้วน ๒๑๐.-
๑๒. ทำวัตรเช้า ๓๐.-
๑๓. ทำวัตรเย็น ๓๐.-
๑๔. ตอบปัญหาธรรม อบรมพระรุ่น ๒๑ ๑ ชุด ๒ ม้วน ๖๐.-

ขอเชิญตั้งทุนนิธิภัตตาหารคิลานเภสัช
ในชื่อวงศ์ตระกูล หรือคณะของท่าน

วัตถุประสงค์เพื่อนำดอกผลมาใช้เป็นค่าภัตตาหารและค่ารักษาพยาบาลแด่พระภิกษุ สามเณร ผู้อยู่ศึกษาและปฏิบัติธรรม และเป็นกำลังสำคัญในการเผยแพร่พระสัทธรรมของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ณ **"วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม"** ใน **สถาบันพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย** อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี

(๑) **ต้นทุนนิธิของท่านคงอยู่ตลอดไป**

(๒) **ได้ดอกผลมาเป็นค่าใช้จ่ายปัจจัยสี่แด่พระภิกษุ สามเณร ผู้ประพฤติธรรมและเผยแพร่ธรรมอันเป็นบุญเขตกว้างขวางไม่มีประมาณ เป็นบุญและบารมีหลั่งไหลติดตามให้ผลแก่ท่านตลอดกาลนาน** ให้เป็นผู้เจริญรุ่งเรือง สุข สมบูรณ์ บริบูรณ์ ด้วยมนุษยสมบัติ อันมีทรัพย์สมบัติ รูปสมบัติ คุณสมบัติ และบริวารสมบัติ เป็นต้น และสวรรคสมบัติอันประณีต ได้เป็นพลวปัจจัยให้ถึงนิพพานสมบัติ มีมรรค ๔ ผล ๔ และนิพพาน ๑ ที่สิ้นสุดแห่งทุกข์ทั้งปวง

(๓) **เท่ากับท่านได้ใส่บาตรทุกวัน และได้รักษาพยาบาลภิกษุอาพาธเป็นประจำ เมื่อนึกถึง "บุญเป็น" คือบุญอันตั้งเป็นอยู่ตลอดกาลนาน ได้ทุกเวลา จิตใจย่อมผ่องใสทุกเมื่อด้วยบุญนี้** ชีวิตย่อมไม่มีตกต่ำ มีแต่จะเจริญรุ่งเรืองและสันติสุขยิ่ง ๆ ขึ้นไป

(๔) ขอเชิญผู้มีจิตศรัทธาปวารณาและบริจาคตั้ง **"ทุนนิธิภัตตาหารฯ"** นี้ได้ทุกวัน **ด้วยทุนประเดิม ๑,๐๐๐ บาท (หนึ่งพันบาท) ขึ้นไป และเพิ่มทุนได้ทุกวัน** (ครั้งละ ๕๐๐ บาทขึ้นไป ตามระเบียบของธนาคาร)

ขอเชิญท่านสาธุชนปวารณาตั้งทุนได้ตามกำลังศรัทธา และจะมอบใบทุนนิธิภัตตาหารคิลานเภสัชให้เมื่อตั้งทุนครอบ ๑,๐๐๐ บาท (หนึ่งพันบาท) ขึ้นไปแล้ว ติดต่อขอตั้งทุนได้ทุกวันตั้งแต่บัดนี้ที่:

๑. สำนักงาน**มูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย** ศาลาการเปรียญ วัดสระเกศฯ กทม. ๑๐๑๐๐ โทร. ๒๒๔-๗๔๗๕ , ๒๒๕-๑๙๙๘

๒. ประชาสัมพันธ์ **วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม สถาบันพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย** อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี ๗๐๑๓๐ โทร. (๐๓๒) ๒๕๑-๖๕๐

๓. สำนักงาน**โครงการธรรมปฏิบัติเพื่อประชาชน** ตึกบวรเทพมุนี วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ กทม. ๑๐๑๖๐

เช็คธนาคารโปรดสั่งจ่ายเช็คขีดคร่อมให้แก่ **มูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย**
หากส่งเงินทางธนาณัติไปรษณีย์โปรดสั่งจ่าย **ป.ณ.หลานหลวง** ในนาม
มูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย ศาลาการเปรียญ วัดสระเกศ กทม.๑๐๑๐๐

ขอเชิญสาธุชนเข้าร่วมการอบรมพระกัมมัฏฐาน
ณ สถาบันพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย
อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี
ปีละ ๒ รุ่น ระหว่างวันที่ ๑-๑๕ พฤษภาคม และ
ระหว่างวันที่ ๑-๑๕ ธันวาคม ของทุกปี

เนื่องในโอกาสที่เปิดการอบรมพระกัมมัฏฐานแด่พระสงฆ์ปีละ ๒ รุ่น ระหว่างวันที่ ๑-๑๕ พฤษภาคม และ ๑-๑๕ ธันวาคมของทุกปี เพื่อสร้างพระในใจพระและสร้างพระวิปัสสนาจารย์ให้เป็นผู้ทรงคุณวุฒินั้น ทางสถาบันได้เปิดโอกาสให้อุบาสก อุบาสิกา สาธุชนทั่วไปเข้ารับการอบรมได้ โดยขอให้ปฏิบัติดังต่อไปนี้

๑) ถือศีล ๘

๒) บำรุงค่าภัตตาหารเลี้ยงพระและค่าอาหารแก่ผู้มาปฏิบัติธรรมตามกำลังศรัทธา

๓) เตรียมเครื่องใช้ประจำตัว ดังต่อไปนี้ไปด้วย

- เสื้อผ้าชุดสีขาว และเครื่องใช้ประจำตัวประจำวัน
- เสื่อ ผ้าห่มนอน และมุ้งหรือกลด

เนื่องด้วยที่พักสำหรับชาย-หญิงมักจะไม่พอแก่ผู้เข้าไปอยู่อบรมพระกัมมัฏฐาน ทางสถาบันใคร่ขอสนับสนุนให้ผู้เข้ารับการอบรมอยู่กลด เพราะสัปปายะดี (เงียบสงัดจากเสียงพูดคุยรบกวน) และไม่ต้องอยู่ใกล้ชิดกันเกินไป และในกรณีที่มีผู้เข้ารับการอบรมมากที่พักมักไม่พอดังกล่าว

สำหรับท่านที่ไม่มีกลดเป็นของตนจะขอใช้กลดของสถาบันก็ได้ จะช่วยบำรุงกลดตามกำลังศรัทธา เพื่อให้สถาบันพอมีเงินทุนไว้ซ่อมหรือซื้อกลดเพิ่มใหม่แทนของเก่าที่ชำรุด ก็ขออนุโมทนา

๔) ข้อห้ามระหว่างการอบรม

๔.๑ ห้ามสูบบุหรี่ตลอดระยะเวลาของการอบรม (เลิกเด็ดขาดตลอดไปได้จะดีมาก)

๔.๒ ห้ามขาดการประชุมทุกครั้ง เว้นแต่จะติดธุระที่มอบหมายให้หรือเจ็บป่วย

๔.๓ ห้ามฟังวิทยุ

๔.๔ ห้ามจับกลุ่มสนทนากันในเรื่องไร้สาระที่ไม่ใช่การสนทนาธรรมหรือกิจกรรมที่ได้รับมอบหมาย

๔.๕ ห้ามพูดโอ้อวดผลของการปฏิบัติธรรม

๔.๖ ห้ามลงอาบน้ำหรือซักผ้าในคลอง

๔.๗ ห้ามทำความสกปรกในบริเวณสถาบัน เช่นทิ้งขยะมูลฝอยลงในที่ ๆ มิได้จัดภาชนะรองรับไว้

๕. ข้อควรปฏิบัติระหว่างการอบรม

๕.๑ ต้องช่วยตนเองในเรื่องความเป็นอยู่ เช่น ช่วยตนเองในการตักอาหารและการล้างถ้วยชามที่ใช้รับประทานอาหาร และทำความสะอาดสถานที่พักอาศัยเป็นต้น

๕.๒ ต้องรักษาความสะอาดในบริเวณสถาบัน

๕.๓ ต้องมีความสำรวมในทุกอิริยาบถ

๕.๔ ต้องร่วมมือกับสถาบันทุกอย่าง

๕.๕ ต้องตรงต่อเวลา

กำหนดการประจำวัน

๐๔.๐๐ น.	ตื่นนอน (สัญญาณระฆัง)
๐๔.๓๐ น.	ทำวัตรเช้า แล้วฝึกเจริญภาวนาธรรม
๐๖.๓๐ น.	รับประทานอาหารเช้า
๐๗.๐๐ น.	อุบาสกอุบาสิกาส่วนหนึ่งไปช่วยกิจกรรมพระบิณฑบาต
๐๘.๐๐ น.	อุบาสกอุบาสิกาวิทยากรและผู้ปฏิบัติธรรมได้ถึงธรรมกายต่อวิชชา
๐๙.๓๐ น.	ช่วยจัดและถวายภัตตาหารแด่พระสงฆ์
๑๑.๐๐ น.	รับประทานอาหารแล้ว พักผ่อนตามอัธยาศัย
๑๔.๐๐ น.	รับฟังธรรมบรรยาย
๑๗.๐๐ น.	ทำวัตรเย็น แล้วแบ่งกลุ่มฝึกเจริญภาวนาธรรมแล้วพักทำธุระส่วนตัว
๑๙.๓๐ น.	เจริญภาวนาธรรม
๒๑.๓๐ น.	ดับไฟ นอนหรือปฏิบัติภาวนาธรรมเองตามอัธยาศัย

กิจกรรมการเผยแพร่ธรรมะ มูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย

การอบรมการเจริญภาวนาธรรม

ภายใต้การควบคุมพระกัมมัฏฐานของ พระเดชพระคุณ **พระภาวนาโกศลเถร** (วีระ คณฺตฺตโม) และ**พระอาจารย์มหาเสริมชัย ชยมงฺคโล (มงคลบุตร)**

๑. ที่ศาลาการเปรียญ วัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร (วัดภูเขาทอง)

ทุกวันอาทิตย์ วันละ ๓ รอบ (เฉพาะวันอาทิตย์ต้นเดือน มีพิธีถวายสังฆทานภัตตาหารเพลร่วมกันด้วย) ดังต่อไปนี้

๐๙.๐๐ น. เฉพาะผู้เจริญวิชชาธรรมกายชั้นสูงและวิทยากร

๑๐.๐๐ น. สำหรับสาธุชนโดยทั่วไปฝึกเจริญภาวนาทั้งเบื้องต้นและเบื้องกลางร่วมกัน

๑๓.๐๐ น. สำหรับสาธุชนโดยทั่วไป โดยแบ่งผู้เข้ารับการอบรมเป็นกลุ่มย่อย ให้พระวิทยากรและวิทยากรฆราวาส ควบคุมแนะนำโดยใกล้ชิดเป็นกลุ่ม ๆ

ทุกวันจันทร์ และ **พฤหัสบดี** ภาคค่ำ เวลา ๑๘.๓๐ น.

● **ที่พระอุโบสถ วัดสระเกศ** ระหว่างเทศกาลเข้าพรรษาทุกวันพระ เวลา ๑๐.๓๐ น. (ก่อนเวลานี้มีพระธรรมเทศนา)

๒. ที่วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ ทุกเย็น ที่วิหารเจริญภาวนา(ตึกขาว) และที่ตึกบวรเทพมุนี

๓. ที่วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม ใน สถาบันพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี

ทุกวันเสาร์ต้นเดือน เวลา ๐๗.๓๐ น. มีรถรับส่งผู้มีจิตศรัทธาไปปฏิบัติธรรม ที่วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม โดยไม่เสียค่าโดยสารแต่ประการใด เป็นประจำเช่นเคย มีกำหนดดังนี้

๐๙.๓๐ น. ทำวัตรเช้า แล้วเจริญภาวนาธรรม

๑๑.๐๐ น. ถวายสังฆทานภัตตาหารเพลแด่พระสงฆ์

๑๒.๐๐ น. รับประทานอาหารเที่ยงร่วมกัน

๑๓.๐๐ น. ทำวัตรเย็น ฝึกเจริญภาวนาธรรม

๑๔.๓๐ น. ออกเดินทางกลับจากสถาบันฯ

๔. ที่ธรรมสถาน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (ด้านหลังตึกเลขาธิการ จุฬาฯ)

ทุกวันอังคาร และ **พฤหัสบดี** เวลา ๑๒.๑๕ น.

รายการธรรมปฏิบัติ ทางสถานีวิทยุโทรทัศน์

๑. ช่อง ๙ อสมท. ทุกวันอาทิตย์สัปดาห์ที่ ๒ และ ๕ ของเดือน เวลา ๐๘.๐๐-๐๘.๓๐ น.

รายการ "ธรรมสู่สันติ" และ "ธรรมก่อนนอน" ทางสถานีวิทยุต่าง ๆ

๑. **สถานีวิทยุ ททท.(ภาคปกติ)** อสมท. กรุงเทพฯ ทุกวันอาทิตย์ เวลา ๐๘.๓๐-๐๙.๐๐ น.

๒. **สถานีวิทยุแห่งประเทศไทย** กรมประชาสัมพันธ์ ทุกคืนวันอาทิตย์ (ก่อนปิดสถานี)

ขอเชิญร่วมสร้างอุโบสถ (วิหารธรรมกาย) วัดหลวงพ่อสด

ในสถาบันพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี

อุโบสถ เป็นหัวใจสำคัญของวัด ด้วยว่าเป็นวิหารที่ประดิษฐานพระประธานแทนองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นเขตที่ต้องกำหนดเพื่อการทำสังฆกรรมที่สำคัญต่าง ๆ ของพระภิกษุสงฆ์ มีการบรรพชาอุปสมบทกุลบุตรทั้งหลาย การสวดและรับฟังปาฏิโมกข์ตามพระวินัยพุทธบัญญัติของพระบรมศาดา เพื่อทบทวนความบริสุทธิ์กายวาจาใจของพระภิกษุสงฆ์ร่วมกัน เป็นการรักษาพระธรรมและพระวินัยของพระพุทธเจ้าไว้มิให้วิบัติคลาดเคลื่อนและสูญหาย อุโบสถหลังนี้เป็นอุโบสถสองชั้นในงบประมาณการก่อสร้าง ๒๒ ล้าน กำหนดจะก่อสร้างเสร็จในปลายปี พ.ศ.๒๕๓๕ จะได้ใช้พื้นที่ชั้นล่างเป็นสถานที่อบรมและปฏิบัติภาวนาธรรม เพื่อสร้างพระในใจคน เพื่อสร้างพระวิปัสสนาจารย์และวิทยากรให้เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ ได้เป็นกำลังสำคัญที่จะช่วยกันสืบพระบวรพุทธศาสนาให้ยืนยาวยิ่ง ๆ ขึ้นไป

ขณะนี้ได้มีผู้เป็นเจ้าภาพแล้วประมาณ ๑๙ ล้านบาท ยังขาดอยู่อีกประมาณ ๔ ล้านบาท จึงขอเชิญชวนสาธุชนทุกท่านร่วมเป็นเจ้าภาพสร้างปูชนียสถานที่สำคัญนี้โดยพร้อมเพรียงกันจักเป็นมหากุศลทับทวีเพิ่มพูนบารมี รัศมี กำลังฤทธิ์ ฯลฯ แก่ท่านต่อ ๆ ไปไม่มีที่สิ้นสุด แล.

๑) เจ้าภาพวงเงิน ๑๐๐,๐๐๐.- บาทขึ้นไป จะได้รับการจารึกชื่อไว้ในที่พิเศษในวิหารเป็นการเฉพาะ มีเพียง ๑๕๐ ที่เท่านั้น

๒) เจ้าภาพวงเงิน ๓๐,๐๐๐.- บาทขึ้นไป จะได้รับการบันทึกชื่อไว้ในสมุดพิเศษ ซึ่งจะเก็บไว้ในวิหารเพื่อแสดงให้สาธุชนรุ่นหลังได้อนุโมทนาต่อไป

๓) เจ้าภาพวงเงินต่ำกว่านี้ก็จะได้รับการบันทึกชื่อไว้ในหนังสือที่ระลึก

ผู้มีจิตศรัทธาโปรดติดต่อขอรับเป็นเจ้าภาพได้ที่:

๑. สำนักงาน**มูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย** ศาลาการเปรียญวัดสระเกศฯ กทม.๑๐๑๐๐ โทร. ๒๒๔-๗๔๗๕

๒. สำนักงานโครงการธรรมปฏิบัติเพื่อประชาชน ตึกบวรเทพมุนี วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ กทม.๑๐๑๖๐

๓. สถาบันพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี ๗๐๑๓๐ โทร. (๐๓๒) ๒๕๑-๖๕๐

ส่งเงินโดยธนาณัติโปรดสั่งจ่ายในนาม **มูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย** โดยสั่งจ่ายเงินทาง **ไปรษณีย์ พลับพลาไชย** กรุงเทพฯ ๑๐๑๐๐ ถ้าสั่งจ่ายเงินโดยเช็คธนาคาร โปรดสั่งจ่ายเช็คขีดคร่อม ให้ในนาม **มูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย** ด้วย ขออนุโมทนา

✂ -

ใบปวารณา

วันที่.....เดือน.....พ.ศ. .....

นามผู้บริจาค.....บ้านเลขที่..... .....หมู่ที่.....

ตรอก/ซอย.....ถนน.....

ตำบล/แขวง.....อำเภอ/เขต.....

จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....โทร.....

ประสงค์จะ

☐ รับเป็นเจ้าภาพที่ดินเป็นที่ตั้งสถาบันฯ เป็นจำนวนเงิน.....บาท

☐ รับเป็นเจ้าภาพอบรมพระกัมมัฏฐานแด่พระสงฆ์

☐ ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยตลอดการอบรม รูปละประมาณ ๑,๕๐๐ บาท หรือตามกำลังศรัทธา เป็นจำนวนเงิน.....บาท

☐ ค่าภัตตาหารแด่พระสงฆ์ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา ที่จะมาเข้ารับการอบรม รุ่นละประมาณ ๕๐๐-๘๐๐ รูป เป็นค่าใช้จ่ายเฉลี่ยวันละประมาณ ๑๐,๐๐๐-๑๒,๐๐๐ บาท หรือตามกำลังศรัทธา ประจำวันที่.....เป็นจำนวนเงิน.....บาท

☐ รับเป็นเจ้าภาพถวายกลดแด่พระสงฆ์ ชุดละ ๘๐๐ บาท หรือตามกำลังศรัทธา เป็นจำนวนเงิน.....บาท

☐ รับเป็นเจ้าภาพกิจกรรมเผยแพร่ธรรมปฏิบัติทั่วไป เป็นจำนวนเงิน.....บาท

☐ รับเป็นเจ้าภาพร่วมสร้างพระอุโบสถ เป็นจำนวนเงิน.....บาท

☐ เป็นเจ้าภาพร่วมบรรจุพระผงจำนวนพระ.....องค์ เป็นจำนวนเงิน.....บาท

รวมเป็นจำนวนเงิน.....บาท

"ก่อนสิ้นลมหายใจ"

ญาณรัตนะ*

"การจากจากสิ่งที่รักเป็นทุกข์ การประสบแต่สิ่งที่ไม่รักก็เป็นทุกข์" นี้เป็นพุทธดำรัสของศาสดาพระสัมมาสัมพุทธเจ้า สิ่งมีชีวิตทุกชนิดย่อมมีการเกิดการดับการจากกันเป็นธรรมดา เร็วช้าต่างกัน ในมนุษย์โดยทั่วไปก็หวังกันว่าเมื่อเกิดแล้วก็เจริญเติบโตสู่วัยหนุ่มสาว และย่างสู่วัยสูงอายุและชราลงในที่สุดซึ่งจัดเป็นปกติที่ควรจะเป็น แต่ก็มีมนุษย์เป็นจำนวนมากที่ต้องดับขันธ์ไปก่อนวัย หากจะนับในแต่ละวัน ก็คงมีจำนวนมากที่ต้องตายก่อนวัยชรา ด้วยโรคภัยไข้เจ็บบ้าง อุบัติเหตุบ้าง การประทุษร้ายเจตนาฆ่ากันและการทำสงคราม เป็นต้น

มนุษย์ทั้งหลาย ก่อนที่จะสิ้นลมหายใจ ทั้งที่กระทำโดยปกติต่างกันและไม่ปกติ ย่อมมีกำหนดแตกต่างกันตามผลกรรมที่กระทำ ทั้งกรรมดีและกรรมชั่วที่สั่งสมอยู่ อาจส่งผลให้ปรากฏได้เช่น เห็นเป็นภพภูมิที่จะไปเกิดในอนาคต บางรายกระทำความดีในระดับมนุษยธรรม ก็จะได้บังเกิดเป็นมนุษย์อีก ก็อาจจะเห็นเป็นลักษณะ "ครรภ์" ที่จะไปเกิด บางรายทำบุญไว้มาก ก็อาจจะเห็นเป็นปราสาทราชมนเฑียรสว่างไสว ยิ่งถ้าได้ทำกุศลที่จะไปเกิดในเทวโลก อาจจะเห็นราชรถมารับก็มีได้ เป็นได้ (มีในอรรถกถาธรรมบท) หากในทางตรงกันข้าม ทำความชั่วไว้มาก เช่น พวกลักขโมย คอรัปชั่น คดโกง ก็อาจจะเห็นภพชาติของตัวเองเป็นพวกเปรต ยิ่งทำกรรมชั่วมาก เช่น เบียดเบียน ฆ่าฟันมนุษย์และสัตว์ ก็อาจจะปรากฏให้เห็นเป็นไฟนรกก็มีได้เป็นได้เช่นกัน

ก่อนสิ้นลมหายใจ จึงขึ้นกับว่า ผลกรรมขณะนั้นส่งผลจากกรรมดีหรือกรรมชั่ว โอกาสกรรมดีหรือกรรมชั่วที่จะให้ผล ก็ขึ้นกับความถี่ของบุญกุศลและปริมาณของบุญกุศลที่เคยทำไว้มากน้อยเพียงใด **ถ้าเคยทำความดีไว้มากและเป็นบุญกุศลอันยิ่งใหญ่โอกาสของจิตที่จะรับและเสวยผลแห่งกรรมดีนั้นก็มีมาก** ยิ่งถ้าได้เคยประพฤติปฏิบัติธรรมด้วยแล้ว ยิ่งรู้ว่าควรจะกำหนดจิตไว้อย่างไรให้เป็นฝ่ายบุญฝ่ายกุศลหรือฝ่ายพระ **ดังที่หลวงพ่อวัดปากน้ำภาษีเจริญ**

**กรรมการมูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย ปัจจุบันดำรงตำแหน่งรองที่ปรึกษาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ประจำสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงวอชิงตัน ดี ซี*

ได้แนะนำให้นำใจไปตั้งไว้ที่ศูนย์-กลางกายฐานที่ ๗ ซึ่งก็คือที่ตั้งของธาตุและธรรมของมนุษย์เป็นที่เกิดที่ดับของวาระจิตสุดท้าย ถึงแม้จะไม่เห็นอะไร ถ้ารู้จักวิธีตั้งใจให้ถูกต้องก็ช่วยให้เข้าใกล้ หรือมุ่งตรงต่อฝ่ายบุญหรือฝ่ายพระได้ และหากจะบริกรรมภาวนา **"สัมมาอะระหัง"** ก็จะเป็นการเจริญพระพุทธคุณ ให้ใจมีสิ่งยึดเกาะได้ด้วยยิ่งดี

ก่อนสิ้นลมเฮือกสุดท้าย จึงมีความสำคัญมาก ว่าขณะนั้นวาระจิตสุดท้ายสามารถจะควบคุมใจให้เป็นกุศลหรืออกุศล เป็นจิตดวงสุดท้ายก่อนที่จะออกไปบังเกิดยังภพอื่น มนุษย์ที่กระทำแต่ความดีก็มีโอกาสที่จะเกิดจิตดวงสุดท้ายที่เป็นฝ่ายกุศลมาก และก็เสวยผลกรรมดีที่ทำไว้คนที่เคยทำบุญกุศลรำลึกถึงผลบุญกุศล และได้รับการฝึกจิตที่ดี จึงมีความมั่น กล้าเผชิญกับสิ่งที่คนอื่นกลัวด้วยความมั่นใจว่า ผลบุญที่กระทำไว้จิตที่สงบ และยึดมั่นในพระรัตนตรัย จะส่งผลให้ไปในภพภูมิที่ดี จิตก็จะผ่องใสและไปยังภพภูมิที่ดีได้

เป็นที่น่าเสียดายว่าบุคคลส่วนใหญ่ไม่รู้เหตุผลนี้ หรือการฝึกฝนปฏิบัติธรรมยังไม่เพียงพอ ก็จะทำให้จิตเข้ากับพระได้ ยังไม่สามารถละความยึดมั่นถือมั่นได้ บุคคลโดยทั่วไปจึงจะไปยึด ห่วง กังวล ในเรื่องของครอบครัว ทรัพย์สมบัติ เช่น การยึดติดผูกพันธ์ ห่วงใยลูกหลาน บุตร ภรรยา/สามี การห่วงทรัพย์สมบัติ เงินทอง บ้านช่องที่ดิน ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นกิเลส ที่ทำให้เกิดกรรมและกรรมนั้นส่งผลให้เกิดภพชาติต่อไป โดยเฉพาะการหลงติดและความห่วงใย จะทำให้จิตผูกพันกับการเกิด เป็นสัตว์เดียรัจฉาน เช่น หนู, งู, จิ้งจก, ตุ๊กแก ตามแต่จิตที่ผูกพัน ซึ่งเป็นเรื่องการเวียนเกิดภพชาติ จากสาเหตุของการยึดติดและห่วงใยซึ่งทำให้ต้องเวียนวนอยู่ในวัฏฏสงสารนับชาติไม่ถ้วนได้

ก่อนสิ้นลมหายใจ หากขาดเสียซึ่งบุญกุศลที่ทำไว้ ความหวาดกลัวที่จัดเป็นกิเลสประเภทโมหะ ความวิตกกังวล ซึ่งจะส่งผลให้ไปสู่อบายภูมิได้ คนที่ทำบาปอกุศลมากจึงขาดสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจหวาดกลัว ไร้ที่พึ่ง ภาวะจิตก็เสมือนคนเดินเข้าไปหาที่มืด ยิ่งกลัวก็ยิ่งพบแต่ความมืดมิด หาสิ่งใดยึดเกาะเป็นที่พึ่งไม่ได้ภพภูมิที่จะต้องเผชิญก็อาจจะเป็น เปรต อสุรกาย สัตว์นรก เป็นต้น

ความไม่ประมาทในชีวิต และการเตรียมตัวสำหรับก่อนสิ้นลมหายใจ จึงเป็นสิ่งที่ทุกคนควรตระหนักไว้ว่าจะพบกับสิ่งนี้ และเตือนจิตให้เราปฏิบัติในสิ่งที่เป็นบุญกุศล มุ่งกระทำแต่ความดี ดังพุทธดำรัสว่า **"กลฺยาณการี กลฺยาณํ ปาปการี จ ปาปกํ"** มีความหมายว่า **"ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว"**

■ ■ ■ ■

ใบบอกรับเป็นสมาชิกนิตยสาร "ธรรมกาย"

วันที่_____เดือน_____พ.ศ._____

นาม_____บ้านเลขที่_____หมู่ที่_____ตรอก/ซอย_____

ถนน_____ตำบล/แขวง_____อำเภอ/เขต_____

จังหวัด_____รหัสไปรษณีย์_____โทรศัพท์_____

(๑) ประสงค์จะ : ☐ เป็นสมาชิก (ไม่คิดค่าส่ง) ตั้งแต่ฉบับที่_____

☐ ต่ออายุสมาชิก

☐ เป็นเจ้าภาพจัดส่งถวาย/ให้แก่: _____

ที่อยู่_____

(๒) เป็นเวลา : ☐ ๑ ปี อัตรา ๑๒๐ บาท ☐ ๒ ปี อัตรา ๒๔๐ บาท ☐ ๓ ปี อัตรา ๓๖๐ บาท

(ลงชื่อ)_____

โปรดส่งใบบอกรับไปที่: **มูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย** ศาลาการเปรียญ วัดสระเกศฯ กทม. ๑๐๑๐๐ โทร. ๒๒๔-๗๔๗๕
หากส่งเงินทางไปรษณีย์ โปรดสั่งจ่าย: **มูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย** ศาลาการเปรียญ วัดสระเกศ กทม. ๑๐๑๐๐ (สั่งจ่าย ปณ. หลานหลวง แห่งเดียว)
หากส่งเช็คธนาคารโปรดสั่งจ่ายเช็คขีดคร่อมแก่ **มูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย**

ใบบอกรับเป็นผู้อุปถัมภ์ค่าจัดพิมพ์นิตยสาร "ธรรมกาย"

วันที่_____เดือน_____พ.ศ._____

นาม_____บ้านเลขที่_____หมู่ที่_____ตรอก/ซอย_____

ถนน_____ตำบล/แขวง_____อำเภอ/เขต_____

จังหวัด_____รหัสไปรษณีย์_____โทรศัพท์_____

ประสงค์จะ: ☐ **รับเป็นผู้อุปถัมภ์ค่าจัดพิมพ์นิตยสาร** และให้ประกาศชื่อไว้ที่

☐ ปกหน้าด้านใน ๔,๐๐๐ บาท ☐ ปกหลังด้านนอก ๕,๐๐๐ บาท

☐ ปกหลังด้านใน ๓,๐๐๐ บาท ☐ หน้าสอดสี ๓,๐๐๐ บาท

☐ อุปถัมภ์ค่าจัดพิมพ์ ๑,๐๐๐ บาท ☐ ประสงค์จะออกนาม ☐ ไม่ประสงค์ออกนาม

☐ อื่น ๆ_____จำนวนเงิน_____บาท

(ลงชื่อ)_____

โปรดส่งใบบอกรับไปที่ : **มูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย** ศาลาการเปรียญ วัดสระเกศฯ กทม. ๑๐๑๐๐ โทร. ๒๒๔-๗๔๗๕
หากส่งเงินทางไปรษณีย์ โปรดสั่งจ่าย: **มูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย** ศาลาการเปรียญ วัดสระเกศ กทม. ๑๐๑๐๐ (สั่งจ่าย ปณ. หลานหลวง แห่งเดียว)
หากส่งเช็คธนาคารโปรดสั่งจ่ายเช็คขีดคร่อมแก่ **มูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย**

เมื่อวันที่ ๑๑-๑๔ มีนาคม ๒๕๓๖ หลวงพ่อพระมหาเสริมชัย ชยมงฺคโล เจ้าอาวาสวัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม ได้รับอาราธนาจากพระครูปัญญาศิริวุฒิ ให้ไปบรรยายธรรมและสอนภาวนาธรรมแก่ญาติโยมชาวไทยและชาวมาเลย์เซีย ในระหว่างนั้น ฯพณฯ สุพงษ์ โปษยานนท์ เอกอัตรราชทูตไทยประจำกรุงกัวลาลัมเปอร์ ได้อาราธนาพระสงฆ์ในมาเลย์เซียพร้อมด้วยหลวงพ่อเสริมชัย ไปฉันภัตตาหารเพล พร้อมทั้งบรรยายธรรมและสอนธรรมปฏิบัติแก่ข้าราชการสถานเอกอัตรราชทูตไทยและครอบครัว ก่อนที่หลวงพ่อเสริมชัยจะเดินทางกลับประเทศไทยด้วย

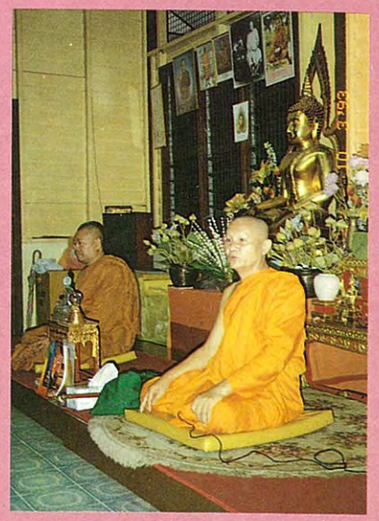

หลวงพ่อพระมหาเสริมชัย ชยมงฺคโล เจ้าอาวาสวัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม ได้รับอาราธนาให้ไปบรรยายธรรมะ เนื่องในการอบรมกำนัน-ผู้ใหญ่บ้าน อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี

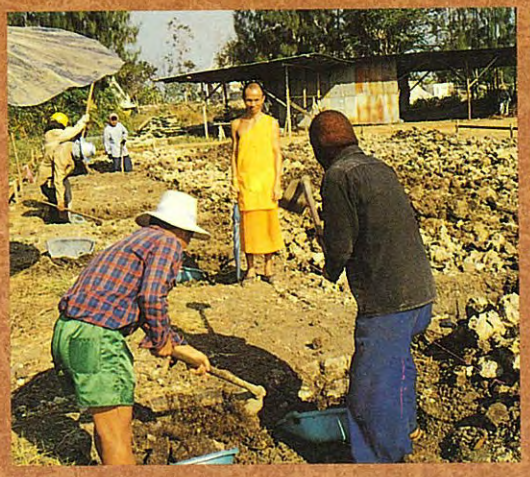

การก่อสร้างเสนาสนะอาคารกุฏิสงฆ์ ๒ ชั้น ชั้นละ ๑๒ ห้องได้เริ่มทำฐานรากแล้ว ในการอำนวยการของพระมหาสุจิตต์ สุจิตโต(วศ.บ.) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดหลวงพ่อสดฯ ตามโครงการจะมีทั้งหมด ๓ หลัง ในระยะแรกนี้สร้างเพียง ๒ หลังก่อน โดยอาศัยทุนทรัพย์จากผู้มีจิตศรัทธารับเป็นเจ้าภาพ ในอัตราห้องละ ๒๐๐,๐๐๐ บาท ซึ่งอาจเป็นเจ้าภาพร่วมกัน ๒ หรือ ๔ ท่านต่อห้อง และแบ่งส่งให้ครบภายใน ๒ ปี รวมกับปัจจัยจากกองผ้าป่ามหากุศลในวันวิสาขบูชา ๔ มิ.ย. นี้ด้วย และหากเงินทุนมีเหลือจะใช้เป็นทุนสร้างสะพานในเขตพุทธาวาสดังที่เห็นในภาพล่างขวาอีกด้วย